

АРХИВ

**Имагэддин  
НЭСИМИ**



**Ираг диваны**



Ш6(2=А3)1 + Ш5(2=А3)1

С(Аэ)I  
Н 57

Тәртіб еләни вә өн сөзүн мүүллифи  
*ГАЗӘНФӘР ПАШАЈЕВ*

Редактору, дүгәт вә шәрһләрин мүүллифи  
*МӘММӘДӘЛИ ӘСКӘРОВ*

**Нәсими Имадәддин.**

Н 57 Ираг Диваны. Б., Јазычы, 1987. 336 с.

Китаба Нәсиминин Ирагдан кәтирилән, индијә кими елм әләминә мә'лум олмајан бир сыра ше'рләри дахил едилмишдир.  
Охучулара тәгдим олуан Ираг Диваны чапа һазырланаркән бүтүн ше'рләрин әввәлиндә онларын бәһрләри дә верилмишдир.

4702060100—171  
Н М—656—87 2—87

С(Аэ)I

© Јазычы, 1987

## НӘСИМИНИН ИРАГ ДИВАНЫ

Әдәби әләгәләр кенишләндикчә бир сыра Јахын Шәрг өлкәләриндә Азәрбајчан әдәби дилинин инкишафында вә формалашмасында мүстәсна хидмәтләри олан Азәрбајчан халгынын гүдрәтли сәнәткәры Нәсиминин јени-јени әл-јазма нүсхәләри ашкар едилди. Бу, шаирин сағлыгында вә өлүмүндән сонра онун поезијасынын Шәрг өлкәләриндә жүксәк гижмәтләндирилдијинә, кениш јајылдыгына вә бөјүк рәғбәт газандыгына дәләләт едир. Шаирин Ираг Диван нүсхәсинин үзә чыхарылмасы дедикләримизә сүбүтдур.

Нәсиминин Ираг Диван нүсхәсинин бизә Кәркүк вилајәтинин Тус Хурмату гәзасынын Башир кәндиндә јашајан, јашы јүзү кечән, өзүнү Шаһ Исмајлын нәвә-нәтичәләриндән һесаб едән Сәјид һәјдәр төһфә етди. Диванын үзү Молла Тураб ибн Молла Сәфил, ибн Молла Әмин тәрәфиндән көчүрүлмүшдур. Түнд гәһвәји рәнкли, галын дәри чилдди бу диван нүсхәси 286 сәһифәдән ибарәтдир. Әлјазманын вәрәгләри ики сүтунлудур. Диванын сәһифәләриндә 14—19 бөјт вардыр. Өлчүсү 15—21 сантиметрдир. Диван нүсхәсиндә шаирин 400-дән артыг ше'ри верилмишдир. 398 ше'р Нәсими тәхәллүсү илә тамамланыр. Үч ше'р шаирин илк тәхәллүсләриндән олан Сәјид Нәсими тәхәллүсү илә битир. Бу диван нүсхәсиндә һүсәјни тәхәллүсү илә јазылмыш ше'рләрә вә рүбанләрә тәсадүф едилмир. Үз габыгынын ич тәрәфиндә «Варлыга гүрбәт дә вәтәндир, јохсула вәтән дә гүрбәтдир»,—јазылмышдыр. Диван Нәсиминин «Иштә көр» ше'рилә башланыр вә шаирин һәчмчә бөјүк бир ше'рилә тамамланыр. Сон мисралар бәләдир:

Чүмләннин ризгин вердин, әзәл гисм ејләдин,  
Киминин једији гәмдир, киминин јағ илә бал.  
Еј Нәсими, сән јүрүтдүн төһвиди јер үзүнә,  
Јенә мин әстәғфүрүлла, әфв гыл, ја зүлчәләл.

Диван нүсхәсинин үзүнүн көчүрүлмә тарихи вә китаб һаггында мә'лумат ахырда верилмишдир:

Рузи-шәнбә бу китаб олду тамам,  
Ол Рәсүлун руһуна јүз мин салам.  
Кәтаба һул-китаб Молла Тураб,  
Ибн Молла Сәфил, ибн Молла Әмин. 1269 (1853—Г. П.).

Диван нүсхәси сәһифәләнемәши, классик диван гурулушунда сон һәрфләрә мұвафиг дүзүлмүшдур. Һәр сәһифәдәки сон сөз о бири сәһифәдә тәкрарән јазылмышдыр. «Паји-сәһифә» (сәһифә ајағы) адланан бу үсулдаң вахтилә кениш истифадә едилмишдир.

Бир чох өлкәләрдә китаб сәһифәләринин нөмрәләнемәсинә XVI әсрдә башланса да, Шәрг өлкәләриндә көһнә «нөмрәләмә» үсулу XIX әсрин ахырларына гәдәр давам етдијинә көрәдир ки, Нәсиминин Ираг Диван нүсхәсиндә дә бу ән-әнәјә риәјәт едилмишдир. Нүсхәнин бәди тәртибаты јохдур. Ше'рлар бир-бириндән шаирин тәхәллүсү олан гоша мисралар вә ики сәтирлик бош јерлә ајрылыр. Бир нечә јердә ләкә олмасына бахмајара, мәтн ајдын вә охунағлыдыр. Диванын әввал вә орта вәрәгләриндән бир нечәси чырылмышдыр. Бу нүсхәјә шаирин јалныз Азәрбајчан дилиндә јаздығы гәзәлләр вә ики тиж дахил едилмишдир:

Ја рәб, мәни сән әләмә сәртач етмә,  
Һәм сифләләрин тиринә мөһтач етмә.  
Ја рәб, мәнә бир кәнчү гәнаәт вер ким,  
Намәрдә дәкил, мәрдә дә мөһтач етмә.

Ja илаһи, кимсә һеч ач олмасын,  
**Ач олуб һәмәрдә мөһтач олмасын.**  
Бһмүрүввәт көрмәсин дөвләт үзүн,  
Бһһәмийјәт саһиби-тач олмасын.

Бу әвәзсиз хәзинәни Ирага үчүнчү сәфәрим заманы (1972—1975) ираглы әдәбијатшунас Әбдүлләтиф Бәндәрәоғлу илә әлдә етдик вә дили Азәрбајҗан дилиндән фәргләнмәјән, өзүнү түркман адландыран Нәсими, Фүзули хәлләһринни мәдәнијјәт ичниси олан «Јурд» гәзетиндә бир силсилә мәғалә вә јазыларла чыхыш етдик.

«Үрәкләрдә јашајан шаир Нәсими» адлы мәғаләдә охујуруг: «Бөјүк шаиримиз Нәсимини анадан олмасынын 600 иллији мүнәсибәтилә Советләр Бирлијиндә (Азәрбајҗанда) бу илин әјлул (сентјабр) ајында мөһтәшәм шәнликләр јавылачагдыр. Бу хүсүсдә Әбдүлләтиф Бәндәрәоғлу илә филолокија елмләри һәмизәди Гәзәнфәр Пашајевин Нәсими һагғында һазырладыглары китаб август ајында чапдан чыхачагдыр. Китабдан бир парчаны веририк...» (Бағдад, «Јурд» гәзети, 16 мај 1973-чү ил).

Гејд етмәк лазымдыр ки, һәр күн Бәндәрәоғлунун Баш редактор олдуғу «Јурд» гәзети редаксийасында көрүшүр, шаирин бу һадир Диван нүсхәсинин үзүнү көчүрүр, әлимиздә олан китаб вә материалларла мугајисә едирдик. Бир нечә ајдан сонра иши баша вурдуг. Лакин ишин кедиши көстәрди ки, әлдә етдијимиз әлјазма нүсхәси һагғында гәти сөз демәк үчүн топлadyгмыз материал кифајәт дејилдир. Буна көрә дә мән «Јурд» гәзетиндә «Нәсими Диваны вә биз» адлы јазы илә чыхыш етдим: «Бир нечә сәј өнчә «Јурд» гәзетиндә «Нәсими диванынын Ираг нүсхәсинин тапылмасы вә һәмин нүсхә әсасында Әбдүлләтиф Бәндәрәоғлу илә бу нүсхә һагғында китаб јазачагмыз вә д етмишдик. Ишинин чохлағу үзүндән вә истәнилән гәдәр материал олмамасы сәбәбиндән бу ишдән мән ваз кечдим. Биз Бәндәрәоғлу илә бу диван нүсхәси һагғында фикир мүбадиләси апардыг вә бу нүсхәнин үзүнү кирил (рус) әлифбасы илә көчүртдүк. Анчаг ишә башламадыг. һәр кәс ајрыча ишинә башлаја биләр. Күман едирәм ки, Әбдүлләтиф Бәндәрәоғлунун јапачағы Нәсими китабы Ираг түркманларына, онларын дилиндә јазан бөјүк шаирин јарадычыллығыны танымагда бир јардым олачагдыр. Бу јолда архалашым Әбдүлләтиф Бәндәрәоғлуна мүнәффәгијәтләр диләјирәм» (Бағдад, «Јурд», 25 ијул 1973).

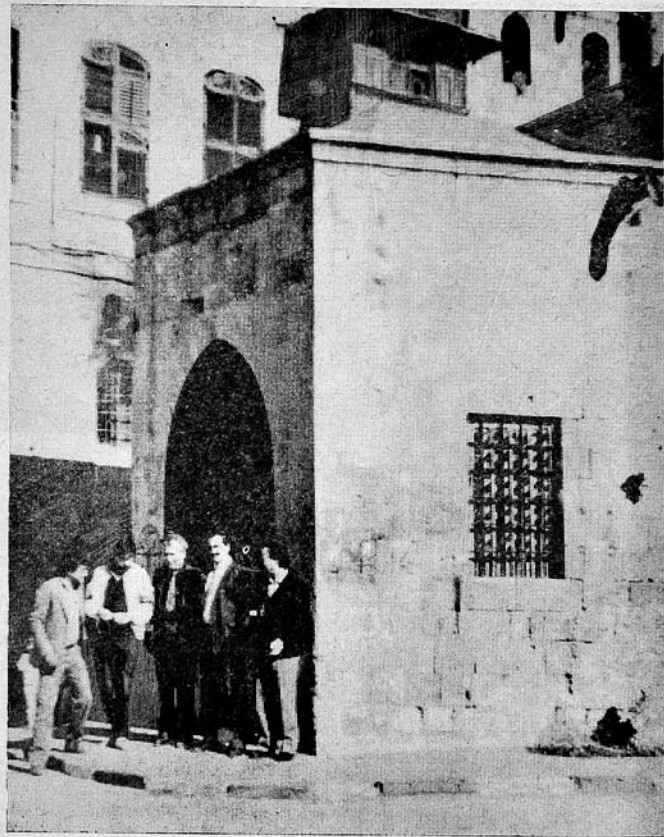
Сонралар Әбдүлләтиф Бәндәрәоғлу вә д етдији китабы бурахды. Лакин бу китаб һәмин әлјазма нүсхәси барәдә нә там мәлумат верир, нә дә бүтүн ше'рләри әһатә едир. Гејд етмәк кифајәтдир ки, Ә. Бәндәрәоғлу китабына Нәсиминин Ираг Диванында верилән 400-дән артыг ше'рин јалныз 95-ни дахил етмишдир. һәмин ше'рләрин бә'зиси јарымчыг верилмиш вә демәк олар ки, китабда кәдән ше'рләрин һамысына шаирин башга әлјазма нүсхәләриндә вә Бақыда чап олунмуш китабларда раст кәлинир.

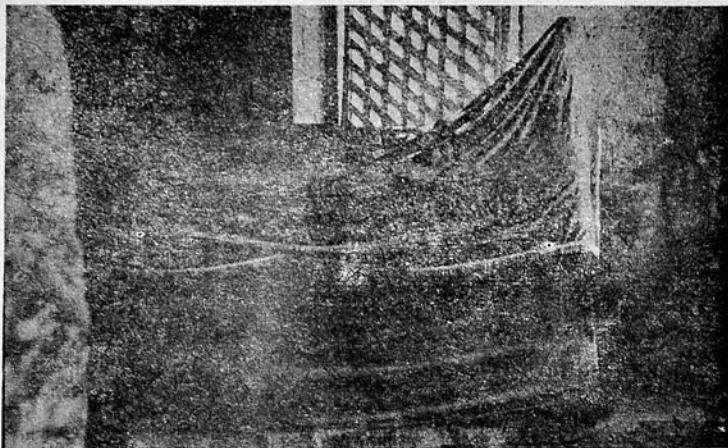
Бундан башга тодгигатчынын әлиндә кифајәт гәдәр материал олмамасы үзүндән шаирин Ираг Диван нүсхәсинин бир чох сәһифәләриндә тәсадүф едилән ше'рләрин (мәс.: 3,13—14,18, 60—61, 64, 64—65, 74, 75, 81, 101, 101—102, 102, 117, 154, 155, 190—191, 201—202, 211, 250 вә с.) јалныз бу Диван нүсхәсиндә мөвчуд олдуғуну сөјләмәси дә һәгигәтдән узагдыр. (Бах: Әбдүлләтиф Бәндәрәоғлу. Имадәддин Нәсими әл-Бағдади, Арашдырма вә сечилмиш ше'рләри, Бағдад, 1973). Чүнки бу ше'рләрә башга әлјазма нүсхәләри вә китабларда дә тәсадүф едиләр.

Бунула белә, китаб Ирагда јашајан вә азәрбајҗанча данышан бу халға Азәрбајҗан әдәби дилинин вә бәдин фикринин ән бөјүк устадларындан бири—даһи шаиримизин јарадычыллығы барәдә илк төһфә олмаг бахымындан бөјүк гүјмәт кәсб едир.

Бир дә ки, мәрһум шаиримиз Рәсул Рза демишкән: «Бу мөһтәшәм әдәби-елми абидәни кәзал, дәгиг, марағлы вә узунмөүрлү јаранмасында бир кәрпич гојанын да, јүз кәрпич гојанын да зәһмәти һөрмәт вә тәгдирлә јад едилмәлидир».

Нәсиминин Ираг Диван нүсхәсини С. Мүмтазын «Сейид Имадәддин Нәсими», Бақы, 1926; проф. М. Гулузадәнин Нәсими. «Сечилмиш ше'рләри», Бақы, 1962; академик Г. Араслынын «Имадәддин Нәсими», Бақы, 1972 вә Нә-





Нәхләб. Нәсиминин түрбәси.

сими. «Сечилмиш әсәрләри», Баки, 1973; проф. Ч. Гәһрәмановун Нәсими. «Мәндә сығар ики чаһан», Баки, 1973 вә әрәб әлифбасы илә чап етдириҗи «Нәсими әсәрләринин елми-тәнгиди мәтнинин үч чилдлји», Баки, 1973 китаблары илә мугајисә етдик. Мугајисә заманы Нәсими әсәрләринин елми-тәнгиди мәтнинин үч чилдлји әсас көтүрүлмүшдүр.

Нәсиминин Ираг Диван нүсхәсини јухарыда ады чәкилән әсәрләрлә ту-тушдурдугдан сонра он дөрд ше'рин нәсимишүнәслыгда мә'лум олмалығыны ашкар етдик. Буңлар «Иштә көр», «Ондан чыхар», «Көстәрир», «Јохдур мин-нәтим», «Биләнә», «Әлидир», «Ол», «Декилмидир» рәдифли вә «Јенә фәсли баһар олду, көкәрдн кун-сәһраләр», «Никара, пәртәви-һүсүн тәчәлла верди мәһтабә», «Кәл, еј сәркеш, нәснһәтдән бурах әглин гулағына», «Гылан һәр нәснәји әмри-худалдыр», «Чамалын гилләји-әһли-сәфадыр», «Ај чамалын чилвәкаһы рөвзәји-хүлди-бәрин» мисралары илә башланан ше'р-ләрдир.

Бундан башга гејд етмәк лазымдыр ки, көркәмли нәсимишүнәс Ч. Гәһрәмановун сөһбәт ачдыгы, јалныз бир әлзәзмәсиндә тәсәдүф едилән вә буна көрә дә мубәһисәли вә гејри-дәғиг галан, лакин Нәсимијә анд олмасы еһтимал едилән 129 ше'рин 68-и шаирин Ираг Диван нүсхәсиндә верилмишдир. Бу факт нәсимишүнәслыгда күман, шүбһә вә еһтималла гаршыланан 68 ше'рин мәһз Нәсиминин олдуғуну тәсбит едир. Шаирин Ираг Диванында бу вә ја башга ше'рларин тәркибиндә кәдән 50-јә гәдәр бейтә дә башга мәнбәләрдә раст кәлмирик. Ч. Гәһрәмановун мубәһисәли ше'рләр һаггындакы фикри мараг до-ғурур: «Нәсими әсәрләринин тәнгиди мәтнинин тәдгиги нәтичәсиндә бир чох мубәһисәли, там мәнәсында дәғигләшмәјән шүбһәли ше'рләр ашкар едил-мишдир. Һәмин ше'рларин мүәјјән һиссәсинин Нәсимијә анд олмасы еһтимал-лы чохдур. Анчаг бирчә нүсхәдә верилмиш бу ше'рләрдә јарымчыг бейтләр, дил вә үслүб хәталары вардыр. Башга бир нүсхә вә вариантларла мугајисә едиб, ше'рин әсл мәтнини дүрүсләшдирмәк мүмкүн олмалығы үчүн олар «Әләвәләр»дә верилмишдир. Нәсими әсәрләринин тәнгиди мәтнинин «Әлә-

вәләр» һиссәсиндә верилмиш ше'рләр кәләчәкдә шаирин даһа бир чох әлзәз-малары ашқара чыхарылдыгдан сонра дүрүсләшә биләр».

Бу баһымдан Ираг Диван нүсхәсинин шаирин әдәби-бәдии ирсинин һәр-тәрәfli өјрәнилмәсинә мусбәт көмәк едәҗи шүбһә доғурмур. Проф. Ч. Гәһрәманов көстәрир ки, 1932-чи илдә М. Шакир Түркијәдә «Азәрбајҗан јурд билҗиси» мәчмүәсинин 11—12-чи нөмрәләриндә латин әлифбасы илә Нәсими диванларына дүшмәјән бир нечә ше'ри Нәсиминин адына чап етдириш-дир. Һәмин ше'рләрдән бири—«Јохдур миннәтим», Нәсиминин Ираг Диван нүс-хәсиндә (сәһ. 130) ашкар едилмишдир.

Чаһанкир Гәһрәмановун Азәрбајҗан ЕА Республика Әлзәзмалары инсти-тутунда мұһафизә олунан јалныз бир чүнкдә тәсәдүф етдији вә «Әләвәләр»дә—шүбһәли ше'рләр арасында вердији «Олмаз» рәдифли ше'р (Ч. Гәһрәманов. Көстәрилән әсәри, III чилд, сәһ. 532) дә Нәсиминин Ираг Диван нүсхә-синдә (сәһ. 91) мөвчуддур:

Киши ким мә'рифәтдә камил олмаз,  
Она нури-инајәт һасил олмаз... вә с.

Нәсиминин Ираг Диван нүсхәсиндә шаирин индијә гәдәр мә'лум олмајан «Ол» рәдифли ше'ри вардыр (сәһ. 113). Ше'рин сәҗијәви хүсусијәти ондадыр ки, бурада мисралар үч сәтирдән ибарәтдир.

Кәл арифин ал хәбәрин мә'ни әрәндән,  
Бу дунјанын чәк әлини дәрди-сәриндән,  
Бишәк күман ол, султан чаһан ол!

Нәсиминин Ираг Диваныны долғунлуғуна, камиллијинә вә һәчминә кө-рә М—227, /1167 шифрәси алтында Республика Әлзәзмалары институтунда сахланылан Баки әлзәзма нүсхәсин илә мугајисә етмәк олар.

Шаирин Ираг Диван нүсхәсиндә диггәти чәлб едән чәһәтләрдән бири дә әсәрин үзүнү көчүрән катибин сәлиғали ишидир. Мәсәлә бурасындадыр ки, әдәби диллимиздә ишләнән бир чох сөз көркүклүләрин данышығында ишләнмә-сә дә, катиб онлары дәјишмәмиш, олдуғу кими сахламышдыр. Гара һәрфләр-лә јазылан сөзләр беләләриндәндир:

Көңлүмүн мәғсүди сансән өзкә дилдар истәмәз. (сәһ. 81)  
Тәфавүт етмәз аны, кәр гәбул гылса рәһим. (сәһ. 137—138)  
Севмәјән, еј мурдари-ислам, Нәсиминин тәнин (сәһ. 89)  
Дүнја чүн мурдар ниши, кәл кеч, көнүл, мурдардән. (сәһ. 184)  
Бунча шылтағи нәдәндир ашиғи-шејдә илән, (сәһ. 184)  
Сәни севәнләрин һалы, бу дөрд ишдән декил халы, (сәһ. 190)  
Кәрчәк мүсәлман олмушам (сәһ. 155)  
Ағармаз јүз кәзин јусан, әзин бәс руји-чун һинду (сәһ. 190)  
Сындыр гәфәси тәзә кулустан тәләб ејлә (сәһ. 206) вә с.

Марағлыдыр ки, бу Диван нүсхәсиндә инди әдәби дилмизин лүғәт тәр-кибиндән чыхмыш, лакин бу күн белә Кәркүк диалектиндә ишләнән улашмағ, вармағ, јуру, кәнди гутлу, түтүн, јеј, иришмәк вә с. кими бир чох сөзә тәсә-дүф едилир.

Шаирин бу диван нүсхәсиндә дә ибрәтамиз сөзләрә, кәлмәләрә, аталар сөзләринә тез-тез раст кәлирик:

Чүн һәр нә ким әкәрсән, ахыр бичәрсән аны (166)  
Сөз биләнә јетәр, бир сөз, өзкә суалә дүшмәсин (сәһ. 180)  
Еј Нәсими ағибәт верәр јелә,  
Бивәфа илә јејән нану нәмәк (сәһ. 106).

Шаир јери кәлдикчә мөһарәтлә синонимләрдән, антонимләрдән вә с. ис-тифадә едир:

Чүн бөгәсыздыр чаһанын мүлкү малу дөвләти.  
Түкәнди әглимин сәбри, ғарары галмады чанын вә с

Бу бир јандан Нәсиминин халғ дилини көзәл билмәсинә тәләләт едирсә, дикәр тәрәфдән дә һәлә Нәсими дөврүндә Азәрбајҗан әдәби дилинин бөјүк инкишаф јолу кечдијини көстәрир.

Шайрин Ираг Диваны көрүндүү кими бир чох мөтлөблөрдөн хэбэр верир. Онлардан бири «түркман» термини илэ багылдыр. Шайрин башга элжазма нүсхэлэриндэ дэ тез-тез раст кэлдижимиз бу сөзэ Ираг Диван нүсхэсиндэ дэ тэсадүф едиллir:

Эрэбин нитги бағланды дилиндөн,  
Сэни кимдир дeјөн ким түркмансан (сөһ. 178)

Сонралар Шаһ Исмајыл Хөтан дэ бу терминэ ишарэ илэ јазмышдыр:

Кетдикчэ түкөңнir эрэбин куһи-мэскэни,  
Бағдад ичиндэ һэр нечэ ким түркман гопар.

Шайрлэримизин, тарихчилэримизин, дилчилэримизин сөз ачдыглары бу түркманлар кимлэрдир? Марағлыдыр ки, индинин өзүндэ белэ кэркүклүлэр өзлэрини дэ, бизи дэ түркман, биз исэ онлары азэрбајчанлы адландырырыг. Төбиндир ки, бурада бир һэгигөт вардыр. Бу һэгигөти дэриндөн дујан проф. Ә. Дөмирчизадэ «Азэрбајчан эдэби дили тарихинэ даир» китабында јазмышдыр: «О дөврлэрдэ түркман этнонимин индики мөнадан бир гөзлө фэргли ишлэмиш, һатта инди Бағдад атрафындакы азэрилэрин түркман адланмалары да бу сөзүн эввалки мөнасы илэ алагөдардыр».

Шайрин Ираг Диваны нэсимшүнэслыгда гаранлыг галан, үмуми һэчми 51 вэрэг олан вэ Ермонистан ССР Назирлэр Совети јанында Гэдим Элјазмалары Елми-Тэдгигат Институтунун эрэб јазылы абыдэлэр фондунда 517 нөмрө алтында мүһафизэ едиллөн элжазма нүсхэсинин үзүнүн һарада көчүрүлмэсинин ајдынлашдырылмасына да кэтириб чыхарыр.

Нэсимшүнэс Ч. Гэһрэманов бу мәсэлэ илэ алагөдар јазмышдыр: «Элјазманын үз габыгында һэмин нүсхэсин 1113 (1701)-чи илдэ Тэбриздэ элдэ олундуғу барэдэ гејд вардыр. Катиб һүсеји Әли ибн Сәфэр Әли өзүнүн «Һачы Гэјјумлу» чамататтыдан олдуғуну вэ Тусда мәскөн салдығыны элјазма-нын сонунда гејд едир. Фикримизчэ, Тус шаклиндэ јазылмыш јерин ады эрэб графикасына эсасән «Тус» кими дејил, Азэрбајчан тэлэффузунэ эсасән «Товус» (Тоу) кими охунмалыдыр. Доғрудур, «Тавус» (Товус, Товуз) сөзү эрэб јазысына көрө «Тавус» шаклиндэ јазылмалыдыр. Лакин катибин үмуми сөвијјэсинэ көрө бу сөз «Тус» шаклиндэ дэ јазыла билэр». (Бах: Имадэддин Нэсими, Биринчи чилд, Баки, 1973, сөһ. 37—38).

Товузда боја-баша чатдығымдан фэхр едөрдим ки, шайрин Диван нүсхэсинин үзү дунјага көз ачдығым доғма јерлэрдэ көчүрүлүш олајды. Лакин һэгигөт будур ки, сөһбөт кедән элјазма нүсхэсинин үзү Ираг эразисиндэ јашајан вэ кечиниш терминэ эсасән түркман адландырылан, азэрбајчанча данышан, Нэсиминин, Фузулинин нөвө-нөтичэлэринин доғма дијары Тусда (бура Тус да, Дуз да, Тус вэ ја Дуз Хурмату да адланыр—Г. П.) көчүрүлүшүдүр. Тусда элдэ етдијимиз бу бөјүк һэчмли элјазма нүсхэси дэ гәти сөз демәјэ имкан верир.

Матенадаранда сахланылан вэ бизим фикримизчэ Тусда үзү көчүрүлөн бу элјазма нүсхэсиндэ мөвчуд олан ше'рлэрлэ шайрин Ираг Диван нүсхэсиндэ јер алаң ше'рлэр арасында һеч бир фэрг жохдур.

Марағлыдыр ки, Ираг Диван нүсхэсиндэ өзүнү көстөрөн әксәр дини ше'рлэрэ шайрин јалныз Тэбриз Университетиндэ мүһафизэ едиллөн Диван нүсхэсиндэ раст кэлинир.

Демәк лазымдыр ки, шайрин бу Диван нүсхэсиндэ охучуларын вэ тэдгигатчыларын марағына сәбәб олачак бир чох ше'рлэр, фэргли чөһөтлэр, һэгигөти үзэ чыхармак үчүн көзәл бейтлэр вардыр. Һ. Араслынын төртиб етдији «Нэсими» китабында (сөһ. 30) охујуруг:

Чахды сарвим аләмэ, эсарымы фаш ејләди,  
Һалыма һөмдөм оландан дунјадэ сөвдәји-еш.

Шайрин Ираг Диванында охујуруг:

Чыхды сиррим, аләмэ эсарымы фаш ејләди (сөһ. 102)  
вэ шайрин нэ демәк истәдјини анлајырыг.

Бу, «Умманэ кирән ешгилэ, дүрданәјэ уграр» мисрасы илэ башланан ше'р дэ аиддыр. Ше'рин сон мисрасы Һ. Араслынын вэ Ч. Гэһрэмановун төртиб етдији китабларда «Һаннанэ таваф ејлэрү мәннанәјэ уграр»дыр. Мөнтиг чөһөтдән бу мүмкүн дејилдир. Әслиндэ мәннанәјэ (эринин бојуну мәннәт гојан варлы гадын) таваф ејлөјөн, јәни мал-дөвлөт әлэ кечирмәк, варланмак мәгсәдилэ арвад алмак истәјөн кишилэр һаннанәјэ (эри ола-ола башга киши-лэрә мејл көстөрөн гадын) уграр олмалыдыр. Буну Ираг Диван нүсхэси бир даһа тәсдиг едир: Мәннанэ таваф ејлэрү һаннанәјэ уграр (Ираг Диваны, с. 48).

Башга бир мисал: Нэсиминин «Чананы мөним сөвдјимин чан билir анчаг» вэ «Чананы мөним сөвдјимин чан дөхи билмәз» мисралары илэ башлајан ики көзәл ше'ри вардыр. Гәр ики ше'ри Ч. Гэһрэманов «Гәсимн эсәрлэринин елми-тәнгиди мәтнин»нин үччилдјлијнэ дахил етмишдир. Тәссүф ки, ше'рлэрин үзүнү көчүрән катибин диггәтсизлији нәтичэсиндэ сөһвә јол верилмиш, бу исэ өз нөвбәсиндэ мөнтигсизлијэ кэтириб чыхармышдыр. Гәр ики ше'р бу сөзләрлэ битир:

Һеч кимсә Нэсими сөзүнү фәһм (кәшф) едә билмәз,  
Бу «гуш дили»дир, муны Сүләјман билir анчаг.

(II чилд, сөһ. 423, III чилд, сөһ. 367)

Һеч кимсә Нэсими сиррини фаш едә билмәз,  
Бу «гуш дили»дир, буну Сүләјман дөхи билмәз.

(III чилд, сөһ. 255)

Икинчи ше'рдэ мөнтигсизлик вардыр. Ола билмәз ки, Нэсими бир јандан Сүләјманын гуш дилини билдијини тәсдигләсин, дикәр тәрәфдән дэ ону инкар етсин.

Һеч шүбһәсиз, бу анлашылмазлығын нәтичәсидир ки, бу көзәл ше'р нэ М. Гулузатдин, нэ Һ. Араслынын вэ нэ дэ Ч. Гэһрэмановун төртибиндэ индики әлифбамызла чап олунмуш китабларда өз әксини тапмышдыр. Бәс катибин сөһви нәдә олмушдур? Шайрин Ираг Диван нүсхэси буну ајдынлашдырыр:

Һеч кимсә Нэсими сөзүнү фәһм едә билмәз,  
Бу гуш дөкидир (дејилдир—Г. П.) буну Сүләјман дөхи билмәз.

(Ираг Диваны, сөһ. 85)

Көрүндүјү кими катибин диггәтсизлијиндән «к» һәрфинин үстүндәки хәтт дүшмәклә «л» охунмуш вэ беләдиклэ дэ шайрин ән көзәл ше'рлэриндән бири кениш охучу күтләсинә чатдырылмамышдыр.

Демәк олмаз ки, охучуларә тәгдим едиллөн китаб нөгсанлардан халидир. Гәр һалда тәкнинлији онда тапырыг ки, ишин кедишиндэ бир чох чидди нөгсанларә үзэ чыхарылмасында вэ ислаһында классик әдәбијјатымызын билчилэри Ч. Гэһрэманов, М. Әскәрөв вэ Ә. һүсејин төртибчәјэ јахындан көмәк етмиш, дүзәлиши зөрүри олан бир сыра тангиди гејдлэр сөјләмишләр. Иш просесиндэ һэмин гејдлэр нөзәрә алынмышдыр.

Китабын сонунда шайрин јарадычлығынын илк дөврлэриндэ гәләмә алдығы дини ше'рлэрин илк вэ сон бейтлэрини вермишк. Охунмасы чатин олан бә'зи башга ше'рлэрин дэ јалныз илк вэ сон бейтлэринин тәгдим етмишк. Умумијјәтлэ, бүтүн ше'рлэри Диван нүсхэсиндэ олан ардычыллыга вермишк. Сөһифәнин ашағысында ше'рин Ираг Диванынын һансы сөһифәсиндэ олдуғу көстөрилмишдир. Илк вэ сон бейтлэр верилән һиссәдә исэ сөһифә ше'рин эввалиндэ верилмишдир.

Китабын ше'рлэрини, лүгәти вэ ше'рлэрин бөһрлэрини М. Әскәрөв һазырламышдыр.

Гејд етмәк лазымдыр ки, нэсимшүнэслыгда бу илк тәшәббүсдүр. Һеч шүбһәсиз, әрүз вәчә гәлиблэринин дүрүстләшдирилмәси бәдин гираәтчилэр, актјорлар вэ еләчэ дэ ше'рсөвәрлэр үчүн кәрәкли ола билэр.

Китаба дахил едиллөн шәрһлэрин бир чохунун јени олмасы да Нэсими јарадычлығыны даһа јахшы мөнимсәмәк бахымындан мараг доғурур. Китабын редактору М. Әскәрөв изаһларла бағлы көркәмли шәрһшүнәс И. С. Битир.

кинскинин мараглы фикрини јада салды. Тэдгигатчы наглы олараг гејд едир ки, Гафиз Ширазинин ше'рлеринде ишлэнмиш бир чох сөз вэ ифадэлэр өз заманэсинде тамамилэ башга мэналарда аялашылмышдырса, биз бу күн оларын һэмин илк рэмзи мэналарыны гаврамагда четинлик чэкирик. И. С. Бракинскинин һэмин фикринэ буну да элава едэк ки, Гафизин эсэрлэри һеч вахт гадаган олунмамыш, шаир тэ'гибэ мэ'руз галмамыш, эсэрлеринэ исэ һэлэ саглыгында чилд-чилд шэрһлэр язылмышдыр. Һалбуки гаранлыг эсрлэр-дэ даими тэ'гиб едилэн Нэсиминин эсэрлэри јасаг олундугундан бу кими шэрһ-лэрдэн, изаһлардан мээрүм олмушдур. Мэһз буна көрэ дэ һэр бејтинде бир дүнја мэнә јатан мүтэфэқкир шаиримизин ше'рлеринин белэ кениш шэрһ олунмасы тэгдирэлајиг бир һадисэ кими гижмэтлендирилмелидир.

Елә лүгэтин өзүндэ дэ јенилик вардыр. Адэтэн классик эдэбијатла баг-лы эсэрлерин сонунда эрэб-фарс сөзлеринин лүгэти верилир. Бурада исэ ин-ди архаикләшмиш, лакин классик эдэбијатымызда чох ишлэнэн Азэрбајчан вэ түрк мэншэли сөзлэрэ дэ хүсуси јер верилмишдир. Тэбини ки, кениш охучу күтләси үчүн «ајдырмаг», «гутлу», «эсрүк», «зэһи», «илэт», «иришмэк», «кэ-панэк», «јаргу», «јеј», «кэнди», «сајру», «күлаһ», «сонмаг», «түтүн», «улаш-маг», «учмаг», «бандырмаг», «бэн», «јарын», «јавуз», «јелэк», «таму», «гөн-чэри», «јекрэк» вэ с. кими сөзлерин мэналарынын лүгэтдэ өз эксини тапма-сы фајдалылдыр.

Мэнәсынын ачылмасы вачиб олан сөз вэ ифадэлэр ја лүгэтдэ, ја да шэрһ-лэрдэ верилмишдир.

Күман едирик ки, Нэсиминин Ираг Диван нүсхэси тэдгигатчыларын диг-гэтини чэлб етмэјэ лајиг гижмэтли абидэ кими, бөјүк шаиримизин эдэби-бэдиин ирсинин һэртэрэфли өјрэнилмэсинэ көмэк едэчэкдир!

*Гэзэнфэр Пашајев*

\* \* \*

*(ФА'илАтүн ФА'илАтүн ФА'илАтүн ФА'илүн)*

Јарымы ајырды мэндэн чэрхи-гэддар, иштэ көр  
Јүрэким пас олду гэмдэн, кэл ичим јар, иштэ көр!

Јахды, јандырды мәни, јарын фэрагы, нејләјим,  
Тагэтим, сэбрим түкэнди, јанырам зар, иштэ көр!

Дэрдимин дэрманы сэнсэн, чэрэ кимдэн истэјим,  
Чарэси сэндэди анын, чарү начар, иштэ көр!

Доғрады гэмдэн фэрагин бағрымы, шол јарэдэн,  
Јүрэким ганы көзүмдэн ахар, еј јар, иштэ көр!

Еј күли-хэнданым, ахыр пэрдэдэн чых, гөнчэ тэк,  
Ким, мәни шөвгүндэ мэчруһ ејләди хар, иштэ көр!

Ашигин иманы јүзүндүр, сачын һэблүлмэтин,  
Мэн јүзүнү тутмушам, белимдэ зүннар, иштэ көр!

Кэр «энэлһэг» сөјлэмэкдэн дарэ асылсам нэ гэм,  
Нечэ Мэнсурун асылмыш башы бэрдар, иштэ көр!

Чанымы, «анэстунар»ын шөвгинэ јандырма ким,  
Олмушам Муса кими муштаги-дидар, иштэ көр!

Аризин вэрди чинандыр, бүлбүлүн руһил-гүдүс,  
Еј бу дэрдин ашиги, ачылды күлзар, иштэ көр!

Та сэни тэгдири-јээдан ејләди мэндэн чүда,  
Јандырыр шөвгүн мәни, еј јүзү күлнар, иштэ көр!

Чүн Нэсиминин вүчүдин нурунэ јандырды јар,  
Нарэ дүшмүшдүр һэсэддэн бунча эғјар, иштэ көр!

<sup>1</sup> Нэсиминин түрбэ вэ мэгбэрэсинин шэкиллэрини шаир Мэммэд Исмајыл тэгдим етмишдир.

• • •

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Жарымын жүзүндө кизли кэдри-эсрар, иштэ көр!  
Нур ол нури-илаһи, көрмөз эҗар, иштэ көр!

Чэрх хилалү бэдринэ көнлүм дилэмэз ким, баха,  
Гылмысан һәркиз күманын етмэ инкар, иштэ көр!

Он сәкиз мин аләмин һәгдир вүчуди, бикүман,  
**Мүнкир ани чүн көрәммэз, етмэ играр, иштэ көр!**

Биз ки, вәһдәт аләминдән чүнки дөндүк кәсрәјә,  
Гафил олма көрдүкүн ол оддур эбсар, иштэ көр!

Чәннәтү һурү гүсурун шимди кечдик, бикүман,  
Кәнди лүтфиндән бизә көстәрди дидар, иштэ көр!

Кәр «Әнәлһәг» деди Мәнсур, гылды дә'ва, еј һәким,  
Нечәләр јалан дедиләр, олду бәрдар, иштэ көр!

Гисмәт етди чүн Нәсими бир нечә мә'на илә,  
Ол сәбәбдән һасил олду нури-әнвар, иштэ көр!

\* \* \*

(*мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн*)

Дилдарә мүштаг олду чан, анын чәмалын арзулар,  
Меһраба мејл гылмаз көнүл, јарын вүсалын арзулар.

Јахмаг кәрәксән јаш илә һәр дәм көзүм мисбаһини,  
Кәр көзләрим керчәклијин анын хәјалын арзулар.

Шәһдин һәдиси һәм шәкәр хош кәлмәз ол мүштагә ким,  
Шол руһи-гүдсүн мәнтиги ширин мәгалын арзулар.

Ашигләрин базарына көр ким нечә бел бағламыш,  
Ол бивәфа ашигләрин нејчүн вәбалын арзулар.

Јарәб, пә һурн-чөһрәдир, шол маһи-табан јүзлү ким,  
Көрдүкчә анын јүзүни, күнәш зөвалын арзулар.

Чәрхин хилалү бэдринэ көнлүм дилэмэз ким баха,  
Нејчүн ки, јүзүн бәдривү гаһын хилалын арзулар.

Чин нафәсиндән ајырды, әнбәрдән усанды көнүл,  
Һәр бири әввәл дилбәрин зүлфијлә халын арзулар.

Ешгиндә гурбан олдуғун истәр Нәсими, сор нәдән,  
Шол мә'нидәндир, дүнјада һәр шеј кәмалын арзулар.



\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Бир дәхи көрмәк чамалын, көнлүм, еј чан, арзулар,  
Хәстеји-дәрди-фәрағын дәрдә дәрман, арзулар.

Көр сәни арзуларам, еј чану чананым, нола,  
Тәшнеји-вәслин, никара, аби-һејван арзулар.

Еј јүзи чәннәт, боју туба, ләби аби-һәјат,  
Гуллуг етмәк гапына һуријлә гылман арзулар.

Та күлүстани-Ирәм рүхсарыны көрдү көзүм,  
Бүлбүли-шејда кими ашиг күлүстан арзулар.

Көрдү туба гәддүви, чөвкани-зүлфүн чалмаға,  
Көнлүмүз шимди јенә ол топү чөвкан арзулар.

Көнлүмүз аризу ејләр вәсл, чанан көрмәјә  
Ким, јәгиндур арзуси, дәрвиши-султан арзулар.

Көр бу күн хәстә Нәсиминин хәјали ким, нечә,  
Хатиридүр бәнди-зиндан, шәһди-шадан арзулар.

\* \* \*

(*мәф'улү мәфА'Илү мәФА'илү фә'Улүн*)

Көнлүмдә мәним ешги-чәмалын эзәлидир,  
Һәр нәснә ким, олду эзәли, ләмјезәлидир.

Нәфсини биләндир ки, јәгин рәббини билди,  
Һәгдән бу мәгамата ирән бил ки, вәлидир.

Һәр кимсә ки, нәфсин таныды, рәббини билди,  
Инкарына бел бағлама ким, гөвли-Әлидир.

Еј јүзи туруш, хәлл кими заһид, мејә сун ким,  
Сағи ләбинин дадлу шәраби, әсәлидир.

Идрак едәмәз сурәтини көрмәјән ә'ма,  
Шол мә'нидә ким. һүсни-чәмалиндә чәлидир.

Ендирмәди баш «әһсәни-тәгвим»ә эзәзил,  
Ани бурахан лә'нәтә, анын чәдәлидир.

Саф олмајан алтун кими меһринлә чаһанда,  
Шол јүзи гара гәлб имиш ады дәғәлидир.

Еј ешгә фәда ејләмијән чаныны ашиг,  
Мә'шугдән уј вермә ки, ешгин әмәлидир.

Ашигләринин ганинә бандырмыш әлин дост,  
Шол ганә ким, даим анын симин әлидир.

Чүн булду Нәсими, әбәди өмрү сачындан,  
Шол дирлији нејләр ки, замани-әчәлидир.

\*\*\*

(мәф'улу фА'илАтүн мәф'улу фА'илАтүн)

Еј «әлләзи-јүвәсвис», таәтләрин һәбадыр,  
Әкри јолун зәләләт, чүрүк сөзүн хәтадыр.

Зәннү күман ичиндә галмышсан, еј јәгинсиз,  
Мәшқук илән ким, ајдыр гылмаг әмәл рәвадыр?

Чүмә намазы ничүн шәрт олду Мисрү чаме'  
Шәртин бил әввәл андан мәшрутин ет сәладаыр.

Еј билмәјән бу Мисри итирмә чүм'әји ким,  
Чүм'ә бу Миср ичиндә мәгбули-кибријадыр.

Јусиф кими әзизәм Мисрин ичиндә даим.  
Һәggi билән һәмишә аләмдә мүгтәдадыр.

Адинә сурәтиндән енди Рәсулә чүм'ә,  
Таныг бу һәг һәдисә уш гөвли-Мустафадыр.

Адинә нечин олду адинәнин адын бил,  
Бу сирри ол билир ким, һәг илә ашинадыр.

Адинәдир гијамәт, ол күндәдир нәдамәт,  
Ол күндә һәшр олисәр, ол күндә мачәрадыр.

Ол күндәдир һесабын, һәм раһәтү эзабын,  
Ол күндә һәг гатында ичман-әнбијадыр.

Адинәји биләнләр мәғфурү начидирләр,  
Мәғфур олан чаһанда һадијү пишвадыр.

Еј чүм'әдән хәбәрсиз, чүм'ә күнүнү бил, ким  
Ол күндә вә'деји-һәг учмаг илә лигадыр.

Чүм'ә күнүн сифати шәрһи бәјанә сығмаз,  
Мә'нидә чүм'ә кәрчи чами-чаһаннүмадыр.

Чүн чүм'ә јовми-диндир әрзү сәмадә һәгдән,  
Динин итирмиш ол ки, адинәдән чүдадыр.

55854

Ол мүшрику нәчисдир чүм'әји гылмајан ким,  
Гөвливу фе'ли анын тәглид илән ријадыр.

Чүн һәччәтүл-мәсакин чүм'ә күнүдүр, еј чан.  
Мискинә сор ки, мискин ајинәси сәфадыр.

Чаме'дә чүм'әји уш һәр күн гылан мәнәм, бил,  
Гур'ан имамым олду, данм јөнүм һәгадыр.

Адинә һәччи-әкбәр һүччачә һәгдән енди,  
Ол бибәсәр нә билсин бу сирри ким, ә'мадыр.

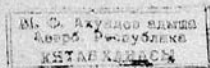
Пејғәмбәрин сөзүдүр, һәм таңрынын кәламы,  
Шол Әһдү шол әмамәт көр ким, нә иддиадыр.

Иманы јохдур анын ким, олду биәмәнәт,  
Динин итирмиш ол ким, әлдиндә бивәфадыр.

Шол әһдү шол әманәт кәр сәндә варса хошдур,  
Јохса, јалан имансыз, һәм динсиз ол дәгадыр.

Еј күфрү ширк ичиндә санан өзүнү мө'мин,  
Исламу шәр'ү иман мәхсуси-өвлијадыр.

Дәччал тә'нәсиндән ховф ејләмәз Нәсими,  
Нејчүн ки, руһ-гүдсә овнү мүин худадыр.



\* \* \*

(Мәф'Улү ФА'илатүн мәф'Улү ФА'илатүн мәф'Улү ФА'илатүн  
мәф'Ули ФА'илатүн)

Маи-тәһури бил ким, һәгдән бу күн нидадыр,  
Јовмүл-мәзиди көр ким, мәсчиди-пүрсәфадыр.

Һәгдән һәги кәл истә, һәг илә васил ол ким,  
Һәг вә'дә верди чүн ким, чүм'ә күнү лигадыр.

Әввәл бу нәфсини бил, ардынча рәббини бил,  
Ким, кәнди кәлди һәгдән, мәнбәрдә Мустафадыр.

Султани-арифинин гөвлүдүрүр инан ким,  
Һәр ким бу гөвлү билмәз, ол чүм'әдән чидадыр.

Истәјән аби-һејван зүлмата гәрг олур ким,  
Јарын ләбиндән ичмәк ла-ибтида бәгадыр...

Һәгүл-јә'гини көрдүм, вүсләтә васил олдум,  
Чүмлә мурада ирдим, көр ким нә хош этадыр.

Зәргү ријасы чохдур суфи сөзүнә ујма,  
Нејчүн ки, даим иши тәзвир илә ријадыр.

Мисри Нәсими булду Гур'ан имами олду,  
Чам едә чүм'ә гылды, мәгбули-кибријадыр.

Ираг Диваны, сәһ. 5—6. Бу ше'рә шаирин јалныз Ленинград Диван нүс-хәсиндә раст кәлиндијинә көрә Ч. Гәһрәманов ону шүбһәли ше'рләр арасында—«Әләвәләр», дә вермишдир. Бах: Ч. Гәһрәманов. Имадәддин Нәсими. Әсәр-ләри, Бақы, 1973, II чилд, сәһ. 508. Мүәллифин бу үччилдјијинә бир даһа истинад едәндә Ч. Гәһрәманов. Көстәрилән әсәри, I (вә ја II—III) чилд көстә-рәчәрик.

\* \* \*

(мәФА'Илүн мәФА'Илүн фә'Улүн)

Көнүл вермә чәһанә, бивәфадыр,  
Көнүл вермәк она ејни хәтадыр.

Буна чану дил илә, рәнк илә баг,  
Фәнадыр бу чәһан, санма бәгадыр.

Бунун шәккәрләри ағудан ачы,  
Бунун күлмәкләри чүмлә букадыр.

Бунун зөвгү сәфасы һәм күдурәт,  
Бунун раһәтләри чүмлә бәладыр.

Гаму сәрмајәсин верди зијинә,  
Бу дүнја илә һәр ким ашинадыр.

Чәһанын чүн бәгасы јох, Нәсими,  
Аны гојуб һәгә дәнмәк рәвадыр.

Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 7. Бу ше'рә индијә гәдәр шаирин јалныз Тәб-риз Диванында тәсадүф едилмишдир. Бах: Ч. Гәһрәманов. Көстәрилән әсә-ри, III чилд, сәһ. 218.

\* \* \*

(мәФА'илүн мәФА'илүн мәФА'илүн фә'Улүн)

Чәмалын пәртөви-нури-худадыр,  
Жолунда ашигин чаны фәдадыр.

Ләби-лә'лин мүсәәффа шәрбәтиндән,  
Бу мәчруһ көнлүмә, ејни шәфадыр.

Јахылдым ешгинә манәнди-Мәчнун.  
Хәјалин ејнимә Лејлинүмадыр.

Нечә Фәрһад кими көнлүм алыбсан,  
Ки, Ширин тәк чәмалын дилрүбадыр.

Нәсими тәрки-чан гылды јолунда,  
Дәмадәм ешг илә иши сәфадыр.

\* \* \*

(МәФА'Илүн мәФА'Илүн мәФА'Илүн мәФА'Илүн)

Тәалаллаһ, нә зибасан, сифатин зати-јектадыр,  
Гаму эшја сифатиндән сәнин исмин мүсәммадыр.

Көнүлә ају әнчүмдән чәмалын нури јекрәнқдир,  
Гамусундан мүгәддәмдир, гамусундан мүәлладыр.

Әзәлдән мәст олуб кәлди чаһанә, чан илә тән чүн,  
Кими һејран лајәглү кими сәрмәст шејдадыр.

Чәмалын нури, еј дилбәр, нә мәзһәрди ки, аләмдә,  
Ки, сәнсэн Мусији-Имран, вүчудин Тури-Синадыр.

Дү әглү елмү һелмү ху Мәһәммәд шәнинә кәлди,  
Пәс «Амәнна»вү «Сәддәг»нә анын алиһә өвладыр.

Тәчәлла нуруни, шәһа, јүзүндә чүн әјан көрдүм,  
Чәми эшјада ол нури тәчәлласы һүвејдадыр.

Бојун сидрәдир, еј туба, мән аны мүнтәһа көрдүм,  
Әнасир нурә гәрг олмуш, бу нә гәддү, нә баладыр.

Сачын зүлмати ичиндә дәһанын аби-һејвандыр,  
Ки, Хызр Илјасилә Иса ләбин абиндә әһјадыр.

Нәсими, нәфсини таны, сән андан сөзүнү сөјлә,  
Ешидән сөјлүјән, көрән, көрүнән сәндә пејдадыр.

\* \* \*

(мәФә'Илүн мәФә'Илүн мәФә'Илүн мәФә'Илүн)

Әја'шаһи-сәидәхтәр, жүзүн әрши-мүәлладыр,  
Додағын чешмеји-һејван, ләбин чами-мүсәффадыр.

Чәмалын сурәти-рәһман, вүсалын рөвзеји-ризван,  
Кәмалын кәнчи-бипајан, вүчудун чани-әшјадыр.

Бојун тубадыр, еј һури, жүзүндүр аләмин нури,  
Чәмалында әјан көрдү, анын ки, ејни бинадыр.

Гәмәр дөврүндә, еј фитнә, сән олдун хублара хатәм,  
Сәнин халын хәјалындан чаһән пүршүрү говғадыр.

Гијамәт гопду һүснүндән мәкәр јөвмүл-һесаб олду  
Бәләләрдән ирағ олсун бу нә гәддү нә бәладыр?!

Бу дүнјанын зәру кәнчи көрүнмәз, ејнинә биллаһ,  
Ики аләмдә мәгсудим, камалү һүсни-зибадыр.

Шәһа, лүтфи-кәрәм ејлә, Нәсими хаки-пајындыр.  
Гәрибү ашигү шејда, әсиру зарү тәнһадыр.

\* \* \*

(фә'илАтүн фә'илАтүн фә'илАтүн фә'илүн)

Нејләрәм мән бунда ад вар, чүнки дилдар андадыр,  
Санма ким, анда дедиким сәрви-салар андадыр.

Фиргәтин дәрди мәни торпағ едәрсә, еј сәба  
Јары гыл торпағым, иләт анда ким, јар андадыр.

Чан јанағын чөһрәсиндән бир нәфәс олмаз чүда,  
Ганда көрсә бир күли-тәр бүлбүли-зар андадыр.

Шол моғилчин көзләринлә көнлүмү јәғмаләдин,  
Чүн билирсән ки, нә дүрлү кизли әсрар андадыр.

Дәрди артирма, лүтф ет, шәрбәтинлә, еј һәким,  
Чүн мәни сајру гылан шол чешми-бимар андадыр.

Дишләрин әкси Нәсиминин көзүнә дүшәли,  
Бәһри-бәһрејн олдүвү лә'ләи-шәһвар андадыр.

\* \* \*

(ФА'илАтун ФА'илАтун ФА'илАтун ФА'илун)

Көвһәри-дәрҗәи-һикмәт чавидани сәндәдир,  
Нөгтеҗи-мүлки нүбүвәтсән, бәҗани сәндәдир.

Суреҗи-таһаву јасин тәк либасин гыл гәбул,  
Ким, әҗан ола сәнә, нури-әҗани сәндәдир.

Куһи-Тур олду вүчүдин рәгги мәншурилә уш,  
Ејлә бил һәгги ки, шимди «лән тәрәни» сәндәдир.

Вә'деҗи-дидари-Муса мим ичиндә көр ки, мим,  
Көвкәби-чешми-чәмал олду, чәһани сәндәдир.

Чүн тәчәлли ејләди мөвләҗи-дарул-мүлки чим,  
Кәфи-Муса парә олду, тәрчүмани сәндәдир.

Вәсләти-нури-тәчәлли чүнки ачды бикүман,  
Мәст олду чани Муса, уш о ани сәндәдир.

Ајәти-тәббәт әлилә нә дә'ви ејләдин,  
Уш һәнүз олду, «әнәлһәг»даситани сәндәдир.

Та Нәсими аләмин шәмсилә олду ашина,  
Ајру олмаз ол күнәш, чүн чавидани сәндәдир.

\* \* \*

(ФА'илАтун ФА'илАтун ФА'илАтун ФА'илун)

Лә'ли-набын чешмәсиндә аби-һејван кизлидир.  
Дүрчи-јагутунда, еј чан, дүррү мәрчан кизлидир.

Ләбләрин ширин, дәһанындан әкәрчи рәмз илә,  
Ачар әсрары, вәлејкән сирри-пүнһан кизлидир.

Чанымын чаны гәминдир, бу сәбәбдән, еј никар,  
Шад олур көнлүм дә даим дәрди-чанан кизлидир.

Шол хәдәнки гәмзәни ким, чаныма урду көзүн,  
Ган кедәр јүрәкдән амма зәхми-пејкан кизлидир.

Әнбәрин сачын јүзүнү кизләсә олмаз әчәб,  
Шәб нигабында һәмишә маһи-табан кизлидир.

Еј тәбиби-ами, әл чәк чарә гылмагдан мәнә,  
Ашигин чанында даим дәрди-дөвран кизлидир.

Гане олду дәрдилә сәндән Нәсими, еј никар,  
Шол сәбәбдән ким, сәнин дәрдинә дәрман кизлидир.

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Түрреји-энбәрфәшан өмрүн шәби-јелдасыдыр,  
Һәлгимиздә һәлг тәк шол зүлмәтин сөвдасыдыр.

Лә'лү јагуту анын гути-рәванымдыр мәним,  
Зикрү фикрим, шол һәбибин лә'ли руһәфзасыдыр.

Гој мәни гурбан олум шол чешми-кафиркишә ким,  
Мән тәки һәр кушәдә мин ашиги шејдасыдыр.

Душда көрдүм, сәрви гәдд, дедим бәһәдди мунтаһа,  
Билмәзәм өмрүммүдүр, ја гамәтин баласыдыр?

Чешми-мәстин, зүлфү халын фитнә салды аләмә,  
Ол көзәлләр шаһынын ба һәр тәрәф говғасыдыр.

Еј Нәсими, сәчдә гыл, шол һүснү биһәмтајә ким,  
Аләмин чешмү чырағы, сурәти-зибасыдыр.

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Јарәб, ағзын нә сәбәбдән гөнчеји-хәнданмыдыр?  
Ја Сүлејман хатәми, ја һаггеји-мәрчанмыдыр?

Нөгтеји-мөвһумдур, ја көвһәри-фәрд ол ағыз,  
Мәнбәи-ма'и-мүин, ја чешмеји-һејванмыдыр?

Бағи-нәсриндир чәмалын, ја чәмән, ја буситан,  
Ја Күлүстани-Ирәм, ја рөвзеји-ризванмыдыр?

Нәркиси-чадумудур, ја фитнеји-ејни-бәла,  
Ја һәрами мәст, ја гарәткәри-иманмыдыр?

Аризиндир јасәмән, ја лалә, ја бәрки-сәмән,  
Дәфтәри-өвраги-күл, ја сәфһеји-рејһанмыдыр?

Ја мәләксима бәшәрдир, ја никари-маһвәш,  
Лөбәти-чин, ја пәри, ја көвһәри-инсанмыдыр?

Сөзмүдүр нәзми-һүсејни, ја мәкәр сәһри-һәләл,  
Ја фүсун, ја ше'рдир, ја һикмәти-Јунанмыдыр?

\* \* \*

(мәфА'Илүн мәфА'илүн мәфА'Илүн мәфА'илүн)

Бојундур сндрәвү туба, додағын аби-һејвандыр.  
Анын маһијәти-зөвгүн нә билсин ол ки, һејвандыр.

Үзүн «инна фәтәһна»дыр, тәбарәк шә'нинә мүнзәл,  
Бу вәһчи әһсәни-сурәт биләнләр әһли-үрфандыр.

Хәтин үммүл китабидир бәјани-әһли-төвһидин,  
Һүруфи лөвһи-мәһфузун мүсәввәр шәри-Фүргандыр.

Рүхүн күлзарына гаршы гызарды мәғрибин рәнки,  
Тилаја мәшригин рәнки Нәсими-әнбәрәфшандыр.

Һәдиси көвһәрәфшанын һәгигәтдир нәһәјәтсиз,  
Үгули-әһли-үрфанын онун һәрфиндә һејрандыр.

Нәсими чүн сәни булду, мүнәззәһ олду аләмдән,  
Көзүндә сурәти-рәһман, дилиндә зикри-сүбһандыр.

Ираг Диваны, сәһ. 19. Бу ше'рә шаирин јалныз Ленинград Диван нүсхә-синдә раст кәлиндијинә көрә Ч. Гәһрәманов ону шүбһәли ше'рләр арасында «Әлавәләр»дә вермишдир. Бах: Ч. Гәһрәманов. II чилд, с. 498.

• • •

(мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн)

Мүәнбәр сүнбүлүн, шаһа, күли-сирабә пүрчиндир,  
Мәазаллаһ, хәта гылдым, нә пүрчин, нафеји-Чиндир.

Хәтадыр Чинә һәмл етмәк мүәнбәр зүлфүнү, биллаһ,  
Ки, һәр бир гылы сачынын хәрачы Чинү Мачиндир.

Дәһаниндән хәбәр верди рәван јүрүр сөзүн амма,  
Билинмәз нәснәдән кимсә инанмаз ким, хәбәр чиндир.

Сән ол султани-хубансан бу күн аләмдә, еј дилбәр,  
Ки, гул тәк чүмлә султанлар сәнә шаһинү лачиндир.

Мүдәввәр нөгтеји-халин көзүмдән бир нәфәс кетмәз,  
Мәкәр ким, шол гара бәнләр көзүмдә нәғши-пүрчиндир.

Рүхүн үзрә бәнин шаһанә һиндудир, эчәб, јарәб,  
Јаланчы оғруму, јахуд јүзүн бағында күлчиндир.

Көкәрчин тәк шикар етди, мәни, шол нәркиси-фәттан,  
Јавуз көздән ирағ олсун ки, хош түркәнә лачиндир.

Мәһи-табанә, ја мөһрә сәни бәнзәтмәрәм, нејчүн  
Ки, һүснүн хирмәниндә Ај илә Күн сүнбүләчиндир.

Көзүмдә кәрчи дилкешдир, сачынын ишвәси амма,  
Нәсимији бу сөвдајә бурахан шол моғолчиндир.

Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 20.



\* \* \*

*(мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн)*

Чәмалын, ја рәб, еј дилбәр, нә табан маһи-әнвәрдир  
Ким, анын афтабындан ики аләм мүнәввәрдир!

Јүзүн һәрфиндә, еј мүсһәф, бәјани-«күнтү кәнз» олмуш,  
Тәаләллаһ, зәһи дәфтәр, бу дәфтәр ганғы дәфтәрдир?

Рүхүн хәттилә халиндән чәри чәкмишдир, еј дилбәр,  
Зәһи шаһзадеји-әзәм ки, хош уғурлу ләшкәрдир.

Нә рә'на сидрәдир, јарәб, бојун аләмдә, еј чан ким,  
Ким анын гәддү баласы једи иглимә сәрвәрдир.

Једи хәттин китабындан сәкиз чәннәт әјан олды,  
Бу вәчһ илә јәгиндир ки, һәм ол зати-мүтәһһәрдир.

Хәјалымдан декил хали хәјалин хејли бир саәт,  
Һәмишә сурәтин нәгши бәрабәрдир, мүсәввәрдир.

Ләбин чаминдән ол чаным, Хызыр тәк ирди мәгсудә,  
Чыха кәлди бу зүлмәтдән, бу күн ады Скәндәрдир.

Бәбәк тәк сағларам, даим көзүмдә хали-һиндуви,  
Бәбәк шејлә әзиз олмаз ким, ол хали-мүдәввәрдир.

Нәсими фәзли-аллаһы јүзүн нүриндә көрдү чүн,  
Тәвафи-Кә'бә хәтм олду, сәфавү һәччи-әкбәрдир.

\* \* \*

*(мәф'Улү фа'илАтүн мәф'Улү фа'ИлАтүн)*

Мәндән јүзүн јашырма ким, сәчдәкаһим олду,  
Сејр едәрәм бу чәрхи, хуршидү маһим олду.

Һүснүн чырағы, еј чан, јанә пәрванә кечдим,  
Нарын ичиндә рөвшән көрүндү, аһим олду.

Пәһриз едәрми ашиг, еј ешгә мүнкир олан,  
Дерсән ки, тәркени гыл, ол мәним шаһим олду.

Кирпикләринлә гашун олмушдур исми-ә'зәм,  
Дивдән дәхи нә горху, чүн ким, пәнаһим олду.

Һәг дә'видән шәһадәт истәрләр исә мәндән,  
Мән аны булмушам ким, мәним күваһим олду.

Еј дүнјанын рәнси, мәнә һәгир бағма,  
Мән нечә мүфлис олум, чүн иззү чаһим олду.

Нәсмијәм ки, дүшдүм јүзүн күлдүндән ајру,  
Бүлбүл кими чәмәндә фәрјадү аһим олду.

\* \* \*

(мүфтә'илүн мәфА'илүн мүфтә'илүн мәфА'илүн)

Бәһри-фәһадә фани ол, көр нә хош һәјат олур,  
Аби-һәјат имиш фәна, кәрчи ады мәмат олур.

Кә'беји ешгим јүзүнү доғру тутуб пијадә вар,  
Тәшнеји-ешгә ешг оду зәмзәмеји-һәјат олур.

Чанү чаһанү динү дил олмајанын бу әрсәдә,  
Шаһ ола кәрчи аләмә рөвзеји-шаһи мат олур.

Чыхды тәнүрдән туфан, гәрг едисәр чаһаны кәл,  
Кир кәмијә ки, чанына ол сәбәби-нәчат олур.

Гејрә мүгәјјид олма ким, һәр нә ки гејридир анын,  
Кәр һәмә күн-фәкан исә, арифи затәлат олур.

Әглилә намү нәнкини вар, ода салү јах аны,  
Арифи-зат олан гачан мүлтәфити-сифат олур.

Гылды фәна вүчудими, ешг күм ејләди мәни,  
Бәллисиз олду һәр ким, ол гәргеји-бәһри-зат олур.

Шол күнәшин шүаннә, зәррәчә ким ки, булду јол,  
Һәр күнү ејд кечәси гәдри-шәби-бәрат олур.

Фикр едәрәм ки, јазајым зәррәчә ешг сиррини  
Бәһр мидад, ағач гәләм, таси-фәләк дөват олур.

Ешгә фәнаји-мүтләг ол, кеч бу рәваги-тагидән,  
Көвһәри-ламәкан нечә бәстеји-шеш чәһат олур.

Һәр һәсанат ким, сәни доғру иләтмәди һәгә,  
Гојма анын адын һәсэн кәр һәмә сәјјиат олур.

Мәсчидү ханәкаһә сән суфи тәк олма гүррә ким,  
Ашигә чүмлә јерү көк мә'бәди совмәат олур.

Зөвг иләвү һүзур илә ешгә пәрәстиш ејлә ким,  
Гәлби һүзурсуз оланын таәти ласәлат олур.

Чанү чәһанә ур гәфа ашиг исән кәр, еј көнүл,  
Ашигә фәрзү мүстәчаб тәрки-тәәллүгат олур.

Дөвләтинә бу дүнјанын олма мүгәјјәд, еј мәлик,  
Анын үчүн ки, дүнјанын дөвләти бисәбат олур.

Вәһдәт ичиндә та әбәд олду Нәсими бәллисиз,  
Ким ки, бу рәсмә мәһв олар, зүбдеји-каинат олур.

Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 24.

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'ил Атүн*)

Еј нәсими-сүбһдәм, биллаһ ки, јарым хошмудур?  
Шол һәбим, дилбәрим, аләмдә варым хошмудур?

Шол мүтәрра зүлфи-мишкиндән, сәба, веркил хәбәр,  
Шол јүзи күл, гамәти сәрвү чинарым хошмудур?

Шол ләби-лә'лү көзү аһујү шәһла дилфириб,  
Шол сачы зүлмәт бәни мүшки-татарым хошмудур?

Јел әлимдә, су көзүмдә, од ичимдә хак олур,  
Даим онда һәшр олучаг сәбзәзарым хошмудур?

Чүи Нәсими салды өзүн ешгинә пәрванә тәк,  
Еј јүзү күлшән, сәнә бу аһу зарым хошмудур?

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Чанымын, чана вусалын чан ичиндә чаныдыр,  
Чанә чану, чанә чану чан һәм чанандыр.

Јарәб, еј сәрви-рәван, һүсүн нә күлшән ким, о күл,  
Бүлбүли-рүһүл-әминин бағү һәм бостаныдыр.

Гамәтин, јарәб, нә Тубадыр, нә чәннәтдир јүзүн,  
Ким бу күн әһли-бәиштин рөвзеји-ризваныдыр.

Бәхтили Хызр имиш, ол дөвләтликүн, фәрхәндәһал,  
Ким додағын сәлсәбили чешмеји-һејваныдыр.

Көзләрин дөврүндә дүшдү гүлгүлә, аләмдә чох,  
Сүрсүн ол дөвраны ким, дөвран анын дөвраныдыр.

Бәһри-ешгиндә Нәсими көр нечә гәввасдыр,  
Көвһәри-јекданә булду, бәһри-бипајаныдыр.

*Нәсими. Ираг диваны, сәһ. 27. Ше'рә индијә гәдәр јалһыз Ленинград Ди-  
ван нүсхәсиндә тәсадүф едилмиши. Бах: Ч. Гәһрәманов. II чилд, сәһ. 499.*

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Та ким, ол мѣбуби-дилин лѣли чами-бадѣдир,  
Рѣхни-мејханѣ нѣзаран хиргѣвү сѣччадѣдир.

Эзми-бустан ејлѣди, шол гамѣти-шүмшад шад,  
Сѣрви-азадеји кѣр ким, гајғудан азадѣдир.

Адыны кѣр ким, нѣ јазмыш, шол тѣхѣјјурнамѣдѣ,  
Дидѣ хејран, шол чѣмалы, хѣттү хүсни-адѣдир.

Ким ола хүршиди-табан дѣ'вији хүсн ејлѣјѣ,  
Зѣррѣдѣн кѣмтѣр јолунда сүбһү шам үфтадѣдир.

Һѣр заман бағлар хѣјалын сиби гѣбгѣб нѣгшини,  
Хѣтти-нѣгши-хүсни-дилбѣр, лѣвһни-хатир садѣдир.

Истѣрѣм лѣ'ли-лѣбиндѣн шѣрбѣти мѣн хѣстѣдил,  
Дадымы һѣр ким, ешитсѣ, дејѣ ким, дилдадѣдир.

Вѣслини гылды Нѣсими арзу бу ѣглилѣ,  
Сѣн кѣдаји-бинѣвасан, ол шѣһү шаһзадѣдир.

\* \* \*

(*мѣфА'илүн мѣфА'илүн фѣ'Улүн*)

Зѣһи дѣвлѣт ки, мѣһбубим пѣридир,  
Гаму зибалѣрин зибатѣридир.

Диши инчу, кѣзү аһу, ѣзү шух,  
Јүзү бир дѣстѣ күл бѣрки-тѣридир.

Нѣзѣрбаз олдуғум инди һѣгигѣт,  
Ки, мѣнзурим, никарын мѣнзѣридир.

Чѣмалын кѣрѣли мѣн ол пѣринин,  
Кѣнүл мѣчмуи-алѣмдѣн биридир.

Уш ол мѣһбуб илѣ һѣмдѣм олан күн,  
ѣчѣб гирани-маһү мүштѣридир.

ѣкѣр Хызр исѣмү сѣн аби-хејван,  
Никара, чамү лѣ'лин лѣблѣридир.

Мѣһѣммѣд Мустафа гази олан күн,  
Нѣсими дѣрмѣгами-хејдѣридир.

Ираг Диваны, сѣһ. 28. Бу ше'рѣ индијѣ кими шаирин јалһыз М—227/11671 шяфри алтында мұһафизѣ олуан Бақы Диван нүсхѣсиндѣ тасадүф едилмиш-ди. Бах: Ч. Гѣһрѣминов. Жѣстѣрилѣн ѣсѣри, I чилд, сѣһ. 331.

\* \* \*

(мәфА'илүн мәфА'илүн фә'Улүн)

Чәмалын сирри-гур'ан мәнзилидир.  
Додағын аби-хејван мәнзилидир.

Әлүл-әрш истива көрдүм, жүзүндә  
Ки, жүзүн әрши-рәһман мәнзилидир.

Биһәмдүллаһ мәним көнлүмдә даим,  
Хәјали-чани-чанан мәнзилидир.

Көнүлдә ејләдим, чана, мәгамын  
Гонарсан, гон ки, меһман мәнзилидир.

Сачын күфрүндә һәр ким кафир олду,  
Јәгин билди ки, иман мәнзилидир.

Гапудан кечмә ки, ховф ејләди јел,  
Чу билдиким Сүлејман мәнзилидир.

Кәл, еј Сејјид Нәсими, ариф ол ким,  
Чаһан чүн әһли-үрфан мәнзилидир.

Ираг Диваны, сәһ. 31. Бу ше'рә индијә гәдәр шаирин јалныз Тәбриз Уни-  
верситетиндә сахланан Диван нүсхәсиндә тәсадүф едилмишди. Бах: Ч. Гәһ-  
рәманов. Көстәрилән әсәри, III чилд, сәһ. 224.

\* \* \*

(фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн)

Әр кишинин сорма адын, иззәтиндән бәллидир,  
Сөһбәти-үрфан көрәнләр, хидмәтиндән бәллидир.

Һәг тәала елм ичиндә чүнки «симаһум» деди,  
Һәр кишинин бах жүзүнә, сурәтиндән бәллидир.

Дәрвишин пирини сормаг дедиләр адәт декил,  
Арифанә јек нәзәр гыл, кисвәтиндән бәллидир.

Дедиләр ким, мүддән сән нечә фәһм едәсән,  
Мән дедим ки, ағзы әкрисиндән бәллидир.

Һәр зәрин гәлби мәһәкдән билинир бәллү бәјан.  
Нәтәким бимари-ешгин илләтиндән бәллидир.

Еј Нәсими, чөвһәри надан әлинә вермә ким,  
Чөвһәри надан нә билсин, гијмәтиндән бәллидир.

Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 31.  
Гафијә позулуб. Башга китабларда да—ред.

\* \* \*

*(мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн)*

Шәһа, һүснүн тәчәлләси бу тәндә чан едилмишдир,  
Бу тән ичиндәки чаным шаһа гурбан едилмишдир.

Мәним торпағым әззәлдән сәнин ешгинлә јоғрулдү,  
Ајрылмаз та әбәд андан әтилә ган едилмишдир.

Гурулдун, гашларын јажын доланыр чан, јүрәк титрәр,  
Атар гәмзәләрин охун мәни нишан едилмишдир.

Нәсими, фүрганымыздыр гашынла, киприкин, зүлфүн,  
Чәмалын, мүсәфин һәр дәм охур, бәјан едилмишдир.

\* \* \*

*(мәф'Улу фА'илАтү мәфА'Илу фА'илүн)*

Күлкүн рүхүн күли-сәмәни шәрмисар едәр,  
Јүзүн хәјалы көзләрини лаләзар едәр.

Маһ үзрә әбрә зүлфүнү дағымта ким, мәни.  
Ашүфтә рузикарү пәришанү зар едәр.

Әғјар әлиндән аһ едәрәм, һәр нәфәс вәли,  
Чөври һәмишә ашиги-мискинә јар едәр.

Зүлфүн нә дамү, гәмзән нә охдур ки, көзләрин,  
Ашигләрини даим онунла шикар едәр.

Зүлфүндә ким ки, көрмәди һүснүн гијамәтин,  
Билмәз сачын һесабыны, ајруғ шүмар едәр.

Мә'нидә кәрчи чаныма лә'бин меј ичүрүр.  
Һүснүн шәрабидир ки, мәни бигәрар едәр.

Кәлkil ки, шәм'ә нари-фәрағын һәрарәти,  
Кар ејләмәз бу рәсмә ки, чаныма кар едәр.

Еј Чин никари нәгшинә һејранү мәст олан,  
Кәл шол никари көр ки, нә нәгши-никар едәр.

Еј ашигин һәјативү өмрү сачы онун,  
Чансыздыр ол ки, адыны мүшки-татар едәр.

Вәсфиндә һәр гачан ки. Нәсими ачар ағыз,  
Шәккәр дилиндән ахарү көһәр нисар едәр.

*Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 32—33.*

\* \* \*

*(мүфтә'илүн мәфА'илүн мүфтә'илүн мәф'Аилүн)*

Гамәтинә әлиф дејән, көр нә узун хәјал едәр,  
Ким ки, умар вүсалини арзуји-мәһал едәр.

Шол ала көздән, еј көнүл ки, сагын уш дедим сәнә,  
Ујхуда санма ани ким, ујхусы јохдыр, ал едәр.

Зүлфүнү хаки-рәһ кими салды ајағы алтына,  
Көр нечә хәлги-аләмин өмрүнү пәјимал едәр.

Јүзүни көстәр, еј сәнәм, хәлги-чәһанә пәрдәсиз,  
Та көрәләр ки, һәг нечә сүн'ини бәркәмал едәр.

Јүзүнә, гашына онун өзүмү бәнзәдим дејиб,  
Каһ дөнәр ај, бәдр олур, каһ өзүнү һилал едәр.

Мүлк илә малү, сәлтәнәт бир чөпә сајмаз, еј сәнәм,  
Ким ки, диләр вүсалини, ја тәләби-чәмал едәр.

Шәрһи-гәмин Нәсиминин шол көзү, гашү зүлфә сор,  
Көр нечә һәр бири сәнә шәрһү бәјани-һал едәр.

\* \* \*

*(мүфтә'-илүн мәфА'илүн мүфтә'илүн мәфА'илүн)*

Дөври гәмәр мәләһәтин һүснүнә ихтиам едәр,  
Јүзүнә «ваһибүссүвәр» хублуғу мүстәдам едәр.

Лә'ли-ләбин вүсальна чанилә сусады көнүл,  
Фикри-мәһалә көр нечә дүшдү, хәјали хам едәр.

Ашиги-садигин ганын чүн ләбинә һәләл демиш,  
Ашигә вәслини нәдән лә'ли-ләбин һәрам едәр.

Кимсә чаһанда көрмәди сүбһ илә шам мүчтәме,  
Көр нечә зүлфү аризин вәсләти сүбһү шам едәр.

Фитнә көзүн хумарини заһир әкәр гылар исән,  
Агзына ким алыр меји, ким дәхи фикри-чам едәр.

Мәһр илә Маһү Мүштәри һүснүнә бәндәдир, вәли,  
Сәрв илә сидрә өзүнү гамәтинә гулам едәр.

Шәрһи-дәһани-јарини ким ки, сорар Нәсимидән,  
Бир сөз илә һекајәтин мүхтәсарү тәмам едәр.

\* \* \*

(мүфтә'илүн мәфА'илүн мүфтә'илүн мәфА'илүн)

Ешг јолунда ким ки, ол јаринә чанфәшан кедәр,  
Әһли-јәгин билир ким, ол чәннәтә бикүман кедәр.

Јар хәјалы дәмбәдәм көзләримин сәрајына,  
Аб кими рәван кәлүр, јаш кими рәван кедәр.

Гәддү хәтүн, һекајәтин ешидәлидән, еј сәнәм,  
Сәрв кәлир хәјалыма, чөһрәдән әрғәван кедәр.

Јар илә сөһбәт ејләмәк, бир кәз, ики чаһан дәкәр,  
Дөвләт анын ки, јар илә сөһбәти-чавидан кедәр.

Еј һәвәс ејләјән киши, ешгә, ешит бу нүктәји,  
Хубларын хәјалына вермә көнүл ки, чан кедәр.

Кирпик охилә јарәлу гылды көзүн Нәсимји,  
Анынчүн бу јарәдән ләһзәбәләнзә ган кедәр.

\* \* \*

(мүфтә'илүн мәфА'илүн мүфтә'илүн мәфА'илүн)

Фиргәт ичиндә јүрәким көр ки, нә парә-парәдир,  
Бағрымы көр бу гүссәдән ким, нечә јарә-јарәдир.

Гәмдә јанан бу ашигә лүтфи-инајәт ејләкил,  
Еј бүт, әкәрчи јүрәкин мәрмәрү сәнки-харәдир.

Јарәлу ејләди мәни чүр'әси ағулу гәмин,  
Јаралу гојма јарыны, дәрдинә көр нә чарәдир.

Мән нә тәригү вәчһ илән чөврү чәфадән усаным,  
Чүнки һәмишә јарымын чөврү чәфасы јарәдир.

Һүснүнә ашиг ејләди чанымы нарә јандырыр,  
Көр ки, нә фитнәләр гылуր, ол ки, бу һүсни-јарәдир.

Назү итабу ишвәси, јахды мәни чәфа илә,  
Даим онунла ашигин иши бу рәсмү карәдир.

Зөврәгими мәһәббәтин бәһринә чүн бурахмышам,  
Кәл чәк аны кәнарә ким, мејли анын кәнарәдир.

Ајү күнү нә вәчһ илә јүзүнә нисбәт ејләјим,  
Һүсни-рүхүн гатында чүн Ај илә Күн ситарәдир.

Ешги-рүхүн нә нар имиш ким, көрә аны, еј сәнәм,  
Сәчдә гылыр мәләк кими, сәчдәси гүдси нарәдир<sup>1</sup>.

Зәргү ријавү суфилик зәррәчә аси ејләмәз,  
Шол кишијә ки рәғбәти ол меји-бихүмарәдир.

Зүлфү тозундан олды чүн чанү тәни Нәсимнин,  
Әслинә говушур јенә рич'әти шол губарәдир.

<sup>1</sup> Бу бейтә шаирин јалныз Ираг Диванында тәсадүф едилир. Мүгајисә етг  
Ғ. Араслы, сәһ. 213.  
Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 35—36.



\* \* \*

(фА'илатун мэфА'үлүн фэ'илүн)

Арифиламәкан отуз икидир,  
Саһибичисмү чан отуз икидир.

Ач көнүл, көзүнүвү күзкүжө бах,  
Ки, јәгин, бикүман отуз икидир.

Чүн үзүндүр китаб ајаты,  
Истива илә сан отуз икидир.

Енди Иса, кәтирди шәкки хилаф,  
Уштә саһибзәман отуз икидир.

«Сидрәтүл-мүнтәһа»нын әгсамы,  
Сајыр исән, һәман отуз икидир.

Сәнсән үммүлкитабын әсрары,  
Бил ки, «сәб'үлмәсан» отуз икидир.

Вәјһү илһамү ја нәбивү вәли,  
Верән, алан, әјан отуз икидир.

Көр Нәсими ки, сурәти мә'ни,  
Ашикарү ниһан отуз икидир.

\* \* \*

(фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн)

Дилбәра, һүснүн хәти гур'ан декилдир, бәс нәдир?  
Сурәтин вәшшәмси-рәһман декилдир, бәс нәдир?

Та каманын бәдри ај көрдүвү дүшдү дәр зәвал,  
Зәррә тәк дүзәндә сәркәрдан декилдир, бәс нәдир?

Кәр фәғиһ мүнкирдир адәм вәчһинә гылмаз сүчуд,  
Һәгдән икраһ ејләјән шејтан декилдир, бәс нәдир?

Сирри төвһидин рүмүзин билмәјән бил ким, јәгин,  
Әһли дил гатында ол һејван декилдир, бәс нәдир?

Ол мүвәһһид ким, һәги үзүндә көрдү бикүман,  
Әбчәдин һәрфи ана бурһан декилдир, бәс нәдир?

Еј Нәсими, кеч хамудан гыл тәмәнна вәслини,  
Ким ки, көрдү вәсл олан султан декилдир, бәс нәдир?

\* \* \*

(мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн)

Ујмаз<sup>1</sup> фәрағындан көзүм, јашын төкүр, ган ахыдар,  
Лә'лин гәминдән дәмбәдәм јагутү мәрчан ахыдар.

Јандырды шөвгүн чанымы, дәлди фәрағын бағрымы,  
Ешгин бәласы чаныма көр ким, нә түфан ахыдар.

Кәлкил унутма јарини, һалын сор анын, көр анын,  
Шөвгүндән еј дүрдәнә, көр, көзүндән үмман ахыдар.

Нуһун кәмисин истә ким, јахлашды туфан олмаға  
Сејлаби-шөвги шејлә ким, бу чешми-кирјан ахыдар.

Дүрүндән еј һүрүлига, мүштага суи сафи-шәфа,  
Ким, шәрбәтиндән һәр нәфәс мин дәрдә дәрман ахыдар.

Та инчу сурәтлу динин, кәлмиш хәјали-ејнимә,  
Ағзындан әсдафы анын, лә'лүи-ғәлтан ахыдар.

Мүшкин сачын човканына чүн башымы топ етмишәм,  
Зүлфүн бәласындан јенә ол топу човкан ахыдар.

Лә'ли-ләбин тәфсирини сөјләр Нәсими чанлара,  
Шол рәсм илән ким, санасан Хызр аби-һејван ахыдар.

<sup>1</sup> «Ујмаз» сөзү вәзнин тәләбинә көрә «ујмаз» јазылыб.—ред.  
Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 37.

\* \* \*

(фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн)

Фатиһә, үммүлкитабын көстәр ајасы нәдир?  
Бистү һәштү сивү ду һәрфин хуласасы нәдир?

Доггуз ата, једди ана, дөрд дајәдән вер хәбәр,  
Ду чәһарү пәнчү шешин саги бинасы нәдир?

Үч јүз алтымыш алты мәнзил, гырх сәккиз јердә гур'ан,  
Еј ки, јетмиш једди һәрфин он ики хасы нәдир?

Чөһрәнин шөвгү нәдән, мәһәббәтин гүллабы нә?  
Ашигү мә'шуг нә демәк, ешгин әсасы нәдир?

Сидрәвү көвсәр нәдәндир, һәм неһ фәләкин кәрдиши?  
Он ики бүрчүн кәвакиб чајы, мә'васы нәдир?

Једди јер көк, једди дәрја, једди ајәт, једди хәт,  
Једди мүсәф, Мусаја. чүн једи бәјзасы нәдир?

Күллү мән әлејһафа етди сәнә рәббин јәгин,  
Еј Нәсими, мә'мүнүн гәлбиндә чирасы нәдир?

Ираг Диваны, сәһ. 48. Ч. Гәһрәманов бу ше'ра шаирин јалныз М-227/11671  
шифри алтында сахланылан Бақы нүсхәсиндә раст кәлидијини (Бах: Ч. Гәһ-  
рәманов. 1 чилд, сәһ. 278) көстәрир.

\* \* \*

*(мүстәф'илүн фә'Улүн мүстәф'илүн фә'Улүн)*

Ејшү тәрәб јари-күлүзар илә хошдур,  
Чанү чәһан елә бил ки, јар илә хошдур.

Ганыма, бандыр элин, еј никар, көр  
Ким, нечә симин элин никар илә хошдур.

Дарә чых, еј ашиг, анда сөјлә әнәлһәг,  
Ашиг олан кишинин башы дар илә хошдур.

Ашигә ол фәхр јетәр ки, олмады суфи,  
Дөвләт анын ким, бу ифтихар илә хошдур.

Кәрчи сүзүлмүш хумари-көзләри анын,  
Гәмзеји-мәстанәси хуммар илә хошдур.

Та ки, күлүнүн вәслинә иришмәјә бүлбүл,  
Чөһрәси анын һәмишә хар илә хошдур.

Мөвсүми күлдүр ки, бу күн, кәл бәри, сун чам,  
Шәраби-күлфамә фәсли-баһар илә хошдур.

Јүзини јашурма кәл, сән әһли-нәзәрдән,  
Күл кәличәк әндәлиби-зар илә хошдур.

Аләми-төвһидә чүн иришди ким Нәсими,  
Нур илә нар олдувү нур нар илә хошдур.

\* \* \*

*(мүфтә'илүн мәфА'илүн мүфтә'илүн мәфА'илүн)*

Вәслинә ким ки, ирмәди, дәрду эзаб ичиндәдир,  
Лә'лини ким ки, сормады, тәшнә сәраб ичиндәдир.

Көнлүм ичиндә сурәтин чан кими гылмышам јерин,  
Көвһәри «күнтү кәнзи» көр ким, нә хәраб ичиндәдир.

Шәм'и-рүхүн һәрарәти чушә кәтирди ганымы,  
Көр ки, нечә од имиш ким, бу кәбаб ичиндәдир.

Шәмсү гәмәр әкәр јүзүн тәбинә дүшмәди, нәдән,  
Ешгә әсир олан киши атәшү таб ичиндәдир.

Зөһдә дәләләт ејләрәм, ешгә һәрис олур көнүл,  
Мән нә шүмарә дүшмүшәм, ол нә һесаб ичиндәдир.

Ким ки јүзүнлә олмады сүбһи-әзәлдә ашина,  
Та әбәд ол гәрақүнүн бәхти һичаб ичиндәдир.

Гәндү нәбатү шәккәрин ләззәтини унутмушам,  
Та ки, бәнинлә ләбләрин назу итаб ичиндәдир.

Сурәтинин сәфасына ашигү вәләһ олмушам,  
Көздән әкәрчи сурәтин зәрфи-нигаб ичиндәдир.

Дүшдү чәһанә гулгулә ујгулу нәркизиндән уш,  
Фитнәләрини көр анын санма ки, хаб ичиндәдир.

Сирри-сәгаһум, еј көнүл, заһидә сорма сән аны,  
Арифи-рәббһум билир ким бу шәраб ичиндәдир.

Зүлфү гашын Нәсимијә хәтти һәсәндир, еј сәнәм,  
«Чим» илә «нун» бу һүсн илә гансы китаб ичиндәдир.

\* \* \*

*(мүфтә'илүн мәфА'илүн мүфтә'илүн мәфА'илүн)*

Ким ки, ирәр вүсальна. ејши-нәим ичиндәдир,  
Вәслинә ирмәјән киши бил ки, чәһим ичиндәдир.

Зүлмәти-һичрү фиргәтин мисли-чәһәннәм атәши,  
Мәнзәри-али вүсләтин нури-әзим ичиндәдир.

Аби-һәјатә иришән булду һәјати-чавидан,  
Зүлмәт ичиндә галаны «әзми-рәмим» ичиндәдир.

Чүн кедә ортадан һичаб ејнә мүбәддәл ола елм,  
Билинә бунда ким, кимин гәлби сәлим ичиндәдир.

Булду сәламат ол киши ким, тәләб етди чәһд илә,  
Истәмәјән сәламәти рәнчи-әлим ичиндәдир.

Сурәти-хуба мүддәи бахма дејиб, һәрәм едәр,  
Јүзүгараны көр нечә күфри-сәгим ичиндәдир.

Гылды тәләб вүсальны ешг илә уш Нәсими ким,  
Вәслинә васил олалы ејши-мүгим ичиндәдир.

\* \* \*

*(мүфтә-илүн мәфА'илүн мүфтә'илүн мәфА'илүн)*

Дәрди-фәрагә дүшдү чан, аһу фәған ичиндәдир,  
Сән бу эзабу атәши көр ки, бу чан ичиндәдир.

Ода бурахма көнлүмү, чүн рөвшән олду ким,  
Бунча гәмү бәла илә дәрди-һиһан ичиндәдир.

Вәсли-рүхүндән өзкә мән көвнү мәканә бахмазам,  
Кәрчи хочәстә вүсләтин көвнү мәкан ичиндәдир.

Ејним ичиндә гамәтин сидрәси мәскән ејләди.  
Сидрә һәм анда јарашыр, 'аби-рәван ичиндәдир.

Чәрхә чыхарды аһымы, чанымы јандырыр гәмин,  
Көр нечә нар имиш гәмин, нури-духан ичиндәдир.

Јарымы мәнән ајыран һачәти һасил олмасын,  
Асси санан бу иши көр, ким, нә зијан ичиндәдир.

Сәндән әкәрчи дүшмүшәм ајру, сәнинләјәм, вәли  
Ол нә билир бу рәмзи ким, зәннү күман ичиндәдир.

Ғалими сәнсиз еј сәнәм, билмәзисән кәл үштә көр,  
Бәнзимә бах, бағрымы көр ки, нә ган ичиндәдир.

Вәсли-рүхүн баһасына версәм учуз ола һәнуз,  
Чану чаһану һәр нә ким, ики чаһан ичиндәдир.

Силсиләсиндә сунбүлүн чан вәтән ејләди, көнүл,  
Иш бу сәбәбдән ол дәли сәһни-чинан ичиндәдир.

Олду Нәсими, еј гәмәр, һүснүнә фитнә, нејләсин,  
Фитнеји-ахирәззаман уш бу заман ичиндәдир.

\* \* \*

(мүфтә'илүн мәфА'илүн мүфтә'илүн мәфА'илүн)  
Зүлфи-дутаси шаһимин һәлгәси маһ ичиндәдир,  
Шол гәмәрин мәнзили әбри-сијаһ ичиндәдир.

Дүшдү кәмәнди-зүлфүнә әглү рәван гушу, вәли,  
Зилли-илаһә јапышан, зилли-илаһ ичиндәдир.

Кә'беји-ешгә варанын сидги-нијаз олур, вәли,  
Мәнзилә агибәт ирәр ким ки, бу раһ ичиндәдир.

Чанымы бир никаһ илән алды һәрами көзләрин,  
Көр ки, нә дүрлү фитнәләр ушбу никаһ ичиндәдир.

Аләм ичиндә биқуман, сәнсэн әмири-дилбәран,  
Көр ки, бу рәсмә падишаһ хансы сипаһ ичиндәдир.

Сәрви-гәбадә, ја мәһи кимсә күләһдә көрмәди,  
Шол боју сәрв көр нечә маһү күләһ ичиндәдир.

Сурәти-хуба мүддәи бахма демиш Нәсимијә,  
Јүзү гәраји көр нечә күфрү күнаһ ичиндәдир.

\* \* \*

(фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн)

Јарү дилбәр сәндән ајру ким, деди аләмдә вар?  
Ганы сәндән ајру дилбәр, ганы сәндән өзкә јар?

Чүн мәнә ешгин тәригидир сирати-мүстәгим,  
Доғрудур һәггим, тәригим, нејләр әғјар анда вар.

Еј күлүм, күлкүн јанағын чәннәтин хәндан күлү,  
Кәл ким, анын һәсрәтиндән чанымы јандырды хар.

Чыхды мәшригдән күнәш, фәтһ етди ешгин рәмзини,  
Пәрдәси ачылды һүснүн, дилбәр олду ашикар.

Зағ илә бир јердә тути кәрчи јарашмаз, вәли,  
Аламаз тәгдир әлиндән кимсә, еј јар, ихтијар.

Дин илә имандурур әһди-әманәт ашигин,  
Кимдә ким, олмаз әманәт бил ким, олдур әһли-нар.

Ашигин ме'мары һәгдир, јапар анын батинин,  
Еј еви һәгдән јапылмыш, сәнсэн әһли-е'тибар.

Дөвләти-дидарә бидар уғрады, кәрчәк мүһибб,  
Көзләри ачуг кәрәкдир ашигин лејлү нәһар.

Кәрчи ағудур фәрагин шәрбәти ашигләрә,  
Ејләмәз вәслин шәрабын ичәнә шол ағу кар.

Мә'рифәт кәсб ејлә, ләһвү лә'бә мәшғул олма ким,  
Көр нә сурәт көстәрир һәр дәм ојунчу рузикар.

Чүн бәгәсыздыр чаһанын мүлкү малү дөвләти,  
Дөвләти-Мәнсурә јапыш, истә өмри-пајидар.

Ешг элиндэн кэл шэраби-сэлсэбилү көвсэр ич.  
Кеч бу мејдэн ким, чэкэрсэн ертэ рэнчиндэн хумар.

Күл фэрагиндэн кэл, еј бүлбүл, сәбур ол, ағлама,  
Гыш кечэр, хэндан олар күлшән, кэлэр фәсли-баһар.

Доғру сөз доғрар һәсудин бағрыны шол мә'нидән,  
Мүнкирә олду Нәсиминин кәламы Зүлфигар.

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Пәрдә алтындан ким, олду шәмси-дөвран ашикар,  
Шири-јездандыр, көнүл, аһусуну гылды шикар.

Ол Әлијји-Муртәза ким, көнлүмүн мәгсудидир,  
Сиррин изһар етмәк үчүн уш әдәмдән олду вар.

Ол әмирүлмө'мүнин бишәк имами-чүзвү күллү,  
Әһли-тәһгигә ики аләмдә олдур ихтијар.

Әввәлү ахир Әлидир, заһиру батин Әли.  
Бир күнәшдир ким, јүзүнә гонмады гәмдән гүбар.

Уш һәдиси Мустафадыр ла фәтә илла Әли,  
Һәм Нәбинин сөзүдүр, ла сејфи илла Зүлфүгар.

Шәһр елминә Әливү бабиһа деди рәсул,  
Бәс Әли пајиндә хак олмаг кәрәкдир, хаксар.

Чанү дилдән мөдһ охур Сејјид Нәсими шаһ үчүн,  
Һәм бу он ики имама сидг илә мәддаһвар.

Ираг Диваны, сәһ. 46. Бу ше'рә Ч. Гәһрәманов әввәлчә јалһыз М—227/11671 шифри алтында мұһафизә олуһан Бакы Диван нүсхәсиндә раст кәлди-јинә көрә ону «Әлавәләр»дә—шүбһәли ше'рләр арасында (II чилд, сәһ. 519) әрмиш, сонралар Истамбулун Бајазид китабханасында сахланылан Диван нүс-хәсинин сурәтини әлдә етдикдән сонра ше'рин орада да јер алдығыны (III чилд, сәһ. 41) ашкар етмишдир.

\* \* \*

(мәфА'илүн мәфА'илүн фә'Улүн)

Шәһа, көнлүмдә даим бир һәвәс вар,  
Сорам шәккәр додағындан мәкәс вар.

Сәнин күлкүн јанағын фиргәтиндән,  
Ахар чешмим јашы һәм чүн Әрәсвар.

Гәнтарында итин тәк гәтрәсијдим,  
Гара сач бојнума тахжил мәрәсвар<sup>1</sup>.

Кәл еј өмри-әзизимдән, әзизим  
Ки, сәнсиз кечәдүр өмрүм әбәсвар.

Гәним олсун мәнә фүрганү Инчил,  
Әкәр көнлүмдә сәндән өзкә кәс вар.

Гулағыма кәлүр һәр кечә та сүбһ,  
Рәгибләрин үнү һәм чүн чәрәсвар.

Сәнин тәркини гылмаз бу Нәсими,  
Нечә ким бу гәфәсдә бир нәфәс вар.

\* \* \*

(мәф'Улү мәфА'Илү мәфА'Илү фә'Улүн)

Аләмдә бу күн сәнчәлијим јар. кимин вар?  
Кәр вар десән, јох демәзәм, вар, кимин вар?

Дилдари-мәчәзи булунур ашигә миң-мин.  
Бәнзәр сәнә тәһгигдә дилдар, кимин вар?

Мәһбуб гәмәр јүзлү, боју сидрә өкүшдүр.  
Јанаглары күл, лә'ли-шәкәрбар кимин вар?

Ешгин гәминә ејләмишәм көнлүмү мәскән,  
Көр мәнчәлијин «мәхзәни-әсрар» кимин вар?

Кәрчи кечәси мәтлә'и-әнвардыр анын,  
Зүлфүн кими бир мәтлә'и-әнвар кимин вар?

Еј нисбәт едән јүзүнү күлзарилә бағә,  
Јүзүн тәк олан күлшәнү күлзар кимин вар?

Әјјар кими туррәси мәнән көнүл алды,  
Шол туррә кими дилбәри-әјјар кимин вар?

Еј мунчуғу дүрдәнә дејән, көвһәрини бил,  
Та ким, биләсән лә'ләи-шәһвар кимин вар?

Татарә сачын тозуну түччар илә көндәр.  
Та ким, биләләр нафеји-татар кимин вар?

Чан илә чәһан јарә фәда гылды Нәсими,  
Анын кими бир јари-вәфадар кимин вар?

<sup>1</sup> Бу бейтә чап олунмуш китабларда тәсадуф едилмир. Бах: *Һ. Араслы*, сәһ. 198; *Ч. Гәһрәманов*, сәһ. 72.  
*Нәсими*. Ираг Диваны, сәһ. 46.

\* \* \*

(мәфА'илүн мәфА'илүн фә'Улүн)

Ганы бир әндү пејманы бүтүн јар?  
Ганы бир гөвли керчәк, доғру дилдар?

Ганы дөвранда бир гәлби дөгәлсиз,  
Ганы аләмдә бир аричә динар?

Ганы һәggi билән бир керчәк әр ким,  
Ола доғру анын дилиндә көфтар?

Ганы дилиндә играр ејләјән ким,  
Һәгә јохдур анын дилиндә инкар?

Ганы шол инчили ари сәдәф ким,  
Булуна анда бир лә'ләи-шәһвар?

Ганы дүнјадә јарәб, бир әмин ким  
Ким, анда кизләнә бир дүрлү әсрар?

Ганы Мәнсурләјин бир әһли-һәг ким,  
Асыла әшг ичиндә башы бәр-дар?

Ганы садигләрин разинә мәһрәм,  
Ганы ашигләрин рәнчинә тимар?

Ганы керчәкләјин бир һәggә ашиг,  
Ганы көрмүш һәги бир әһли-дидар?

Ганы гәфләт шәрабындан бир ајыг,  
Ганы әсрукләрин бәзминдә һүшјар?

Ганы әһдиндә бир сабитгәдәм ким,  
Гојам анын адын доғру вәфадар?

Јар илән чүнки бир олду Нәсими,  
Гаму аләм, нә гәм, кәр олса әғјар!

Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 47. Бу ше'р Ч. Гәһрәмановда он бејт (сәһ. 142), Һ. Араслыда исә ејни мисранын тәкраны илә он ики бејт (сәһ. 346) вәрилиб.

\* \* \*

(мәф'Ули мәфА'Илу мәфа'илү фә'Улүн)

Үмманә кирән ешг илә дүрданәјә уғрар,  
Шүкранә верән чаныны, чананәјә уғрар.

Јанмагдан әкәр горхар исән шәм'ә јапышма,  
Шол атәши көр ким, нечә пәрванәјә уғрар.

Мәнсур кими чүшә кәләр, сөјләр «әнәлһәг»,  
Ол ашиги-садиг ки, бу мејханәјә уғрар.

Кетмәз дүнү күн чами-шәрабы нәзәриндән,  
Һәр кимсә ки, шол һәркиси-мәстанәјә уғрар.

Тәсбиһ илә сәччадәји бир чүр'әјә сатар,  
Шол суфији-сафи ки, бу нејманәјә уғрар.

Әфсанә сатар ашигә әфсун илә ваиз,  
Ашиг гачан ол гиссәвү әфсанәјә уғрар.

Зәнчир сачын шөјлә дәли гылды мәни ким,  
Әглин итирәр ким ки, бу диванәјә уғрар.

Кирди һәрәми-Кә'беји-тәһгигә Нәсими,  
Мәннанә тәваф ејләрү һәннанәјә уғрар.

Ираг Диваны, сәһ. 48. Ч. Гәһрәманов бу ше'ри А—340 шифрәли чүндән көчүрдүјүнә көрә шүбһәли ше'рләр арасында (Ч. Гәһрәманов. II чилд, сәһ. 531) вермишдир. Анчаг Ч. Гәһрәмановун өзүнүн көстәрдији кими ше'рә Ленинград, Дашкәнд, Матенадаран вә с. Диван нүсхәсиндә дә тәсадүф едилир.



\* \* \*

(мәфа'Илүн мәфа'Илүн фә'Улин)

Јүзүн бәрки-күли-тәрдир, күли-тәр.  
Бојун сәрвү сәнубәрдир, сәнубәр.

Сәнин шәм'и-чәмалиндән вүчудум!  
Мүнәввәрдир, мүнәввәрдир, мүнәввәр!

Бәнинлә зүлфү рүхсарын һәмишә,  
Мүнәнбәрдир, мүнәнбәрдир, мүнәнбәр!

Мәнә пејвәстә шол меһраби-әбру,  
Бәрабәрдир, бәрабәрдир, бәрабәр!

Һәмишә заһидин хош ким, димағы,  
Мүкәддәрдир, мүкәддәрдир, мүкәддәр!

Мурады ашигин ики чаһанда,  
Мүгәддәрдир, мүгәддәрдир, мүгәддәр!<sup>1</sup>

Хураман гамәтин бир чешмеји-чешм,  
Сәмәнбәрдир, сәмәнбәрдир, сәмәнбәр!<sup>2</sup>

Димағым бүји-зүлфүндән дәмадәм,  
Мүәттәрдир, мүәттәрдир, мүәттәр!

Сәнин нәгши-хәјалин чан ичиндә,  
Мүсәввәрдир, мүсәввәрдир, мүсәввәр!

Зәһи дөвләт ки, вәслин каһ-каһи,  
Мүјәссәрдир, мүјәссәрдир, мүјәссәр!

Сәнаједән нә сән'әтдир, Нәсими,  
Мүкәррәрдир, мүкәррәрдир, мүкәррәр!

<sup>1</sup> Бу бейтә чап олуи муш китабларда раст кәлинир. Бах: М. Гулузаде, сәһ. 59—60; Ы. Араслы, сәһ. 290; Ч. Гәһрәманов, сәһ. 198.

<sup>2</sup> Бу бейтә дә башга китабларда раст кәлинир.

Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 49.

\* \* \*

(мәфа'илүн фә'илАтүн мәфа'илүн фә'Улүн)

Көтүр ниғабувү хәлгә көрүн, еј шәмсү гәмәр,  
Көрүб утана ләбиндән нәбатү гәндү шәкәр.

Көзүнү нәркизә кимдир ки, бәнзәдир, јарәб,  
Ол гафилү бихәбәр кәр ким, нечә гылды нәзәр.

Әбирү әнбәр утанды чәмалыны көрәли,  
Сачын хәјалына дүшдү һәмчү шамү сәһәр.

Әзәл күнүндә охудум јүзүндә уш «Таһа».  
Бу сирри ким, аны һич кимсә вермәмишди хәбәр.

Сәни бу лүтф илә кимдир дејән ки, еј дилбәр,  
Бу сурәт илә сәнә ким деди ки, үштә бәшәр!

Әзәлдә дүшдү чәмалын тәчәллиси Турә,  
Еј Муса, аны мәнә сор ки, нарә јанды шәчәр.

Һәги бу рәсм илә таны, дәхи һәгигәт бил,  
Ки, һәг илә јерү көк допдолуду бәһр илә бәр.

Һур илә инсү мәләк бәндә олду чүмлә сана,  
Бу һүснә ашиг олмајанын ады олду һәчәр.

Гәләндәри илә тәчрид фәна үчү бирдир,  
Нә гәм бу үчүнә аләм олурса зирү зәбәр.

Иришди мө'чүзү һәггин Нәсимијә чүн ким,  
Анын ичүн ки, ана һәг дедиләр әһли-нәзәр.

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Дилбәра, ешгиндә аләм сәрбәсәр говға чәкәр,  
Санма ки, ешгин бәласын мән гулун тәнһа чәкәр.

Кәр сәнә ешги-дәруним шәмәсин тәгрир едәм,  
Базуји-һүммәт гулам бәр куһү бәр сәһра чәкәр.

Сүбһи-вәслиндән чәмалын афтабын көзләјиб,  
Көзләрим та сүбһдәм бидарији шәбһа чәкәр.

Ашиги-һәгбин гылыр јарын тамашасын бу күн,  
Заһиди-худбин дурубдур гүссеји-фәрда чәкәр.

Еј Нәсими, јарын әсмасын дилиндән гојмакил,  
Чүн мүсәммајә сини хасијјәти-әсма чәкәр.



*Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 52—53. Бу ше'р мүзјјән фәргләрлә Ч. Гәһ-  
рәмановун китабында да (сәһ. 185) јер алмагдадыр. Н. Араслыда исә ики  
мүхтәлиф ше'р (сәһ. 244) гарышыг кедиб.*



\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Тэл'этин бир күндү ким, хуршид-нур ејлэр эда,  
Гашларын бир ајды ким маһи-һилал ондан чыхар.

Еј көнүл, сән сајыл ол, гылкил суали-мә'рифәт,  
Мә'рифәт бир бәһр имиш, әһли-кәмал ондан чыхар.

Мә'дәни-лә'л дишиндир, төкәр ол дүррү хошаб,  
Аби-көвсәрдир адын, ејни зүлал ондан чыхар.

Еј Нәсими, кејмә әтләс, сидг илә кеј шал сән,  
Вәслеји-дәрвиш буду, асудә һал ондан чыхар<sup>1</sup>.

<sup>1</sup> Гәзәл мөтләсиз вә натамамдыр—ред.

Нәсими, Ираг Диваны, сәһ. 53. Јалһыз Ираг Диванында мөвчуд олан бу ше'р илк дәфә «Улдуз» журналында (№10, 1982) чап олуиушдур.

\* \* \*

Кәтир, кәтир, кәтир ол касеји ки, рөвады,  
Көтүр, көтүр, ол чәлик ки, пир нөвады.

Вердим, вердим өз чанымы ол жарә,  
Өпүм, өпүм, ол шәһд илә шәккәрди.

Мәни, мәни, ол гәмзә ох илә вурду,  
Сәнин, сәнин ол чаду көзүн јексәрди.

Ләбин, ләбин, ләбиниз әгиг лә'лилә мат,  
Дишин, дишин, дишиниз нә бәһасыз көвһәрди.

Сөзүн, сөзүн, сөзүнүздән әриди гәндү нәбат,  
Јүзүн, јүзүн, јүзүнүздән тутулан шәмсү гәмәрди.

Сачын, сачын, сачыныздан, хәтаји мүшки-хәта,  
Гашын, гашын, гашыныздан киприкин охләрди.

Јәгин, јәгин, јәгиндир ки, Нәсимијә, шәксиз,  
Һәбиб, һәбиб, һәбиб дурар дилиндә сөјләрди<sup>1</sup>

<sup>1</sup>Ираг әлҗазма нүсхәсиндә шә'р тәһрифлә јазылмышдыр. Шә'рин вәзни. гәлиби дә позулмушдыр. Она хөрә шә'рин гәлибини вермәдик—ред.  
Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 53. Шә'рдә фәргләр чохдур. Мугајисә ет: Ч. Гәһрәманов, сәһ. 181.

\* \* \*

(мәфА'илүн фә'илАтүн мәфА'илүн фә'илүн)

Гачан ки, сүнбүли-зүлфүн ниҗаби ајә дүшәр,  
Гәмәр сәһабә кирәр, афтабә сајә дүшәр.

Дүшүрмүш ајә сачын зиллинивү көлкәсини,  
Дүшүрмәк анчиләјин сајә, шол һүмајә дүшәр.

Гашында көр ки, ејнәл-јәгин имиш кизли,  
Ки, бикүман олур ол ки, көзү бу јајә дүшәр.

Хәтадыр әһсәни-тәгвими севмәк, ајдыр див,  
Бу һәггә асији көр ким, нечә хәтајә дүшәр.

Әкәрчи зүлфүнә дами-бәлә демиш агил,  
Бу дамә ким ки, кәлиб дүшмәди, бәлајә дүшәр.

Сәба сачындан утанды ки, нафеји-Чиндир,  
Мәкәр ки, силисиләсиндән сәба Хәтајә дүшәр.

Чәһан мүәттәр олур һәр сәһәр ки, бади-сәба  
Кәлир бу һәлгеји-зүлфүн әбирсајә дүшәр.

Гачан кәдајә вүсали-сәадәтин дүшмәз,  
Әкәр дүшәрсә мәним тәк гәни кәдаја дүшәр.

Әчәб шәраб имиш, еј сағији-әзәл, ешгин  
Ки, чуш едәр ичән ани нә һуји һајә дүшәр.

Нәсими јајә улашды, нә олду мүнкирә ким,  
Тутушду јүрәки јанды јавуз гәзајә дүшәр.

\* \* \*

(мәфА'Илүн мәфА'Илүн фә'Улүн)

Апарды көнлүмү бир чешми-мәшмур,  
Ким ола, истәмәз шол һүснә мәғрур.

Шәраби-лә'линиздән чүр'ә ичди,  
«Әнәлһәг» чағырыр ешгиндә Мәнсур.

Һәгин әсрарыны мән анда көрдүм  
Ки, Муса сөйләр иди бәрсәри Тур.

Сәнин ешгиндә, еј Лејлисифәтли,  
Ки, Мәчнун олмушам аләмдә мәшһур.

Чу Иса нөһ фәләк чәрхинә чыхдым,  
Чаһаны сәртәсәр көрдүм, пүр әз нур.

Нәсиминин чаһанда јары сәнсэн  
Ки, сәнсэн чәннәтү чәннәтдәки һүр.

\* \* \*

(ФА'илАтүн ФА'илАтүн ФА'илАтүн ФА'илүн)

Еј хәтин сәб'үлмәсани, еј ләбин ма'и-тәһур,  
Веј чәмалын пәртөвиндән сәрбәсәр аләмдә нур.

Вә'деји-јовмүл-гијамәт енди һәгдән арифә,  
Рузи-һәшр олду, чалынды вәһдәтин күнүндә сур.

Хилгәтин шанында мүнзил олду әмри-әсчуда,  
Билмәди шејтан бу рәмзи, шүкрүнү гылды гәјур.

Шүбһәдән арынү әһли-сачид олкил сәчдәјә,  
Лејсә мәғбуләл сәләтүлгәлб илла билһүзур.

Хатири-чәм'ијјәт ол зүлфи-пәришанындадыр;  
Шол чәһәтдән олмады хали хәјалын әз хүтур.

Ејнимә кәлмәз чәһанын зүлмәти бир шәммәчә,  
Чүн ики аләмдә сәнсэн мәрдүми-ејнимдә нур.

Ғәмдилиллаһ ким, Нәсими булду јарын вәслини,  
Фарифүлбал әз гәми-дүнјавү мин һәшрән-нүшур.

\* \* \*

(мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн)

Табәндә жүзүн тә'ләти хуршиди-табан көстәрир,  
Шол сидреји-ә'лаји көр сәрви-хураман көстәрир.

Һүснүн рүмузи шәрһ едәр «инна фәтәһна», еј никар,  
Ким, вәһји-мүтләг сиррини аләмдә пүнһан көстәрир.

Чами-әләл-әрш истива рәһманы һәгдән булдум уш,  
Ол мә'нидән һәг даима мө'чүзү бүрһан көстәрир.

Јахды фәрагың уш мәни, Муса кими, сәртагәдәм,  
Фиргәтдә јанан ашигә көр ким нә һичран көстәрир.

Лө'ләи-набин вәсфини ахытды гәмдән көзләрим.  
Көр ким, нечә һәр гәтрәси дәрјаји-үмман көстәрир.

Рухсарың үзрә зүлфүнү дағытма нәсрин үзрә ким,  
Зүлфи-сијаһың көр нечә күфр илә иман көстәрир.

Кәрчи додағың вәсфини сордум мән аны арифә,  
Лә'лин шәрабың Хызра сор нә аби-һејван көстәрир.

Олду хәјалыңдан зәиф чисми Нәсимниң, јенә  
Дәрманы сәндәндир, шәһа, кимдир ки, дәрман көстәрир.

\* \* \*

(фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн)

Зеј күнәш ким, зәррәсиндән маһи-табан көстәрир,  
Зеј дәнниз ким, гәтрәсиндән бәһри-үмман көстәрир.

Он сәкиз мин аләмә ајинә олду сурәтин,  
Чар әнасир сурәтиндә шәкли-инсан көстәрир.

Чанү дил Бејтүлһәрами-вәслин олду, еј никар,  
К'әлләзи әсраји һәр дәм анда сүбһан көстәрир.

Чамеји-чүмлә хәләјиг нүсхеји-үммүлкитаб  
Олдуғунчүн, бу бәшәр шәклиндә Гур'ан көстәрир<sup>1</sup>.

Ејләди чүн бу Нәсими фаш «әнәлһәг» сиррини,  
Дөнмәди ешгин јолундан әһдү пејман көстәрир.

<sup>1</sup> Ә. Бәндәроғлуңун китабында (сәһ. 183) бу бејт јохдур.  
Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 60.

\* \* \*

(ФА'илАтун ФА'илАтун ФА'илАтун ФА'илун)

Сүнбүлүн эбриндә жүзүн маһи-табан көстәрир,  
Кафири ислама чәкмиш, күфрә иман көстәрир.

Сурәтиндән кәшф олур чүн сурәји-үммүлкітаб,  
Чүн бу сиррин товһидин аләмдә пүнһан көстәрир.

Фиргәтин дөвраны кечди, кетди зүлмәт арәдән,  
Чүн әжан олду ләбиндән аби-һејван көстәрир.

Жәр әнәлһәг сиррини фаш ејләјим һагдан бу күн  
Ким, мәни фиргәтдә јахыр, дағы һичран көстәрир.

Јовми дин олду чамалын та әбәд дилбәр, сәнин,  
Дин әжан олду һәгигәтдән чу бүрһан көстәрир.<sup>1</sup>

Дәрдимин дәрманы сәнсэн билмәдим сордум, тәбиб,  
Чүн јәгин сәнсэн дөвасы, дәрдә дәрман көстәрир.

Зүлфү рухсарын Нәсими сиррини фаш ејләди,  
Ким, бу әсрарын бәјаны, әрши-рәһман көстәрир.

\* \* \*

(ФА'илАтун ФА'илАтун ФА'илАтун ФА'илун)

Вәһдәтин шәмси жүзүндүр, ламәкани көстәрир,  
Зи кәмали-нәгши-гүдрәт бу нишани көстәрир.

Сурәји-сәб'үлмәсанидир чәмалын, еј күнәш,  
Сурәти мә'ни мәнә «сәб'үлмәсани» көстәрир.

Зилли-санидир сачын «инна илејһир-рачеун»  
Гүл кәфанин афтаби хош мәани көстәрир.

Һүснүнә һејран олудур маһу хуршиди-сәма,  
Маһу хуршидин чәмалы бу бәјани көстәрир.

Мә'дәни-лә'лә дишиндир, чөвһәри билмәз аны,  
Чөвһәри көвһәр нә билсин ким, дәһани көстәрир.

Вәл-гәләмдән «кафү» «нун»ун катиби шәгг ејләди,  
Чүббәдән шәггүлгәмәр көр ким, филани көстәрир.

Ламәканидир вүчудун, гыл тәбарәк, ја һәбиб,  
Кәл мәканы көр, мәкансыз күн-фәкани көстәрир.

Ешг мејданында кәл, дә'ви нәдир, еј пүрһүнәр,  
Дә'вијә мә'ни кәрәкдир, тәрчүмани көстәрир.

Чәннәтин мүлкүнә дүшмүшдүр Нәсими лајәзал,  
Дари-үгбадә мәкәр руһи-рәвани көстәрир.

<sup>1</sup> Бу бејт чап олунмуш әсәрләрдә јохдур. Мүгајисә ег: *Һ. Араслы, сәһ. 269; Ч. Гәһрәманов, сәһ. 194.*  
*Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 60—61.*

\* \* \*

(ФА'илАтүн ФА'илАтүн ФА'илАтүн ФА'илүн)

Оду су, торпагу јелдэн көр нэ мә'ни көстәрир,  
Өзүнү пүнһан едәр, әмаји-мә'ни көстәрир.

Динү имани-әманәт әһдилә дөрд-једдидир,  
Камил инсан оланы бујисти-мәшти көстәрир.

Дөрд кирпичү ики гашын, дәхи зүлфүн сәнин,  
Үч ләбиндир, ики ариз ики мини көстәрир.

Он дөрд ајәт олду бу, «сәб'үлмәсан» дерләр она,  
Заһиру батин јүзүндүр, дөрдү једди көстәрир.

Сәмә, бејнив әјнү нитгин чүмлә затилла имиш.  
Һәр јерә гылсан нәзәр нури-тәчәлли көстәрир.

Үч јүз алтмыш истиванда дәрди сүнкәр дәләр,  
Һәр бириси үч јүз алтмыш кәнчи-мәхфи көстәрир.

Чар әнасир, һәфт кәвакиб, шеш чәһәт, һәм сәд тәнаб,  
Елми товһидин бәјанын, бәлкә Фәзли көстәрир.

Мүттәгиләр бу һүруфун сирринә вагиф декил,  
Һадидир онлар һәмишәни шани-әрши көстәрир.

Ким ки, товһиди-мүчәррәд олду бу ешг јолуна,  
Лөвһи-мәһфуз олду, кәнлү тәһти-күрси көстәрир.

Бу һәгигәт сирринә сән вагиф олма, заһида,  
Руһи-гүтсүн нитгидир, һәм елми һади көстәрир.

Дүррү көвһәрдир Нәсими, сөзләрин фәһм ејлә, кәл,  
Хејмеји-мијад ичиндә «күнтү кәнзи» көстәрир.

\* \* \*

(ФА'илАтүн ФА'илАтүн ФА'илАтүн ФА'илин)

Сүбһдәм дилдарымы көрдүм, отағындан кәлир,  
Өјлә сандым һуридир, фирдөвс бағындан кәлир.

Ја мәкәр нури-илаһидир, әјан олду, јәгин,  
Ај илә күн тәл'әти күлкүн јанағындан кәлир.

Чешмеји-һејван хәчилдир, ләбләриндән даима,  
Аби-көвсәр шәрбәти ширин додағындан кәлир.

Шаһә, гәддү гамәтин һәр сәрв көрсә дәр чәмән,  
Анлыјур, сәчдә гылуру, титрәр, будағындан кәлир.

Зүлфүнүз чин-чин хәтадыр, дәм урур мүшки-хәта,  
Русијаһ билмәз хәта, һәр дәм димағындан кәлир.

Дилбәра, сән һүсн илә мән' ејләмә мән ашиги,  
Ганда ким, бир күл олур, бүлбүл гырағындан кәлир.

Еј Нәсими, руһпәрвәр кәлди јарындан сәнә,  
Исанын әнфасыдыр, јарын бухағындан кәлир.



\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Сүнбүлүн эбриндә көрдүм үш маһи-табан кәлир,  
Сачынын һәр тарәсиндән шә'леји-иман кәлир.

Сурәтин әшкалыдыр, «инна фәтәһна», еј никар,  
Ким, нүгушун әјетиндән һәггә үш бүрһан кәлир.

Кәрчи еһсан етдијин даим чәфадыр ашигә,  
Сән вәфалысан, вәфа гыл ким, чәфа чәндан кәлир.

Зүлмәтин дөвраны кечди, олду чүн Хызра әјан,  
Шимди сордум ләбләриндән чешмеји-һејван кәлир.

Разими фаш етди аһим, шол сәбәбдән, еј никар,  
Вәслинә вәсл олмаг үчүн дәкмә бир надан кәлир.

Күл јанағын һәсрәтиндән бүлбүл, еј чан ашиги,  
Аһ едәр күл һәсрәтиндән, билмәз ол гандан кәлир.

Әһсәни-тәгвим сүчуд ејләр бу күн, еј чан, сәнә,  
Сурәтин көрдү мәкәр ким, сәчдеји-шејтан кәлир.

«Лөвһи-мәһфуз» олду гашын, кирпикин ешг әһлине,  
Сурәтин лөвһүндә, еј чан, һәг деди Фүрган кәлир.

Чүн мәгами-дилбәр олду, еј Нәсими, ашикар,  
Шол һәјати-чавидандан севдијим чанан кәлир.

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Күли-тәрдән кәличәк аризинә ма' төкүлүр,  
Бағә кир, көр ки, нечә ләлеји-һәмра төкүлүр.

Әнбәрин сүнбүлүнә бади-сәба ким, әсичәк,  
Гојма тәпрәнмәкә ким, әнбәри-сара төкүлүр.

Гара сачын учуну ајағына салма, көтүр,  
Һејф ола нафеји-татарә ки, һәр ча төкүлүр.

Аләмин башына табәндә јүзүн шәм'индән,  
Халигин рәһмәтидир, нури-тәчәлла төкүлүр.

Нечә номид олајым, чүнки көзүм эбриндән,  
Гәтрә-гәтрә јүзүмә дүр кими дәрја төкүлүр.

Сәдәфин кәрчи дәһаны долудур инчу илә,  
Ачычаг ләбләрини лә'ләи-лала төкүлүр.

Ләбләриндән варичәк Мисрә хәбәр, әттарын,  
Гутусундан дүнү күн гәндилә һәлва төкүлүр.

Та әбәд олду Нәсими ләби-лә'линдән анын,  
Көзләриндән дүнү күн лә'ли-мүсәффа төкүлүр.

\* \* \*

*(фә'илАтүн фә'илАтүн фә'илАтүн фә'илүн)*

Көзү э'ма оланын нури-тәчәлла нә билүр?  
Бу сөзүн шәрһини бинајә сор, э'ма нә билүр?

Лејлинин билдикини Мәчнунә сор, Мәчнунә,  
Агилин әгли гачан билди ки, Лејла нә билүр?

Мө'мүнин күзкүсү чүн мө'мин имиш, көзүнү ач,  
Көрмәјән күзкүдә ол сурәти, мө'на нә билүр?

Дарә чыхмаг бу фәна әрсәдә Мәнсурә дүшәр,  
Билмијән сирри-әнәлһәгги о дә'ва нә билүр?

Еј верән көнлүнү Чин нәгшинә, бу сурәтә бах  
Гүдрәтин нәгши јазан нәгшәни Мани нә билүр?

Бәнзәдирләр додағын хәттини рејһанә, вәли,  
Бу зүмүррүд күһәрин гијмәтин эф'а нә билүр?

Ахирәт һалыны һал әһлинә сор, еј гафил,  
Бу сәфәрдә оланын јолдашы дүнја нә билүр?

Чәннәт ичиндә олан һурилиганын зөвгүн,  
Чәннәтин әһлинә сор, чәннәти-ә'лан нә билүр?

Еј Нәсими, нәфәсин кәрчи Мәсиһа дәмидир,  
Мө'чүзүн рәмзини Муса билә, Иса нә билүр?

\* \* \*

*(МәФА'илүн мәФА'илүн мәФА'илүн мәФА'илүн)*

Сәһрдә күлрухун, шәһа, чу күлшәндә күлаб ојнар,  
Аны көрүб сәфасындан фәләкдә афтаб ојнар.

Әчәб зати-мүтәһһәрсән, нәзирин јохдур, еј дилбәр,  
Вүчудин нури-бәргиндән чәмалында нигаб ојнар.

Көрүбдү гәбгәбин ејним, кәлин, көрүн тамашаји,  
Ки, лә'лин һоггә алтындан мүәлләг дурмуш аб ојнар.

Гурулду шаһвар мәчлис, чалыһыр чәнкү неј, ганун,  
Тәрәннүмләр гылыр мүтриб, ара јердә шәраб ојнар.

Фәрәһдән чүмлә үшшағын нијази-көкләрә чыхды,  
Һәсәддән заһиди-хүшкин габағында хунаб ојнар.

Чәһан әксинә дөнмүшдүр, мәкәр ахырзаман олду,  
Гәфәсдә тутижү гумри, чәмәнләрдә гураб ојнар.

Нәсими уш бу әһвалын хәјалында тәһәјјүрдүр,  
Китабү нәрдү шәтрәнчү оду јел, су, түраб ојнар.

\* \* \*

(мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн)

Мәчнун ким ола агибәт шол зүлфи-зәнчир олисәр,  
Јај олду фитнәләр мәнә, кирпикләрин тир олисәр.

Еј шаһи-хубан, гапына ирдим, мәнә лүтф ејләкил,  
Султан инајәт гылмаға һәр бир кәда мир олисәр.

Деди, көнүл вер зүлфүнә, мән чан фәда гылдым она,  
Сән лүтфин ејлә, әфв гыл, мәнән чү тәгсир олисәр.

Бир күн көзләтдим дилбәрин чапуглығыны ким нечә,  
Дедим, шол ајјүзлү сәнәм чаһанда тәк бир олисәр.

Дүшдүм бәләји-ешгинә, кәл, еј Нәсими, сәбр гыл,  
Әл һөкмлилләһ чарә гыл, һәр нәснә тәгдир олисәр.

*Нәсими*. Ираг Диваны, сәһ. 69. Ч. Гәһрәмановун көстәрдији кими (III чилд, сәһ. 56) бу ше'рә Истамбулун Бајазид китабханасында сахланылан Диван нүсхәсиндә раст кәлинирди.

\* \* \*

(мәФа'илүн мәфа'илүн мәфА'илүн мәфА'илүн)

Сәнин ешгиндир, еј дилбәр, пәнаһым, мүршидим, һәм пир  
Ки, дүшдүм ешгинә, јарәб нәдир чарә, нәдир тәдбир?!

Вүчудум падшаһисән, көнүл вердим, сәни севдим,  
Сәнә көнүл верән ашиг гачан чанын едә тәгсир?

Диванәдир дәли көнлүм сачын зәнчиринә багла,  
Мәним көнлүм дәлисинә сәнин зүлфүн тели зәнчир.

Душумда дүн кечә көрдүм гара зүлфүнү бојнумда  
Ојандым дедим, еј дилбәр, нәдир бу рәмзимә тә'бир?

Нәсими, намусу ары әкәр ашиг исән тәрк ет,  
Ашигләр бојнуна бичмиш мәләмәт донуну тәгдир.

*Нәсими*. Ираг Диваны, сәһ. 70. Ше'рә индијә гәдәр шаирин јалһыз Истамбулун Бајазид Диван нүсхәсиндә раст кәлинирди. Бах: Ч. Гәһрәманов. III чилд, сәһ. 53.

*(фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн)*

Жанарам ешгиндэн, ахыр көзләримдэн јашләр,  
Һәсрәтин дәрди чыхарды чикәримдән башләр.

Тә'нә ејләр мүддәи, башыма гахар ешгини,  
Сыныға вачиб декилдир бунча атмаг дашләр.

Ғәмдән инчәлди бу көнлүм, олду јенки ај кими,  
Көзләримә туш олалы шол һилали гашләр.

Хәстә олалы көнүл ешгиндән, еј чан парәси,  
Ичирәм гәм мәтбәхиндән дүрлү-дүрлү ашләр.

Зүлфүнә долашды көнлүм, билмәди ашүфтә ким,  
Зүлфүн учундан нә чох-чох јерә кетмиш башләр,

Шө'лә јаныр жүрәкимдә, еј Сәнәм, ешгин оду  
Ким, тутушмуш шө'ләсиндән һәм гуру, һәм јашләр.

Тагәтим таг олду, валлаһ, кечди өмрүм аһ илә,  
Дәрдимә дәрман нәдир ким, нејләјим јолдашләр?

Олмушам дәрди-фәрағындан зәиф шол һәддә ким,  
Кәтирәмәзләр хәјалә нәгшими нәггашләр.

Өлдү ешгиндән Нәсими, иштә, дүнјадән кедәр,  
Сән мурад илә чаһанда јаша чох-чох јашләр.

\* \* \*

*(фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн)*

Һәр сәһәр вәгтиндә ким, бүлбүл фәғанә башләр,  
Аһым артар, шојлә ким, ахар көзүмдән јашләр.

Һәр сәһәр фәрјад едәр бичарә бүлбүл дәрд илән,  
Ким, онун фәрјадына әфғанә кәлмиш дашләр.

Билмәзәм зүлфүнмүдүр һәр тарәсин дам ејләјән?  
Ја бу чана гәсд едән көзүнмүдүр, ја гашләр?

Ганда бир Лејли олурса, онда бир Мәчнун олур,  
Ганда бир кәнч ачылырса, онда итәр башләр.

Ким мәнә Мәчнун олур, Мәчанындан верир хәбәр,  
Ол сәбәбдән ким онунла олмушуз аддашләр.

Һәр фириштә сурәтин јанында јүз мин див олур,  
Ганда бир гәллаш олурса, һагг олур галмашләр.

Барәкәллаһ, дәсти-гүдрәт түрфә јазмыш нәгшини,  
Афәрин шол нәгшә ким, ачиз галыр нәггашләр!

Тәрки-чан гылды Нәсими, кечди бу чандан дәхи,  
Ганда галды ана-ата, гөвм илә гардашләр.

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Эһли-иман ишләрим ол дәмдә инкар етдиләр,  
Шол хүсејнији һәләб шәһриндә бәрдар етдиләр.

Сејјидә чөвр етдиләр, зүлм илә һәggi басдылар,  
Әһсәни-тәгвими көр ким, нечә инкар етдиләр.

Газиләр чүн Сејјидин гәтлине фитва вердиләр,  
Күфри тәрк едиб иманә кәлмәкә ар етдиләр.

Һәgg мәнә сөjlә деди, әмр етди, мән дә сөjlәдим,  
Сөzlәрим дастан едиб аләмдә тәкрат етдиләр.

Қишиләр пычаглар илә чаныма кар етдиләр,  
Сағ икән бу мискини көр нечә бимар етдиләр,

Сојдулар хәнчәр илән бу чаным илә тәними,  
Јас тутуб көjdә мәләкләр, чүмләси зар етдиләр.

Еј Нәсими, васил олдун халиги-рәһмана сән,  
Чәннәтүл-мә'ваны булдун, бәки-күлзар етдиләр.

*Нәсими.* Ираг Диваны, сәһ. 72. Ше'рдә мараг доғурачаг фәргләр вардыр. Ше'рә бир чох Диван нүсхәләриндә раст кәлинсә дә, Ч. Гәһрәманов «шүбһәли» ше'рләр арасына (II чилд, сәһ. 526) дахил етмишдир. Еләчә дә Н. Араслы (сәһ. 619) «Әлавәләр»дә—шүбһәли ше'рләр арасында вермишдир.

\* \* \*

(*мәфА'Илүн мәфА'Илүн фә'Улүн*)

Јүзүнү сурәти-рәһман охурлар,  
Хәтини сүнбүли-рејһан охурлар.

Әлиф тәк чөвһәри јекта бојундур,  
Додағын чешмеји-һејван охурлар.

Бојун Туба дедиләр, әһли-үрфан,  
Белин инчә, ләбин мәрчан охурлар.

Әзәлдән чүн јүзүндүр Мисри-чаме,  
Јүзүнү чүмләси Гур'ан охурлар.

Јүзүн бағында бүлбүл, тути, гумри,  
Һәзарән дәст илә дәстан охурлар.

Јүзүн нуринә мүнкир див-мәл'ун,  
Она лә'нәт, адын шејтан охурлар.

Бу күлли-һүснүнүзүнү јад едәнләр,  
Јүзүн шәмсү мәһи-табан охурлар.

Нә һикмәтдир, әја, еј һүсни-зиба,  
Сәни аләмләрә султан охурлар.

Фәда гыл чаныны сән, еј Нәсими,  
Ки, бу чаны шаһа гурбан охурлар.

*Нәсими.* Ираг Диваны, сәһ. 73.

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Гибләдир жүзүн, никара, гашларын меһрабләр,  
Сурәтин мүсһәф, вәли, мишкин-сачын е'рабләр.

Чәһрәнин әкси эзәлдән дышра чыхды пәрдәдән,  
Душдү анын шө'ләсиндән ајү күнә табләр.

Ашигин әһвалыны ашигләрә сор ким, бу һал,  
Билмәз аны ешг одуна јанмајан бихабләр.

Шәрһ әкәр гылсам чәмалын дәфтәриндән бир вәрәг,  
Һәр сөзүм бир фәсл олур, һәр фәсл нечә бабләр.

Ашигин чикәр ганындан шәрбәти вар, еј һәким,  
Гатма чүллабына анын гәнд илә иннабләр.

Ешг оду душдү шәм'ин чанинә көр ким, нечә,  
Һәм јанар, һәм көзләриндән ахыдар сејлабләр.

Чүн Нәсими чавидани јар илә булду вүсал,  
Гој нечә дөнәрсә дөнсүн бу јашыл долабләр.

*Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 73. Бахмајараг ки, бир чох Диван нүсхәләриндә мәс.: Бакы, Өзбәкјстан, Ленинград, Матендаран вә с. раст кәлинир. Һ. Араслы (Бах: Ч. Гәһрәманов, I чилд, сәһ. 344) бу ше'ри шүбһәли ше'рләр арасында—«Әлавәләр»дә вермишдир. Бах: Һ. Араслы. Көстәријән әсәри, сәһ. 622.*

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Көзләриндән чағрышырлар дадләр, бидадләр,  
Тигә дүшмүш кирпикин пуладләр, чәлладләр.

Дилбәрин билмишдикиндән сорма әшгин һалини,  
Ашинә билмәз бу һали, ханда билсүн јадләр.

Ким ки, ешгин сәнәтини билмәкә шакирд олур,  
Баш верир онун үчүн шакирд олан устадләр.

Дабанымдан јардылар, башдан-ајаға сојдулар,  
Алмадылар дадыны бидадләр, шәддадләр.

Чүн бичаг жүрәкә энди, жүрәким дәрд ејләди,  
Ағлады чикәр гаму фәрјадләр, фәрјадләр.

Һәггә василсән, Нәсими, шәкк дәкил, иман кәтир,  
Бинәһәјәт дини ачдын, көр гаму әфрадләр.

*Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 73. Ч. Гәһрәманов ше'ри «шүбһәли» ше'рләр сырасында вермишдир.*

\* \* \*

*(мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн)*

Сөфавү зөвги-дүнјајә көнүл, алданма, ал ејләр,  
Јалан сөјләр, сәни алдар, дөнәр өзкә хәјал ејләр.

Әкәр беш күндә бу дөвран сәнә әл версә, еј гафил,  
Ки, шадлыг көстәрәр бир дәм, дөнәр јүз мин мәлал ејләр.

Јығынча бунча әшјаји, јери, сән бир кәмал истә,  
Әчәл јели әсәр бир күн, јенә чох-чох зәвал ејләр.

Әкәр ашигисән тәрк ет, недәрсән бунча әсбабы,  
Олар ки, ешгә гәрг олду, гачан севдаји-мал ејләр.

Атынын ајағү нә'ли фәләк фөвгүндә тач олмуш,  
Мән аны көрмүшәм, һәр дәм үзүн бәдри-һилал ејләр<sup>1</sup>

Күнәш дутулду дедиләр, нәзәр гылдым чәмалына,  
Дағылмыш јүзүнә зүлфү, бу ел јанлыш хәјал ејләр.

Нәсими хәстәјә сәнсиз Сүлејман мүлкүнү версән,  
Ол аны бир чөпә сәјмаз, тәмәннаји-чәмал ејләр.

\* \* \*

*(мәфА'Илүн мәфА'илүн фә'Улүн)*

Додағын гәнд имиш, бал онда нејләр?  
Бу зиба хәтт имиш, хал онда нејләр?

Онун ким, јохдурур кәнчи-һиһаны,  
Ја мунча мүлк илә мал онда нејләр?

Једи хәтт јазылыр һәр бир вәрәгдә,  
Әлифү лам, әлиф, дал онда нејләр?

Суфи әтләс кејәр, заһид сәгерлат,  
Фәгирин кејдији мал онда нејләр?

Нәсими нарә дүшдү јар әлиндән,  
Бу мүшкүл һал имиш, гал онда нејләр?

<sup>1</sup> Г. Араслыда (сәһ. 216) вә Ч. Гәһрәмановда (I чилд, сәһ. 157) бу бејт чап олунмајыб.  
Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 74.

Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 75. Бә'зи фәргләрлә бу ше'р Ч. Гәһрәмановун әсәриндә дә (сәһ. 184) өзүнү көстәрир.

\* \* \*

(мәфА'Илүн мәфА'илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн)

Чәмалын әкси, еј дилбәр, нәјә ким дүшдү, ал ејләр,  
Анын гөвси-гүзәһ гашы бу бәдр ајы һилал ејләр.

Сәнин ким, чаду көзүндән һәзәр ким гылмаса, шаһа,  
Ки, һәр бир бахышы јүз мин фүсүнү мәкри ал ејләр.

Хәјалын һәр кечә та сүбһ кәтирмәз көзүмә ујгу  
Фәрағын бағрымы гәмдән әридир, чүн һилал ејләр.

Үш ол кирпичләрин зәхми, јаш ејләр бағрымы һәр дәм,  
Ки, бағрым ганы һәр саәт көзүмни маламал ејләр.

Бу чөврү кәр сән ејләрсән Нәсимијә бу күн, чана,  
Сәни тәрк ејләмәз, нејчүн чәфакар иттисал ејләр.

\* \* \*

(мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн)

Јенә фәсли-баһар олду көкәрди куһи-сәһраләр,  
Чәмәнләр мүргәзар олду, ачылды вәрди-һәмраләр.

Бәзәнди наз илә чыхды хураман, кечди сејранә,  
Көзәлләр, хассәләр, хублар, мәлаһәт әһли-султанләр.

Јазылса дәфтәрә сығмаз кәмали-һүснүнүн вәсфи,  
Мәләкләр јазычы олса, мүрәккәб олса дәрјаләр.

Мәлаһәтдә мәним јарым нә зиба мәзһәри-һәгдир,  
Она һејрандуруп һәр дәм чаһанда чүмлә зибаләр.

Көзәлликдә мәним јарым гути-бимүнтәһа олмуш  
Ки, һәр бир шивәси јүз мин көнүл шәһрини јәғмаләр.

Нәсими, ишбу мөвсүмдән көнүл вахтыны хош тутғыл,  
Фәнадыр бу чаһан, беш күн гәнимәтдир тамашаләр.



\* \* \*

(*фА'илАтүн мэфА'илүн фэ'Улин*)

Ләбләрин гәндиңә шәкәр дедиләр,  
Чани-ширинә көр нәләр дедиләр.

Чан демишләр, додағинә һеј, һеј!  
Бу сөзү көр нә мүхтәсәр дедиләр.

Нечә дилбәрсән, еј хочәстәлига  
Ки, рухүн һүснүнә гәмәр дедиләр.<sup>1</sup>

Киприкин охуна, гашын јајына,  
Ашигин чаныны сипәр дедиләр.

Дедиләр ким, дәһаны јохдур онун,  
Бихәбәрләр әчәб хәбәр дедиләр.

Әһли-мә'ни хочәстә сурәтинә  
Мә'нији-ваһибүссүвәр дедиләр.

Һәгдән ирағ имишләр онлар ким,  
Сәни, еј нури-һәг, бәшәр дедиләр.

Әнбәрәфшан сачынла аризинә,  
Јасәмән үзрә мүшки-тәр дедиләр.

Көр онун јүзүнү, илаһинә бах,  
Әһли-мә'ни будур, нәзәр дедиләр.

Шамә бәнзәтдиләр гара сачыны,  
Аризин нуриңә сәһәр дедиләр.

Еј Нәсими, мүнити-ә'зәмсән,  
Кәрчи әлфазинә көвһәр дедиләр.

<sup>1</sup> Бу бейтә башга китабларда раст кәлинмир. Бах: *М. Гулузадә*, сәһ. 35;  
*Б. Араслы*, сәһ. 265; *Ҷ. Гәһрәманов*, сәһ. 147.  
*Нәсими*. Ираг Диваны, сәһ. 76.

\* \* \*

(*фә'илАтүн фә'илАтүн фә'илАтүн фә'илүн*)

Дишләрин нәзминә дүрданеји-көвһәр дедиләр,  
Көрүчәк јүзүнү хәлг әјәти-әкбәр дедиләр.

Јазычаг сурәтини мүхтәрең-нәгши вүчуд,  
Јерү көк хәлги она руһи-мүсәввәр дедиләр.

Кирпијиндән диләдим көнлүмү, гашынла көзүн,  
Гојмады биздә аны зүлфи-мүәмбәр дедиләр.

Сордум әрваһә јүзүн вәсфини һәрфән-һәрфа,  
Кимсәнин шәрһинә кәлмәз бу күли-тәр дедиләр.

Ләбини чанлара сордум ки, нәдир әсли алын,  
Руһи-гүдс илә јенә нури-мүтәһһәр дедиләр.

Кәрчи сәрфитнә сачындыр бу гәмәр дөврүндә,  
Гәмәрин фитнәси ол хали-мүдәввәр дедиләр.

Кәр десәм зүлфинә мүрсәл, нә әчәб, ја һади,  
Мө'чүзат әһлинә һадивү пејәмбәр дедиләр.

Кәрчи зүлматә сачын далдыр, фитнеји-дәлил,  
Ашигә шә'ми-рүхүн нуруну рәһбәр дедиләр.

Рөвшән олду јери-көк меһри-рүхүн шөвгүндән,  
Бу чәһәтдән јүзүнә меһри-мүнәввәр дедиләр.

Күлә әл сунмасын ол ким, тикәниндән үшәнүр,  
Ки, бу һәмра күлүнүн харинә хәнчәр дедиләр.

Дедиләр, гәндү шәкәр лә'лиңә, ја рәб, нә үчүн  
Көвсәрин шәрбәтинә гәнд илә шәккәр дедиләр.

Һүснүнүн хәмри ләбин сујудур ол мә'нидә үш,  
Сәлсәбил олду ләбин, адына көвсәр дедиләр.

Сәнә ол күн кими, еј фитнә, сүчуд ејләјәннин,  
Әхтәри-талеји мәс'уду мүзәффәр дедиләр.

Еј Нәсими, нәдир әјруг диләкин һәгдән ким,  
Нә ки, һәгдән диләдин, олду мүјәссәр дедиләр.

\* \* \*

*(фә'илАтүн фә'илАтүн фә'илАтүн фә'илүн)*

Ләбинә әһли-нәзәр чешмеји-һејван дедиләр,  
Кәрчи учмаг һуриси, чүмлә она чан дедиләр.

Сәни бу һүснү чәмал илә, бу лүтф илә көрән,  
Горхдулар һәг демәјә, дөндүләр инсан дедиләр.

Сүнбүлүн һалы пәришан дедиләр, һал әһли,  
Аллаһ, аллаһ нә әчәб мүшкә пәришан дедиләр.

Бир гылын гижмәтини һәр кимә сордумса она,  
Кәнчи-Гарун илә һәм мүлки-Сүлејман дедиләр.

Шол рәгиб адыны ашигләрә сордум ки, нәдир,  
Ешидән чүмлә нә кафәр, нә мүсәлман дедиләр.

Шәкк декил ким, јүзүнү көрмәмиш анлар ки, сәни,  
Һүријә бәнзәдүбән Јусифи-Кән'ан дедиләр.

Ләбләрин вәслинә ирмәк мәнә мүшкүл көрүнүр,  
Кәрчи соранлар аны дил илә асан дедиләр.

Ағзы әсрарына әндишә гачан вагиф олур,  
Ки үгул әһли она нүктеји-пүнһан дедиләр.

Еј Нәсими, дәми-иса декил исә нәфәсин,  
Нәфәси доғрулар ана нә үчүн чан дедиләр?

\* \* \*

*(фА'илАтүн фә'илАтүн фә'илАтүн фә'илүн)*

Јүзүнә әһли-нәзәр сурәти-рәһман дедиләр,  
Охујанлар бу кәламүллаһы Гур'ан дедиләр.

Сәб'әхан һафизә сордум ки, гашыла, көзүнә,  
Һәгг илә батили-фәрг едичи фүрган дедиләр.

Хәтт илә аризинә хазини-чәннәти-нәним,  
Хүлдү фирдовси-бәрин, рөвзеји-ризван дедиләр.

Ләбләрин чешмәсинә Хизрү, Скәндәр, Дара,  
Зәмзәмү көвсәр илә чешмеји-һејван дедиләр.

Ләби-лә'һни шәкәриндән бал утанды, әриди,  
Сәни Ширини-заман, Хосрови-хубан дедиләр.

Дүрри-дүрчи ләби-дәнданына сәррафи-зәман,  
Лә'лү јагути-күһәрбару дүрәфшан дедиләр.

«Сибгәтүллаһивү Мән Әһсәнү» һәгдән јүзүнә,  
Ариф ол, сибгејә, һәм сибгеји-сүбһан дедиләр.

Мүнтәһни сидрә бојун гамәти шүмшади-сәһи,  
Ки, бојун сидрәсинә сәрви-хураман дедиләр.

Енди көкдән јүзүнә лөвһи-зүмүррүд хәт илә,  
Ким ки, билди, биләнә Мусији-Имран дедиләр.

Јүзүмүн үстә сачын чәм'и пәришан кимидир,  
Ашигин көнлүнә мәчму'и-пәришан дедиләр.

Ашиг ол, ешг илә бил, мәнтиги-ешгин һалыны,  
Мө'минә Нуһи-нәчат, кафирә туфан дедиләр.

«Әкрәмүззејф» әманәт деди пејғәмбәри-һәгг,  
Иззәт еткил бу күн ол мәнтигә иман дедиләр.

«Мән эрәфна» таныжан нәфсини ол кимсәнәдир,  
Билди рәббини, анын адыны инсан дедиләр.

Сәчдә гыл, мәсчиди бул, сачиду мәсчудини бил,  
Ким ки, топраға сүчуд етмәди, шејтан дедиләр.

Мөһкәмајәтү дәлилү рүхү вәчһүл-һәсәнә  
Ким, Нәсими сөзүнә һөччәтү бурһан дедиләр.





\* \* \*

*(мәф'Ули фА'илАтүн мәф'Улу фА'илАтүн)*

Кәлжил ки, сәндән ајру мүштагә чан кәрәкмәз,  
Мүштагә сәнсиз, еј чан, икки чаһан кәрәкмәз.

Күлзарә, сәрвә көнлүм мејл ејләмәз анунчүн  
Гәддиндән ајру, еј чан, сәрви-рәван кәрәкмәз.

Ол бинишани булудум, анын нишаны олдум,  
Јүзүн көрәнә ајруг намү нишан кәрәкмәз.

Көрдүм сәни күмансыз һәр дилбәрин јүзүндә,  
Һәггүл-јәгин көрәнә зәннү күман кәрәкмәз.

Мишкин сачына вердим ики чаһаны, чаны,  
Ассијә уғрајана гылча зијан кәрәкмәз.

Гашынла кирпијин чүн сөјд ејләди чаһани,  
Сәјјад олана, ајруг тирү кәман кәрәксиз.

Ширин ләбин мејиндән чүн әсирди Нәсими,  
Фаш олду сирри-пүнһан, шәрһү бәјан кәрәкмәз.

\* \* \*

*мәфА'Илүн мәфА'Илүн фә'Улүн)*

Мәнә сәнсиз чаһанда чан кәрәкмәз,  
Вүсалын вар икән һичран кәрәкмәз.

Ләби-лә'лин зүлал абиндән ајру,  
Шәраби-чешмеји-һејван кәрәкмәз.

Гәминдир көнлүмүн тәхтиндә султан,  
Бир иглимә ики султан кәрәкмәз.

Јетәр дәрдин дә'ва мүштагә, нејчүн  
Ки, дәрдин биләнә дәрман кәрәкмәз.

Күлүстанын күлү сәнсиз тикәндир,  
Мәнә сәнсиз күлү бустан кәрәкмәз.

Кәл, еј ашигләрин ризвани-һүснүн  
Ки, сәнсиз ашигә ризван кәрәкмәз.

Ики аләмдә дидарындан өзкә,  
Мәнә еј, сурәти-рәһман, кәрәкмәз.

Мәнә рәһм ејлә, еј дәрдим дөвасы  
Ки, билдим дәрдимә дәрман кәрәкмәз.<sup>1</sup>

Өзәлдә гылмышам пејман сәнинлә,  
Бүтүн пејман, сыныг пејман кәрәкмәз.

Мәнә сәбр ејләмәк сәнсиз, никара,  
Әкәр мүшкүл, әкәр асан кәрәкмәз

Вүсалын шәрбәгин ичән мүһиббә,  
Фәрагын ағусу чәндан кәрәкмәз.

Кәсилмәз чүнки вәслиндән Нәсими,  
Көзүндән олдугун пүнһан кәрәкмәз.

<sup>1</sup> Бу бейтә чап олуиуиш китабларда раст кәлинир. Бах: *М. Гулузадә*, сәһ. 63—64, *Һ. Араслы*, сәһ. 70, *Ч. Гәһрәманов*. Кәстәрилән әсәри, I чилд, сәһ. 373.

*Нәсими*. Ираг Диваны, сәһ. 80.

\* \* \*

*(фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн)*

Сән мәнә јар ол ки, көнлүм бир дәхи јар истәмәз,  
Көнлүмүн мәгсуди сәнсэн, өзкә дилдар истәмәз.

Чәннәти-әднин күлүстани-јүзүндүр, шәкк декил,  
Ким ки, шол күлзары булду, дәхи күлзар истәмәз.

Та әбәд һирман имиш һәгдән нәсиби, һәр ким ол,  
Сәндән, еј дилбәр, ики аләмдә дидар истәмәз.

Көнлүмүн мәгсуду сәнсэн, һачәти һәгдән будур,  
Һачәтиндән ајры көнлүм нәснә зинһар истәмәз.

Кәл ки, сәнсиз көнлүм, еј чану чаһанын һасили,  
Күн фәканын һасилиндән олду бизар, истәмәз.

Сорма, еј дилбәр, мәнә ким, һачәтин мәндән нәдир,  
Чүнки мә'шугиндән ајру ашиги-зар истәмәз.

Ким ки, зүлфүнүн хәјалын бағлады көнлүндә, ол,  
Раһиби-дејр олду, ондан ајру зүннар истәмәз.

Чүн фәна дарыны ол Мәнсур олубдур истәјән,  
Олмајан Мәнсур «Әнәлһәг», «лејсә-фиддар» истәмәз.

Истәди һәгдән Нәсими вәслини, булду мурад,  
Малики-дидар олубдур, кәнчү динар истәмәз.

*Нәсими*. Ираг Диваны, сәһ. 81.

\* \* \*

*(фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн)*

Дилбәра, дил сәндән өзкә бир дәхи јар истәмәз,  
Чүн мүјәссәр олду вәслин, фејри-дидар истәмәз.

Көнлүмә ешгини гисмәт үчүн әзәлдән гылды һәг,  
Та әбәд ешгиндән өзкә нәснә, зинһар истәмәз.

Көнлүмүн Мәнсуру чүн ким, зүлфүнү едәнди дар,  
Јә'ни ким, Мәнсур олан зүлфүндә бәрдар истәмәз.

Мән кәсилдим масивәллаһдан, бу күн, еј мүддәи,  
Ваһид олдум јар илә, ашиг олан вар истәмәз.

Бу дили-бичарәдән сордум нәдир дәрдинәм,  
Дилбәрин лә'линдән ајру һич тимар истәмәз.

Бу көнүл шәһрини һичрин чүнки виран ејләди,  
Кәл ки, сәндән өзкә дил мә'муру ме'мар истәмәз.

Чүн ләбин аби-һәјатидир, һәјати-өмрүмүн,  
Бу Нәсми сәндән ајры лејсә-фиддар истәмәз.

\* \* \*

*(мәф'Улү мәфА'Илү мәфА'Илү фә'Улүн)*

Аләмдә бу күн әнди бүтүн јар әлә кирмәз,  
Јандырды тикан бағрымы, күлзар әлә кирмәз.

Нагис мәнәк олду, гамунун гәлби дәғәлдир,  
Бир сиккә дүрүст, аричә динар әлә кирмәз.

Еј хәстә көнүл, көр нә дерәм, мәндән ешит пәнд,  
Дилдарә һәрис олма ки, дилдар әлә кирмәз.

Чүн гәм јејирәм, гәм декил, еј ашиг, әкәрчи  
Гәм јүрәкә кар ејләди, һәмхар әлә кирмәз.

Еј ахирәтин даринә ашиг, бу фәнадән,  
Кеч ки, бу кечәр әрсәдә шол дар әлә кирмәз.

Тимарә көнүл вермәкил еј сајру, һәким ол,  
Дәрманыны дәрд ејлә ки, тимар әлә кирмәз.

Еј ашиг, анын зүлфүнә јапыш ки чаһанда,  
Бир анчалыјын дилбәри-әјјар әлә кирмәз.

Сәјјарә кими сејр едәрәм даим анынла,  
Шол сејредичи көвкәби-сәјјар әлә кирмәз.

Муса тәк әкәр ашиг исән көнлүн арыт ким,  
Саф олмајачаг ајинә, дидар әлә кирмәз.

Күл чөһрәсинин ешгинә пәрванә кими јан,  
Канын кими чан јандырычы нар әлә кирмәз.

Әлфази-Нәсими бу күн ол мө'чүзәдир ким,  
Бәнзәр ана бир лә'ләвү шәһвар әлә кирмәз.

\* \* \*

(ФА'илАтүн мәФА'илүн фә'Улүн)

Сурәтин нәгшинә хәјал ирәмәз,  
Көзләрин аласына ал ирәмәз.

Бу күлү көр ки, рәнкү чөһрәсинә,  
Нә гәдәр ал едирсә, ал ирәмәз.

Кәрчи аји јүзүнә бәнзәдирәм,  
Гашларын шәклинә һилал ирәмәз.

Гамәтин шөјлә мө'тәдилдир ким,  
Е'тидалинә е'тидал ирәмәз.

Бу нә зиба чәмал олур, јарәб,  
Ки, кәмалатына кәмал ирәмәз.

Еј чәмил-үл-лига, нә дилбәрсән  
Ки, рүхүн һүснүнә чәмал ирәмәз.

Зүлфү чүн «чимү» гашы «дал», вәли,  
Зүлфү гашына чимү дал ирәмәз.

Нечә күнәшсән, еј гәмәр ки, сана  
Та әбәд зәррәчә зөвал ирәмәз.

Булду көнлүм сәнинлә шол вүсләт,  
Ким, анын вәслинә вүсал ирәмәз.

Еј Нәсими, сөзүн мүфәррәһдир,  
Бу чәһәтдән сәнә мөлал ирәмәз.

\* \* \*

(мәф'Улү мәфа'Илү мәфа'Илү фә'Улүн)

Дәрдү гәм илә јанды көнүл, јар булунмаз,  
Чох дарү дијар истәди, дәјјар булунмаз.

Јарәм дејичи чохдурур, әмма бәһәгигәт,  
Фүрсәт кәличәк јари-вәфадар булунмаз.

Адәт будурур ким, дили дилдарә верәрләр,  
Дил кетди әлимиздәнү дилдар булунмаз.

Анчә кишиләр дә'вији-ислам едир, әмма  
Тәк арадә бир хач илә зүннар булунмаз.

Һәр биһүнәр, инсафы јох, уш мәнсәби тутду,  
Саһибһүнәрә мәнсәбү играр булунмаз.

Чүн чәрхи-фәләк чаһилү надан севәр олду,  
Бәс лачәрәм, уш елмә хиридар булунмаз.<sup>1</sup>

Һәр баш ки вар, лајиги-дәстар олур, әмма,  
Мин башда бир габили-дәстар булунмаз.

Тәррар әкәр алурса гаму рәхти рәвадыр,  
Чүн гафиләдә бир киши бидар булунмаз.

Вар дәрдә тәһәммүл гылу сәбр ејлә чәфајә,  
Чүн дәрдә тимар истәдин, бисјар булунмаз.

Зәрг иши рија етди, касад ејләди елми,  
Елм әһлинә бир рөвнәги-базар булунмаз.

Вар, өзкәјә фаш етмә, Нәсими, сирини кимә,  
Аләмдә бу күн мөһрәми-әсрар булунмаз.

\* \* \*

(мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн)

Кәл, еј дилбәр, мәни көр ким, нечә хош јанарам сәнсиз,  
Гәминдән ачы һичранын су олдум, ахарам сәнсиз.

Хәјалин кәлмиш, еј һури, көзүм гаршысында дурмуш,  
Фәрагиндән јаныр бағрым, хәјалә бахарам сәнсиз.

Ики әләмдә мәгсудум хәјалинә иришмәкдир,  
Зәмирим, нијјәтим олдур, гачан фал ачарам сәнсиз.

Сулу инчуләрин шөвгү көзүмдән ахыдыр јашы,  
Бу лә'лә мә'дәниндән көр нә мәрчан сачарам сәнсиз.

Амансыз фиргәтин һәр дәм бу виран көнлүмүн шәһрин,  
Әсәси-рәсмини јыхар, нечә ким јапарам сәнсиз.

Кәл, еј мәһбуби-руһани ки, гәмдән бојнума һәр дәм,  
Фирагин, һәсрәтин шөвгүн ипини тахарам сәнсиз<sup>1</sup>.

Нәсими чаныны ешгин јолунда ејләди гурбан,  
Анын адын бу мә'нидән ган илә јазарам сәнсиз.

\* \* \*

(мүфтә'илүн фА'илүн мүфтә'илүн фА'илүн)

Әһдә вәфа гылмады јари-вәфадарымыз,  
Јар илә көр ким, нечә дүшдү әчәб карымыз.

Гәмзәләрин сиррини чанда дедим сахлајым,  
Дышрә бурахды көнүл пәрдәдән әсрарымыз.

Ешги чәмалын мәни кәндүдә мәһв ејләди,  
Олду әчәб үш бу күн ешг илә базарымыз.

Ешгә әлач ејләмә, дәрдинә сәбр ејлә, дур,  
Көр ки, нә дәрман гылыр јари-вәфадарымыз.

Ким ки, сәни севмәди, ешгинә чан вермәди,  
Јохдур анын һәггинә зәррәчә играрымыз.

Әһдә вәфа ејләкил та демәсин мүддә'и,  
Гөвлү гәрар үстүнә дурмады дилдарымыз.

Заһид әкәр ашигә мүнкир олур, гәм декил,  
Һәг бизә олду әјан, галмады инкарымыз.

Батина кар ејләди ешгү рүхүн шөјлә ким,  
Тә'нә урар алтунун рәнкинә рүхсарымыз.

Кәрчи Нәсими сөзүн дадыны верди, вәли  
Дадә кәтирди аны ләфзи-шәкәрбарымыз.

<sup>1</sup> Бу бейт Ә. Бәндәроғлунун китабында (сәһ. 98—99) јохдур.  
Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 84.



\* \* \*

(мәф'Улү фА'илАтү мәфА'Илү фА'илүн)

Еј дә'вәт ејләјән бизи фирдөвсә, ејлә бил.  
Чәннәтдән өзкә вардурур ә'ла мәканымыз.

Чөвһәрләри зүһурә кәтирди чү нитги-һәг,  
Көр ким, нә фејзә кәлди јенә бәһрү канымыз.

Ол ким, бизим һәгигәтимиздир, хәјалымыз,  
Јохдур нишаны гылға. нә билсин нишанымыз.

Сән бу Нәсиминин дилини анла, бил сөзүн,  
Ким вар бу дилдән өзкә бизим бир лисанымыз.

*Нәсими.* Ираг Диваны, сәһ. 85. Диванда бу гәзәл нагисдир. Һ. Араслының тәртиб етдији китабда (сәһ. 326) ики бејт артыгдыр—ред.

\* \* \*

(мәф'Улү мәфА'Илү мәфА'Илү фә'Улин)

Чанани мәним севдикими чан дәхи билмәз.  
Көнлүм диләкин дүнјада чанан дәхи билмәз.

Билдим, таныдым әглилә мә'буди, јәгиндир,  
Шөјлә билирәм һафизи-Гур'ан дәхи билмәз.<sup>1</sup>

Абдаллыг илә бәклик едән арифи көр ким,  
Бу сәлтәнәтин гәдрини султан дәхи билмәз.

Әглин кәмисин гәрг едә кәр ешг дәнзиндә,  
Ешгин дәнзин бәһрини үмман дәхи билмәз.

Суфимидир ол чами-мүсәффасына мәшғул,  
Пүнһани ичәр шөјлә ки, шејтан дәхи билмәз.

Кәл, саги, кәтир дүр әјағын дүрдиләсун ким,  
Будур әјағын дөврини дөвран дәхи билмәз.

Һеч кимсә Нәсими сөзүнү фәһм едә билмәз.  
Бу гуш дәкидир, буну Сүлејман дәхи билмәз.

<sup>1</sup> Бу бејт Ә. Бәндәроғлунун китабында (сәһ. 194) јохдур.  
*Нәсими.* Ираг Диваны, сәһ. 85. Ше'рә индијә гәдәр шаирин јалныз Тәбриз Диван нүсхәсиндә тәсадүф едилмишдир. Ч. Гәһрәманов. Көстәрилән әсәри, III чилд, сәһ. 255.

\* \* \*

(мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн)

Фәрагы чәкмәјән ашиг, вүсалын гәдрини билмәз,  
Чәмилә олмајан васил, чәмалын гәдрини билмәз.

Шәби-әсрадә гөвсәјнин иши шәгг ејләди ајы,  
Бу мө'чүзәдән олан ғафил, һилалын гәдрини билмәз.

Додағын сәлсәбилиндән хәбәрдар олмајан чансыз,  
Анын маһијјәти оддур, зүлалын гәдрини билмәз.

Мүдәввәр нөгтеји-халын бәбәк тәк көзә гондардым,  
Бәбәксиз галсын ол көз ким, бу халын гәдрини билмәз.

Сәни сәндән диләр көнлүм, нә дүнјанын зәрү кәнчин,  
Ким, ол малы севән хасир бу малын гәдрини билмәз.

Бу лә'линин фәрағындан һәл олдум, олмушам хәлуғ,  
Бу зөвгү билмәјән суфи, бу һалын гәдрини билмәз.<sup>1</sup>

Ниһалын е'тидалиндән утаныр сәрв илә Туба,  
Бу гәдди бәнзәдән сәрвә, ниһалын гәдрини билмәз.

Кәлам-уллаһ, еј дилбәр, бојун кәрчи ки дал олду,  
Һәр әкри баһанын ејни, бу даһын гәдрини билмәз.<sup>2</sup>

Хәјалиндән күнүн һәр ким јарадыр өзкә мәнзурә,  
Бу мә'нидәндир, еј чаным, хәјалын гәдрини билмәз.<sup>3</sup>

Күнәш маһи-һилалиндән зөвалә һәр күн уғрар, чүн  
Нәдәндир афтаби-бизәвалын гәдрини билмәз.

Нәсими суфә дәкширмәз гәминдә кејдики шалы  
Ким, ол суфи сәфасыздыр, бу шалын гәдрини билмәз.

\* \* \*

(мәф'Ули фА'илАтү мәфА'Илү фА'илүн)

Лә'лин меји-әләст иди, чам олмадан һәнуз,  
Хас иди сөһбәтимдәки амм олмадан һәнуз.

Вермишдим ана дилү, динү әглә чанымы,  
Зүлфүн кәмәнди бојнума дам олмадан һәнуз.

Ешгин ода биширмиш иди дүрлү ашларым,  
Севдасы көнлүмүн дәхи хам олмадан һәнуз.

Јүзүн гатында сәчдеји-нисбәт гылыр идим,  
Андан ирәли хәлгә имам олмадан һәнуз.

Һүсни-рүхун китабыны хәтм ејләмиш идим,  
Көкдән рүмузи-вәһј тамам олмадан һәнуз.

Дидарыны тәчәллидә көрмүшдү көзләрим,  
Муса илә арадә кәлам олмадан һәнуз.

Ол тифл кими чаныма вәслин гида иди,  
Фитрәт күнүндә вәчһи-изам олмадан һәнуз.

Ирмиш иди Нәсимијә Фәзлин инајәти,  
Көвнү мәканү сүһ илә шам олмадан һәнуз.

<sup>1</sup>23 Бу бейтләр М. Гулузадәнин китабында јохдур.  
Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 85—86. Бу ше'р бир чох фәргләрлә М. Гулуза-  
дәнин китабында (сәһ. 67—68) өзүнү көстәрир.

Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 86—87.

\* \* \*

*(мәф'Улү фА'илАтү мәфА'Илү фА'илүн)*

Дүшдүм эээлдә зүлфүнә дам олмадан һәнуз,  
Ичдим ләбин шәрабыны чам олмадан һәнуз.

Көрдүм жүзүни Кә'бәдә әһли сәфа илә,  
Гылдым тәвафи-Кә'бә һәрам олмадан һәнуз.

Јазмыш жүзүндә сурәји-рәһман әләссәлам,  
Әрш илә күрсү лөвһү гәләм олмадан һәнуз.

Көрдүм жүзүндә нури-тәчәллүвү шөвгүнү,  
Ајү күнәшдә нури-гијам олмадан һәнуз.

Дүрданә дишләрини никарып көрәндә мән,  
Дүрри-сәдәфдә нәзми-низам олмадан һәнуз.

Вәчһиндә јазмыш иди анын отуз ики һәрф,  
Хәтти-бәјани-һәрфү кәлам олмадан һәнуз.

Көрмүш иди Нәсими жүзүндә нишани-һәг,  
Ол дәм нишани-сүбһ илә шам олмадан һәнуз.

\* \* \*

*(мүфтә'илүн мәфА'илүн мүфтә'илүн мәфА'илүн)*

Кә'бә жүзүндүр, еј сәнәм, жүзүндир сүчудумуз,  
Та ки, көрә бу сәчдәји, нарә дүшә һәсудумуз.

Шәм'и-рүхүн һәрарәти јандырыр, ај гәмәр, бизи  
Ушбу чәһәтдән олду ким, көјләрә чыхды дудумуз.

Чанымызы бурахмышыз аташи-ешгә уд кими,  
Та ки, сәфавү зөвг илә ешгә јанә бу удумуз.

Зүлф илә гашу кирпичин мүсһәфимиздир, охуруз,  
Еј дилимиздә чүмлә сән, кефтөмүзү шәнудумуз.

Зүлфү рүхүн шүмаринә дүшмүшүз үштә сајыруз,  
Ким нә билир бу үгдәји ким, нечәдир үгүдумуз.

Мәһбитимиз сифати чүн зати-гәдими фәрд имиш,  
Ваһиди-бизәваләдир, мәрчә илә соудумуз.

«Қаф» илә «нун» эээлдә чүн, ајинәмиздир, еј бәшәр,  
Газији-һәг гатында чүн адил имиш шүһудумуз.

Ма'ү мәнидән, еј фәғиһ, әсрәјүбән ики демә,  
Чүнки јеканәдәндүрүр варид илә вүрудумуз.

Газијә нәснә вермәзүз рүшвәт үчүн бу дә'видә,  
Көвһәри-ламәкан бизиз, ким билисәр һудудумуз?

Сурәти-хәттү халинә сачидү абид олмајан,  
Милләтимиздә олдурур, мүшрик илә чүвудумуз.

Дүшмән үчүн Нәсимијә, олма мә'лул гәм јемә,  
Олду эээл күнүндә чүн Фәзл әбәд вүдудумуз.

*Нәсими.* Ираг Диваны, сәһ. 87. Јалныз М-188/5225 шифрәли Бақы Диван нүсхәсиндә јер алдығына көрә Ч. Гәһрәманов бу ше'ри шүбһәли ше'рләр ара-сында—«Әләваләр»дә вермишдир. Бах: Ч. Гәһрәманов. Көстәрилән әсәри, II чилд, сәһ. 535.

*Нәсими.* Ираг Диваны, сәһ. 88.

\* \* \*

(*фА'илАтүн мэфА'илүн фә'Улүн*)

Динләкил бу сөзү ки, чандыр, сөз,  
Алији-асиман мөкандыр сөз.

Шеш чәһәтдән мүнәззәһ анлаву бах,  
Шөjlә ким халиги-чаһандыр сөз.

Назилү мүнзәл анла ким, бирдир,  
Кәнди-кәндүjә тәрчүмандыр сөз.

Әгли күлл, әршү курси, лөвһү гәләм,  
Чар үнсүрлә асимандыр сөз.

Заһирү батин, әввәлү ахир,  
Ашикараву һәм ниһандыр сөз.

Еj үгулү нәсәб едән исбат,  
Гамуја сөз варыр, һамандыр сөз.

Кафу нундан вүчүдә кәлди чаһан,  
Әкәр анларисән, әјандыр сөз.

Исији-пак, Адәмү Әһмәд,  
Меһдији-саһибәззәмандыр сөз.

Бу бәјани диләрсән анлајасан,  
Ким, нечәси филан, филандыр сөз.

«Чавиданнамә»ји кәтиркил әлә,  
Та биләсэн ки, нәснә чандыр сөз.

Агил исән сөзүнү мүхтәсәр ет,  
Еj Нәсими, чү бикәрандыр сөз.

\* \* \*

(*мэф'АИлүн мэф'АИлүн фә'Улүн*)

Киши ким мә'рифәтдә камил олмаз,  
Она нури инајәт һасил олмаз.  
Шәритдә мүкәммәл олан адәм,  
Тәригәт аләминдә гафил олмаз.  
Хүдајә, вермәкил чаһилә дөвләт,  
Чаһилә дөвләт биллаһи лајиг олмаз.  
Хәлајиг гүссә илән олду ағу аһ,  
Гәмү гүссәдән нәснә һасил олмаз.  
Һүнәр бабында лаф етмә Нәсими.  
Өзүн өкән кишиләр агил олмаз.

\* \* \*

(мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн)

Еј чәннәтин хәндан күлү, ачы фәрағын хар  
Мүштагә дирлик сәнсизин, валлаһ ки, чох  
имиш,  
дүшвар имиш.

Сәнсиз кәрәкмәз күн-фәкан, еј сурәти-рәһман  
Ешг әһлинин мәгсуду чүн көвнү мәкандан јар  
мәнә,  
имиш.

Муса тәчәлли нурини көрмәк тәманна ејләди,  
Мәгсуду мә'лум олду ким, һәгдән анын дидар  
имиш.

Нәфс илә јар ол, јары бул, јад олма һәгдән  
Шол мүддәи ким, һәгг илә јар олмады, әјјар  
ариф ол,  
имиш.

Мәнсур «әнәлһәг» сөјләди, һәгдир сөзү, һәг  
Анын чәзасы гәм дејил, биканәдән кәр дар  
сөјләди,  
имиш.

«Галу бәла»нин әһдини унутмазам; унутма ким,  
Иманы төвһид әһлинин шол әһдү шол играр  
имиш.

Кәр мүнкир инанмаз һәгә, ејб етмә аны, фариг  
Шол мә'нидән ким, мүнкирин даим иши инкар  
ол;  
имиш.

Төвһидә кәлмәз мүшрикин гәлбивү ејни  
Сән ол мүвәһһидләрдән ол, к'анын үлүләбсар  
әһвәлин,  
имиш

Күлкун јанағындан мана кәшф олду, еј бәдри-  
дүча,  
Кәһли-вәфанын чәннәти шол бағу шол күлзар имиш.  
Һәр заһидин ким, тәсбиһи шол зүлфи-пәрчин  
олмады,  
Зикри һәвавү һәрзәдир, сәччадәси зүннар  
имиш.  
Һәг сурәтиндән көз јумар заһид нәдәндир  
билмәзәм,  
Шол мәкри чох шејтан кими һәгдән мәкәр  
бизар имиш  
Ариф гатында дүнјәнин мигдары јохдур  
зәррәчә,  
Мизанә чәк мигдарини, көр ким, нә бимигдар  
имиш.  
Нәзми Нәсиминин јәгин аллаһи нурун  
шәрһидүр,  
Ол нуру һәр ким билмәди, һәгдән нәсиби нар  
имиш.

\* \* \*

(мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн)

Ахыр заманын фитнәси шол көзләри шәһла имиш,  
Кәл, дүш анын севдасына, көр ким, нә хош севда имиш.

Ешгиндә мәһв олду чаһан, һүснүндә һејран олду чан,  
Еј «күнтү кәнз»ин көвһәри, ешгин әчәб дәрја имиш!

Дүшдү сачын зәнчиринә ашүфтә көнлүм нејләсин?  
Зәнчирә дүшмәкдир иши, һәр ганда бир шејда имиш.

Ешгинлә, еј чан нүсхәси, аләм бу күн говғадәдир,  
Аләмдә даим һүсн илә ешгин иши говға имиш.

Еј Тубајы арзулајан, шол һиммәти алчаг кими,  
Јарын гәдин арзула ким, ол Тубадан ә'ла имиш.

Тәсбиһ илә сәччадәни әрз етмә әһли-һалә ким,  
«Һәблүл-мәтин»и ашигин шол зүлфи-әнбәрса имиш.

Кәздим вүчудим шәһрини, долу-долу көрдүм ону,  
Һәр ганда чүн сәнсэн әјан, адын нәдән бича имиш.

Дүнјадәвү үғбадә чүн һәмта булунмаз һүснүнә,  
Шол ваһиди көр ким, нечә бимислү биһәмта имиш.

Чыхды Нәсиминин сөзү ме'рачә, еј хулги-Һәсән,  
Кәлкил ки, «субһан-әлләзи» әсрада хош әсра имиш.

\* \* \*

(мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн)

Сөјләдикин чүмлә јалан, гөвлү гәрарын јох имиш,  
Чин хәбәрин сөјләмә, чүн мүшки-татарын јох имиш.

Һеч күндүз олмаз кечәсиз, һеч шад олмаз гүссәсиз,  
Сән нечә гышсан ки, сәнин тазә баһарын јох имиш.

Еј көнүл, һәггин адысан, сәндә зүһур ејләди һәг,  
Бәһри-мүһит олду адын, һәддү кәнарын јох имиш.

Сәндә ара, истә сәни, еј көвдә сән, сәндә сәни,  
Сән сана јар ол, јары бул, санма ки, јарын јох имиш.

Еј диләјин күлшәни-јар, истәдикин түрфә никар,  
Көр ашигсән нә үчүн әлдә никарын јох имиш.

Јарым өнүндә дилбәрин, ма'и-мүиндир мејимиз,  
Сән нә билирсән бу меји, чүнки хумарын јох имиш.

Заһиди-суфидир адын, көр нә ачы олду дадын,  
Еј улу ад истәмәјән, гејрәти-арын јох имиш.

Еј бүти-Мачинә тапан, Азәр идин, Нәмруд илән,  
Ешгә Хәлил олдун демә, күл кими нарын јох имиш.

Булду Нәсими чүн сәни, нејчүн «әнәлһәг» демәсин,  
Еј бу сөзә мүнкир олан, дөвләтү дарын јох имиш.

\* \* \*

*(фә'илАтүн фә'илАтүн фә'илАтүн фә'илүн)*

Ләбинә әһли-нәзәр чан дедиләр, керчәк имиш,  
Ағзына, нүктеји-пүнһан дедиләр, керчәк имиш.

Лә'лини хәтти илә сормушам, әрваһә аны,  
Хызр илә чешмеји-һејван дедиләр, керчәк имиш.

Адәмин сурәтинә сәчдә гыланлар ки, сәни  
Көрдүләр, сурәти-рәһман дедиләр, керчәк имиш.

Дедиләр гамәтинә сидрә кәмал әһли, вәли  
Хәлг ону санды ки, јалан дедиләр, керчәк имиш.

Сурәтин мүнкиринә елм илә иман әһли,  
Она ким, див илә шејтан дедиләр, керчәк имиш.

Чәннәтин әһли ки, јүзүн бағын, еј чәннәтү һур,  
Рөвзеји-хүлд илә ризван дедиләр, керчәк имиш.

Гәләмин сиррини һәгдән билән ол таифә ким,  
Әнбәрин хәттинә һејран дедиләр, керчәк имиш.

Мө'чүзат әһли ки, јазысы илә сурәтинә,  
«Лөһни-мәһфуз» илә Гур'ан дедиләр, керчәк имиш.

Еј Нәсими, нәзәр әһли ки, вүчүдин евинә,  
Ламәкан кәнчинә виран дедиләр, керчәк имиш.

\* \* \*

*(мәфА'Илүн мәфА'Илүн фә'Улүн)*

Һәрами көзләрин јәғмајә дүшмүш,  
Зәһи-чаду, нә хош сөвдајә дүшмүш.

Нәдән дүшмүш мүнбәр зүлфүнә таб,  
Мәкәр шол вәчһилән шол ајә дүшмүш.

Көрүн шол сүнбүли-һиндусифәт ким,  
Нечә хуршид илә һәмсајә дүшмүш.

Ајағындан сачын башын көтүрмәз,  
Чәнаны көр, нә али пајә дүшмүш.

Мејү шаһид бу күн шәксиз һарамдыр  
Она ким, гиссеји-фәрдајә дүшмүш.

Гәрар етмәз көнүл зүлфүндән ајру,  
Бу сәркәрдан узун сөвдајә дүшмүш.

Көзүмдән дишләрин әкси никара,  
Көрән ајдыр, күһәр дәрјајә дүшмүш.

Јанаг үзрә сачын тавуса бәнзәр,  
Ки, сәнсиз чәннәтүл-мә'вајә дүшмүш.

«Әнәлһәг» чағырыр чәнкү дәфү неј,  
Јаланчы лаилаһәнллаһә дүшмүш.

Нә фәттансан ки, чүмлә сәндән ајру,  
Чаһан учдан-уча говғаја дүшмүш.

Нә ширин нөгтәдир ким, шол гәләмдән,  
Дамуб шол лә'ли-руһәфзајә дүшмүш.

Нәсими олду гурбан гашын үчүн,  
Нә гурбан, гашын тәк јајә дүшмүш.

\* \* \*

(мәфА'Илүн мәфА'Илүн фә'Улүн)

Кәл, еј дилбәр ки, һүснүн ајә дүшмүш,  
Јүзүн көрмүш, күнәш сөвдајә дүшмүш.

Чү буји-зүлфүнүз афагы дутду,  
Мәкәр әнбәр сачын сәһрајә дүшмүш.

Мән ол заһид сөзүндән горхмазам чүн  
Ки, имрузу анын фәрдајә дүшмүш.

Көзүндән фитнә јајылмыш чәһанә,  
Анынчин бу чәһан говғајә дүшмүш.

Нә мөвзун нөгтәдир ширин дәһанын,  
Хәбәр вер ким, нәдән әфвајә дүшмүш.

Нә јәғмачы моғолчиндир бу, јарәб,  
Көзүн сөвдалары јәғмајә дүшмүш.

Нәдән дүшмүш сачын һиндүсифәт ким,  
Јанағын лаләји-һәмрајә дүшмүш.

Нәсиминин көзү јарын гәминдән,  
Долуб һәр гәтрәси дәрјајә дүшмүш.

\* \* \*

(фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн)

Бир мұвафиг сөһбәт олду, кушеји-хәлвәтдә душ,  
Газы олду чүр'әкирү сәјјид олду бадә нуш.

Душ та вәхти-сәһәр ичдик меј әз чами-сәфа,  
Көкдәки чүмлә мәлаикләр чагырды нуш, нуш.

Һәм шәриәт, һәм тәригәт, һәм һәгигәт, мә'рифәт,  
Вердиләр фитва бизә дәр-мә'нији-һәлгәбекуш.

Арифин сормаз диванын ол кәрим-ләмјәзәл,  
Шол сәбәбдән мүнфәилдир, суфији-пәшминәпуш.

Бу Нәсиминин иришмәз кимсә гөвлү фе'лине,  
Кәһ шејхү абид олур, кәһ олур бир мејфүруш.



\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Чэ'ди-зүлфүн энбэрэфшан ејләмиш,  
Нафеји-Чини пәришан ејләмиш.

Чану дил һәр дәм нечә топ олмасын,  
Чүн никарым зүлфи човкан ејләмиш.

Зүлфү дағытмыш рүх үзрә ол сәнәм,  
Кафири-Чин гәсди-иман ејләмиш.

Ашигин ганына бандырмыш элин,  
Көр бу һәгги дәстан, нә дәстан ејләмиш?

Көзләри, гашы «әнәлһәг» чағырыр,  
Көр бу сирри ким, нә пүнһан ејләмиш.

Һүсн ичиндә көрәмәиш мислин фәләк,  
Нечә сејран илә сејран еләмиш.

Ејди-әкбәрдир Нәсимијә бу күн,  
Чаныны шол маһә гурбан ејләмиш.

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Накәһан көнлүмә дүшди шуру шәр говғаји-ешг,  
Агили диванә гылды, агибәт севдаји-ешг.

Ешгә дүшәнләр билүрләр һәм јенә ешг дәрдини,  
Ол ашиг ашигмидир ким, олмады рүсваји-ешг.

Ешг ичиндә динү дилдән кәл кеч инди, еј көнүл,  
Шејхи-Сән'ан кими олкил, сән дәхи тәрсаји-ешг.

Қим ки, истәр дилбәринин хәлвәтинә јол була,  
Чан фәда гылмаг кәрәкдир мин кәз ол дәрјаји-ешг.

Севкилимин севкисиндән өзкә кәлмәз көнлүмә,  
Севкилимдән өзкәјә гылмаз бу күн пәрваји-ешг.

Көнлүмүн виранәсин мә'мура гылды ешги-јар,  
Чанымын хәлвәтсәрасын гылмышам мә'ваји-ешг.

Ашиги-чанан олубсан, еј Нәсими, сән бу күн,  
Көнлүмү алдурдун олдун ахәрин јәғмаји-ешг.

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Көңлүмүн шәһрини чүн ким, ејләди јәғмаји-ешг,  
Салды чаным мүлкинә шуру шәри гөвғаји-ешг.

Чыхды сиррим аләмә әсрарымы фаш ејләди,  
Һалимә һәмдәм оландан дунјадә севдаји-ешг.

Галмады намусу арым хәлг ичиндә зәррәчә,  
Гојмушам намусу ары, олмушам шејдаји-ешг.

Нитг имиш аләмдә мөвчуд, ешг имиш гаиммәгам,  
Бизә билдирди әзәлдә, рәһбәри-мөвлаји-ешг.

Сән һүмају ламәкансан, кәндөзүндән бихәбәр,  
Кәлмәдин та ким, көрәсән мәнзили-әлаји-ешг.

Чых гәфәсдән, кәлкил, еј бүлбүл, күлүстан сејрин ет,  
Бас гәдәм мејдани-ешгә, көрәсән мә'ваји-ешг.

Ешг илә сән, еј Нәсими, сејр едәркән куһи-Гаф,  
Сәнсән ол али мәгамда шаһпәри-Әнгаји-ешг.

\* \* \*

Баһар олдуву ачылды јүзүндән пәрдә күлзарын,  
Иришди гөнчәнин дөврү, зәманы галмады харын.

Күлүстан Тури-гүдс олду, баһарын нуру нариндән,  
Кәл, еј Муса, көр асарын шәчәрдә нур илә нарын.

Фәрәһдән гөнчәнин күлкун јанағы күлдү, ачылды,  
Ки, мәнзуру јенә күлдүр чәмәндә бүлбүли-зарын.

Чичәкләр мүхтәлиф әлван, нә мә'нидир аны бил, ким  
Бојачы бир имиш чүн ким, бу әнварын, бу әзһарын.

Әбириндән чәмән көр ким, нә тејб афагә көндәрмиш  
Ким, олмуш буји-әтриндән мәшами тазә әттарын.

Нә әнбәрдир тутан, јарәб, шәгаит мәчмәриндән ким,  
Ким, анын әтри бујиндән сечилмиш мүшки-татарын.

Кәл, еј симинбәдән саги, мана сун чами-сәһбаны  
Ки, кәлди рөвнәги күлдән меји-күлрәнки-хуммарын.

Әкәрчи сүнбүлү нәркис бәјани-«күнтү кәиз» ејләр,  
Гачан «бәлһәм әзәл» билсин ишаратын бу әсрарын?

Бу күн кәр аләмүл-гејбин нишанын көрмәк истәрсән,  
Рәјаһин уш бәјан ејләр зүһурун чәрхи-сәјјарын.

Бу мусигидән еј самә' сана кәр нәснә кәшф олду,  
Мәгаматын бәјан ејлә, үсулун көстәр әдварын.

Әкәр сусән кими әбкәм дејилсән, нитгә кәл, сөјлә,  
Бу һәрфү нөгтә таркиби нә јердәндир бу кофтарын.

Чәһан чәннати-әди олду, чәмән сәһниндә һуриләр,  
Бәзәнмиш һилләдән бостан, көзү ачылмыш әшчарын.

Бу күн базар едәр күлшән сәмәндән, лаләвү күлдән;  
Гәнимәт көр ки, беш күндүр тамашасы бу базарын.

Нәсиминин сөзү кәрчи дәмәи-Исадыр, еј мүнкир,  
Сана кар ејләмәз, нејчүн ки, јохдур һәггә играрын.

\* \* \*

(мәф'Улу фА'илАту мәфА'Илу фА'илүн)

Кэлкил ки, нури-дидә чәмалындадыр сәнин,  
Дөври-гәмәрдә фитнә-һилалындадыр сәнин.

Ағзын чү «мим», зүлфү гашын «нун»ү «дал» имиш,  
Көнлүм һәмишә «мим» илә «дал»ындадыр сәнин.

Зүлмат ичиндә чешми-һејван имиш ләбин,  
Хызын һәјаты аби-зүлалындадыр сәнин.

Афага дүшдү ишвеји-һүснүн мәләһәти,  
Шол фитнәдән ки, мәрдүми-алындадыр сәнин.

Та рузи-һәшр нури-һидајәтдир, еј сәнәм,  
Мисбаһи-ләмјәзәл ки, кәмалындадыр сәнин.

Хәттин һесабыны билән әһли-кәләмә сор,  
Шол ајәтин ки, нөгтәси халындадыр сәнин.

Истәр Нәсими вәслини һәгдән мурад илә  
Анын мурадү ками вүсалындадыр сәнин.

Ираг Диваны, сәһ. 104. Бу ше'р шаирин јалныз Бақыда Республика Әл-јазмалары институтунда М-188/5225 шифри алтында мұһафизә едилән Диван нүсхәсиндә јер алдығына кәрә, Ч. Гәһрәмановун китабында шүбһәли ше'р кими «Әләвәләр»дә верилмишдир. Бах: Ч. Гәһрәманов. II чилд, сәһ. 540.

\* \* \*

(мүстәф'Илүн мүстәф'Илүн мүстәф'Илүн мүстәф'Илүн)

Јандырды ешгин бағрымы сәндән мана дәрман кәрәк,  
Кәрчи јолунда ашигин чанү дили сузан кәрәк.

Дүшдүм јенә ешг одуна, бүрјан јүрәк, кирјан көзүм,  
Һәр ким ки, дүшдү ешгинә бүрјанү һәм кирјан кәрәк.

Сун, сагија, касән рәһиг, чал, мүтриба, ешг әзкүсүн,  
Ким, мәст олан бу бадәдән гәлтанү һәм һејран кәрәк.

Галү бәләдә чан сана гылмышды играр, еј сәнәм,  
Имди арамызда бизим шол әһдү шол пејман кәрәк.

Шөвгән тәрани сиррини мән сөјләјәјдим, нејләјим,  
Мәһрәм бу Турин сирринә Муса бәни Имран кәрәк.

Һәр ким вүчуди-шәһрини кәздивү көрдү шәһнәсиз,  
Јарғу анындыр, еј сәнәм, ол саһиби-диван кәрәк.

Көнлүм гушу әсфәлдәдир, вәгт олду пәрваз ејләјә,  
Симурғи-Гафә гүрб олан әрш үстүнә чөвлан кәрәк.

Мән гул оланын гулујам, алтун оланын пулујам,  
Һәр ким бу јолда гулдүрүр аләмдә ол султан кәрәк.

Көрсәт үзүнү бир кәрә, та ким, Нәсими чан верә,  
Чүн ејди-әзһадыр үзүн, јүз чан она гурбан кәрәк.

Ираг Диваны, сәһ. 105.

\* \* \*

*(мәф'Улу фА'илАту мәфА'Илу фА'илүн)*

Чана, үз истивасына шәггүл-гәмәр кәрәк,  
Ол мө'чүзүн бәжанына хејрүл-бәшәр кәрәк.

Мусасифәт тәчәллији-дидар ичүн сана,  
Һүсн илә гамәтин қими Турү шәчәр кәрәк.

Әһја гылыр әкәрчи дәмнн өлү, еј сәнәм,  
Хәлвәтнншннә шаһнду шәм'ү шәкәр кәрәк.

Башымы топ еднб, шәһа, мејданә кнрмншәм,  
Мејданә кнрмәкә јенә мәрданә әр кәрәк.

Һәр бнбәсәр сәнн нечә јол була, кәрмәјә,  
Учмагда рө'јәтә дәхн әһлн-нәзәр кәрәк.

Напак олан сәннн нә бнлнр гәдрү гнјмәтнн,  
Затында адәмнн дәхн арн күһәр кәрәк.

Гнсмәт, Нәснмн, олмајачаг јарә кнм нрәр,  
Јарә нрншмәкә јенә јардан хәбәр кәрәк.

\* \* \*

*(фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн)*

Һүснүнә һејрандурур һүрү мәләк,  
Ешгннә сәркәштәднр дайм фәләк.

Вүсләтнн мана мүјәссәр олмады,  
Нәтәкнм јолунда чәкднм чох әмәк.

Мән гула рәһм ет дејү чох кәз деднм,  
Кечмәдн тапын гатында бнр днләк.

Һәсрәтнндән, гәм јерисәм мән, нола,  
Ашнгнн дайм ншндр гәм јемәк.

Шол шәкәрләбдән рәвамндыр, шәһа,  
Мән мүһнббә сән ачы сөз сөјләмәк.

Көзләрнмнн бәһрннә фәрг олмашам,  
Нәтәкнм, сөјр ејләрәм мнсли-сәмәк.

Еј Нәснмн, агнбәт верәр јелә  
Бнвәфа илә јејән нанү нәмәк.

\* \* \*

(мәфА'илүн мәфА'илүн мәфА'илүн мәфА'илүн)

Дағылмыш афтаб үзрә нигаби-әнбәрәфшанын,  
Мүэттәр гылмыш афаги мәшами-әһли-дүнјанын

Һуруфи лөһү мәһфузин јазылмыш әјәти-һәгдән,  
Анын шанында рөвшәндир бәјани-әһли-үрфанын.

Хәтин «умүлкитаб»ындан ачылды елми-рәббаны,  
Кәламин тәрчүман етди һәдиси-көвһәрәфшанын.

Бојундур сидрәвү туба, чәмалин чәннәтүл-мәва,  
Сәри-куји чинанындыр, гүсури һури-ризванын.

Көтүрдү пәрдеји-зүлфүн чәмалин афтабындан,  
Түкәнди әглимин сәбри, гәрары галмади чанын.

Нәсими чами-лә'линдән иришди бадеји-ешгә,  
Ким, анын чешмәсиндәндир һөвасы аби-һејванын.

Ираг Диваны, сәһ. 107. Бу ше'рә индијә гәдәр шаирин јалныз Тәбриз Уни-  
верситетиндә сахланылан Диван нүсхәсиндә тәсадүф едилмишди. Бах: Ч. Гәһ-  
рәманов. Көстәрилән әсәри, III чилд, сәһ. 264.

\* \* \*

(фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн)

Лә'мәји нури-төчәлла афтабыдыр јүзүн,  
Лејләтүл-әсра сачын зили һичабыдыр јүзүн.

Әһсәни-сурәт чамалындадыр ки, аләмдә ким,  
Аләмүл-гејбин кәламы иттихабыдыр јүзүн.

Сурәтин «инна фәтәһна»дыр, рүхүн «үммүлкитаб»,  
Шол чәһәтдән аризинлә иктибадыдыр јүзүн.

Лөвһи-мәһфузидә мәнзилдир «Тәбарәк» сурәси,  
Гыл «Тәбарәк» шанына һәгдир хитабыдыр јүзүн.

Сәдрәдир сәрвү күл әндамын рүхүн исмаји-һәгг,  
Суреји-тәнзил хәттин чүн китабыдыр јүзүн.

Рөвшән олду дидеји-аләмдә һүснүн пәртөвү,  
Чүн Нәсиминин чырағы афтабыдыр јүзүн.

Ираг Диваны, сәһ. 107. Бу ше'рә шаирин индијә кими јалныз Тәбриз Ди-  
ван нүсхәсиндә тәсадүф едилмишди. Бах: Ч. Гәһрәманов. III чилд 261.

\* \* \*

*(ФА'илАтүн ФА'илАтүн ФА'илАтүн ФА'илүн)*

Кәрчи ејнимдән, никара, сурәтин пүнһан декил,  
Фиргәтиндән жанарам ким, вәслилә һәмсан декил.

Еј көнүл, надан гатында разыны фаш ејләмә,  
Әһли-үрфандыр бу разың мәрәмәи-надан декил.

Һәгсәвәр хубу, нә мә'нидән мән аны севмәјим?  
Севмәјән шол нәснәни ким, һәг деди, инсан декил.

Чәһлини тәрк ејлә, еј чаһил, илаһи таны ким,  
Чәһл имиш, чәһл ол мәрәз ким, габили-дәрман декил.

Сурәтин ешги кимин ким, галмады чанында кар,  
Шол кәзән чисминдәки мә'нидә чиндир, чан декил.

Кәрчи асандыр, саныр чан ешгини һәр бибәсәр  
Ким ки, ол дәрјә дүшдү, билди ким, асан декил.

Арзумәнд олду јарын вәслинә көнлүм, вәли,  
Бујруғу тәгдирә кечмәз, һөкмүнә фәрман декил.

Хызр илән Иса, никара, булду лә'линдән һәјат,  
Лә'лини кимдир дејән ким, чешмеји-һејван декил.

Кәрчи јејрәкдир вәфадән сәндән, еј дилбәр, чәфа,  
Сән вәфалысан, вәфа гыл ким, чәфа чәндан декил.

Еј көнүл, Дарүссәламы дүнјәнин шәһвәтинә,  
Санма ким, шол бисәбатың өмрү чавидан декил.

Нәфсини өлдүрмәјән кәр Бижәну Сөһраб исә,  
Пәһләван олмаз, ады, һәм Рүстәми-дәстан декил.

Ешг илә мејданә мөһкәм әр кәрәкдир ким, кирә,  
Һәр һүнәрсиз һүммәти пустун јери мејдан декил.

Чүн бу јолда өз чаның башы илә тәрк етмәјән,  
Бу иши зәһдү ријадыр, етдики әркан декил<sup>1</sup>.

<sup>1</sup> Бу бејт М. Гулузадәнин китабында сәһ. 84—86 јохдур.

Тутма шејтан үр-рәчимин гөвлүнү, рәһманә уј,  
Ким, ујан шејтанә чиндир, санма ким, рәһман декил.

Еј дејән һәр дәм мәнә ким, бахма хублар јүзүнә,  
Ашигин ахир көзү вар, ол гәдәр надан декил.

Әгл илә һәм чаны јох, ол мә'рифәтсиз чаһилин,  
Сурәтин нәгшиндә даим вәләһү һејран декил.

Кәл ки, султан олмаг истәрсән фәгир ол ким, јәгин,  
Ким ки, султан олду, дәрвиш олмады, султан декил.

Еј Нәсими, һәг гатында чүн јәгин иман имиш,  
Һәр шәһадәт ким, јәгиндән дышрадыр, иман декил,

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Кэл бу дэми хош көрәлим, ол кечән дәм дәм декил,  
Ким бу дәм гәдрини билмәз, ејлә бил адәм декил.

Гафил олма дәм узат, вермә дэми өзкә дәмә,  
Ол кечән дәмдән нә һасил, чүн бизә һәмдәм декил.

Адәм исән дәм бу дәмдир, гојма бу дәм фөвт ола,  
Һасили-өмри-чавани бил ки, чүз би дәм декил.

Бу дәм ол дәмдир Мәһәммәд сејри-ме'рач ејләди,  
Кэл гәнимәт көр бу дэми ким, бу дәм ол дәм декил.

Јар илән һәмдәм оланлар һич дәм урмаз өзкәјә,  
Талиби-јар олмајанлар дүнјајә мәһрәм декил.

Дүнјаја арха дутурсан малү мүлкү дөвләти,  
Бибага бүнјады јохдур, ол гәдәр мөһкәм декил.

Заһиду рә'на јүкүшдүр, сүнбүли зүнун иһиш,  
Ады Ибраһим чохдур, недәјим Әдһәм декил.

Дәм кечәрми ким, Нәсими, ол фәраги дәрд илә,  
Наләси көкләрә чыхмаз, көз јашы Зәмзәм декил.

Ираг Диваны, сәһ. 109. Бу ше'ри Н. Араслы шүбһәли ше'р кими «Әлавә-  
ләр»дә (Араслы, сәһ. 639) вермишдир. Һалбуки бу ше'рә шаирин бир нечә  
Диван нүсхәсиндә тәсадүф едилир. Бах: Ч. Гәһрәманов. I чилд, сәһ. 457.

\* \* \*

(*мәф'Улу фА'илАту мәфА'Илу фА'илүн*)

Јарын чәфасы чүмлә вәфадыр, чәфа декил,  
Јарым чәфа гылыр дејән әһли-вәфа декил.

Мә'шугә һәр нә гылса рәвадыр мүһиббинә,  
Илла фәрагы одуна јахмагы рәва декил.

Һәр кимсәнин ки, гибләси, еј чан, сән олмадын,  
Ирағә дүшдү Кә'бәдән, әһли-Сәфа декил.

Ганы чаһанда, еј көнүл, ол вәһдәт әһли ким,  
Јүз мин бәлавү мөһнәт илә мүбтәла декил.

Еј севмә әһли-һүснү чәмалы, дејән мәнә,  
Көрмәз көзүн бу вәһһи, эчәб ашина декил.

Ганына ашигин сусамышды, хәта көзүн,  
Фәһи-әзимәт етмә ки, фикри-хәта декил<sup>1</sup>.

Һичрин шәрары кәрчи мүфәррәһдир, еј һәким,  
Ашигләрин дөвасы бу ачы дөва декил.

Вәслиндән ол кәда ки, иришди мурадына,  
Мә'нидә бил ки, шаһи-чәһандыр, кәда декил<sup>2</sup>.

Сурәтдә адам оғлувү мә'нидә див олан,  
Олдур ки, һәggi танымамыш, ашина декил.

Сурәтә кәрчи бәнзиши чохдур Нәсиминин,  
Мә'нидә ады һәр һәчәрин кимија декил.

<sup>1</sup> Бу бејтә чап олунмуш әсәрләрдә раст кәлмәдик.

<sup>2</sup> Бу бејт јалһыз Ч. Гәһрәмановун III чилдлјиндә вар. I чилд, сәһ. 456.  
Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 109—110.

\* \* \*

(мәф'Улү фА'илАтү мәфА'Илү фА'илүн)

Жарын ишинә нишә көнүл хош сәфа декил,  
Дилбәр ола ки, иши анын пүрчәфа декил.

Жар ол гәдәр ки, сәнә чөвр едәрсә ол,  
Күлли вәфадыр, оны ки, санма вәфа декил.

Валлаһ мәнә ки, сорсалар уш бу ики чаһан,  
Бир ләһзә жар сөһбәтинә ол бәһа декил.

Мин гәтлә сәчдә елләсәм жарын гапусинә,  
Миннәт бу чаныма ки, јәгин һич рија декил.

Көзүм диләр ки, хаки-рәһи тозуну јуја,  
Билмәз ки, су ичиндә тәјәммум рәва декил.

Ешгин гәми Нәсимији чүн елләсә һасар,  
Чүмлә этадыр ашигә, санма эта декил.

Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 110. Бу ше'рә индијә кими шаирин јалһыз Истамбулун Бајазид китабханасында сахланылан Диван нүсхәсиндә тәсадүф едилмишди. Бах: Ч. Гәһрәманов. Көстәрилән әсәри, III чилд, сәһ. 68.

\* \* \*

(мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн)

Итирдин чами-Чәмшиди, ојан ујхудан, еј гафил,  
Нә булдун ујхудан, көстәр, нә гылдын ујхудан  
һасил?

Мәкәр һәгдән зијан көрдүн ки, батил гөвлә  
јапышдын?  
Чевирдин јүзүнү һәгдән, сагын ким, һәг дејил  
батил!

Әзазилин сөзүн тутма, онун вәсвасинә ујма  
Ки, иблисә ујан олмаз көнүл мәгсудинә васил.

Вәфасыз дүнјәнин мәрһин кедәр көнлүндән  
алданма  
Ки, дүнја кимсәјә һәркиз вәфа гылмаз, дедим  
уш бил.  
Бу тагу тәмтәрагы гој ки, дөвраны бу дүнјанын  
Кечәр һәр нөв илә, тут сән кәрәк асан, кәрәк  
мүшкил

Јаланчы нәфсә ујмушсан, гучарсан дүнјәни  
нејчүн?  
Мәкәр һәгги унутмушсан ки, олдун дүнјајә  
маил?

Мәсиһизат икән биллаһ, нәдән див олмаг  
истәрсән?  
Мәкәр чиннидүрүр әслин, дејилсән рәһмәтә  
габил?

Сәдәф хас олмаз инчисиз, бу рәмзи анла, фәһм  
ејлә,  
Бу сирри билмәјән бил ким, нә харич олду, нә  
дахил.

Бу көфтарың ишараты дәриндир, әгл она ирмәз,  
Нә билсин олмајан Мәчһун ки, Лејли кимдир,  
еј агил?



Нечә мэф'ул фаилдән, нечә мәс'ул саилдән,  
Әкәр данасән аны бил ки, сәнсэн мүтләга фаил.  
Әкәр көзлүсэн, еј көзлү, вүчудун шәһринә кир,  
Нә мә'дәнсэн, нә көвһәрсән, нә хош дәрјасан, еј  
Вүчудин ширкәтин мәнв ет, вүчуди-вахидә  
Ки, зати-фәрди-вахиддән бу мәс'ул олду, ол  
Нә ахыр сәнсэн ол көвһәр ки, адын кизли кәнч  
Нәдир һалын ким, олмазсан өзүндән вагиф, еј  
Һәва чаминдән ичмишсэн, һәвәс ардына  
Бу ағулу шәрабы гој ким, олдур шәрбәти-гатил.  
Нәсими сирри «ма овһа кәмәһи» кәрчи шәрһ  
Гачан идрак едәр аны өзүни билмәјән чаһил?

\* \* \*

(мүфтә'илүн мэфА'илүн мүфтә'илүн мэфА'илүн)

Фиргәт ичиндә јанырам, дәрдимә ејлә чарә, кәл,  
Јаралу олмушам көр уш, бағрым ичиндә јарә, кәл,

Сәбрими ғәрәт ејләди, гапды ғәрарымы ғәмин,  
Бунча чәфаји көр ки, ғәм гылды бу бигәрарә, кәл.

Гәмдән әкәрчи фиргәтин мин чәри чәкди үстүмә,  
Сән мәнә бәссән, анлары гојмаву мин сүварә, кәл.

Дүшдүкүм ајру сәндән уш од олу дүшдү чаныма,  
Еј көзүмүн чырағы, бәс јахма мәни бу нарә, кәл.

Зүлфү рүхүн вүсалинә сусамыш, еј гәмәр, көзүм,  
Еј гәмәрин гатында јүз ај илә күн, ситарә кәл.

Мөһнәт ичиндә ғәргәјәм фиргәтинә улашалы,  
Чәк, сәнәма, бу вәртәдән зөврәгими кәнәрә, кәл.

Мәндән ајырма вәслини бунча ки, шад олур әду,  
Јүрәкини әдуләрин јарәли ејлә, јарә, кәл.

Дүшмүшәм аһү наләјә сәндән олалы ајру мән,  
Көрмә рәва бу һалими, гојма бу рәсмү карә, кәл.

Мүнтәзир олду вәслинә һәсрәтү дәрди чох көнүл,  
Хош декил, аны јандыруб, вә'дәвү интизарә, кәл.

Чаным ичиндә меприни кизләр идим сачын кими,  
Шөвги-рүхүндән, еј пәри, пәрдәси олду парә, кәл.

Чанү тәни Нәсиминин сәнсэнү сәндән өзкә јох,  
Ол ки, нә сәнсэн аны көр, вар исә андан арә, кәл.

\* \* \*

(*фә'илАтүн фә'илАтүн фә'илАтүн фә'илүн*)

Сусадым вәсминә, еј чешмеји-һејван, бәрү кәл!  
Јахма һичриндә мәни бунча, кәл, еј чан, бәрү кәл!

Фиргәтин шәәрбәти ачыдыр, аны ичәмәзәм,  
Еј ләбин күл шәкәри, дәрдинә дәрман, бәрү кәл!

Ашигин дамусу јарындан ирағ олдуғудур,  
Еј чәмалын чәмәни-рөвзеји-ризван, бәрү кәл!

Әнбәрин сүнбүли-зүлфүн дүшәли мәнән ирағ,  
Гаты ашүфтәјәм, еј зүлфи-пәришан, бәрү кәл!

Көнлүмүн һәсрәти көз јашына гәрг етди, мәни,  
Бунча ағлатма мәни, еј күли-хәндан, бәрү кәл!

Көзүмүн јашы ахар, аләми туфан көтүрәр,  
Еј пәричөһрә, боју сәрви-хураман, бәрү кәл!

Кипријин шөвг охуну бағрыма, еј чан, уралы,  
Үрәкимдән көзүмә һәр дәм ахар ган, бәрү кәл!

Фиргәтин гәһри мәни јахдывү јандырды әзим,  
Мәдәдин гандадыр, еј рәһмәти-рәһман, бәрү кәл!

Аләми тутду бу күн һүсни-рүхун дастаны,  
Афәрин һүснүнә, еј фитнеји-дөвран, бәрү кәл!

Ејләмиш чаныны гурбан, чүн Нәсими ешгинә,  
Нә зијан ејләр она гејд илә зиндан, бәрү кәл!

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Фиргәтин јандырды бағрым, јүрәким ган олду кәл!  
Кәл ки, дидарын бу сајру чанә дәрман олду, кәл!

Дүнјанын назу, нәими, бағу бустаны мана,  
Сәнсиз, еј султани-хубан, бәндү зиндан олду, кәл!

Истәди лә'лин фәрагы чанымы јахмағ, вәли,  
Шөвгә јанмыш чана вәслин аби-һејван олду, кәл!

Ол көнүл ким, данма ниши сәнинлә вәсл иди,  
Јанды шөвгүндән әсири-дәрду һичран олду, кәл.

Галмады сәбрү гәрарым, еј һәбибим, гандасан,  
Көнлүмүн мә'мури сәнсэн, чүмлә виран олду, кәл!

Чанымын чаны вүсалындыр, вүсалындан аны,  
Та ким, ајырды фәләк, бичарә бичан олду, кәл!

Ашигин бағу күлүстаны јүзүн күлзарыдыр,  
Хансы күлзарын ады күлсүз күлүстан олду, кәл!

Чәннәтин сәһниндә туба вәлеһү һејранү мәст,  
Гамәтин чәннәтдән, еј сәрвим, хураман олду, кәл!

Мө'чүзатындан јанағын, мөһкәматындан сачын,  
Хару хошаки чаһанын вәрдү рејһан олду, кәл!

Бәһри-бипајанә ешгин чаныма кар ејләди,  
Көр нә бидад ејләди, бәһриндә туфан олду, кәл!

Та мәни тәғдири-јездан ејләди сәндән ирағ,  
Көнлүмүн һали пәришан дүшди, һејран олду, кәл!

Чүн Нәсими сәндән ајру билди ким, јохдур вүчуд,  
Күфрү иман, вәслү һичран, чүмлә јексан олду, кәл!

<sup>1</sup> Бу бејтә чап олуимуш китабларда раст көлинмәмишир. Бах: *Б. Араслы*, сәһ. 119, *Ч. Гәһрәманов*, сәһ. 83.  
*Нәсими*. Ирағ. Диваны, сәһ. 115—116.

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Фиргэтин дәрдиндән, еј чан, жүрәким ган олду, кәл!  
Көзләрим јашы чаһаны тутду, туфан олду, кәл!

Чанымын вәслинлә һәгдән иттисалы вар икән,  
Дөвләти-вәслиндән ајру дүшдү, һичран олду, кәл!

Чәкди мүшкин зүлфүнү, алды әлимдән рузикар,  
Шол сәбәбдән көнлүмүн һалы пәришан олду, кәл!

Кәрчи мәнән сурәтин гаибдир, еј саһибчәмал,  
Санма ким, көздән чәмалын нәгши-пүнһан олду, кәл!

Сәнән ајру дүшәли шәрбәт ичирди ағулу,  
Вүсләтин тирјәки ганы, вәгти-һисан олду, кәл!

Фиргэтин шол дәрди имиш чанымда ким, һәр кимсә ким,  
Фикринә дүшдү бу дәрдин, әгли һејран олду, кәл!

Хызр әкәр зүлмәтдә истәр чешмеји-һејваныны,  
Сусамыш мүштагә лә'лин аби-һејван олду, кәл!

Кәрчи хәндандыр фәрәһдән ағзы ачылмыш күлүн,  
Әндәлибин көзләри көр ким, нә кирјан олду, кәл!

Јар чөвр етмиш Нәсимижә, рәвадыр кәр ана,  
Өз никарындан чүдә зәнчирү зиндан олду, кәл!

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Һәсрәтиндән јанды чаным, чикәрим ган олду, кәл,  
Сәнсиз ишим кечә-күндүз аһү әфған олду, кәл.

Онча ким, көз јашы төкдүм јар сәнин јолларына,  
Ол јашын һәр гәтрәси дәрјәји-үмман олду, кәл<sup>1</sup>.

Дүшмәни күлдүрмә, шаһим, сағлығијлә кәл ириш,  
Мүддәиләр та демәсүн гөвлү јалан олду, кәл<sup>2</sup>.

Диләмәз шол көзләрим сәнсиз чәһана бахмаға,  
Аләмин зөвгү сағасы мәнә зиндан олду, кәл.

Күндә мин кәз чөвр едәрди бу Нәсими бәндәнә,  
Һәр нә көнүлдән кечәрсә шуна гурбан олду, кәл.

Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 117. Бу ше'рә индијә гәдәр шаирин јалныз Тәбриз Университетиндә мүнәфизә едилән Диван нүсхәсиндә тәсадүф едилмиши. Бах: Ч. Гәһрәманов. Көстәрилән әсәри, III чилд, сәһ. 272.

<sup>1</sup> Бу бейт Ч. Гәһрәмановун әсәриндә јохдур.

<sup>2</sup> Бу бейтә исә Ә. Бәндәроғлунун китабында раст кәлиммир.

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Кетдикиндән, дилбәра, көнлүм пәришан олду, кәл!  
Өлүрәм ничран гәминдән, чикәрим ган олду, кәл!

Та ки, сән кетдин, мән олдум дәрдмәнди-мүстәмәнд,  
Дәрдимә көрклү чәмалын дәрдә дәрман олду, кәл!

Галды чешмимдә нәм аз, бәс ки, ағларам мән мүдам,  
Дидәмин јашы гурумаз, Бәһри-үмман олду, кәл!

Јолуна баш гојмушам зарү низарү хәстәвар,  
Еј һәбибим, кәл ки, чисмимдән чүда чан олду, кәл!

Фиргәтиндән бу Нәсими дәмбәдәм ејләр фәған,  
Гыл кими чисмим мәним өз дәрди-ничран олду, кәл!

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Јүзүнү мәнән ниһан етмәк диләрсән, етмәкил!  
Көзләрим јашын рәван етмәк диләрсән, етмәкил!

Бәрки-нәсрин үзрә, јарәб, сачларыны дағыдыб,  
Ашиги биханиман етмәк диләрсән, етмәкил!

Чанымы вәслин шәрабындан ајырдын, еј сәнәм,  
Ејними көвһәрфәшан етмәк диләрсән, етмәкил!

Гашларын гөвсүндә мүжканын хәдәнкин кизләјиб,  
Еј көзү мәстанә, ган етмәк диләрсән, етмәкил!

Гојмушам ешгиндә мән көвнү мәканын варыны,  
Чан нәдир ким, гәсди-чан етмәк диләрсән, етмәкил!

Биргән јүзүндән ачарсан мәкәр намәһрәмә,  
Кизли әсрары әјан етмәк диләрсән, етмәкил!

Һәр гәзанын охуна гылдын нишанә сән мәни,  
Ол нишаны бинишан етмәк диләрсән, етмәкил!

Доғрујам ешгиндә ох тәк кирпичин таныг дурур,  
Гәддими нишин кәман етмәк диләрсән, етмәкил!

Јандурусан көнлүмү ешгиндә, мә'лум олду ким,  
Ани рүсваји-чаһан етмәк диләрсән, етмәкил!

Чүнки ешгин мәскәнидир көнлүмүн кашанәси,  
Һәсрәтә аны мәкан етмәк диләрсән, етмәкил!

Чүн јәгин билди Нәсими ешгини, олду гәни,  
Ол јәгини сән күман етмәк диләрсән, етмәкил!

<sup>1</sup> Бу бејт Н. Араслыда (сәһ. 122) јохдур.  
*Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 117—118.* Бу ше'рә мүәјјән фәргләрлә биздә  
чап олунан әсәрләрдә дә раст кәлинир.

\* \* \*

(*фа'илАтүн фа'илАтүн фа'илАтүн фа'илүн*)

Зүлфүнү эңбэрфэшаң етмэк дилэрсэн, етмэкил!  
Гарэти-дин, гэсди-чан етмэк дилэрсэн, етмэкил!

Хэттү-халын «Мэнтигүт-тејр» олду эһли-вөһдэтин,  
Гуш дилин сэн тэрчүман етмэк дилэрсэн, етмэкил!

Чүн энэлһэгдэн көтүрдү сурэтин маһы нигаб,  
Сэн энэлһэгги ниһан етмэк дилэрсэн, етмэкил!

Ашигэ чоһ чөвр едэрсэн, эһдэ гылмазсан вөфа,  
Адыны намеһрибан етмэк дилэрсэн, етмэкил<sup>1</sup>.

Сурэтин кэнчи хэфидир, көстэрирсэн күжүдэ,  
Аләмүл-гејби эјан етмэк дилэрсэн, етмэкил!

Гэмзэдэн мисри гылыч вермишсэн эсрүк түркэ ким,  
Ганбаһасыз бунча ган етмэк дилэрсэн, етмэкил!

Киприкинден чаншикар охлары дүзмүшсэн бу күн,  
Гашларын јајын кэман етмэк дилэрсэн, етмэкил!

Бадэ вермишсэн пэришаң зүлфүнү, дағытма, ким,  
Чанлары биханиман етмэк дилэрсэн, етмэкил!

Кетмэк истэрсэн көзүмдэн дэмбэдэм јашым кими,  
Чанымы тэндэн рэван етмэк дилэрсэн, етмэкил<sup>2</sup>

«Ла туһэррик» ајэти кэлди бэјаның шанына.  
Ол бэјани сэн бэјан етмэк дилэрсэн, етмэкил!

Еј Нэсими, һэгдэн истэрсэн көтүрмэк пэрдэји,  
Бүтпэрэсти бикүман етмэк дилэрсэн, етмэкил!

\* \* \*

(*мүфтэ'илүн мәфа'илүн мүфтэ'илүн мәфа'илүн*)

Мөндө сығар ики чөһан, мән бу чөһанэ сығмазам,  
Көвһэри-ламэкан мәнэм, көвнү мөканэ сығмазам!

Эрш илә уш кафү нун, мөндө булунду чүмлэ чун,  
Кэс сөзүнү узатма ким, шөрһө, бэјанэ сығмазам!

Көвни-мөкандыр ајэтим, затэ кедэр бидајэтим,  
Бу нишаң илә бил мәни, бил ки, нишаңэ сығмазам!

Кимсэ күманү зәнн илә олмады һэгг илә билиш,  
Һэгги билән билүр ки, мән зәннү күманэ сығмазам!

Сурэтэ бахү мә'нији сурэт ичиндэ таны ким,  
Чисм илә чан мәнэм вәли, чисм илә чанэ сығмазам!

Һәм сэдэфәм, һәм инчијәм, һөшрү сират сәнчијәм,  
Бунча гумашү рөхт илә мән бу дүканэ сығмазам!

Көнчи-ниһан мәнэм, мун уш, ејни-эјан мәнэм, мән уш,  
Көвһэри-кан мәнэм, мән уш, бөһрөвү канэ сығмазам!

Көрчи-мүһити-эзэмәм, адым адәмдир, адэмәм,  
Тур илә күн-фөкан мәнэм, мән бу мөканэ сығмазам!

Чан илә һәм чаһан мәнэм, дөһр илә һәм заман мәнэм,  
Көр бу ләтифөји ки, мән дөһрү зөманэ сығмазам!

Шөһд илә һәм шөкәр мәнэм, чар илә пәнчү шеш мәнэм,  
Сурэти көр бэјан илә, мән бу бэјанэ сығмазам!

Эңчум илә фәләк мәнэм, вөһјилэ һәм мәләк мәнэм,  
Чөк дилинивү әбсәм ол, мән бу лисанэ сығмазам!

Затилөјәм сифат илә, гөдрилөјәм бэрат илә,  
Күл-шөкәрәм нэбат илә, пүстэ дөһанэ сығмазам!

<sup>1</sup> Бу бөјт Һ. Араслының китабында (сөһ. 123) јохдур.

<sup>2</sup> Бу бөјт дө Һ. Араслының эсэриндэ чап олунмајыб.

Нэсими. Ираг Диваны, сөһ. 118—119.

Нарә јанан шәчәр мәнәм, чәрхә чыхан һәчәр мәнәм  
Көр бу одун зәбанәсин, мән бу зәбанә сығмазам!<sup>1</sup>

Зәррә мәнәм, күнәш мәнәм, шәмс илә һәм гәмәр мәнәм,  
Руһи-рәван бағышларам, руһи-рәванә сығмазам!

Кәрчи бу күн Нәсмијәм, гүрејшијәм, һашимијәм,  
Мәндән улудур ајәтим, ајәтә, санә сығмазам!

\* \* \*

*(мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн)*

Мишкинсачын һәр тарәсин ики чәһанә вермәзәм,  
Лә'лин-вүсәлын бир нәфәс, мин дадлу чанә вермәзәм.

Шәһла көзүн сөвдалары, әһдү әманәтдир мәнә,  
Нур-әл-јәгинин сиррини олмаз күманә вермәзәм.

Ајдыр мәнә, вер мүддән, јары бу күн јарын күнә,  
Бир саәт анын вәслини, дәһрү зәманә вермәзәм.

Зүлфүндә чан гылды вәтән, һүббүл-вәтән шәрти илән,  
Мән мәскәнүл-әрваһымы, көвнү мөканә вермәзәм.

Назү нәими дүнјанын билхатимә кәр суд исә,  
Күлли зијандыр ашигә, суду зијанә вермәзәм.

Олду кәламиндән јәгин к'анын дәһаны вар имиш,  
Ејнәлјәгин тәк рә'јәтин гејбү күманә вермәзәм.

Еј бәнзәдән гәддин анын сәрвү чинарү әр'-әрә,  
Мән сәдрәвү Туба адын һәр бирәванә вермәзәм.

Еј инчүјү дүрли мөтаһ, јагут илә чөвһәр биләр,  
Мән булдуғум дүрданәји мин бәһрү канә вермәзәм.

Јарын додағы вәсфини, еј заһид, әбсәм, сорма ким,  
Нитгин Мәсиһү Мәрјәмин һәр бизәбанә вермәзәм.

Ешги-мәчази ашигә зәрғү ријадән јекдүрүр,  
Һәги билән кимсәји мән, һејфү зијанә вермәзәм.

Чүнки Мәсиһанын дәми нитги-Нәсмидир бу күн,  
Аны бәһасыз санма ки, чан рајиканә вермәзәм.

<sup>1</sup> Бу бејт Ч. Гәһрәмановун китабына дахил едилмәјиб (сәһ. 87).  
Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 123—124.

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Бир балакеш ашигэм, еј жар, сәндән дөнмәзәм,  
Хәнчәр илә жүрәкими жар, сәндән дөнмәзәм.

Дөнмәзәм чөврү чәфадан, хәстә көнлүм мөлһәми,  
Мин чәфа гылсан мәнә, дилдар, сәндән дөнмәзәм<sup>1</sup>.

Кә'бәдә истәр идим, бүтханәдә көрдүм сәни,  
Бағладым уш белимә зүннар, сәндән дөнмәзәм.

Мүсһәфи-һүснүн һәгијчүн, еј диларамым мәним,  
Нечә ким, чисмимдә чаным вар, сәндән дөнмәзәм.

Мөһнәтиндән, еј пәри, һаша ки, мән жүз дөндәрәм,  
Јанырам пәрванә тәк, бәрнар, сәндән дөнмәзәм.

Ринди-русваји-мәламәт, бәрсәри-русваји-ешг,  
Гојмушам бу намү нәнки, жар, сәндән дөнмәзәм.

Еј сәнәм, ешгин јолунда гамәтин тәк доғрујам,  
Чәксәләр Мәнсур кими бәрдар, сәндән дөнмәзәм.

Күндә мин кәз һәр рәгибин тә'нәсин нуш ејләрәм,  
Мән Нәсими, еј пәри, зинһар сәндән дөнмәзәм.

\* \* \*

(*мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн*)

Кәл, еј талиб, мәни көр ким, чаһанын падшаһијәм,  
Үзүмә доғру бах, доғру фәләкин шәмсү маһијәм.

Һүмајун зиллијәм бишәк, чаһан сәјәмдәдир үштә,  
Мән ол дөвләтли садигәм, сәадәтин күлаһијәм.

Сүлејманәм мән, еј ариф ки, хатәм мәндәдир, мәндә,  
Мән анын һөкмүнә тәслим Сүлејман мүрғү маһијәм.

Нечә галмышлара јарәм, нечәләрә һәм әғјәрәм,  
Нә јердә истәсэн варәм, гаму аләм пәнаһијәм.

Шәриәтәм, диванәм мән, каһ ашкарә ниһанәм мән,  
Һәм ол мүддәи, дә'васи, һәм онун мән күваһијәм.

Нәсими, сән демә чүзви декилсэн, мим илә нунсан,  
Вәли олдур дејән данн гаму аләм илаһијәм.

<sup>1</sup> Бу бейтә Ч. Гәһрәмановун әсәриндә тәсадүф едилмир (сәһ. 96).  
Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 125—126.

Ираг Диваны, сәһ. 126. Бу ше'рә шаирин јалныз Истамбулун Бајазид китабханасында сахланылан Диван нүсхәсиндә тәсадүф едилмишдир. Бах:  
Ч. Гәһрәманов. III чилд, сәһ. 74.

\* \* \*

(мустәф'илун мустәф'илун мустәф'илун мустәф'илун)

Ол гиблеји-мун мәнәм ки, гиблеји-рәһманијәм,  
Ол нитгү рәббини мәнәм ки, һөччәти-бурһанијәм.

Чүн он сәккиз мин аләмнин чуду вүчуди худ мәнәм,  
Чүмлә чаһан тәндир мана, мән бу чаһанын чанијәм.

Ол габү гөвсејнә ирән, ол сурәти зибә көрән,  
Һәм сурәти-зибә мәнәм, һәм сурәти-јәзданијәм.

Сән бу сәраји-фанидә истәр исән ејни-бәга,  
Нәфсини әввәл таны ким, һәggi дерисән танијәм.

Ол «күнтә кән»зи дерисән, аләмдә рөвшән күн кими,  
Ол көвһәрә рөвшән мәнәм, бил ки, мән онун канијәм.

Ол шәккәри-лә'ли-ләбин, ол тутији-мәсти мәнәм,  
Ол чәннәти-гүдсүн бу күн мән бүлбүли-хошханијәм.

Көтүр вүчудин зүлмәтин, ејвани-нурә васил ол,  
Ким, шә'нинин нури мәнәм, мән нуринин ејванијәм.

Арифләрә һади мәнәм, чүнки һидајәт нуријәм,  
Севдасијәм, севдасынын мәшһуријәм, һејранијәм.

Мән ол Нәсимијәм бу күн аби-һәјатим ичәнә,  
Хызрын бәга өмрү мәнәм ким, чешмеји-һејванијәм.

Ираг Диваны, сәһ. 126—127. бу ше'рә шаирин јалныз Истамбулун Ба-  
јазид китабханасында муһафизә олунап Диван нүсхәсиндә тәсадүф едилмиш-  
дир. Бах: Ч. Гәһрәманов. III чилд, сәһ. 72—73.

\* \* \*

(мүфтә'илун фА'илун мүфтә'илун фА'илун)

Гүснүнә көр мән нечә ашиги-диванәјәм,  
Ешгинә баш ојнарам, көр нечә мәрданәјәм.

Јапышыбан зүлфүнә көнлүмү бәнд ејләрәм,  
Чүнки јәгин ешгинә ашиги-јекданәјәм.

Чану чаһан, динү дил ешгинә тәрһ ејләдим,  
Шүкр едәрәм ким, јүзүн шәм'инә пәрванәјәм.

Лә'лин әзәл чамини сонду мәнә, ичдим уш,  
Көр мәни бу мә'нидән һәмдәми-пејманәјәм.

Нәркизи мәстин мәни, көр ки, нә мәст ејләди,  
Көр ки, нә мәст олмушам, нәркиси-мәстанәјәм.

Заһидин әфсанәсин сөјләмә ваиз мәнә,  
Нәглини әрз етмә ким, гиссеји-әфсанәјәм.

Дишләринин әксинә дүшдү Нәсими көзү  
Гәтрәси дәрја төкәр, көр ки, нә дүрданәјәм.



\* \* \*

*(фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн)*

Бүлбүлөм күлшөндө мөн, күлзарө жохдур миннөтим,  
Дустлөр, миннөт худаја, харө жохдур миннөтим.

Женө бөн бөнд олмушам зинчири-зүлфүн бөндиңө,  
Мөнсүрөм, мејдана көлдим, дарө жохдур миннөтим.

Танры һаггијчин бу күн баш әјмәзөм намөрдө мөн,  
Мөн мөнө тәк јар олум ки, јарө жохдур миннөтим.

Чани-дилдөн вермишөм дил мөн хөјали-хөттинө,  
Чүн мүјөссәр гылды һөг, дилдарө жохдур миннөтим.

Ваһид олдум јар илә, јар иләјөм, миннөт һөгө,  
Еј Нәсими, зөррөчө әгјарө жохдур миннөтим.

\* \* \*

*(мөфА'Илүн мөфА'Илүн фө'Улүн)*

Һөбибим, иззөтим, чаным, чөһаным,  
Рөфигим, мунисим, арами-чаным.

Сөнубәр гөдлү дилдарым, тәбибим,  
Јетир дидаринө руһи-рөваным.

Фөрагын дәрди чохдур, дејө билмөн,  
Әкәр дерсөм галыр һөјран рөваным.

Ки, чан гушу учар бир күн гөфөсдөн,  
Галыр фиргөт одунда мөһрибаным.

Гатымдан кетмөз олду бари-һичран,  
Чөкө билмөм, недим султани-чаным.

Нәсими чөкди гөм «анәстүнәрән»,  
Өзү деди, нө гылсын бу филаным.

\* \* \*

(мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн)

Бүтүм, рәһбанымү дејрим, сәлибим, диним, иманым,  
Һәбибим, раһәтим, руһум, рәфигим, мунисим, чаным.

Нурумсан, зүлмәтим, нарим, шәбимсән, рөвшәним, шәм'им,  
Мүнәввәр, нуримү һурим, нәимү хүлдү ризваным.

Тәбибим, шәрбәтим, дүрдим, нәбатым, шәккәрим, гәндим,  
Әлачым, мәһһәним, чарәм, Чәлуниһ илә Лоғманым.

Бәнәфшәм, сүнбүлүм, вәрдим, рәјәһим, занбағым, лаләм,  
Әбирим, әнбәрим, удим, күлүм, гөнчәм, күлүстаным.

Китабым, мүшәфим, дәрсим, һәдисим, әбчәдим, лөвһүм,  
Сәлатим, таәтим, зөһдүм, сәвабым, һәччү әрканым.

Рәнимү корумү чисмим, дү ејним, фикримү әғлим,  
Әманым, афәтим, фитнәм, тәбиәт үнсүрү ганым.

Нәһһим чүн сәһи булду, кәһһилдә чүмлә варындан,  
Ғамудан севкилим сәнсән, мәһһим сәрви-хураманым.

\* \* \*

(мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн)

Никарым, дилбәрим, јарым, әһһисим, мунисим, чаным,  
Рәфигим, һәмдәһһим, өмрүм, рәваным, дәрдә дәрманым.

Шаһым, маһым, диларамым, һәјәтым, дирлијим, руһум,  
Пәнаһым, мәгсәдим, мејлим, мурадым, сәрвәрим, чаным.

Ғәмәр чөһрәм, пәри рујум, зәрифим, шухумү шәнким,  
Сәмән бујим, күләндамым, сәһи сәрви-хураманым.

Ләтифим, назиким, хубум, һәбибим, түрфә мәһһубум,  
Һичазым, Кә'бәвү Турим, беһһиштим, һурү ризваным.

Диләфрузум, вәфадарым, чикәрсүзум, чәфакарым,  
Худавәндим, чаһандарым, әһһирим, шаһү султаным.

Күлүм, рејһаным, әшчарым, әһһирим, әнбәрим, удум,  
Дүрүм, мирваримү каным, әггигим, лә'лү мәрчаным.

Чырағым, шәм'имү нурум, зијамү улдузум, шәмһим,  
Һәзарым, бүлбүлүм, күлүм, Нәһһимәһһи-хошәлһаным.

Ираг Диваны, сәһ. 131. Бу ше'рә шаирин јалһыз М-188/5225 шифрәли  
Бакы Диван нүсхәһһиндә раст кәһһиндијиндән Ч. Ғәһһрәманов ону шүбһәли ше'р-  
ләр арасында «Әләвәләр»дә вермишдир. Бах: Ч. Ғәһһрәманов. II чилд, сәһ. 553.

*(мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн)*

Үзүндүр мөгсөдим, гиблэм, лэбиндир аби-һејваным,  
Әја, сәрви-сәрэфразым, фәда олсун сәнә чаным.

Ки, сәнсэн дәрдимә дәрман, үзүн Фүрган, хәтин рејһан,  
Фәда олсун сәнә мин чан ки, сәнсэн шаһү султаным.

Әнисим, рәһбаным, јарым, күләр үзлү күләндамым,  
Әбирим, әнбәрим, мүшким, боју сәрви-хураманым.

Әзизим, сәрвәрим, өмрүм, һәдисим, тәфсирим, елмим,  
Ки, лә'ли јагутум, дүррүм, шикарым, көвһәрим, каным.

Кәламым, зикрү Гур'аным, китабым, фикри-төвһидим,  
Намазым, таәтим, шүкрүм, гијамым, чүмлә әрканым.

Мурадым, фазилим, мејлим, кәламым, мөгсөдим, көнлүм,  
Чәвабым, мәс'әләм, сөзүм, дилимдә чүмлә дәстаным.

Һәјатым, раһәтим, меһрим, нәчатым, үлфәтим, затым,  
Тәбибим, шәрбәтим, Хызрым, вүчүдүм, таәтим ханым.

Әзәлдәндир мәним дәрдим, сөзү керчәк, үзү бәдрим,  
Мүһиббим, севдијим, меһрим, сијәһ зүлфи-пәришаным.

Хәзинәм, кәнчү кәмалым, Нәсими, ашигим, ешгим,  
Һәбибим, иззәтим иззим, әзәлдән камил инсаным.

\* \* \*

*(фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн)*

Еј күлүм, еј сүнбүлүм, еј сүсәним, веј әнбәрим,  
Еј мәним ноғулумвү сәбрим, еј нәбатим, шәккәрим.

Еј һәбибим, еј тәбибим, еј бүтим, еј һәмдәним,  
Еј рәфигим, еј шәфигим, еј әнисим, дилбәрим.

Еј баһарым, еј никарым, еј шикарым, шаһидим,  
Еј һәрифим, еј зәрифим, еј шәрифим, сәрвәрим.

Еј күлүстаным, күлүм, сәрви-күләндамым мәним,  
Сағәрим, шәм'им, шәбистаным, мәлајикмәнзәрим.

Еј рәјаһим раһәтим, руһи-рәваным лүтф илә  
Сәрфәразым, сәркешим, шухү сәадәт әхтәрим.

Еј мәним Хүршиду Маһим, еј чырағым, фанусум,  
Шух чешмим, лүтфи-шаһим, еј мүбарәк пејкәрим.

Ешгин алды әглими, хош көнлүмү јәғмаләди,  
Сөјлә ахир, еј Нәсими, чанү дилдән чакәрим.

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Еј һәбибим, дилбәрим, еј севкили јарым мәним,  
Веј диларамым, никарым, бәхти-бидарым мәним.

Еј күландамым, күлүм, веј бүлбүлүм күлзар илән,  
Ишрәтим, ејшим, тәрәбим, түрфә әјјарым мәним.

Раһәтим, руһум, рәваным, чан ичиндә сәнмисән,  
Гүввәтим, пуштүм, пәнаһым, сирру әсарым мәним.

Јусифим, Мисрим, әзизим, дәвләтим, башым тачы,  
Шәккәру гәндү нәбатым, түрки-татарым мәним.

Сәбрим, арамым, гәрарым, гижмәтим, гәдрим билән,  
Фикрим, әндишәм, хәјалым, варлығым, варым мәним.

Назиким, хубум, ләтифим, мейрибаным, тазә күл,  
Мунисим, чаным, рәфигим, шол вәфадарым мәним.

Сәрвәрим, шаһым, әминимсән һумәјун кәлкәлим,  
Һәм јенә сәндән дүзәлмүш уш бу базарым мәним.

Чәннәтим, һурум, нәимим, көвсәру маи-мәин,  
Көрк ичиндә күндән әјру һүсни-дилдарым мәним.

Кә'бәвү гибләм, сүчудум, гашларын мейрабыдыр,  
Үзүмү дөндәрмәзәм, кәр асәләр, дарым мәним.

Бу Нәсиминин нијази, мәһрәми сәнсэн бу күн,  
Чүн әзәлдән сәнә кәлди сидгү играрым мәним.

Ираг Диваны, сәһ. 133—134. Бу ше'рә шаирин јалныз М-188/5225 шиф-  
рәли Бакы Диван нүсхәсиндә раст кәлиндјинә кәрә Ч. Гәһраманов ону шүб-  
һәли ше'рләр арасында—«Әләвәләр»дә вермишдир. Бах: Ч. Гәһраманов. II  
чилд, сәһ. 542.

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Сирри-затын көвһәријәм мән мүсәлман олмәнәм,  
Әһли иманәм, јәгинәм, мән мүсәлман олмәнәм.

Мәсчиди мейрабү минбәл ол мәним синәмдәдир,  
Мән анын һәрфин охурам, мән мүсәлман олмәнәм.

Шәриәтдән, тәригәтдән чох китабы охујун,  
Ол китабы мән билирәм, мән мүсәлман олмәнәм.

Ол мәним атам, дәхи анам мүсәлмандыр вәли,  
Бу шәриәт шәрти илә мән мүсәлман олмәнәм.

Еј үзүн Кә'бә, чәмалын рәһмәтән-лилаләмин  
Сәндән өзкә кимсәнәм јох, мән мүсәлман олмәнәм.

Мән сәни билдим, таныдым, сәчдеји-шүкр ејләрәм,  
Чанымы гурбан вердим, мән мүсәлман олмәнәм.

Ашикар билдим, таныдым, күфри-иман хансыдыр  
Күфри вериб иман алдым, мән мүсәлман олмәнәм.

Кә'бәни бүтханәдән фәрг ејлијән кәлсин бәру,  
Бу сөзүн күфри нәдир ки, мән мүсәлман олмәнәм.

Мән Нәсими һәggi булдум, һәggә играр ејләдим,  
Чүн мүвәһһид мө'мүн олдум, мән мүсәлман олмәнәм.

Ираг Диваны, сәһ. 136. Бу ше'рә шаирин јалныз М-188/5225 шифри ал-  
тында сахланылан Бакы Диван нүсхәсиндә тәсадүф едилмишдир. Бах: Ч. Гәһ-  
раманов. Көстәрилән әсәри, I чилд, сәһ. 489.

\* \* \*

(*мүфтә'илүн фА'илүн мүфтә'илүн фА'илүн*)

Сәндән ирағ, еј сәнәм, шамү сәһәр јанырам,  
Вәслини арзуларам, дәхи бетәр јанырам.

Ешг илә шөвгин оду чаныма кар ејләди,  
Көр нечә табиндән, еј шәмсү-гәмәр, јанырам.

Шәм'и-рүхүн сурәти гаршыма кәлмишдүрүр,  
Шә'шәәсиндән мәнә шө'лә дүшәр, јанырам.

Сәбр илә арамы-дил, гапды әлимдән гәмин,  
Бади-һөвадан декил, гәмдән әкәр јанырам.

Чыхды ичимдән түтүн, чәрхи бојады бүтүн,  
Көр ки, нә атәшдәјәм, көр нә гәдәр јанырам.

Мәндән ајырды сәни көр нечә чәрхи-фәләк,  
Һәр нә ки, тәгдир едәр, һөкми-гәдәр, јанырам<sup>1</sup>.

Сәндән ирағ олдуғум бағрымы ган ејләди,  
Олду көзүмдән рәван хуни-чикәр, јанырам.

Јандығым ол јар үчүн кизли декил, бәллидир,  
Һәр нә гәдәр ким, анын көнлү диләр, јанырам.

Мүддәи јаныр демиш гәмдә, Нәсими, вәли,  
Гәмдә јанан јары јар чүнки севәр јанырам.

<sup>1</sup> Бу бејт Н. Араслынын китабында јохдур. (с. 127).  
*Нәсими*. Ирағ Диваны, сәһ. 137.

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Күнтә кәнзин сиррини изһар едәр мадами-дәм,  
Ким декил ол адәми ким, јохдур анда дами-дәм.

Нәфхеји-Иса дәми дәмдир, дирилдир адәми,  
Истәр исән ол дәми, ал дүнјадән ками-кәм.

Ким ки, миратын мүсәффа гылды, ол дидаричүн,  
Лимәаллаһын римузун гылды истифһами-һәм.

Ашигә мејханә күнчүндән кәлир илһамү вәчд,  
Суфијә мәсчид гучағындан кәлир пејғами-гәм.

Нәһнү зәррагна күнүндә гисмәт олмуш һәр кимә,  
Заһидә сәччадәвү тәсбиһ, риндә чами-чәм.

Еј Нәсими, гылма дә'вәт заһиди сән ешгә ким,  
Бу мәсәл рөвшәндүрүр, ким, олмаз имиш хами-хәм.

Ирағ Диваны, сәһ. 141. Бу ше'рә шаирин јалныз ССРИ ЕА Асија Халглары Институтунун Ленинград бөлмәсинин әлјазмалары шө'бәсинин В-4019 шифри алтында Дивани-Нәсими адлы әлјазмасында тәсадүф едилдијинә көрә Ч. Гәһрәманов ону шүбһәли ше'рләр арасында—«Әләвәләр»дә вермишдир.  
Бах: Ч. Гәһрәманов. II чилд, сәһ. 548.

\* \* \*

*(мәф'Улү мәфА'Илүн мәф'Улү мәфА'Илүн)*

Еј нури-дилү дидә, дидаринә мүштагәм,  
Веј јари-пәсәндидә, дидаринә мүштагәм.

Еј маһи-пәрипејкәр, веј нури-мәләкмәнзәр,  
Еј лә'ли-ләби шәккәр, дидаринә мүштагәм.

Еј шәмсү гәмәр јүзлү, ширин додағын дузлу,  
Веј шәһдү шәкәр сөзлү, дидаринә мүштагәм.

Еј дәрдимә сән дәрман, тән көвдәвү ешгин чан,  
Веј тазә күли-хәндан дидаринә мүштагәм.

Еј рәһмәти-аллаһи, веј һадији-күмраһи,  
Еј хубләрин шаһи, дидаринә мүштагам.

Еј һүснү бәдајәтсиз, веј лүтфү нәһајәтсиз,  
Валлаһ ки, бәгајәтсиз, дидаринә мүштагәм.

Еј чүмлә чаһан чаны, ашигләрин иманы,  
Веј симү көһәр каны, дидаринә мүштагәм.

Еј саһиби-тәхтү тач, чанлар чанына мөһтач,  
Веј көркүлү јүз ме'рач, дидаринә мүштагәм.

Еј буји-баһарыстан, веј нури-никарыстан,  
Еј дилбәри-сәрвистан, дидаринә мүштагәм.

Еј дилбәри-дилдарым, сәнсэн әбәди јарым,  
Веј јари-вәфадарым, дидаринә мүштагәм.

Еј дилбәри-симинтән, сән чанү Нәсими тән,  
Веј сәрвү күлү күлшән, дидаринә мүштагәм.

\* \* \*

*(мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'илүн)*

Кәл, еј дилбәр, ки мүштагәм, сәни көрмәк диләр көнлүм,

Ғәминдән дүшдү зар, истәр вүсалиндән шәкәр көнлүм.

Гара гашын һилалыны көзүмдә та бәнд етдин,

Дүшүбдүр нарә ешгиндән јанар, зарн гиләр көнлүм.

«Сәгаһум рәббийһум» кәлди додағындан хәбәр чанә,

Сусамышдыр, јенә сорар, ләбиндән ол хәбәр көнлүм.

Чаһанда чан илә көнлүм вүсалын ихтијар етмиш,

Зәһи көрмүш һәги чаным, зәһи саһибнәзәр көнлүм.

Нә көвһәрсән сән, еј чан, ким, чәһанын бәһрү канында,

Мүкәррәм гәдрү гижмәтли сәни билди көһәр көнлүм.

Сәбир етмәк дәвадурур, мөһүббүм дәрдинә насех.

Вәли, насех дәвасиндән олур һәр дәм бетәр көнлүм,

Ғәмин нарындан, еј дилбәр, көнүл гајнар, ичим јанар,

Бу рәнчи-мөһнәти көр ким, ғәм ичиндә чәкәр көнлүм.

Вүсалиндән мәни ајру, кәрәм ғыл, ғыјма, лүтф ејлә.

Ки, вәслинлә мүдам олмаг диләр шамү сәһәр көнлүм,

Кәл еј, лүтфи-нәһајәтсиз, мәни вәслиндән ајырма,

Ким, ол өмрү ки, вәслинлә кечәр, өмрә сәјәр көнлүм,

Кәл, ара көнлүмүн ичин, көр еј чан, ким, фәрагиндән.

Нә ачы гүссәләр јуддар, нә агулар ичәр көнлүм.

Үки аләм, мәнә сәнсиз кәрәкмәз, олмасын һәркиз,  
Чәһанын һасили сәнсэн, ону сәнсиз недәр көнлүм.  
Хәжалин шө'ләдир жарым, көзүмдән кәрчи ајрылмаз,  
Чәмалын пәрдәсиз көрмәк диләр, ачуг-бәсәр көнлүм.  
Әзәлдә сурәти-аллаһ јүзүн чаме'дә көрдүм чүн,  
Илаһи сурәтин даим бу мә'нидән севәр көнлүм.  
Нәсими јарыны вермәз чәһанын варына, андан  
Кеч, еј дәвичи ки, надан декилдир ол гәдәр көнлүм.

\* \* \*

*(мәфа'Илүн мәфа'Илүн фә'Улүн)*

Үзүндә сурәти-рәһманы көрдүм,  
Гашында «Гаф-вәл-Гур'аны» көрдүм.

Охудум дәрси-һүснүн әјәтини,  
Једи мүсәф кими Фүрганы көрдүм.

Мәһәммәд үммәтиндән сән доғалы,  
Сәни көзәлләрин султаны көрдүм.

Хәлилүллаһ илә ешгин одунда,  
Чү јандым, күл кими рејһаны көрдүм.

Сәламым Нуһә јетүр сән мәним ким,  
Анынла гәрг олуб туфаны көрдүм.

Рәвадыр Хызр илә галсам мана ким,  
Ләбиндә чешмеји-һејваны көрдүм.

Кириб дәрјаји-ешгә мисли-гәввас,  
Ки, лә'лү көвһәрү үмманы көрдүм.

Бизим мәгсудумуз дидарыңыздыр,  
Охудум, дәфтәрү диваны көрдүм.

Зүлејха тәк бу күн дәрдә кирифтар,  
Һәзаран Јусифи-Кән'аны көрдүм.

Нәсими тәк бу күн һәр ким верир чан,  
Јәгиндир кәр десә чананы көрдүм.

\* \* \*

*(мәф'Улү мәфа'Илү мәфа'Илү фә'Улүн)*

Әлминнәтүллияһ ки, бу күн жарымы булдум,  
Көнлүмдә јәгин дилбәру дилдарымы булдум.

Дәкмәз мәнә бир пула чаһан варлығы илә,  
Нејчүн ки, көзәл сиккәли динарымы булдум.

Торпаг икән ол Зөһрә мәнә Мүштәри олду,  
Дәллалә чағыркил де ки, базарымы булдум.

Гәмдән јанырам, гәм нә гәдәр чоһ олур исә,  
Шадлыг илә мән, чүн гәмү гәмхарымы булдум.

Фирдовсә мәни дә'вәт едән заһидә сөјлә,  
Шол тикәнә көз дикмә ки, күлзарымы булдум.

Јусиф јеридир ким, мәнә гул јазыла, чүнким,  
Мисриндә ләби-лә'ли-шәкәрбарымы булдум.

Бәхтим күнәши доғдуву ујхудан ојанды,  
Мә'ниси бу ким, дәвләти-бидарымы булдум.

Намәһрәмә фаш ејләмәзәм сирри-илаһи,  
Мәһбуи-әмин јары-вәфадырымы булдум.

Бағдада кәл, еј гасид, иләт шол хәбәри ким,  
Шол шә'бәдәчи дилбәри-әјјарымы булдум.

Еј нәгдини тәрраре верән ујхулу гафил,  
Шол јүзигәмәр турреји-тәррарымы булдум.

Мәнсур кими мәндән әкәр кәлди әнәлһәг,  
Еј хачә, итаб ејләмә уш дарымы булдум.

Чаны недәрәм, нејләрәм ахыр бу чаһаны,  
Чүн тәфригәсиз јары-вәфадарымы булдум.

Кәр Муса кими јүзүнә муштаг исән анын,  
Кәр сән дә һәги сөјлә ки, дидарымы булдум.

Верди сачынын күфринә иманы Нәсими,  
Еј хиргә кејән, мән дәхи зүннарымы булдум.

\* \* \*

*(фәил'Атү фА'илАтүн фә'илАтү фА'илАтүн)*

Мән ол тилсими-пүнһан ки, бу күн чәһанә кәлдим,  
Әзәли нишансыз идим, әбәди нишанә кәлдим.

Бу тилисми чүнки ачдым, зүлүмата нур сачдым,  
Бу нечә мәғамы кечдим ки, бу чисмү чанә кәлдим.

Охудум бир исмиә'зәм ки, вүчуда, кәлди аләм,  
Гојун адымы сиз адәм ки, бу көвн-мәканә кәлдим.

Гаму јерләрә булундум, гаму сөзләрә билиндим,  
Гаму јердә јар олдум, бу улу бәјана кәлдим.

Адымды Сејид Нәсими, нә дејәрисәм Нәсими,  
Әбәди сурәм Нәими һурилә чинанә кәлдим.



\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Гуллуға бел бағладым, султани көзләр, көзләрим,  
Дәрдинә туш олмушам, дәрмани көзләр, көзләрим.

Көзләрим көзләр көзәлләр һәзрәтини шаһимин,  
Нечәси көзләмәсин, сүбһани көзләр, көзләрим.

Көрдүкүм ол, билдиким, ол, истәдиким олдуруп,  
Әввәл олдур, ахир олдур, ани көзләр, көзләрим.

Мән дә шаһын јолуна чанымы гурбан етмишәм,  
Ешг илә кирдим јола, мејдани көзләр, көзләрим.

Чүр'еји-ешгин диләр ки, көнлүмә меһман ола,  
Үммәтә бел бағладым, меһмани көзләр, көзләрим.

Јаһу ја мәнһу дејиб, һәр дәм тәмәнна ејләрәм,  
Рәһмәтиндән умарам, рәһмани көзләр, көзләрим.

Еј Нәсими, сидг илә јолунда хак олмаг үчүн,  
Чан елиндән кәлмишәм, чанани көзләр, көзләрим.

*Нәсими.* Ираг Диваны, сәһ. 147. Бу ше'рә индијә гәдәр шаирин јалныз М-188/5225 шифри алтында сахланылан Бақы Диван нүсхәсиндә раст кәлин-мишдир. Бах: *Ч. Гәһрәманов.* Көстәрилән әсәри, I чилд, сәһ. 522.

\* \* \*

(*мүфтә'илүн мәфА'лүн мүфтә'илүн мәфА'илүн*)

Чанымы јахды фәрағын, көр ки, нә нар ичиндәјәм,  
Күлдән ираг күл кими, мөһнәти-хар ичиндәјәм.

Көнлүмү вүсләти-ләбин һичрә мүбәддәл ејләди,  
Көр нә мејү пијаләдән рәнчи-хумар ичиндәјәм.

Зулфү рүхүн шүмарини шамү сәһәрдә сајмышам,  
Ким билир ол шүмары ким, мән нә шүмар ичиндәјәм.

Лә'лү әгигү инчији сачарам алтун үстүнә,  
Көр ки, көзүмдән уш нечә бәзлү нисар ичиндәјәм.

Еј гаму хубларын шәһи, лүтфү инајәт ејләкил,  
Дут әлими ки, дүшмүшәм, әгрәбү мар ичиндәјәм.

Зулфү рүхүн һәдисини нечә унудам, еј пәри,  
Чүн дүнү күн анынлә мән лејлү нәһар ичиндәјәм.

Чанымы әнбәрин сачын сејд едәли кәмәндиңә,  
Румү Хәтаји дутмушам, чинү Татар ичиндәјәм.

Нәгши-никарыны үзүн мәндә мүсәввәр ејләди,  
Мән бу никари-нәгш илә нәгшү никар ичиндәјәм.

Фәзли-илаһә чаныны ејлә фәда, Нәсими, сән,  
Олма мәлул, гәм јемә, бәндү һәсар ичиндәјәм.

\* \* \*

*(мүфтә'илүн мәфА'илүн мүфтә'илүн мәфА'илүн)*

Кәрчи фәрагә дүшмүшәм, ејни-вүсәл ичиндәјәм,  
Кәл нәзәр ејлә һалимә, көр ки, нә һал ичиндәјәм.

Вәсли-рүхүн зүлалинә сусадым, иштә јанырам,  
Көзүмә бахү көр нечә аби-зүлал ичиндәјәм.

Нәгши-хәјали-сурәтин санма ки, мәндән ајрыдыр,  
Чүн бу хәјали-нәгш илә нәгшү хәјал ичиндәјәм.

Хүррәм едәр үмид илә вәсли-рүхүн мәни, вәли,  
Вәсл иришинчә чаныма һүзү мәләл ичиндәјәм.

Зүлф илә гашу киприкин «әбчәди-чимү» «дал» нмиш,  
Мән бу һуруф шәкличүн «чим» илә «дал» ичиндәјәм.

Тәләү бәхт јылдызын көвкәби-нәһсә уғрады,  
Еј шәрәфим, сәадәтим, кәл ки, вәбал ичиндәјәм.

Вәслинә ирмәк истәрәм, кәрчи ки, ејнијәм анын,  
Мәндән аны ким ајура, фикрү мәләл ичиндәјәм.

Сән мәним олдуғун, шәһа, дүшмәнә заһир олмамыш,  
Мүнкир илә бу мә'нидән гијл илә гал ичиндәјәм.

Һүснүвү гашына онун верди Нәсими көнлүнү,  
Мән бу сәбәбдән, еј күнәш, бәдрү һиләл ичиндәјәм.

\* \* \*

*(фә'илАтүн фә'илАтүн фә'илАтүн фә'илүн)*

Дилбәрин ләбләринә чешмеји-һејван демишәм,  
Мә'дәни-руһә, әчәб, мән нә ичүн чан демишәм.

Хәчил олдум бу сәбәбдән ки, никарын үзүнә  
Ирәмин күлшәнивү рөвзеји-ризван демишәм.

Сәнсән, еј сурәти-аллаһ илә рәһман, мәсчуд,  
Гылмајан сәчдә сана, див илә шејтан демишәм.

Лөвһи-мәһфуз илә әрш олду јанағын сифәти,  
Мән бу мә'нидән ана сурәти-рәһман демишәм.

Сурәтин әһсанү тәгвимү үзүн гиблә имиш,  
Бу сөзә јох дејәнин адыны һејван демишәм.

Сурәтин мүнкиринә кафирү мәл'ун деди һәг,  
Нә ки, ана деди һәг, мән ики чәндән демишәм.

Күли-хәндән демәзәм гөнчәјә ајрух, нә ичүн  
Ки, јанағын күли-хәнданына хәндән демишәм.

Сәдәфин ичинә кар ејләди инчу әриди  
Ки, ләбин чөвһаринә лә'ли-бәдәхшан демишәм.

Демә һәр тикәнә сән бағү күлүстан, әбсәм,  
Ки, мән ол аризиди-күлкунә күлүстан демишәм.

Зүлфүнү нафеји-татарә бәһа гылма ки, мән,  
Гијмәтин һәр гылыны мүлки-Сүлејман демишәм.

Еј Нәсими, сана чүн Фәзлинлаһ олду мү'ин,  
Мәни ејб ејләмә ким, тапуна султан демишәм.

\* \* \*

(*фэ'илАтүн фэ'илАтүн фэ'илАтүн фэ'илүн*)

Дилбэрин лэ'линэ мэн һоггеји-мэрчан демишэм,  
Сор нэ лүтф илэ эчэб чанана чанан демишэм.

Кани көвһэрдир анын лэ'ливү мэн чөвһэријэм,  
Чөвһэри чөвһэринин дүррүнэ гэлтан демишэм.

Демишэм фаш демүн хэлвэт ичиндэ мэнү дуст,  
Јар илэ сирри ниһан, арада пүнһан демишэм.

Гылмајын сэчдэ анын јүзүнэ кэр заһид исэ,  
Зэһдү бариз оланын адыны шејтан демишэм.

Хэттү халын нэ билүр ваизи биһүдэсүхэн,  
Мэн анын шэрһинэ көр «Гаф» илэ Гур'ан демишэм.

Бүлбүли-гүдс мэнэм, суреји-һүснүн күлдүр,  
Күл јүзүн күлшэнинэ тазэ күлүстан демишэм.

Сибивүслэт, сэнама, Мусијэ көрсэтди чэмал,  
Јүзүнэ шол кечэдэ шэм'и-шэбистан демишэм.

Мэн Нэсимижэм анын гашү көзү киприкинэ,  
Һэр заман гэлбшикэн, Рүстэми-дэстан демишэм.

\* \* \*

(*мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн*)

Аллаһу әкбэр, еј сэнэм, һүснүнэ һејран олмушам,  
Гөвсү гүзеһди гашларын, јажинэ гурбан олмушам.

Јүзүндүрүр чәннэт күлү, сачын һәгигәт сүнбүлү,  
Ешгиндэ мэн бүлбүл кими, аләмдэ дәстан олмушам.

Көвнү мәкандан кечмишәм, мә'ни шәрабын ичмишәм.  
Чанан јүзүнү көрмүшәм, сәр та гэдәм чан олмушам.

Дә'ви мәнәм, гази мәнәм, мүнкир мәнәм, рази мәнәм,  
Дағ илэ һәм јази мәнәм, мән күлли-дөвран олмушам.

Суфи мәнәм, сафи мәнәм, әзмеји-һејрани мәнәм,  
Кафи мәнәм, шафи мәнәм, дәрд илэ дәрман олмушам.

Заһид мәнәм, абид мәнәм, аси мәнәм, фасиг мәнәм,  
Ме'мин мәнәм, кафир мәнәм, мән күлли-инсан олмушам.

Учмағ илэ ризван мәнәм, таму илэ шә'бан мәнәм,  
Дана илэ надан мәнәм, һәм инү һәм ан олмушам.

Каһ чыхмышам Иса кими чәрх үстүндэ отурмушам,  
Каһ вармышам Јусиф кими, Мисридэ султан олмушам.

Саһибигур'ан гүдрәтәм, јагути-кани-вәһдәтим,  
Ширин ләбни јад едиб сәр та гэдәм чан олмушам.

Ираг Диваны, сәһ. 151. Бу ше'ра шаирин индијэ гәдәр јалныз ССРИ ЕА Асија Халғлары Институтунун Ленинград бөлмәсинин Әлјазмалары шө'бәсиндә В-4019 шифри алтында сахланан Диван нүсхәсиндә тәсадүф едилимшиди. Бах: Ч. Гәһрәманов. Көстәрилән әсәри, I чилд, сәһ. 494.

\* \* \*

*(мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн)*

Һүснүн тәала шанәһү сүн'индә һејран олмушам,  
Ширин ләбини јад едиб сәрта гәдәм чан олмушам.

Бади-сәбадан сүнбүлүн ким, ајә дүшмүш сајәси,  
Ашүфтә көрдүм, еј сәнәм, андан пәришан олмушам.

Аби-һәјатын зөвгүнү мән та ки, сордум, ләбләрин  
Ичиртди ол мејдән мәнә, мән аби-һејван олмушам.

Симин элин дәстан илән та көнлүмү сејд ејләди,  
Һәр дилә дүшмүшдүр адым, аләмдә дәстан олмушам.

Сән әһсәни-тәгвим идин, әглим сәнә һејран иди,  
Еј чанларын мәнбуби, кәл, көр ким, нә инсан олмушам.

Бунча Нәсими јүзүнү гиблә гылалы чанына,  
Еј зүлфү кафир, көр нечә керчәк мүсәлман олмушам.

\* \* \*

*(фА'илАтүн фА'илАтүн фа'илАтүн фА'илүн)*

Көнлүмүн виранәсиндә кәнчи пүнһан булмушам,  
Олмушам шол маһә гурбан, чанү чанан булмушам.

Күфр әкәр иман декилсә, бәс ничүн дүшмүш ки, мән,  
Күфри-зүлфүн һәлгәсиндә нури-иман булмушам.

Хызр әкәр зүлмәтә ирди, истәди аби-һәјат,  
Мән додагын чешмәсиндә аби-һејван булмушам.

Дишләрин әкси, никара, көнлүмә нәгш олалы,  
Көзләрим бәһриндә һәр дәм дүррү мәрчан булмушам.

Рөвзеји-ризванә дә'вәт гылма, еј заһид, мәни,  
Хаки-дәркаһында мән сәһни-күлүстан булмушам.

Еј Нәсими, чанымы шол маһә гурбан ејләрәм,  
Көр нә көјчәк шол һилали-маһа гурбан, булмушам.

\* \* \*

*(мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн)*

Кәл көр мәни ешгиндә ким, мән нечә кирјан олмушам,  
Тәрки-чаһаны гылмышам, чисмин көрүб чан олмушам.

Дәрдин дәрүннмдә мәним аләмләрә чахды мәни,  
Габил дәлилдир, дәрдимә һәгдир ки, дәрман олмушам.

Дөври-гәмәрдә көзләрин бир кәз гыја бахды мәнә,  
Зүлмүндән ол хунхарәнин ган илә гәлтан олмушам.

Еј бағу күлзары јүзүн чүн чәннәтүл-мә'ва имиш,  
Сән рөвзәсисән, мән сәнин гапында ризван олмушам.

Еј Турн-Сина, әрзә гыл һәггин тәчәллисин мәнә,  
Муса кими дидарына мүштагү һејран олмушам.

Ол дәм ки, үзүн көрмүшәм, јүз јердә сәчдә гылмышам,  
Иман шәһадәт етмишәм, андан мүсәлман олмушам.

Еј сајеји-сүбһан мәнә, еј сурәти-рәһман мәнә,  
Дутдум јүзүм сәндән јенә, чүн әһли-иман олмушам.

Ешгинлә мөвч ичиндә мән дишләринин әксини көрүб,  
Дүрданәдүрүр көзләрим, лә'ләи-мәрчан олмушам.

Көңлүн Нәсимнин хәраб гылдынса виран, гәм дејил,  
Мән кизли кәнчи булмушам, андан ки, виран олмушам.

\* \* \*

*(фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн)*

Та јүзин көрдүм, никара, гәмдән азад олмушам,  
Гуллуғунда падшаһым, һүснүнә шад олмушам.

Кәлмишәм дидара гаршы чанымы гурбан едәм,  
Еј додағи, чани Ширин, көр нә Фәрһад олмушам.

Та чәмалын мүсһәфиндән охурам «Сәб'үлмәсан»,  
Сәб'әханәм, һафизәм, тәфсирдә уstad олмушам.

Кәзмишәм Шамы, Ирагы бир мүсаһиб јар үчүн,  
Ашиги-Мисрәм, вәли, мүштаги-Бәғдад олмушам.

Јүзүнү көрдү Нәсими, чағырыр аваз илә,  
Ешг илә мән ашинајәм, әгл илә јад олмушам.

\* \* \*

(фа'илАтүн мәфАилун фә'илүн)

Кәл бәрү софија ки мәст олалым,  
Мәстү чамү меји-әләст олалым.

Верәлим ихтијары руһ әлине,  
Нечә бир нәфсә зири-дәст олалым.

Аләми-гүдсә едәлим пәрваз,  
Нә үчүн мунда пајибәст олалым.

Нәфсимиз бүтләрини сөндүрәлим,  
Кәлиниз биз худапәрәст олалым.

Јар бизи чүн шикәстә истәр имиш,  
Кәлиниз чүмләмиз шикәст олалым.

Еј Нәсими, көзәтмә чаји-бүләнд,  
Мәскәнәт көзләкил ки, пәст олалым.

\* \* \*

(фа'илАтүн фа'илАтүн фа'илАтүн фа'илүн)

Сурәтин нәгшини јазды деди рәббүл-әләмин,  
Һазини-чәннати-әдни фәдхулаи «халидин».

Көзүнә «вәннәчмү» јазды, ғашына «вәнназиат»,  
Алһына нәсрүн миналлаһ, көрүнүр ејнүл-јәгин.

Сидреји-туба бојундур, сәрвү һәггин һәггинә,  
Үзүнә«вәшшәмс» кәлди, сачына «һәблүлмәтин».

Шә'нинә әлһәмдүлиллаһ кәлди һәгдән бејјинат,  
Ләбләрин јадына мүнзил олду мин маи-мәин.

Кафи-нунун һәр нә ким, кәлди вүчүдә зүбдәси,  
Сабит олду ким, ләбиндир мүһбитү руһиләмин.

«Лашәк» олду, чүн сән олдун гилләкаһи-ашиған,  
«Вәсчүдү» әмрини һәгдән билмәјәнләр бәс лә'ин.

Еј Нәсими, чүн ешитди бу Үтарид нәзмини  
Чамәсин чак етди олдәм ода салды дәфтәрин.

Ираг Диваны, сәһ. 158—159. Бу ше'рә Ч. Гәһрәманов әввәлчә јалһыз М-188/5225 шифри алтында сахланылан Бақы Диван нүсхәсиндә раст кәлди-јинә көрә ону «Әләвәләр»дә, шүбһәли ше'рләр арасында (II чилд, сәһ. 544) вермиш, лакин сонралар Истамбулун Бајазид китабханасында сахланылан әлјазма нүсхәсинин сурәтини әлдә етдикдән сонра ше'рин орада да јер алды-ғыны ашкар етмишдир (III чилд, сәһ. 91).

Ираг Диваны, сәһ. 161—162. Бу ше'рә шаирин јалһыз Истамбулун Бајазид китабханасында мұһафизә едилән Диван нүсхәсиндә тәсадүф едилмишдир. Бах: Ч. Гәһрәманов. III чилд, сәһ. 112.

\* \* \*

(мәф'Улу фә'илАтүн мәф'Улу фа'илАтАН фа'илАтүн)

Еј гәфләтин мејиндән мәстү хәрабү һејран,  
Кәр һәгги танымышсан, ганы дәлилү бүрһан.

Чүн һәр нә ким, әкәрсән, ахыр бичәрсән аны,  
Дүнјада әкмә аны ким, ады олду үсјан.

Нәфси хәсисә ујмаг наданларын ишидир,  
Ишин нәдир көр, ахыр, сагын, кәл олма надан.

Тәрк ејлә сәјпнаты, салеһ әмәл газан ким,  
Анын чәзасы һәгдән һәм лүтф имиш, һәм еһсан.

Әјјамыны һәјатын бади-һәвајә вермә,  
Ким, итүрән һәјаты, үгбадәдир пәшиман.

Мүфлис тичарәт ејләр сәрмајәсиз вә лејкин,  
Сәји әбәсдир анын, сөвдасы чүмлә хүсран.

Дивин либасыны гој, Хызр илә јолдаш ол ким,  
Зүлмәтдә заһир олмаз, һејванә абн-һејван.

Нагис вүчүдә чүнки, нөгсан кәлүр һәмишә,  
Чәһд ејлә камил ол ким, ирмәз кәмалә нөгсан.

Дүнјаји-дун фәминдән саралма, сәјру олма,  
Аләмдә кимсә чүн ки булмаз бу дәрдә дәрман.

Һирсү һәсәд сифатын мөһв ејлә, ајрыл андан,  
Нејчүн ки, ол сифәтдән начидир ајрылан чан.

Һәггин ризасын истә, гүфранә габил ол ким,  
О јуча гәдрү бәхтин кәсби декилдир асан.

Чүн «әсчәдү» бујурду Адәм, һәгги-наһагдан,  
Һәггин хитабинә уј, гыл сәчдә, олма шејтан.

Әбд олма, еј Нәсими, фани чаһана чүнки,  
Иману дин ичиндә сәнсэн әмиру султан.

Олмаса мүлки-малын андан нә фәм, нә гүссә,  
Овлады тәјјибинсэн һәм адәмү һәм инсан.

Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 166—167. Ә. Бәндөрәглунун китабында ше-  
рин јалныз 6 бејти (сәһ. 49—50) јер алмагдадыр.

\* \* \*

(мәфА'илүн фә'илАтүн мәфА'илүн фә'илүн)

Бу түрфә шәм'и көр мүшк ахар додағындан,  
Әчәб ки, мүнфәил олмаз гәмәр јанағындан.

Бәнәфшә зүлфүнә батил тәшәббүһ ејләр имиш,  
Сәба, чыхар бу хәјалы анын димағындан.

Әкәрчи сәрви-сәһнинин будағы бибәр олу,  
Көрүн бу сәрви ки, сусән битәр будағындан.

Зәманә зүлфү рүхүндән бәләјә салды мәни,  
Һәм ол заман ки, сечилди гарасы ағындан.

Фәриги-бәһри-ғәм етди мәни бу шивә илән,  
Кәлүр, тәфәррүч едәр һәр заман гырағындан

Әкәр ајағына дүшмәк мәчалым олса иди,  
Дәхи кәтүрмәз идим башымы ајағындан.

Зәманә чешми-чырағы, Нәсими, јарындыр,  
Кәтүр чырағыны јандыр анын чырағындан.

Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 171.

\* \* \*

(мәфА'Илүн мәфА'Илүн фә'Улүн)

Чаһаны тәрк едиб кечдим чаһандан,  
Чаһан олдум, чаһан олдум чаһандан.

Әкәр мәһбубә истәрсән улашмаг,  
Кәлиб-кечмәк кәрәксән күн-фәкандан.

Чаһанын сәһл имиш суду зијаны,  
Го анын ассисин, гуртул зијандан.

Әкәр чинни декилсән, адәми бил,  
К'анын әсли нәдәндир, сөjlә андан.

Күмандан билмәди һеч кимсә һәгги,  
Јәгиндир ким, јәгин битмәз күмандан.

Күлү битмәз тикансыз дүнјанын чүн,  
Күлү тәрк еjlә, кеч чөври-тикандан.

Додағы чандыр ол шириндәһанын,  
Мәкәр гафилдир ол шириндәһандан?

Әјан олду үзүн, ја рәб, сағынсын,  
Чәмалын фитнеји-ахырзамандан.

Гамудан кечмишәм, лиллаһи-биллаһ,  
Мәкәр шол түрреји-әнбәрфәшандан.

«Әлејна чәм'әһү пәс латәһәррик»,  
Күнәш мүстәғнидир шәрһү бәјандан.

Јерү көк долу һәггин әјәтидир,  
Вәли көзсүз хәбәрсиздир нишандан.

Нәсиминин мурәды чүн сән олдун,  
Нәзәр гәт еjlәди көвнү мәкандан.

\* \* \*

(мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн)

Нә һүсн олур ки, јажылмыш бу мунча һүснијат андан,  
Нә сурәтдир ки, охурлар бу исми ејни-зат андан.

Зәһи пакизә көвһәр ким, нә һүснү хәттү хал олмуш,  
Сәкиз чәннәт әјан олду, бу сәб'и-сүнбулат андан.

Гашын «нун» «чәл-гәләм», гәддин «тәбарәк» әһсән, еј дилбәр,  
Мүбарәк нүсхәдир вәчһин охур «вәнназиат» андан.

Үзүн ејдинә та ирдим, сәјами-һичр мәһв олду,  
Јенә әјјами-вәсл олду, түкәнди һичријат-андан.

Чәмалын хублуғу гәсри-фәләкдән өjlә ә'ладыр,  
Әкәр бир күн күзар етсә, мәләк төкәр ганат андан.

Һәр ан суфи ки, бу һүснә ибадәт гылмады чандан,  
Өзүнү лә'нәтә бандыр, намазын ода ат андан.

Нәсимми, кәл сүчуд еjlә бу вәчһүллаһә ким һәгдир,  
Анын шанында кәлмишдир, бу мунча вәсчүдат андан.



(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Чанымы јандырды шөвгүн, еј никарым гандасан?  
Көзләрим нуру, ики аләмдә варым, гандасан?

Бағрымы ган ејләди, ачы фәрағын, кәл ириш,  
Еј ләби вүсләт, шәраби-хошкүварым, гандасан?

Фиргәтин хари мәни көр ким, нә мәчруһ ејләди,  
Еј көзү нәркис, һәбиби-күл'үзарым, гандасан?

Сәбрими јәғмаләди шөвгүн, гәрарым галмады,  
Еј мәним арамым, еј сәбрү гәрарым, гандасан?

Ејләди ешгин мәни галхан мәләмәт тиринә,  
Еј көзү, гашы јеләкли шәһријарым, гандасан?

Та јүзүн шәм'индән ираг дүшмүшәм пәрванәтәк,  
Јанарам лејлү наһар, еј нуру нарым, гандасан?

Сәндән ајры көнлүмә јохдур вәфалы јарү дуст,  
Еј чәфасыз һүсни-камил јадикарым, гандасан?

Дәлди һичранын оху ешгиндә јанан бағрымы,  
Сурәтү мә'нидә, еј чапик сүварым, гандасан?

Зүлфүнә вермиш әманәт һәг әзәлдә сиррини,  
Еј әманәтдар әмини-кирдикарым, гандасан?

Гаты мүштаг олмушам зүлфү үзарын бујинә,  
Еј јүзү күлшән, сачы мүшки-татарым, гандасан?

Бадилән көндәр сачын бујин мана һәр сүбһдәм,  
Санки јанды, кечди һәддән интизарым, гандасан?

Ашигин чәннәти-әдини шол чәмалын вәслидир,  
Еј шәраби-көвсәрим, кетмәз хумарым, гандасан?

Јар үчүн һәр кушәдә мин див олур дүшмән мана,  
Бу сәвади-ә'зәмү мөһкәм һәсарым, гандасан?

Чүн Нәсимидир бу күн әјјами-ешгин сәрвәри,  
Еј шәкәрләб, јари-ширинрузикарым, гандасан?

(*мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн*)

Јандырды шөвгүн чанымы, еј дәрлә дәрман, гандасан?  
Чанымда чан сәнсэн, вәли, истәрә сәни чан, гандасан?

Вәслин шәрабындан мәни салдын хумарын табына,  
Јанды һәрарәтдән ичим, еј аби-һејван, гандасан?

Еј лүтфи-һүснүн кишвәри, јандым иришдир вәслинә,  
Чүн сәндән өзкә кимсәдән јохдур бу еһсан, гандасан?

Гапды әлимдән зүлфүнү чөврү чәфасы чох фәләк,  
Ашүфтәјәм, Мәчнун кими зарү пәришан, гандасан?

Рә'на бојун шөвгүндә уш һәсрәтдә јанар көзләрим,  
Ган ағлашырлар сәнсиз, еј сәрви-хураман, гандасан?

Чөври-чәфасы фиргәтин туфан кәтирди башыма,  
Андан мәни гуртармаға, еј фәзли-рәһман, гандасан?

Ејнимин сәнсэн рөвшәни, көнлүм диләр көрмәк сәни,  
Еј һүриејн Ризванилә һүснүнә һејран, гандасан?

Мишкин сачын зәнчиринә верди Нәсими көнлүнү,  
Ајрыг нә һачәтдир ана зинчүрү зиндан, гандасан?

\* \* \*

*(мәфА'Илүн мәфА'Илүн фә'Улүн)*

Кәл, еј көнлүмдә чан, чанда бәдәнсэн,  
Нә чандансан, әчәб ким, чанү тәнсэн.

Сәни дил нечә шәрһ етсин, а чан, ким,  
Нә билсинләр сәни ким, чан, нәдәнсэн?

Үзүн чүн «гүлһүвәллаһү әһәд»дир,  
Һәгигәт мө'чүзи, һәгдән кәләнсэн.

Вүчудин зати-мүтләгдир, мәкәр, ким,  
Нәјә ким бахар исәм анда сәнсэн.

Нә јердәнсэн, сәни һеч кимсә билмәз,  
Мәкәр чәннәт тәки һүббүлвәтәнсэн.

Әләл-әрш истивадән дәм уурсан,  
Бу мә'нидән ки, сәндән олду, сәнсэн.

Нәсими чүнки булду хош мәләһәт,  
Шириндир һәр сөзүн шириндәһәнсэн.

\* \* \*

*(мәф'Улу мәфА'илүн фә'Улүн)*

Сәндән мәни кимдир ајыран, сән,  
Заһирдәвү батинимдә сәнсэн.

Һәг ваһиди-ла-шәрик ләһудур  
Сәнлик арадан көтүр ки, мәнсэн.

Еј ашиги садиг, ејлә бил ки,  
Мә'шугә рәванү сән бәдәнсэн.

Чүн заһирү батин олду ваһид.  
Һәм чөвһәри-чанү ејни тәнсэн.

Бил көвһәринивү чөвһәри ол,  
Көр нә һәчәри күһәршикәнсэн.

Јарын әтәјин гачырдын әлдән,  
Дүшдүн бу чезәјә көр нәдән сән.

Фәрһад илә Хосров, еј Нәсими,  
Ширин кәләичи шәкәрдәһәнсэн.

\* \* \*

*(мәфА'Илүн мәфА'Илүн фә'Улүн)*

Кәл, еј дилбәр, ики аләмдә чансан,  
Кәл, еј руһи-рәваным, тәндә чансан?!

Фәләк үстүндә һејрандыр, фәләк мат,  
Нә дәрјасан, нә көвһәрсән, нә кансан?

Һәјати-Хызр ахар даим ләбиндән,  
Анынчүн чешмеји-аби-рәвансан.

Көзүндән фитнә јајылды чәһанә,  
Мәкәр ким, фитнеји-ахырзамансан!

Сачын буји Хәтаву Руми дутду,  
Бу буј илә мәкәр әнбәрфәшансан?!

Чәһанын сәһл имиш суду зијани,  
Зијансыз ашигә сән бизијансан.

Чәмалындыр бу күн аләмдә, еј чан,  
Әјан олду чәһан, һәгдән әјансан.

Дәмадәм һүснүнә һејран олур чан,  
Мәкәр ким, сәнә һәјати-чавидансан!

Чәһан јанды бу күн ешгин одуна,  
Јахарсан ашиги, атәшзәбансан.

Сәба зүлфүн тозуну јелә верди,  
Мәкәр ким, сүнбүли-әнбәр ниһансан!

Мәнә сән нәглини әрз етмә, ванз,  
Анынчүн ким, јаланчы гиссәхансан!

Нәсими чүн сәни билди эзәлдән,  
Һәгигәт билди ким сән ламәкансан.

\* \* \*

*(мәфА'Илүн мәфА'Илүн фә'Улүн)*

Әкәрчи чандасан, чандан ниһансан,  
Декилсән чандан ајры, бәлкә, чансан.

Кими вермәз нишан сәндән әкәрчи,  
Јерү көк допдолу чүмлә-нишансан.

Нечә кизләдәјим, мәнән сәнијчүн,  
Нәјә ким бахырам, анда әјансан.

Хәчил ејләр рүхүн һүсн илә аји,  
Мәкәр сән фитнеји-ахирзәмансан?

Әрәбин дили бағланды дилиндән,  
Сәни кимдир дејән ким, түркмансан.

Чанымы тәрһ едиб бездим чаһандан,  
Сәни булдум ки, чан илә чаһансан.

Көрән сән, көрүнән сәнсән көзүмдә,  
Сөз етмә, кәл, вәли, күлли-лисансан.

Вәһји-мүтләгдир, еј ариф, бу көфтар,  
Бу сөзү бил ки, андан тәрчүмансан.

Әтәкин силк, әлин чәк күн-фәкандан,  
Нә ахир зүбдеји-көвнү мәкансан.

Нәсими, сүр, бу күн дөвран сәниндир,  
Әчәб ким, Хосрови-саһибзамансан.

\* \* \*

*(мәфА'илү мәфА'илү мәфА'илү фә'Улүн)*

Еј руһи-гүдүс, чаныма сән чану чаһансан,  
Мәндән сәни гаһб демәзәм үштә әжансан.

Мә'шугә мәнә чүн сән идин, рузи-әзәлдән,  
Әввәл нә идин, та әбәд, еј фитнә, һамансан.

Зүлфүн гәмәрин дөврүнә жүз фитнә бурахды,  
Еј дөври-гәмәр фитнәси, фәттани-замансан.

Лә'лин билүр ләззәтини див илә һејван,  
Сән хызра сор аны ки, нә аби-һејвансан<sup>1</sup>.

Чан илә тәни јағмаг әкәр истәрсән уш,  
Кәл јандыр аны, јағмага ким, кәр никарансан,

Һүснүн нә билир гијмәтини һәр көзүкөрмәз,  
Сән ашигә сор аны ки, чисминдә рәвансан.

Вермәз сәни мин чәннәтү мин һурә Нәсими,  
Сән ашигә һәм чәннәтү һәм һури-чинансан.

<sup>1</sup> Г. Араслынын китабында (сәһ. 390) бу бейт јохдур. Аби-һејван дирилик сују. Вәзинн тәләбинә көрә «ј» һәрфи атылмышдыр—ред.  
Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 178.

\* \* \*

*(мүфтә'илүн мәфа'илүн мүфтә'илүн мәфА'илүн)*

Күлли-мәканын көвһәри, көвһәри-қанмысан, нәсән?  
Кимсә бу сиррә ирмәди, кәнчи-ниһанмысан, нәсән?

Көвнү мәканә бахмазам, чүн сәни булдум, еј сәнәм,  
Ики чаһан ичиндәсән, көвнү мәканмысан, нәсән?

Муса кими дидарыны көрдү әзәлдә көзләрим,  
Јахма мәни бу нарә кәл, шәм'и-зәбанмысан, нәсән?

Дәһри-заман ичиндә чүн булмады кимсә бир дәхи,  
Сәнчиләјин, бу лүтф илә дәһри-заманмысан, нәсән?

Сәндә булунду, көвһәрин мә'дәни сәнсэн, еј никар,  
Уш бу чаһан ичиндә сән, кәнчи-ниһанмысан, нәсән?

Гашларын илә киприкин гәсд едәр үштә чанимә,  
Бағрымы дәлди навәкин, тири-қаманмысан, нәсән?

Бојуну сәрвә, еј сәнәм, нисбәт едән дәлил илә,  
Уш бу гәрар илә әчәб сәрви-рәванмысан, нәсән?

Олду Нәсими, еј никар, ешгинә хәстә, еј сәнәм,  
Кетди хәјали кәндүдән, чисминә чанмысан, нәсән?

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Шол пәридән вәсл умарсан, еј көнүл, диванәсэн,  
Шәм'ә јахылмаг диләрсән, нә әчәб пәрванәсэн?

«Күнтә кәнз»ин көвһәриндән хәрч едәрсән арифә,  
Еј бу кәнчин нәгди, һеј-һеј бүләчәб виранәсэн?

Зүлфү чөвкан јар илә дүшмәз ниһан ешг ојнамаг,  
Башыны топ ејләкил, мејданә кир мәрданә сән.

Кәр Хәлил олмаг диләрсән јар илә кәрчәкләјин,  
Дилбәрин јолунда шәрт әввәл будур ким, јанәсэн.

Ашинаји билмәмиш сән, еј билишдән јад олан,  
Мә'рифәтдән дәм урарсан, нејләјим биканәсэн.

Чанларын чананы сәнәсэн, еј чәһанын сәрвәри,  
Доғрусу пакизә чөвһәр, назәнин чананәсэн.

Гәмзәсиндән фитнәләр дурду, ојнады ујхудан,  
Сән бу ујхудан гачан, еј бихәбәр, ојанәсэн?

Еј Сүләјман мәнтигиндән гуш дилин өкрәнмәјән,  
Дивә ујмушсан, анулчүн табей-әфсанәсэн.

Кәл «әнәлһәг» сиррини мејханәвү мејдән ешит,  
Еј дүшән инкарә нејчүн мүнкири-мејханәсэн?

Еј Нәсими, шол хумари көзләри фәттан кими,  
Даим әсрүкән, мәкәр ким, нәркиси-мәстанәсэн?

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Кәшфи-әсрарындан анын јанәрәм, сәбр ејләрәм,  
Демәзәм әғјарә та ким, кәшфи-әсрар олмасын.

Ашигин мүшкү тәтари зүлфи-јарын бујудур,  
Нарә јансын нафеји-Чин мүшкү татар олмасын.

Бағрымы јандырды һичран хари, еј чәннәт күлү,  
Бүлбүлүн бағрында һәркиз күлдән ол хар олмасын.

Чанфәза вәслин мејиндән фиргәт ајырды мәни,  
Ја рәб, ол пакизә мејдән кимсә һушјар олмасын.

Ким ки, бидар олмады ешгиндә һәр шәб та сәһәр,  
Ол јаланчы мүддәинин бәхти бидар олмасын.

Ким ки, базар етмәди јүзүнлә јүз мин чан илә,  
Та әбәд вәслинә анын, һич базар олмасын.

Тутмушам меһринлә пејман, гылмышам ешгиндә әһд,  
Меһри-ешгин ләмјәзәл, биәһду играр олмасын.

Еј Нәсими, ким ки, саф олмаз зәри-халис кими,  
Дилбәрин ешгиндә сафи һәмчү динар олмасын.

\* \* \*

*(мүфтә'илүн мәфА'илүн мүфтә'илүн мәфА'илүн)*

Алинә вермишәм көнүл, али чох алә дүшмәсин,  
Јанағынын гызыл күлү үстүнә жалә дүшмәсин.

Зүлфи узун гәсидәдир, кәмәнд иришмәз учинә,  
Фикри хәта, дили гыса гижл илә галә дүшмәсин.

Киприкинин әсиријәм, ол алә көзлү фитнәнин,  
Нәгши хәјалини көрән, нәгши-хәјалә дүшмәсин.

Сачы гәрасинин гәмин, ол нә билүр ки, чәкмәди,  
Сөз биләнә јетәр бу сөз, өзкә суалә дүшмәсин.

Ешгилә чүнки кәлмишәм аләмә, гојмазам аны,  
Мүддәи ол дејән мәнә, чүрмү вәбала дүшмәсин.

Хәлвәти-әрбәин илә кимсә иришмәди һәгә,  
Зөһдү сәлаһә мејл едән, фикри-мәһалә дүшмәсин.

Мүнкир әкәрчи хубларын јүзүнә бахмаз ол билир,  
Бәднәзәрин, јавуз көзү, һүсни-чәмалә дүшмәсин.

Халы кими од үстүнә салды мәни анын сачы,  
Кимсә бу рәсми хал илә, зүлфи-чәмалә дүшмәсин<sup>1</sup>.

Һүсндә һәг анын кими бир дәхи чан јаратмады,  
Һүријә бәнзәдән ону, вәһмү хәјалә дүшмәсин.

Дүшдү кәмәнди-зүлфүнә көнлү Нәсиминин, нечә  
Чаны бу рәсмә јанмасын, көнлү бу һалә дүшмәсин.

\* \* \*

*(мәфА'Илүн мәфА'Илүн фә'Улүн)*

Шәһа, көнлүн һәмишә биғәм олсун,  
Әлиндә дайма чами-Чәм олсун.

Күлү лалә чәмалындан хәчилдир,  
Јүзүн бағы һәмишә хүррәм олсун.

Сана ејшү нишатү камрани,  
Һәсүдун сәрбәсәр өмрү кәм олсун.

Дәфү чәнкү чағанә, најү тәнбур,  
Дүзүлсүн сөһбәти-зилү бәм олсун.

Кәтир шол бадәји ким, һәмдәм олдуг,  
Ичәлим та ки, ол сүбһи-дәм олсун.

Нәсими хәстәдил һичриндән өлдү,  
Гој ол бичарәји та мәһрәм олсун.

<sup>1</sup> Бу бейтә башга әсәрләрдә раст кәлмәдик. Бах: *Һ. Араслы*, сәһ. 173.  
*Ч. Гайрәманов*, сәһ. 91.

*Нәсими*. Ираг Диваны, сәһ. 180. Ше'рдә бә'зи фәргләр вардыр.

*Нәсими*. Ираг Диваны, сәһ. 180—181.

\* \* \*

(мәф'Улу мәфА'Илу мәфА'илу мәф'Улун)

Әввәл ки, дила, дәрәд илә үрјан оламазсан,  
Ахыр бил аны габили-дәрман оламазсан.

Мән хачеји-дәһрәм дејү фәхр етмә, фәгир ол,  
Дәрвиш оламазсан, јүрү, султан оламазсан.

Һејдәр кими кәр Хејбәри-ширки јыхамазсан,  
Бу әрсәдә бил, сән Шәһи-Мәрдан оламазсан.

Чүн Тури вүчудиндә тәчәлли едәмәзсән,  
Фир'он илә сән Мусији-Имран оламазсан.

Кәр гушлара тә'лими-зәбан етмәз олурсан,  
Бу инс илә чинс ичрә Сүлејман оламазсан.

Јә'губ олуб ахытмаз исән хун чикәрдән,  
Мисрә иришиб Јусифи-Кән'ан оламазсан.

Кәр «мән әрәфин» сирринә иришмәз олурсан,  
Чәһл илә галырсан, дәхи үрфан оламазсан.

Чан елмини бу һүчрәдә тәһсил едәмәзсән,  
Адәм бәки бил чисминә сән чан оламазсан.

Сәчдә едәмәз әһсәни-тәгвимә көрүнчә,  
Һәг Фәзләвү һәг сурәти-рәһман оламазсан.

Еј һәччи, тәваф етмәз үзү һәччинә јарын,  
Ол ејдә Нәсими кими гурбан оламазсан.

Ираг Диваны, сәһ. 181. Бу ше'рә шаирин јалныз М-227/11671 шифри ал-  
тында сахланылан Бақы нүсхәсиндә тәсадүф едилдијинә көрә Ч. Гәһрәманов  
ону шүбһәли ше'рләр сырасында — «Әләвәләр»дә вермишдир. Бах: Ч. Гәһрә-  
манов. II чилд, сәһ. 564.

\* \* \*

(ФА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илун)

Дүнја чүн мурдар имиш, кәл кеч, көнүл, мурдардән!  
Күл дејил, дүнја тикандыр, нә умарсан хардән?

Дүнјадә бир јар мұвафиг кимсә һич көрмүш декил,  
Фариг ол, бары, нә һасил шол вәфасыз јардән.

Ахирәт дарындан истә һәр нә мәгсудун ки вар,  
Дүнјанын мигдары јохдур, кеч бу бимигдардән.

Мүддән чөврү чәфасын һәддән ашырды, вәли,  
Јар әкәр јари гыларса гәм декил әғјардән.

Чүн Нәсими заһидин һалини билди ким, нәдир,  
Мејдән икраһ ејләмәз, гафил декил хүммардән.

Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 184.

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн, фА'илүн*)

Еј јанағындан хэчил күл, лалеји-һәмра илэн,  
Ганымы төкдү көзүн, һәр ләһзә бир сөвда илэн.

Көнлүмү ал илә алды, инди чан истәр көзүн,  
Бунча шылтағи нэдэндир, ашиги-шејда илэн?

Дишләрин әкси дүшәли көзләрим дәрјасинә,  
Лә'л дүшмүш көзләримдән, лә'ләи-лала илэн.

Та әбәд сөвдаја верди, чан илә дунјаву дин,  
Һәр ки, базар ејләди, шол нәркиси-шәһла илэн.

Әнбәрин зүлфүн нәсими оалы аләмдә фаш,  
Ода дүшдү, нафеји-Чин әнбәри-сара илэн.

Чешмеји-һејван сујундан олмады чаны дири,  
Ким ки, вүсләт булмады, шол лә'ли-руһәфза илэн.

Сәрв илә шүмшадү Туба олмасын, шимдән керү,  
Чүн Нәсими гане олду, шол гәди-бала илэн.

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Еј көнүл, шад ол јенә, мәнбуби-рә'надыр кәлән,  
Јолуна чан вердиким, маһи-диларадыр кәлән.

Долду көнлүм Кә'бәси нури-сәфа илән јәгин,  
Һүсни-Јусиф, хүлги-Әһмәд, нитги-Исадыр кәлән.

Нечә кетмәсин башымдан әгл, көнлүмдән гәрар,  
Көзләри нәркис, ләби-лә'ли-мүсәффадыр кәлән.

Чәкмишәм бу шәһр ичиндә јүз бәләү дәрдү гәм!<sup>1</sup>  
Ким, көрүн дер ки, чәфадан көнлү јәғмадыр кәлән.

Елләр ујур кечәләр, мән сүбһәдәк аһ ејләрәм,  
Һәмдүлиллаһ ким, бу күн шол маһсимадыр кәлән.

Күл јанағын үзрә о «сәб'үлмәсан»и зүлфдән,  
Билмәзәм башыма ол дәмдән нә севдадыр кәлән.

Дер Нәсимини көрәнләр јолларына пајимал,  
Јенә шол шуридәвү сәрмәстү шејдадыр кәлән.

<sup>1</sup> Бу бейтә Н. Араслынын китабында (сәһ. 167) тәсадүф едилмир.  
Ираг Диваны, сәһ. 185. Бу ше'рә шаирин јалныз М-188/5225 шифрәли  
Бакы Диван нүсхәсиндә раст кәлиндјинә керә Ч. Гәһрәманов ону шүбһә-  
ли ше'рләр сырасында — «Әлавәләр»дә вермишдир. Бах: Ч. Гәһрәманов. II  
чилд, сәһ. 572.



\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Чан һәмишә ол күнәш рүхсарә дөндәрмиш жүзүн,  
Шеш чәһәтдән шол бүти-әјјарә дөндәрмиш жүзүн.

Кә'бәдән дөндәрди жүзүн, ким ки, көрдү жүзүнү,  
Көр нә керчәк гиблеји-дидарә дөндәрмиш жүзүн.

Та вүчуд ол ким, төкәр ганымы чешми-мәст илә,  
Кечә-күндүз нәркиси хунхарә дөндәрмиш жүзүн.

Ашигинн жүзү һәмишә дилбәрә гаршы дөнәр,  
Абиди көр ким, нечә диварә дөндәрмиш жүзүн.

Инчә зүлфүн бәндинә көнлүм улашмышдыр, вәли,  
Каһи-каһ шол түрреји-тәррарә дөндәрмиш жүзүн.

Чан гушун учуранда булду иман һәр ким ол,  
Чанү дилдән ол пәрирүхсарә дөндәрмиш жүзүн.

Еј Нәсими, кайнатын варына кәл бахма ким,  
Чунки чанан дайма дилдарә дөндәрмиш жүзүн.

Ираг Диваны, сәһ. 185—186. Бу ше'рә шаирин жалныз М-227/11671 шиф-  
рәси алтында муһафизә олуан Бақы Диваны нүсхәсиндә тәсадүф едилмишдир.  
Бах: *Ч. Гәһрәманов*. II чилд, сәһ. 103.

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Ким диләрсә көрмәјә тәһиггә рәһман сурәтин,  
Кәлсүн уш, көрсүн јәгин чан илә чанан сурәтин.

Мункир олма бу сөзә, варуб кәламүллаһда көр,  
«Әһсәни тәғвим» илә көстәрди рәһман сурәтин.

«Мән әрәфна» һөкмилә өз нәфсини кәр билмәсэн,  
Һәг билир сәндән ајырмәз кимсә һејван сурәтин.

«Күнтә кәнз» әсрари мәхфи галмасын дејиб, фәһиһ,  
Верди уш адам либасында сәнә чан сурәтин.

Тәки әмруллаһ гылынчы бојнуна дүшмәк үчүн,  
Заһиди көр ким, узатмышдыр мүсәлман сурәтин.

Даима чүн ким, Нәсими һәг көрәр, «ларејб фиһ»,  
Дилбәрин үзүндә биллаһ көрдү јездан сурәтин.

Ираг Диваны, сәһ. 186. Бу ше'рә шаирин жалныз М-188/5225 шифрәли  
Бақы Диван нүсхәсиндә тәсадүф едилдијиндән, *Ч. Гәһрәманов* ону шүбһәли  
ше'рләр сырасында—«Әлавәләр»дә вермишдир. Бах: *Ч. Гәһрәманов*. II чилд,  
сәһ. 573.

\* \* \*

*(мәф'Улу мәфА'илун фә'Улуи)*

Мән мүлки-чәһан, чәһан мәнәм, мән!  
Мән һәггә мәкан, мәкан мәнәм, мән!

Мән әршилә фәршу «кафу» «нун»әм,  
Мән шәрһү бәжан, бәжан мәнәм, мән!

Мән көвнү мәканү «күн-фәкан»әм,  
Билкил ки, нишан, нишан мәнәм, мән!

Мән сурәти-мә'нидә һәгәм, һәг,  
Мән һәгги-әжан, әжан мәнәм мән!

Бир көвһәри әгдәмәм-әзәлдән,  
Еј көвһәри-кан, кан мәнәм, мән!

Мән атәши-ешги-нури-һәггәм,  
Мусајә зәбан, зәбан мәнәм, мән!

Мән чүмлә чәһанү каинатәм,  
Мән дәһри-зәман, зәман мәнәм, мән!

Мән әјәти-мүсһәфу китабәм,  
Еј нөгтә дәһан, дәһан мәнәм, мән!

Мән гөвс илә һәм кәманү тирәм,  
Еј тирү кәман, кәман мәнәм, мән!

Чәмшиди-зәмани-аләм олдум,  
Чәмшиди-зәман, зәман мәнәм, мән!

Мән нәгшү хәјалү хәтту халәм,  
Мән һәрфу лисан, лисан мәнәм, мән!

Мәк «кәнчи-ниһан»и, «күнтү кәнз»әм,  
Мән «кәнчи-ниһан», ниһан мәнәм, мән!

\* \* \*

Мән зату сифати-күн фәканәм,  
Мән руһ илә чан, чан мәнәм, мән!

Мән кафирә матәмү мүсибәт,  
Мө'минә иман, иман мәнәм, мән!

Мән чәннәтү аби-көвсәр олдум,  
Еј сәһни-чинан, чинан мәнәм, мән!

Мән бәһри-мүһитү һәм киранәм,  
Еј бәһри-киран, киран мәнәм, мән!

Мән сиррәмү төвһидәм, һәдисәм,  
Һәм фејбү күман, күман мәнәм, мән!

Инсанү бәшәрсән, еј Нәсими,  
Һәгдир ки, һәман, һәман мәнәм, мән!

\* \* \*

*(фэ'илАтүн фэ'илАтүн фэ'илАтүн фэ'илүн)*

Нэфэси-эһли-дилин көвһәри-кандыр биләнә,  
Нитгимиз гүдрәти-һәг, руһи-рәвандыр биләнә.

Шәрбәти-һәгдән ичән ашиги-азадә олур,  
Шөjlә сәрмәст оланын күфрү имандыр биләнә.

Чан верүб ирди Хызыр, аби-һәјат чешмәсинә  
Ол верүр доғру хәбәр, чүмлә әјандыр биләнә.

Гөвли јаланчы илә олма мүсаһиб, чәк элин,  
Һәмдәм олмаг див илә күлли-зијандыр биләнә.

Еј Нәсими, һәгги сән таны өзүндә, ариф ол,  
Дәхи сөз сөјләмә ким, бир сөз һәмандыр биләнә.

\* \* \*

*(мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн)*

Хош ол кимсәјә ким, вардыр һәбиби, сән тәки мәһру,  
Шәкәр көфтару күлрухсару мишкинхалу әнбәрбу.

Һеч олмаја сәнә бәнзәр чаһанда бир дәхи дилбәр,  
Сәидәхтәр, мәләкмәнзәр, пәри-пејкәр, фириштәху.

Зәһи сане' ки, сүн'үндән јаранмыш кәндү лүтфүндән,  
Бели инчә, ләби гәнчә, хәти рә'на, хуји нику.

Кәл, еј сәррафи-гијмәткир, нәзәр гыл мә'дәни-чөвһәр,  
Зүмүррүд хәттү симинбәр, ләби лә'лү диши инчу.

Гашынла кирпикин, зүлфүн, јүзүндә бәнләрин дәхи,  
Бири әјјар, бири мәккар, бири тәррар, бири чаду.

Сәни севәнләрин һалы, бу дөрд ишдән декил, халы,  
Кәһи говға, кәһи сөвда, кәһи диван, кәһи јарғу.

Чәһанда гулларын чохдур вәлакин чүн Нәсими тәк  
Бәса түркү, бәса гыпчаг, бәса зәнки, бәса һинду.

*Нәсими.* Ираг Диваны, сәһ. 189. Јалһыз Ираг Диванында јер алан бу ше'р илк олараг тәрәфимиздән «Әдәбијат вә инчәсәнәт» гәзетиндә (6 ијул 1979) чап едилмишдир.

*Нәсими.* Ираг Диваны, сәһ. 190.

\* \* \*

(мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн)

Хәжали-лә'лдир јарын көзүндән ахыдыр лә'лу,  
Зүлфи-шәбрәнкин хәжали салыбдыр көнлүмә гајғу.

Бәлаји-нәркиси-мәстин, чәфаји-тиркеши һичрин,  
Дәлибдир бағрымы, чана, үзүбдүр шол кәман әбру.

Мәним бу әгл, бу фикрим, чәм'и тармар олду  
Ки, һүсүн ләшкәри сәф-сәф јериди көнлүмә гаршу.

Итабын чәкдиким олду, сәбәб ки, дүнјада јохдур,  
Сәнә бәнзәр ләби-хәндан, пәришан зүлф, хүррәмру.

Нә әнбәр данәләр сачмыш, нә мишкин дамләр гурмуш,  
Көнүл мүргини сејд етмиш дү зүлфү хал илә һинду.

Нәсими бағрыны һичрин гарартды шөјлә ким, һәркиз,  
Ағармаз јүз кәзин јусан әзин бәсруји чун һинду.

Нәсими. Ираг Диваны. сәһ. 190—191. Бу ше'рә индијә гәдәр шаирин јал-  
ныз Истамбулун Бајазид китабханасында сахланылан Диван нүсхәсиндә раст  
кәлимишиди. Бах: Ч. Гәһрәманов. Көстәрилән әсәри III чилд, сәһ. 116.

\* \* \*

(мәф'Улү мәфА'Илү мәфА'Илү фә'Улүн)

Еј көнлүм алан гашлары јәј, көзләри чаду,  
Еј нәркиси мәстү јүзү күл, бәнләри һинду.

Та шөвги-чәмалын кәләли ејнимә гаршу,  
Һәр ләһзә гылыр нәсрәтилә бәнзими сару.

Кәл фиргәтү һичран нә гылыр чаныма, көр ким,  
Нола гыласан лүтф илә бир дәрдимә дару.

Нөһ чәрхи-фәләккин гылырам аһ илә әзрәг,  
Ол дәм ки, едәм вәслин ичүн дәрд илә јаһу.

Шол зүлфи-мүсәлсәлни мәним бојнума салкил,  
Та бәнди-сәласил дүшә әз кәрдәни-аһу.

Тәрк етди Нәсими јолуна чану чәһаны,  
Еј гашлары јәј, киприки ох, көзләри чаду.

Ираг Диваны, сәһ. 191. Бу ше'рә шаирин аңчаг Истамбулун Бајазид ки-  
табханасында сахланылан Диван нүсхәсиндә тәсадүф едилмишиди. Бах:  
Ч. Гәһрәманов. III чилд, сәһ. 117.

\* \* \*

(мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн)

Никара, пәртөви-һүснүн тәчәлла верди мәһтабә,  
Хәжали-нәгши һүснүндән дүшүбдүр дидә гәрғабә.

Додағын шәрбәти олду шәфаји-хәстәдил чанә,  
Ки, бир ләһзә ягин ејләр шәрабү гәндү иннабә.

Мән ол әһдә вәфадарам, јолундан дәнмәзәм биллаһ,  
Әкәр гәссаб тәки һәр дәм асаллар чәнки-гүллабә.

Рәгибим чохду, чананым, мәним горхум олардан јох,  
Мәбадә мәскәни-тәнһа дүшдүм говғаји-кәлабә.

Шәјатин әһли-вәһдәтә Нәсими гижмәтин ејләр,  
Бу ашиг гөвлә садигдир, инанмаз фе'ли-шејтанә<sup>1</sup>.

<sup>1</sup> Чидди гафијә хәтасы вардыр. Еһтимал ки, хәттатын тәһрифилә әла-гәдардыр—ред.

Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 197. Бу ше'рә шаирин јалһыз Ираг Диванында раст кәлдик.

\* \* \*

(мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн)

Чанда ким, ешг олмады, дилдә хәбәр нә фәйдә,  
Көздә ки, көрмәк олмады, нури-хәбәр нә фәйдә?

Бир киши ким, әзәлдә ол бинәсиб олду мә'нидән,  
Ајәтү тәфсирү кәлам, ана хәбәр нә фәйдә?

Көвһәрин үштә гижмәтин сәрраф олан ариф билир,  
Ол ки, мүбәссир олмады, көрә күһәр нә фәйдә?

Тути билур бу шәккәрин ләззәтүнәвү дад илән,  
Гарға недәр бу күлшәни, заға шәкәр нә фәйдә?

Дәрд илә сән Нәсиминин көвһәрини кәл алмағыл,  
Ашиг олан кишиләрә ешгә сипәр нә фәйдә?

\* \* \*

(мәфА'Илүн мәфА'Илүн фә'Улүн)

Гылыр бағрымы һичран парә-парә,  
Үрәк јанында бүрјан парә-парә.

Пәришан зүлфүнүн бир тарәсиндән  
Дилү чанлар фираван парә-парә.

Көнүл һејран сәнә, еј Јусифи-чан,  
Зүлејха кими дәстан парә-парә.

Бу кечә ағладым гапында чох ган  
Будур бағрым бәдамәм парә-парә.

Ишим кәзмәк мәһәллән чеврәсиндә  
Көзүм ганлу кирибан парә-парә.

Бәркдә динү иманү дилү чан  
Веј гылма, ја мүсәлман, парә-парә.

Көнүл олурму пејвәндиндән ајру,  
Әкәр гылсан барикан парә-парә.

Демишәм сурәти-рәһман јүзүнә,  
Әкәр гахирсә шејтан парә-парә.

Ләби-гати, ганын ичмиш Нәсими,  
Әл ирсә гыл бәдәндән парә-парә.

Ираг Диваны, сәһ. 198. Бу ше'рә индијә гәдәр шаирин јалныз М-188/5225 шифри алтында сахланылан Бақы Диван нүсхәсиндә раст кәлинмишди. Бах: Ч. Гәһрәманов. Көстәрилән әсәри, II чилд, сәһ. 120.

\* \* \*

(мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн)

Тәриги-һәгги биләндир, верән малыны јәғмајә,  
Тәраш олуб нәмәд кејән, долашмады бу севдајә.

Сәфасыз суфији көр ким, һәрәм дер динләмәз сазы,  
Ки әһли-һәг олан киши, нә гәм, кирсә кәлисајә.

Тәкәббүр олма, еј мүнкир, вүчудин бәһринә гәрг ол,  
Һәзаран мә'ни едәр ки, гәрг ола бу дәрјајә.

Чыхыб мәнбәрдә, еј ваиз, јејин кәрм олма, әбсәм дур,  
Дәхи мәшғул иди шејтан ки, сәндән зөһдү тәгвајә.

Нәсими, гәлбини пак ет, чаһан севдаларын тәрк ет,  
Ки ол мөвла, мән ол әбдәм ки, кимсә кирмәз арајә.

Ираг Диваны, сәһ. 200. Бу ше'рә шаирин јалныз Истамбулуң Бајазид китабханасында мұһафизә олуңан Диван нүсхәсиндә раст кәлинмишди. Бах: Ч. Гәһрәманов. III чилд, сәһ. 132.

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'Илүн фА'илү*)

Еј мәснһадәм, нәдән чан вермәдин чансизләрә,  
Ол ки, һәр дәм чан илә сөјләрдди чанан сизләрә.

Ләбләрин адыны мән дилхәстәдән гылма дириғ,  
Нола дәрман ејләсэн бу дәрди дәрмансизләрә.

Әһли-аләм илдә бир гурбан едәрләр ејд үчүн,  
Мән сәнин гурбанынам, чан чүмлә гурбан сизләрә.

Аби-һејван гижмәтин һејвана сорма, Хызра сор,  
Чүнки идрак ејләмәз һәр дәни һејван сизләрә.

Һүсн ичиндә Јусифи-Кән'ана тә'зим етмәзәм,  
Чүн анын дөвраны кечди, галды дөвран сизләрә<sup>1</sup>.

Бармағ илән көстәрирләр ким, јүзүндүр гилбләкәһ,  
Ол шәһадәтдән көрүндү күфри-иман сизләрә<sup>2</sup>.

Чүн Сүләјман мүлкини гојдүвү кетди дүнјәдән,  
Галды андан сонра ол мүлки-Сүләјман сизләрә.

Лүтфү еһсан вахтыдыр, шаһым, мәнә еһсан кәрәк,  
Чүн эзәлдән гисмәт олмуш, лүтфү еһсан сизләрә.

Хубларын көнлүндә јохдур ашигә меһрү вәфа,  
Хејри гојмазмы бу күн гылмаға шејтан сизләрә.

Еј Нәсими, хубларын бир башы вардыр, мин дили,  
Сидг илә бел бағлама, шол әһдү пејмансизләрә.

<sup>1</sup> Бу бејт Ә. Бәндәроғлунун китабына (сәһ. 203—204) дахил едилмәјиб.

<sup>2</sup> Бу бејт дә Ә. Бәндәроғлунун китабында јохдур.

*Нәсими*. Ирағ Диваны, сәһ. 201—202. Шерә индијә гәдәр јалныз М-188/5225 шифрәли Бақы Диван нүсхәсиндә Бах: *Ҷ. Гәһрәманов*. Көстәрилән әсәри, II чилд, сәһ. 108 раст кәлимишидир.

\* \* \*

(*мәф'Улү фА'илАтүн мәф'Улү фА'илАтү фА'илАтүн*)

Еј бинәзиру ваһид, һүснүн чәмал ичиндә,  
Јүзүн гијамәт ејләр, шол хәттү хал ичиндә.

Сүбһи-әзәлдән һәр ким булду сәнинлә вүсләт,  
Галды сәнинлә шимди ејши-вүсал ичиндә.

Мән мәндә һәggi булдум, һәggүлјәгин һәг олдум,  
Ујхуда галды мүнкир, нәгшү хәјал ичиндә.

Еј аләмин һәјаты, ешгин нә бәһр имиш ким,  
Гәрг ејләди чәһаны аби-зүлал ичиндә.

Фәрдијјәтин кәмалы олду сәнә мүсәлләм,  
Ким, рајәтә иришди һүснүн кәмал ичиндә.

Јүзүн шәмаиллиндән, гаһын дәлаиллиндән,  
Говғаји-фитнә дүшдү, бәдрү һилал ичиндә.

Еј истијән лигаји фәрда күнүндә һәгдән,  
Дәрд ејлә, гојма, галма фикри-мәһал ичиндә.

Ағзынла зүлфи-мишкин мешкати-нури һәгдир,  
Кимсәнә көрмүш декил ани мисал ичиндә.

Мунча ки, шәрһ ејләди ала көзүн Нәсими,  
Ејләмәди фитнәдән фитнеји-ал ичиндә.

*Нәсими*. Ирағ Диваны, сәһ. 202. Бу шер һ. Араслынын китабында (сәһ. 376) јер алыр. һ. Араслыда шерин сону тамам башгадыр.

\* \* \*

*(мәф'Уулү фА'илАтү мәфА'Илу фА'илү)*

Жарын кәрәкди мәһри дәхи дилпәзир ола,  
Ја һүсни-хүлг ичиндә чәһанда әмир ола.

Һәр ким ки, гылмаја нәзәр ол һүсни-сурәтә,  
Јохдур бәсирәт анда кәр әһли-бәсир ола.

Хублугда чүн мисли булунмаз мислинә,  
Аләмдә ол јеканә мәкәр бинәзир ола.

Товһид ичиндә нүктеји-әсрар булмушам,  
Саһибнәзәр кәрәк ки, бу һалә хәбир ола.

Бичарә ешгә нејләјә тәдбир чарәси,  
Мә'шугә шаһи-аләмү ашиг фәгир ола.

Мәнсур ешг јолунда Нәсимијә Фәзли һәгг,  
Анын мүәјјән әјәти нәмүннәсир ола.

\* \* \*

*(фА'илАтүн ф'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн)*

Шол ләбиширинә, ја рәб, кәр шәкәр дерсәм нола!  
Шол күнәштәл'әтли әјә, кәр гәмәр дерсәм нола!

Адәми нөвүндә мислин көрмәмишдир нөһ фәләк,  
Шол чәһәтдән ким, сәнә хејрүлбәшәр дерсәм нола!

Билмәјән ешгин таригин шол хәбәрсиз гафилә,  
Чүн һидајәт булмамыш, кәр бихәбәр дерсәм нола!

Шол күл үзрә дағылан әнбәрсифәтли сүнбүлә,  
Әнбәрү рејһан илә, ја мүшки-тәр дерсәм нола!

Сәнсиз еј чани-чаһан, бир пула дәјмәз каннат,  
Һичә дәјмәз нәснәји, кәр, ол гәдәр дерсәм нола!

Ким ки, һәгги пәрдәсиз јүзүндә, еј чан, көрмәди,  
Бибәсирәтдир, кәр анә бибәсәр дерсәм нола!

Нури-имандыр чәмалын, ким ки, «сәддәгна» демәз,  
Кафири-мүшрикди, анә, див әкәр дерсәм нола!

Зүлфү рүхсары дәһанын суреји-Нури-Духан,  
Мән бу мә'нидән она шамү сәһәр дерсәм нола!

Чүнки мә'нидә Нәсими Гаф имиш Әнга илән,  
Шол мүәлла гәдрә кәр ари күһәр дерсәм нола!

*Нәсими.* Ираг Диваны, сәһ. 203—204. Бу ше'рә индијә гәдәр шаирин јал-  
ныз Истамбулун Бајазид Университетиндә сахланан Диван нүсхәсиндә тәса-  
дүф едилмишди. Бах: *Ч. Гәһрәманов.* Көстөрилән әсәри, III чилд, сәһ. 303.

*Нәсими.* Ираг Диваны, сәһ. 204



\* \* \*

(мәфА'Илүн мәфА'Илүн фә'Улүн)

Һәбиба, фиргәтин салды мәләлә,  
Кәбаб олду чикәрим, һәм чу ләлә.

Нәсиб олмуш мәнә һәгдән никарә,  
Дилимдә кечә-күндүз аһу-налә.

Гашын меһрабинә гылдым сүчуди,  
Вәли, мүнкир олан дүшдү зәләлә.

Бојун Туба, ләбиндир аби-көвсәр,  
Јүзүн тә'нә урар бәдрү һилалә.

Рәгибин олмасын мәгсуди һасил,  
Әлиф тәк гәддими ол салды далә.

Мән ол гәввас тәки чан тәркин етдим,  
Сәнин чөһрәндәки ол хәттү халә.

Јер илә көк бүнјад олмаздан өндә,  
Нәсими ашиг иди ол чәмалә.

\* \* \*

(мәф'Улү мәфА'Илү мәфА'Илү фә'Улүн)

Дүнја дурачаг јер декил, еј чан сәфәр ејлә,  
Алданма анын алына, андан һәзәр ејлә!

Бир һалә гәрар ејләмәз әјјам, кечәр өмр,  
Еј әһли-нәзәр, бахма бу һалә, нәзәр ејлә!

Пајәндә декил дөвләти, еј хачә, чәһанын,  
Әсбабинә, алданма, кәл ондан күзәр ејлә!

Дүнја евинин султанаты беш күн имиш чүн,  
Бүнјадын гыр анын, әр тәк, зирү зәбәр ејлә!

Кәр ашиг исән сидгилә шол дилбәр үчүн, кәл,  
Чан илә чаһан ортаја гој, тәрки-сәр ејлә!

Кәр Мусәји-Имран кими шол нарә саташмаг,  
Кәл, табишини кестәрү шәрһи-шәчәр ејлә.

Дүшдү сачынын зүлмәтинә көнлүм, илаһи,  
Шол һали-пәришанә бу шами, сәһәр ејлә!

Чүн һүснүнә хәтм олду бу күн дөврн-мәләһәт,  
Еј фитнәләрин хатәми, шәггүлгәмәр ејлә!

Шол пүстәдәһанын хәбәрн верди Нәсими,  
Ширинләрә шол түнки-шәкәрдән хәбәр ејлә!

\* \* \*

*(мәф'Улу мәфА'Илу мәфА'Илу фә'Улүн)*

Еј хәстә көнүл, дәрдинә дәрман тәләб ејлә!  
Кәр чан диләр исән јерү, чанан тәләб ејлә!

Чүн Хызр һәјати-әбәди булмаг умарсан,  
Чан тәндә икән чешмеји-һејван тәләб ејлә!

Еј бүлбүли-гүдси, нә кирифтари-гәфәссән,  
Сындыр гәфәси, тазә күлүстан тәләб ејлә!

Тәһгиг хәбәрدير бу ким, «әл-чинси мин әл-чинс»  
Инсанә ириш, сөһбәти-үрфан тәләб ејлә!

Див илә мүсаһиб оланын дини хәтадыр,  
Зинһар ки, сагын адәми-инсан тәләб ејлә!

Кәр, бәндеји-талибсәнү мәтлуб диләрсән,  
Фәрманә бојун сун, улу султан тәләб ејлә!

Әркансыз оланларла рәфиг олма, Нәсими,  
Јол әһлини көззәт, әдәб-әркан тәләб ејлә!

\* \* \*

*(фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн)*

Кетмәкә әзм ејләмишсән, еј диларам, ејләмә!  
Һәсбәтәнлилләһ мәни, бисәбрү арам ејләмә!

Данеји-мишкин халын чүн көнлүмү сејд ејләди,  
Бу тутулмуш сејдә, шаһим, зүлфүнү дам ејләмә!

Зүлфүнү бәрки-күл үзрә, еј пәри, дағытма, кәл,  
Бунча көнлү јанмышын сөвдасыны хам ејләмә!

Өмрүмүн сүбһү јүзүндүр, бәхтимин шәм'и сачын,  
Кетмә, еј дилбәр, көзүмдән сүбһүмү шам ејләмә!

Риндү гәллашәм әзәлдән, гојмакил заһид адым,  
Лаубали ашиги аләмдә бәднам ејләмә!

Ашигин тәрк етмәк истәр көнлүм, амма чин декил,  
Ја илаһи, кимсәји сән бисәрәнчам ејләмә.

Чешмеји-лә'лин сујундан бир гәдәһ сун сағијә,  
Иштијагиндән Нәсими көзләрин чам ејләмә!

\* \* \*

*(фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн)*

Бәрки-нәсрин үзрә мүшкин зүлфүни дам ејләмә!  
Ашиги-ашүфтеји-бисәбрү арам ејләмә!

Шол моғолчин көзләринлә чүнки алдын көнлүмү,  
Бағрымы чөвр илә пүрхун, еј диларам, ејләмә!

Кимсә чүн анын вүсалын булмады тамат илә,  
Әбсәм, еј хәлвәтнинин, әндишеји-хам ејләмә!

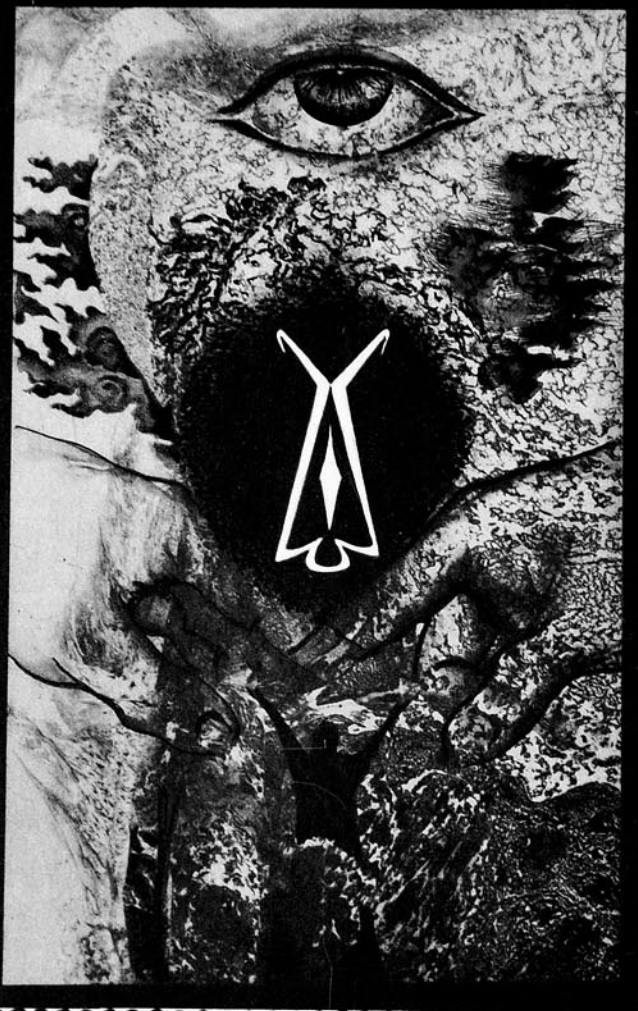
Ашиги-садиғ дузағын гушу, еј заһид, декил,  
Данә гојма тәсбиһи, сәччадәји-дам ејләмә!

Зүлфү рүхсаридир анын зикримиз һәр сүбһү шам,  
Зикрисиз һәркиз, илаһи, сүбһүмүз шам ејләмә!

Вә'дә чүн верди бизә һәг сәлсәбилү һури-ејн,  
Гојма әлдән шаһиди, тәрки-мејү чам ејләмә!

Чүн Нәсиминин мурады сәнсэн, еј арами-чан,  
Хәлг ичиндә аны дүшмәнкамү бәднам ејләмә!





\* \* \*

Сән мана кәр жар исән, вар еј көнүл жар истәмә,  
Жару дилдар ол мана, сән жару дилдар истәмә.

Бивәфадыр чүн бу аләм, кимдән истәрсән вәфа,  
Бивәфа аләмдә сән **жари-вәфадар** истәмә.

Күл булунмаз бу дикәнли дүнјанын бағиндә чүн,  
Әбсәм ол, биһудә күлсүз јердә күлзар истәмә.

Мә'рифәтдир халис алтун сиккәси, фәзлү һүнәр,  
Алтуну таны дөгәлдән ари динар истәмә.

Дүнјанын мигдары јохдур, кәр билирсән гәдрини  
Гәдринә инанма анын, гәдри-мигдар истәмә<sup>1</sup>.

Һәггә мүнқирдир фәғиһ, инанма ол шејтанә ким,  
Јохдур ол чинхилгәтин затында играр, истәмә.

Ари көфтар, еј көнүл, кәрчәкләрин нитгидүрүр,  
Һәр дили әкридә јохдур ари көфтар, истәмә.

Чифәдир дүнјаву анын талиби ады кәлаб,  
Олма кәлб, анын ким, олду ады мырдар, истәмә.

Шәрбәти ағулудур фани чаһанын, сән анын,  
Шәртәбиндән нушү дару умма, зинһар, истәмә.

Дүнјанын севкиси ағыр јүк имиш мәндән ешит,  
Нәфсинә јүк етмә аны, еј сәбүкбар, истәмә.

Истәјән мурдары кәркәсдир мүдам, еј түрфә гуш,  
Хызртәк шәһбази ол, мырдарә мырдар истәмә.

Бир әмин мәһрәм булунмаз, еј Нәсими, чүн бу күн  
Хәлгә фаш етмә бу сирри, кәшфи-әсрар истәмә.

<sup>1</sup> Бу бейтә шаирин јалһыз Ираг Диванында раст кәлирик.  
*Нәсими*. Ираг Диваны, сәһ. 207.

\* \* \*

*(мәф'Улү мәфА'Илү мәфА'Илү фә'Улүн)*

Еј руһи-гүдүс, чифеји-мырдарә жапышма!  
Күлзари-чинани гојубан харә жапышма!

Мәһбуби-әзәл, јари-әдәб вар икән, еј јар,  
Әғјар әтәкин тутмаву әғјарә жапышма!

Мәнсур тәк әкәр истәр исән мәнзили-али,  
Итирмә бәга дари, фәна дара жапышма!

Еј күләји инчудән едән, мәндән ешит пәнд,  
Сөз дүррүнү тут, лә'лә'и-шәһварә жапышма!

Еј мә'рифәтин мүшәфи, еј кәнз илә мүсбаһ,  
Мифтаһ будур мәчмеји-мухтарә жапышма!

«Галудән» әкәр аләмә играр илә кәлдин,  
Тәрк ејләмә играрыны, инкара жапышма!

Кәсб ејләмәјән ахирәти, аны дәли бил,  
Кәр агил исән дүнјәви-гәддарә жапышма!

Сачы гаранын зүлфүнә жапышды Нәсими,  
Еј бадә верән өмрүнү, зүннарә жапышма!

\* \* \*

*(мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн)*

Дүшмүш мүнбәр сүнбүлүн хуршиди-табан үстүнә,  
Шол рәсмә ким ала көзүн күлбәрки-хәндан үстүнә!

Көнлүмү виран ејләдим, мөһрин јерин чан ејләдим,  
Чүн ешгими шан ејләдим, дүшдү гәмин чан үстүнә.

Рүхсарын үзрә зүлфүнү һәр дидә ким көрдү деди:  
Күфри-сијәһдир, санасан, дағытмыш иман үстүнә.

Јагути-рејһандыр хәттин, еј гути-чан, лә'ли-ләбин,  
Шол нөв'ә дүшмүшдүр ки, Хызр ол аби-һејван үстүнә.

Дәрди-мәһәббәт ашигә дәрман јетәр дур, еј тәбиб,  
Һәрдәм мәнә мин дәрд илән артырма дәрман үстүнә.

Нури-гәчәлла сиррини халында көрдү көзләрим,  
Көр ким, нә сурәт бағламыш, шол чешми-кирјан үстүнә.

Ешгиндә, еј арами-чан, кәрчи Нәсими олду хақ,  
Дурмуш сәнинлә та әбәд шол әһдү пејман үстүнә.

\* \* \*

*(мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн мүстәф'илүн)*

Кәлжил ки, мүштаг олмушам ширин ләбин күл гәндиңә,  
Кәл, гәнди-мисридир ләбин, гәндиң иләт күлгәндиңә.

Һәр ганда ким, шәрһ ејләрәм ширин додағын гәндиңә,  
Әрваһ ушәр синән кими ол лә'ли шәккәр хәндиңә.

Мишкин сачын мәнән мәни кәсдивү пејвәнд ејләди.  
Тәһсин анын тәгсиминә, рәһмәт анын пејвәндиңә.

Шәһла көзүн алды көнүл, анд ичди, андан јох деди,  
Олсун кәффарәт чанү дил кәрчәкләрин совкәндиңә.

Зүлфү гарадыр, гашы һәм сәрви-хураман дилбәрин,  
Гашларына гурбан олам, һәм түрреји-дилбәндиңә.

Еј ешги инкар ејлијән, чуну, чәравү чәндә гој,  
Нишин дүшәрсән ашигин чуну чәравү чәндиңә.

Зүлфи-кәмәндиңән көнүл гуртулмаз, ајруг ејлә, бил,  
Севдасинә чан бағлады, һәм гојду көнүл бәндиңә.

Еј заһид, әбсәм ол, мәнә чоһ таматын әрз ејләмә,  
Мән ашиг олдум кирмәзәм һәр гиссәханын пәндиңә.

Чүн шәһријарын шәһринә бу күн Нәсимидир мәлик,  
Бујруг аныңдыр, һөкм анын, һәм шәһринә, һәм кәндиңә.

\* \* \*

*(фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн)*

Мөвсимни-новруз нијсан ашикар олду јенә,  
Шәһримиз шејхи бу күн хош бадәхар олду јенә.

Гөнчәдән күл баш чыхарды, салды јүзүндән нигаб,  
Бүлбүли-шејда хәтиби-лаләзар олду јенә.

Әски дүнја јенки хәл'әт кејди бу мөвсимдә уш,  
Чөврәси дүрлү бу күн нәгши-никар олду јенә.

Бадә ичмәк рөвзәдә кәр сән диләрсән һур илә,  
Јар әлин дут бағчаја кир новбаһар олду јенә.

Нәркиси көр чам әлиндә меј сунар арифләрә,  
Чүмләси сәрмәст олуб, кәнди-хумар олду јенә.

Сағијә, чами кәтир ким, мән ушатдым төвбәми  
Әски тә'лимим мәним бие'тибар олду јенә.

Сән Нәсими разини, еј дан јели, јарә јетир,  
Онсузун һалы-пәришан, бигәрар олду јенә!

\* \* \*

*(мәф'Улу фА'илАту мәфА'Илу фА'илү фА'илүн)*

Шол шәм'н көр ки, нуринә пәрванәјәм, јенә,  
Баш ојнамагда көр нечә мәрданәјәм јенә.

Саги, ләбиндән әсрәмишәм шол гәдәһдән үш,  
Мәстанә көзләрин кими, мәстанәјәм јенә.

Бәзми-әзәлдә һәмнәфәсим кәрчи чам иди,  
Шүкр ејләрәм ки, һәмдәми-пејманәјәм јенә.

«Галу бәладә» куја хәрабат иди јерим,  
Шол мә'нидән мүчавири-мејханәјәм јенә.

Әндишәнин имарәтини гылмышам хәраб,  
Шол кәнчи-бинһәјәтә виранәјәм јенә.

Еј чөвһәрин бәһасыны, мигдарыны билән,  
Әсдаф ичиндә көр ки, нә дүрданәјәм јенә.

Ја рәб, нә сәһр едәр бу пәришәклу шивә ким,  
Зәнчири-чә'ди-зилфинә диванәјәм јенә.

Еј билмијән бу чани-әзизин һәгигәтин,  
Чаны биләнә сор ки, нә чананәјәм јенә.

Ешгин тәк ај чәмал илә әфсанә филмәсәл,  
Хәлгин дилиндә көр ки, нә әфсанәјәм јенә.

Јүзүндә, еј сәнәм, көрәли зилфү халини,  
Дами-бәладә данә кими данәјәм јенә.

Кәшф ејләди Нәсими дәһанын рүмузини,  
Мифтаһи-гејбә көр ки, нә дәнданәјәм јенә.

\* \* \*

*(фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн)*

Рәһмәти кәлди, иришиди Фәзли-рәһманын јенә,  
Чичәки ачылды, күлдү шол күлүстанын јенә.

Көнлүмүн әһвалыны кәлди, көзүмдән сорду јар,  
Овни ирди дәрдә јанан чанә дәрманын јенә.

Кәлди руһәфза ләбиндән сусамыш чанә сәлам,  
Хызра ән'амы иришиди, аби-һејванын јенә.

Фиргәтин дөвраны кечди, кәлди әјјами-вүсал,  
Мүддәти-өмрү түкәнди, ачы һичранын јенә.

Күл көтүрдү пәрдә јүзүндән, ачылды новбаһар,  
Рөвнәги кәлди, дирилди бағу бостанын јенә.

Зүлмәтиндән лејләтүл-һичрин мәнә ајруг нә гәм,  
Нури чүн дүшдү мәнә, шол маһи-табанын јенә.

Әһдү пејманындан, еј чан, истәди чан әл'јумаг,  
Гојмады мөһрү вәфасы, әһдү-пејманын јенә.

Зүлфүнүн чининдән олду дилбәрин буји-вәфа,  
Әнбәри јајылды шол зүлфи-пәришанын јенә.

Башыма гутлу әјағын кәлди, басды ол никар,  
Көлкәси дүшдү мәнә сәрви-хураманын јенә.

Еј гәмәр, ејнин бәла јетмәзмиди аләмдә ким,  
Фитнә олду хәлгә зүлфи-әнбәрәфшанын јенә.

Чүн Нәсиминин ганына сусамыш јарын ләби,  
Нолду, еј мүнкир, сәнә ким, гајнады ганын јенә?

\* \* \*

(мүфтә'илүн мәфА'илүн мүфтә'илүн мәфА'илүн)

Сурәти-һәггә, еј гәмәр, бәдри-рүхүндүр ајинә  
Даш ола ким ки, сурәтин олмаја ашиг ајинә.

Ешги-рүхүн тәригидир дари-сәламәтын јолу,  
Мәнзилинә хачән ирәр ким ки, бу јолда дајинә.

Дүнјәвү мүлкү малинә мејлү мәнәббәт ејләмә,  
Чүн кедәчәксән, еј мәлик, ахирәтин сарајинә.

Нур илә чәннәтулига көрмијә һәгдән ејлә бил,  
Ким ки, јүзүндә көрмәди һәги бу күн мүајинә.

Вәсли-рүхүндә, еј пәри, та әбәд олду мөһтәчиб  
Ким ки, мүгәјјид олмады зүлфи-кирәһ кәшајинә.

Фатиһәдир анын јүзү, нунү әлифдир ајәти,  
Сәллү вәсәлләмү Әли сурәти-чанфәзајинә.

Зүлфү дүтасынын гәмин сор бу әсири-ешгә ким,  
Олду әсир едән мәни силсилеји-дутајинә.

Башына ким ки, дүшмәди көлкәси әнбәрин сәнин,  
Дөвләтә садиг олмады, уғрамады һүмајинә.

Ешгинә ким ки, гылмады баш илә чанынын фәда,  
Дәрдинә чарә булмады, уғрамады дөвајинә.

Вермишәм ол гара сачын гөвлү гәрарына көнүл,  
Кәрчи инанмазам анын әһдинәвү вәфајинә.

Нүснү рүхүн зәкатыны ајә кәр ејләсән әта,  
Меһри-мүнири-тәл'әтин куриנә, маһи бајинә.

Нүснүнә халигүлбәшәр хәтми-мәләһәт ејләди,  
Хәтмә дуасыдыр бу күн, хәтм едирәм дүајинә.

Чанверичи ләбиндәдир шәрбәт хәстә көнлүмүн,  
Кимдир иришдирән аны шәрбәтинин шәфајинә.

Лә'ли-ләбин һәдисини инчүјә нисбәт ејләјән,  
Көр нә чәфаләр ејләди көвһәри-чанфәзајинә.

Ешгинә вермәсин көнүл ол сәнәмин Нәсими тәх  
Ким ки, тәһәммүл ејләмәз чөврүнәвү чәфајинә.



\* \* \*

(мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн)

Кәл, еј сәркеш, нәснәтдән бурах әглин гулағына,  
Көзәт ким, бунча ләззәтләр верир чанын димағына.

Кәл олма зағ, үш истә, гөвли-тути ки, шәкәр ола,  
Ешит бүлбүл нечә сөјләр гонубан күл будағына.

Гара јелләр, јашыл бағлар, әлин тутар, көзүн ағлар,  
Дышын јанар, ичин јанар, салар дузах бучағына.

Гојуб кеч дүнјанын варын, бу мурдардан јујун, арын,  
Ки, дидарын көрүб јарын гонуб чәннәт будағына.

Бу фани дүнјада бағи ки, галмазсан, күман етмә,  
Накаһ бир күн әчәл јели әсәр өмрүн чырағына.

Ији кәлди, јавуз кетди, нә дерсән, кәндүјә нетди?  
Нәзәр гылмады кимсәнин гарасинәвү ағына.

Кечирдин өмрүнү чил-чил, кәрәк агла, кәрәксә күл,  
Дәхи әлин ирәр декил, анын Фирдовси-бағына.

Әрәнләр һәр јазын, гышын, јемәзләр дүнја тәшвишин  
Ки, салмазлар көнүл гушун бу дүнјанын дузағына.

Вүчудин, мүлкин, еј агил, диләрсән јанмаја ода,  
Әгил дәхлин пукарындан јашыр нәфсин бычағына.

Јоландын бир јола сән ким, узағдыр, мәнликин тәрк ет,  
Азугсуз кишиләр дујмаз бу јолларын узағына.

Әмәлдә нәснәси јохдур, фәна евдә Нәсиминин  
Дили хошдур, әли бошдур, кедәр бағи-дурағына.

\* \* \*

(мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн мәфА'Илүн)

Сачыбдыр данеји-халин көнүлләр гушуна чинә,  
Хәбәр дүшдү бу мә'нидән Хәтавү Рум илә Чинә.

Көнүл лачын иди, дүшдү ки, алә ол көкәрчини,  
Көкәрчин бајгуша дүшдү, јазыгдыр шимди лачинә.

Јүзүн күлзар пәрчиндир, гонубдур пәрчинә пәрчин,  
Нә күлдүр билмәзәм, ја рәб, ки, пәрчин гонду пәрчинә.

Чаһанда көрмәмиш кимсә ки, бајгуш алә көкәрчин  
Гәзәји-асиманидир, бәла кәлмиш көкәрчинә.

Хилафи-вә'дә кәр гылса Нәсими гәм декил, шајәд,  
Тәрәһһүм ејлијә бир кәз, јаланы дәкшүрә чинә.

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн*)

Башыны топ ејлә кэл кир, вәһдәтин мејданинә,  
Еј көнүл, мүштагсән, кәр зүлфүнүн човканинә.

Ашигин ганилә ојнар дилбәрин симин эли,  
Еј јаланчы, ашиг, әбсәм, кирмә чанын ганинә.

Чәкмәјән ешгин бәласын, көрмәјән ешгин гәмин,  
Дәрди дәрмансыздыр анын, чарә јох дәрманинә.

Чаныны гурбан гыландыр јар үчүн керчәк шәһид,  
Һәр нәфәс мин рәһмәт олсун, ол шәһидин чанинә.

Зүлфүнүн сиррин нә билсин заһид, аны сор мәнә,  
Кәр әсир олмаг диләрсән зүлфи-мишкәфшанинә.

Кәл нигабын тәрфини күлкүн јанағындан көгүр,  
Та күлүстан күлмәсин ајруг күли-хәнданинә.

Хубларын бағында чохдур фитнәли нәркис, вәли,  
Фитнәләр хәтм олду анын нәркиси-фәттанинә.

Еј уман, јарынки күн учмағыны кәл, көр ки, мән,  
Сатмышам аны бу күн јарын ләбү дәнданинә<sup>1</sup>.

Лә'лү мәрчандыр додағын, лә'ләји-тәрдир дишин,  
Афарин шол бәһри-кәнан лә'ләји-мәрчанинә.

Чәрх охудар киприкин, гөвсү-гүзәһ гашын, вәли,  
Уғрамаз ашигдән ајруг ол охун пејканинә.

Еј Нәсими, кәр сөзүн мәниси бипајан декил,  
Нејчүн ирмәз кимсәнин фикри анын пајанинә.

<sup>1</sup> Бу бејт Ғ. Араслынын (сәһ. 19) вә Ч. Гәһрәмановун (сәһ. 44) китабларын­да чап олунмајыб. Лакин Ч. Гәһрәмановун чап етдирдији үч чилдликдә (III чилд, сәһ. 152) јер верилмишдир.  
*Нәсими*. Ираг Диваны, сәһ. 216.

\* \* \*

(*мүфтә'илүн мәф'Аилүн мүфтә'илүн мәфА'илүн мәфА'илү*)

Дүшдү көнүл ала көзүн ағына, һәм гәрасинә,  
Ајруг анынла кимсәнин ағына, һәм гәрасинә.

Кәлди фәғанә чан јенә, неј кими, сузи-дәрд илә,  
Ким нә билир бу хәстәнин дәрди нәдир, дөвасы нә?

Түррәләрин бәлаләрин сор мәни-мүбтәлајә ким,  
Сынамыш ол бәласыны, чан вериб һәр бәласинә.

Чүнки чәфасыз еј көнүл, кимсә мурада ирмәди,  
Чөврә тәһәммүл ејлә, дур, шол сәнәмин чәфасынә.

Нурү зија ичиндәјәм фәргә, вәли, бу һаләти,  
Ол нә билир ки, дүшмүшәм, мөһри-рүхүн һөвасинә.

Јекчәһәт олғыл, еј көнүл, чанү чәһанә ур гәфа,  
Јүзүнү доғру дут һәгә, ур гамунун гәфасынә.

Һүснү чәмалә бахмаға ари сәфа нәзәр кәрәк,  
Дүшмәјә арисиз нәзәр ајинәнин сәфасынә.

Дилбәр әлиндә ашигин гәтли нәдән ола һәрәм,  
Ашигә чүн һәләл едәр вәслини ган бәһасынә.

Чүн бу јаланчы дүнјанын агибәти фәна имиш,  
Кеч гамудән Нәсими тәк, бахма анын фәнасинә.

\* \* \*

*(фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн (фА'илү)*

Дил јазан һүсн јаландыр, вармазам базаринә,  
Керчәк олмаз әкридил, инанмазам играринә.

Вари мөһнәтдир чаһанын, нә умарсан, еј көнүл,  
Лә'нәт олсун бу чаһана, һәм чаһанын варинә.

Тәхтә чыхмаг истәмәз Мәнсур олан, ја минбәрә,  
Һәр ки, Мәнсур олду чыхды шаһи-ешгин даринә.

Дүнјанын назу нә'ими чифәдир, јә'ни нәчис,  
Еј көнүл, таһирсән ахыр сунма әл мурдаринә.

Һәг билир, һәр ишә сәбр ет, гүссә јемә, фариг ол,  
Вәгти јетсин бу чаһанын гој, гатылма каринә.

Чүн Нәсиминин гәмәндән Фәзли-һәг вагифдүрүр,  
Гәм декил кәр кимсә олмаз мүттәле' әсраринә.

\* \* \*

*(мүфтә'илүн фА'илүн мүфтә'илүн фА'илүн)*

Јандырычы фиргәтин јахды мәни наринә,  
Көнлүм улашмаг диләр јари-вәфадаринә.

Ешгә әсир ејләди чанымы шол чөври чох,  
Лүтф илә бир бахмады јари-кирифтаринә.

Олду көзүмдән ираг шол сәнәмин сурәти,  
Ја рәб, иришдир мәни дөвләти-дидаринә.

Кәрчи сүзүлмүш көзү ејләди сајру мәни,  
Рәһмәти анын ганы ашиги-бимаринә?

Јүрәкими јарәли ејләди шөвгүн, ириш,  
Јарәсинә бах бу күн, гојма аны јаринә.

Јандырырам чанымы шәм'инә пәрванә тәк,  
Јанар имиш јар ичүн васил олан јаринә.

Мүлк илә мал, еј мәлик, кимсәјә чүн галмады,  
Јох тут аны, һеч сај, галма онун варинә.

Ешгинә «Галу бәла» чүн демишәм сидг илә,  
Әһдини сындырмазам дурмушам играринә.

Јарә Нәсими кими чаныны гурбан едән,  
Мәһрәм олур та әбәд мәхзәни-әсраринә.

\* \* \*

(*фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн (фА'илү)*)

Дэрдмэнд етдин мәни, еј дэрдэ дэрман, ермәни,  
Галмады ешгин јолунда бэндэфэрман, ермәни.

Нә пәри, нә адәми бу шәкл илә мән көрмәдим,  
Чәннәти-һуримисән, јохса ки, ризван ермәни?

Анча ким, сә'ј ејләдим назик чәмалын көрмәјә,  
Зәррәчә јумшалмадын, еј көнлү зиндан, ермәни.

Исији-Мәрјам һәгичүн ихтијарым галмады,  
Синәми бүрјан едәрсән, бағрымы ган, ермәни.

Горхурам мән дәрвишә сән дејәсән дин тәркин ет,  
Нечә ки, бағлады зүннар Шејх Сән'ан, ермәни.

Өрткүнән, чанан, јүзүнү чешми-бәдхәһ көрмәсин,  
Јохса дининдән чыхар, чох-чох мүсәлман, ермәни.

Ганда бир хач әһли варса, чүмләсин сејр етмишәм,  
Булмадым бир сәнә нисбәт чани-чанан, ермәни.

Гөнчә ағзындан хәбәр истәр Нәсими сормаға,  
Сидг илә веркил хәбәр, еј раһәти-чан, ермәни.

\* \* \*

(*мәф'Улу фА'илАтү мәфА'Илу фА'илүн (фА'илү)*)

Кәлкил ки, алды шөвги-чәмалин гәрарими,  
Фаш ејләди фәраги-рүхүн һали-зарими.

Јахды фәрагин, еј күли-хәндан, ичимдә нар,  
Кәлкил ки, сөндүр, аби-вүсалинлә нарими.

Ја рәб, зәманә һәггинә мән нејләдим ким, ол,  
Мәндән чәфаву чөвр илә ајырды јарими?

Вәслинлә шакир олмуш икән бәхти-сә'дилән,  
Гачырды һасидин сөзү мәндән, шикарими.

Нәгшү никары көр фәләкин ким, нә нәгш илә,  
Нәгш ејләдивү гапды әлимдән никарими.

Еј Латә тапычы, сәни ејб етмәзәм, нәдән  
Ким, көрмәмишсән ол сәнәми-күл'үзарими.

Мән јары гылмышам ики аләмдә ихтијар,  
Мәндән ким, ајруг ала билүр ихтијарими?

Дүшдүм ләбин вүсали-мејиндән хумаринә,  
Кәлкил һәм ол шәраб илә дәф' ет хумарими.

Шөвгүн гышында ағлајычы көзү јашлыја  
Вәслин бәһарә дөндәрә кәлсә бизарими<sup>1</sup>.

Мәнсури-ешгин агибәти дари етди дар,  
Ол дарә кәл ки, та көрәсән анда дарими.

Зүлфү гашын шүмарини кәл, сор Нәсимијә,  
Та сән һесабыны биләсән, мән шүмарими.

*Нәсими.* Ираг Диваны, сәһ. 221. Бу ше'рә индијә гәдәр шаирин јалныз М-188/5225 шифри алтында мұһафизә олунан Бақы Диван нүсхәсиндә раст кәлимишди. Бах: *Ч. Гәһрәманов.* Көстәрилән әсәри, II чилд, сәһ. 599.

<sup>1</sup> Бу бејт М. Гулузадәнин китабында јохдур (сәһ. 138—139). *Нәсими.* Ираг Диваны, сәһ. 222.

\* \* \*

(фә'илАтү фА'илАтүн фәилАтү фА'илАтүн фА'илАтү)

Әчәба, бу һури жүзли мәһи-бәдр, ја пәримми?  
Боју сәрви-бустани, јаһағы күли-тәримми?

Ләби-лә'ли чанфәзасы урар аби-Хизрә тә'на,  
Бу шәкәр додаглы, јә'ни сөзү шөјлә шәккәримми?

Дүшәрәм одуна көрчәк бу мәләксима һәбиби,  
Әчәба бу Чин бүтинин жүзү нәгши-азәримми?

Ариди сәба сујундан шәкәри ширин ләбинин,  
Хәчил ејләјән күлаби күли-аризин дүримми?<sup>1</sup>

Кечәләр хәјали-көзүн кәтирир көзүмә шәбхун,  
Бу көзү чаду һәрами јағы јатлу<sup>2</sup> чәримми?

Бу тәсәлсүлилә дөврүн дүширән мәһи-тәмамин,  
Шәби-гәдр кечәси бу ики зүлфи чәнбәримми?

Көзү, гашы, зүлфү, халы бу чаһаны таладылар,  
Гаму шол әмири-һүснүн сипәһивү ләшкәримми?

Төкүлүр сөзә кәличәк дүрү лә'лә ләбләриндән,  
Әчәб ол шәкәр дәһанын диши нәзм көвһәримми?

Сачы илә һәмдәм олмуш бу шикәстәдил Нәсими,  
Кәл инанмаз исән уш көр дәми мишкү әһбәримми.

<sup>1</sup> Бу бейтә нә Ч. Гулузадәнин (сәһ. 136), нә дә Г. Араслынын (сәһ. 81) китабларында тәсадүф едилир.

<sup>2</sup> Јатлу — ја атлы — ред.  
Нәсими. Ираг Диваны. сәһ. 222—223.

\* \* \*

(мәф'Улү мәфА'Илү мәфА'Илү фә'Улүн)

Еј бәди-сәба, мәндән иләт јарә сәлами,  
Ол гәмзәләри әрбәдәчи, ејни һәрәми.

Мүштагә нәдир чарә, мана билдир аны ким,  
Кәл фүрсәт ола јарә јетирмәк бу пәјами.

Јандырды мәһи јандырычы фиргәти анын;  
Бир дәһи ганы ким, көрүм ол мәһи-тәмами.

Зүлфүндәнү халиндән анын дүшмүшәм ајры;  
Еј һәг, мана вер сән јенә ол данәвү дами!

Һүснүн күлүдүр Хосровы сәјјарә илән бу,  
Еј лә'ли нәчан бәндәси, јазыгды гулами<sup>1</sup>.

Мәгсуду кимин ким, ики аләмдә нә сәнсэн,  
Мәгсудуну итирдивү фәһ олмады ками.

Мә'нидә жүзү гибләдә ол ариф имиш, ким,  
Јүзүндүр анын гибләси, ејниндир имами.

Ол лөвһдүр, еј жүзү гәмәр, күл јаһағын ким,  
Руһүлгүдүс ол лөвһдән ендирди кәлами.

Бәзминдә эзәл сагиси лә'лин мана сунмуш,  
Ол бадәни ким. руһүләминдир долу чами.

Вәслин әбәди бәхт имиш, әмма нә дејим ким,  
Дөвран дејил багивү пејвәстә дәвами.

Намуса мәһи дә'вәт едир насәһү намә,  
Еј хачә, нәдир ашигә намусилә нами?

Вәсфиндә Нәсими сөзүнү әршә чыхарды  
Гансы сәдәфин инчиси булду бу низами?

<sup>1</sup> Бу бейтә шаирин јалғыз Ираг Диванында раст кәлибир.  
Ираг Диваны, сәһ. 223—224.

\* \* \*

(мүфтә'илүн мәфА'илүн мүфтә'илүн мәфА'илүн (мәфА'илү)

Шәрбәтин ачы фиргәтин нуш едәрәм шәкәр кими,  
Чанымы дутмушам гәмин гаршысына сипәр кими.

Јахма мәни фәрагилән, чүнки мән, еј јүзи гәмәр,  
Халисү мүхлис олмушам ешги-рүхүндә зәр кими.

Гурмуш чу јајыны көзүн, салмыш мәни фәрағә ким,  
Доғрамыш анын охлары, јүрәкими зәһәр кими.

Та көрәләр ки, мәғрибин күнәши доғмуш, еј гәмәр,  
Түрфә нигабыны көтүр, хәлгә көрүн гәмәр кими.

Ким ки, мәләк кими сәнә гылмады сәчдә, еј сәнәм,  
Та әбәд ады див имиш мүнкири-бибәсәр кими.

Кәрчи һидајәт ејләди Мусаји нарә ол шәчәр,  
Ашигә һадидир јүзүн, нуринә ол шәчәр кими.

Сидгү сәфавү зөвгилән һәггә улашү васил ол,  
Зәннү күманә мөһтәмил олма әкәр-мәкәр кими.

Сәндән әзәлдә, еј гәмәр, ашигә кәлди бир хәбәр,  
Бир дәхи сәндән истәрәм анчылајым хәбәр кими.

Халү хәтин Нәсимији ода бурахды, јандырыр,  
Көр нечә хош түтәр, гохар, уд илә мүшки-тәр кими.

\* \* \*

(фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн Фа'илүн (фА'илү)

Мәрһәба, хош кәлдин, еј дилдар, хош көрдүм сәни,  
Хошумсан, еј бәркүзидә јар, хош көрдүм сәни!

Доғрусу мүштаг идим чана, бәси дидарына,  
Еј көзү нәркис, јүзү күлнар, хош көрдүм сәни!

Кетмәјә чүн маһ булдун, кәлмәкә чүн афтаб  
һалија, еј көвкәби-сәјјар, хош көрдүм сәни!

Мүддәиләр тә'н урарлар фиргәтиндән һалыма,  
Бир дәхи бәр курији-әғјар хош көрдүм сәни!

Дәрдмәнд олмуш иди мискин Нәсими, сәнсизин,  
Еј вүсалин дәрдимә тимар, хош көрдүм сәни!

\* \* \*

(*фә'илАтүн фә'илАтүн фә'илАтүн фә'илүн (фА'илү)*)

Ләбләрин шәрбәтинә чешмеји-һејван сусады,  
Сулу инчуләринә тәшнә кими чан сусады.

Шәкәрин пүстеји-дәнданына һәр ким сусады,  
Санма ким, јалныз она пүстеји-хәндан сусады.

Әнбәрин сүнбүлүнә бади-сәһәркаһ әсичәк,  
Вәслинә лалеји-сираб илә рејһан сусады.

Ләбләрин дадына, ширин шәкәр олду тәшнә,  
Нә шәкәрдир, бу ким, ана шәкәристан сусады?

Чөврү бидал илә төкдү чикәрим ганыны јар,  
Шөјлә бәнзәр ки, чикәр ганына чанан сусады.

Нечә гәһр ејләјәсэн ашигинә рәһм ејлә,  
Ким, сәнин рәһмәтинә ашиги-ризван сусады.

Сајру олдум, кәрәм ет, ашигини сормаға кәл,  
Ки, көнүл вәслинә, еј дәрдимә дәрман, сусады.

Саллануб наз илә кәлкил ки, мәним дидәләрим,  
Ајағын тозуна, еј сәрви-хураман, сусады.

Күл кими күлә-күлә кәл, арадан пәрдә көтүр,  
Ки, јүзүн көрмәкинә, дидеји-кирјан сусады.

Дур, Нәсими сөзүнү төһфә үчүн бәһрә иләт  
Ким, анын сөзләринә дүрр илә мәрчан сусады.

\* \* \*

(*мәф'Улү мәфА'Илүн мәф'Улү мәфА'үлүн)*

Та сүнбүли-күлбүјин күлбәрки-тәрә дүшдү,  
Сәд фитнә һәр учундан дөври-гәмәрә дүшдү.

Шол гәмзә сәһамындан атдын чаныма бир ох,  
Ол оху ки, сән атдын, јанмыш чикәрә дүшдү.

Ким ки, диләди көрмәк дидарыны күнәш тәк,  
Бисәбрү гәрар олду, һәр бамү дәрә дүшдү.

Әнбәр гохусу тутду јер үзүнү сәртасәр,  
Та түррәләрин буји бади-сәһәрә дүшдү.

Киприкләринин сиррин әһли-нәзәрә сор ким,  
Пејвәстә анын зәхми әһли-нәзәрә дүшдү.

Һәр дил хәбәрин сөјләр ширин дәһәнин, ја рәб,  
Шол мүмтәнеји-чөһһәр кимдән хәбәрә дүшдү.

Әкси-рүхин, еј дилбәр, ја рәб, нә тәчәлладыр,  
Каһ нури анын Турә, каһи шәчәрә дүшдү<sup>1</sup>.

Тубајә нәзәр гылмаг учмагда мәнә дүшмәз,  
Нејчүн ки, мәним көнлүм ол симбәрә дүшдү.

Еј шәм', Нәсими тәк нејчүн чикәрин јанар,  
Сөн, дәхи мәкәр көнлүн ол симүзәрә дүшдү?

<sup>1</sup> Бу бејт М. Гулузадәнин китабында (сәһ. 125—126) јохдур.  
Нәсими. Ираг Диваны, сәһ. 234—235.

\* \* \*

Хэжалын дидежи-киржанэ дүшдү,  
Дилү чан һәр бири бир жанэ дүшдү.

Мэни мэн' еjlэjэн дэрбан өзүдүр,  
Ки, аһимдэн дэри-дэрбанэ дүшдү.

Эзэлдэн дүнjэдэ үрjан кэлибдир,  
Кедэндэ һэм кэнэ үрjанэ дүшдү.

Гэнаэт кушэсинэ кирсэ дэрвиш,  
Фарагэт мүлкинэ султанэ дүшдү.

Суфи, мэн' еjlэмэ гисмэт күнүндэ,  
Сэнэ мэсчид, мэнэ меjханэ дүшдү.

Сачын севдасына диванэ көнлүм  
Тавустэк варды һиндистанэ дүшдү.

Дү, зүлфүн чоканын көрдү Нэсими,  
Башын топ еjlэjиб меjданэ дүшдү.

*Нэсими.* Ираг Диваны, сәһ. 235. Бу ше'рә индиjә гэдәр шаирин jалныз М-188/5225 шифри алтында муһафизә олуан Бакы Диван нүсхәсиндә раст кэлиндийинә көрә Ч. Гәһрәманов ону «Әлавәләр»дә — шүбһәли ше'рләр арасында вермишдир. (Бах: Ч-II, сәһ. 583).

\* \* \*

(мәф'Улү мәфА'Илү мәфА'Илү фә'Улү)

Диним күнәши, дүнjада иманым, әфәнди,  
Аләмләр үмиди, мәһи-табаным, әфәнди.

Көнлүм, көзүмүн нури, вүчүдимдә һәjатым,  
Һәр дәм дамарымда доланан ганым, әфәнди.

Чәннәт чәмәниндә салубан һуру нәими,  
Күл раjиһәлү сәрви-хураманым, әфәнди.

Күлнаримү нарим, чичәким, меjвәли бағым,  
Лаләм, сәмәним, сүнбүлү реjһаным, әфәнди.

Каным, күһәрим, мә'дәни-јагути-рәваным,  
Гижмәтли олан лә'ли-бәдәхшаным, әфәнди.

Бағым, ирәмим, рөвзә илә һуру чинаным,  
Бүлбүлләр үчүн тазә күлүстаным, әфәнди.

Ешгиндә Нэсими диләмиш чаныны гурбан,  
Гурбанына гурбан ола бу чаным, әфәнди.

*Нэсими.* Ираг Диваны, сәһ. 244—245. Бу ше'рә индиjә гэдәр шаирин jалныз М-188/5225 шифри алтында сахланылан Бакы Диван нүсхәсиндә тәсадүф едилдийинә көрә Ч. Гәһрәманов ону «Әлавәләр»дә — шүбһәли ше'рләр сырасында вермишдир. Бах: Ч. Гәһрәманов. Кестәрилен әсәри, II чилд, сәһ. 591.



\* \* \*

*(фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илү)*

Ол күнәш жүзлү сәнәм, чүн әрзи-дидар ејләди,  
Көрдү заһид зүлфүнү, тәсбеһи зүннар ејләди.

Чүнки играр ејләмәз ашиг ријалы заһидә,  
Ғәм декил суфи әкәр ушшаги инкар ејләди.

Көрдү көзүм жүзүни гаршуда дурмуш дәмбәдәм,  
Гејрәтин оду дәм урду, чаныма, кар ејләди.

Јүзүни көстәр бизә, чанан, ки бу мискин көнүл,  
Иштијағындан мәнә бу дүнјаји дар ејләди.

Сагија, көздән көтүрмә чүр'әји-чами-нәмат,  
Кәндисин булду Нәсими мәсти-хуммар ејләди.

\* \* \*

*(фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илАтүн фА'илүн)*

Фиргәтин дәрди, никара, бағрымы ган ејләди,  
Рузкар олду мұхалиф, вәсли һичран ејләди.

Чанымы јахды фәрағын, та ким, ајырды мәни,  
Кәл, бу чансыз ашиги көр ким, нә бичан ејләди?

Бағрымын ганын көзүмдән һәр дәм ахыдыр гәмин,  
Еј сәнәм, ешгин мәни, көр ким, нә кирјан ејләди.

Дәрдимин дәрманыны фәзлиндән аллаһ ејлијә,  
Һәр дәвасыз дәрә чүн олду ки, дәрман ејләди.

Сирри-ешгин кәнч имиш, анын јери виранәдир,  
Јыхды ешгин көнлүмү, шол кәнчи виран ејләди.

Сәндән ајру дүшдүкүм тәгдир имиш мәнән декид,  
Һәгдир, еј чан, һәр нә ким, тәгдири-јездан ејләди.

Чаныны верди Нәсими чүн сачын зәнчиринә,  
Нејчүн анын мәскәнин зәнчирү зиндан ејләди.

\* \* \*

(мәф'Улу фА'илАтүн мәф'Улу фә'Улүн)

Өлминнәтүлилләһ ки, бу күн јар әлә кирди,  
Көнлүм диләјән дилбәри-дилдар әлә кирди.

Намәһрәмә фаш ејләмәзәм сиррим, илаһи,  
Мә'ниси бу ким, мәһрәми-әсрар әлә кирди.

Кәл лә'ли-ләбин шәккәрин, еј гасид, иләт ким,  
Ол лә'ли-ләби шәһди-шәкәрбар әлә кирди.

Кәл, фүрсәт әлә кирмишикән аны гачырма,  
Әғјары һәлак ејлә ки, ол јар әлә кирди.

Еј Муса, әкәр јүзүнә мүштаг исән анын,  
Итирмә тәчәлла јери, дидар әлә кирди.

Мәнсур кими сөјләрисәм даим «әнәлһәг»,  
Јапышдым анын зүлфүнә ким, дар әлә кирди.

Аһ етмә, дахи дәрәд илә, еј бүлбүли-ашиг,  
Чүн ирди баһар, күлшәни-күлзар әлә кирди.

Мат етди сачын буји бу күн мүшки-татары,  
Ол буји-сачын, нафеји-татар әлә кирди.

Мәһбуби-әмин, јари-әбәд булду Нәсими,  
Шүкр ејләди ким, јари-вәфадар әлә кирди.

\* \* \*

(мәф'Улу фА'илАтүн мәф'Улу фА'илАтүн)

Көркүлү јүзин нурундән аләм мүнәввәр олду,  
Ширин сөзүн гатында шәккәр мүкәррәр олду.

Додаларын сифатын һәр ким кәтирди дилә,  
Шол саәт ол ширин сөз ағзында шәккәр олду.

Мишкин сачын гүбары јолдаш олалы јелә,  
Чәннәт кими чәһанын торпағы әнбәр олду.

Шол ујгулу көзүндән голду бу күн гијамәт,  
Ки анын фитнәсиндән пүршүрү пүршәр олду.

Јаланчы мүддәнин гәлбини ат очаға,  
Ашигдир ол киши ким, камил мәһәк зәр олду.

Торпаг оланы санма ким, дүшдү гијмәтиндән,  
Торпаг икән Нәсими көр ким, нә чөвһәр олду.

\* \* \*

*(мәф'Улу мәфА'Илу мәфА'Илу фә'Улүн)*

Та көрдү күнәш ај јүзүнү дәрбәдәр олду,  
Бәдр ајә зөвал ирдивү дөври-гәмәр олду.

Шүмшад гәдин гылды ирәм бағрыны чөвлан,  
Сәрв она әсир олдувү мәнән бәтәр олду.

Ол жалә ки, дүшдү күли-рүхсарыныз үзрә,  
Бир гәтрә јағыш дамды һәмән лалә тәр олду.

Арифдир ичән чүр'әји, еј хосрови-хубан,  
Аләм дилинә дүшдүвү саһибнәзәр олду.

Чүн көрдү Нәсими үзүнү зүлфә долашды,  
Кетди шәби-һичр, өтдүвү шам, та сәһәр олду.

\* \* \*

*(мәфА'Илүн мәфА'Илүн фә'Улүн)*

Мәним јарым, вәфадарым, кәл ахыр,  
Мәләк сурәтли дилдарым, кәл ахыр.

Фәрағын чанымы јахды бәгајәт,  
Һәбибим, мунисим, јарым, кәл, ахыр.

Фәрағындан гаты диванә олдум,  
Кәрәм гыл, зүлфи-зүннарым, кәл ахыр!

Сәнин тәк көрмәдим бир күли-хәндан,  
Бәнөвшәм, тазә рүхсарым, кәл ахыр!

Гәрарым галмады, сәбрим түкәнди,  
Ләбү лә'ли-шәкәрбарым, кәл ахыр!

Мәнәм бүлбүл кими налану кирјан,  
Үзүндүр бағи-күлзарым, кәл ахыр!

Гашын гаршысына чаным бәрабәр,  
Мәним тирү кәмандарым, қәл ахыр!

Нәсими натәвандыр чүн гәминдән,  
Кәл, еј јари-вәфадарым, кәл ахыр!

НЭСИМИНИН ИРАГ ДИВАНЫНДА ОЛАН МҮХТЭЛИФ  
ШЕ'РЛЭРИН ИЛК ВЭ СОН БЕЈТЛЭРИ

с. 6-7

Илк бејт

Көзүңлө киприкин, гашын гарадыр,  
Зәһи һәг көр нә сурәтләр јарадыр.

Сон бејт

Нәсими чүнки һәггә васил олду,  
Һүвәлбағи, һүвәллаһүлбәгадыр.

с. 8

Илк бејт

Јүзүн ајинәји-әһли-сәфадыр,  
Сөзүн бу дәрдимә һәр дәм дәвадыр.

Сон бејт

Нәсиминин кәламындан ешит ким,  
Ки чаны һәгг илә һәм ашинадыр.

с. 8-9

Илк бејт

Олар ким бәндеји-фәзли-худадыр,<sup>1</sup>  
Мүһибби-ханәдани-Мустафадыр.

Сон бејт

Тәвәлла гыл, әја Сејјид Нәсими,  
Тәвәлла гылмајанлара бәладыр.

с. 9-11

Илк бејт

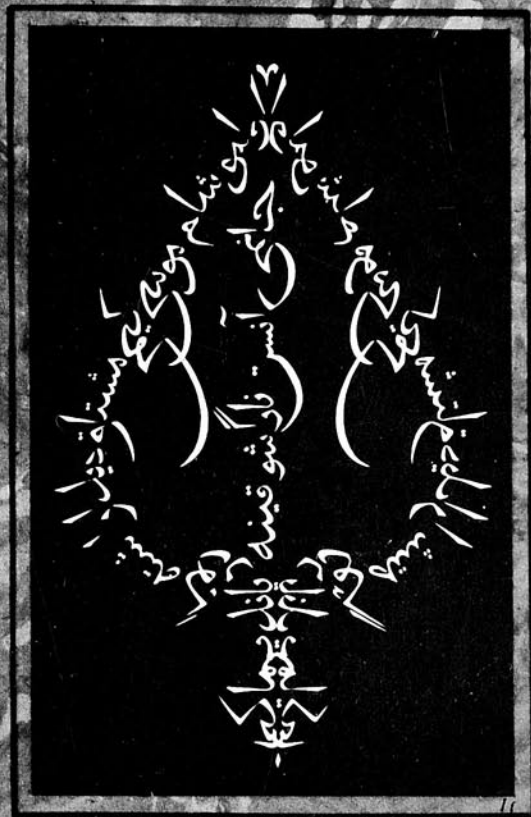
Гылан һәр нәсәји әмри-худадыр,  
Бу рәмзи билмәјәнләр ујхудадыр.

Сон бејт

Нәсими, језидә ким, лә'нәтим вар,  
Вәли мө'минләрә чаным фәдадыр<sup>2</sup>.

<sup>1</sup> Бу ше'р индијә кими шаирин јалныз ССРИ ЕА Асија Халглары Институнун Ленинград бөлмәсинин Әлјазмалары бөлмәсиндә В-4019 шифри алтында сахланылан Диван нүсхәсиндә өзүнү кәстәрмишди. Бах: *Ү. Гәһрәмов*. Кәстәрилән әсәри, II чилд, сәһ. 500.

<sup>2</sup> Бу дини ше'рә мүгајисә етдијимиз әсәрләрдә раст кәлмәдик.



Илк бејт

с. 11

Чәмалын гиблеји-әһли-сафадыр,  
Вүсалын Кә'бәву рүкни-минадыр.

Сон бејт

Әзәлдән гул олан али-әбајә  
Нәсими тәк чаһанда бир кәдадыр<sup>1</sup>.

с. 11–12

Илк бејт

Кәл, еј мө'мин, мәним чаным Әлидир,  
Нә чан, ким бил ки, чананым Әлидир.

Сон бејт

Нәсимијәм Әли мәдһин охурам,  
Ки, бүлбүли-күлүстаным Әлидир<sup>2</sup>.

с. 13–14

Илк бејт

Тәалаллаһ шән һүснүн сифати ким мүаладыр,  
Ки, әррәһман Әли әләрш истива о мөвладыр.

Сон бејт

Нәсимнин бу күн дүшдү көзүнә дишләрин әкси,  
Зәһи пакизә көвһәр ким, мүһити-ејни-дәрјадыр.

с. 14

Илк бејт

«Сәһаһүм рәббихүм хәмри» додағын көвсәриндәндир,  
Бу мејдән ичәнин нәгли һәдисин шәккәриндәндир.

Сон бејт

Нәсими масивәллаһдан кәсилди, дилбәри булду,  
Нәсими нејләсин, нетсин инајәт дилбәриндәндир.

с. 15

Илк бејт

Дүрри-бејзадыр вүчудин, һәг нишаны гандадыр,  
Заһиру батин чү сәнсән, бәс галаны гандадыр?

Сон бејт

Чүн Нәсими сирри Ибраһим Хәлилиндән булуб,  
Көр сәнә васил олубдур, чисмү чаны гандадыр?

<sup>1</sup> Бу ше'рә шаирин жалныз Бақы вә Ленинград Диван нүсхәләриндә раст кәлирик. Бах: Ч. Гәһрәманов. I чилд, сәһ. 128.

<sup>2</sup> Бу дини ше'рә мүгајисә етдијимиз китабларда раст кәлмәдик.



## Илк бејт

Еј јүзүн сәб'үлмәсани нәзәләлфурган будур,  
Вәһји-мүтләг, һәг кәлами «гафү вәлгур'ан» будур.

## Сон бејт

Кәл Нәсиминин әлиндән бадәји нуш ејлә ким,  
Лајәзали ишрәт олду гүссәсиз дөвран будур.

с. 21-22

## Илк бејт

Мә'анилү сөзүн дүрри-сәминдир,  
Бәянын мәһбити-руһүләминдир.

## Сон бејт

Нәсиминин тәһијјатү сәламы,  
Әләләһбабәһү вәл ашигиндир.

с. 22

## Илк бејт

Чаньын вүчуду сәнсиз лашеј кими әдәмдир,  
Сәндән чүда дирилмәк, мүштагә кеј әләмдир.

## Сон бејт

Зәргү ријадан олду јохсул, әкәр Нәсими,  
Јарын мәһәббәтиндән көр ким нә мөһтәшәмдир.

с. 22-23

## Илк бејт

Сачынын шәбиндә јүзүн ики һәфтәлик гәмәрдир,  
Бу сөзү билән билир ким, бу нәзәр нечә нәзәрдир.

## Сон бејт

«Әнә рәббикүм» одуна нечә јанмасын Нәсими,  
Бу «әнәлһәг»ин чырағы әбәди чү јанәсәрдир.

с. 23

## Илк бејт

Бәһри-мүһитә дүш ким, дәрјаји-ә'зәм олду,  
Адәмдән олма гафил, нејчүн ким, адәм олду.

## Сон бејт

Еј Кә'беји-һәгиги, ешгин ки, зәмзәм ејлә,  
Қим сусамыш, Нәсими, ајдыр ки, зәмзәм олду.

## Илк бејт

Лә'лин шәрабы шәрбәти-көвсәр декилмидир?  
Үзүн чырағы меһри-мүнәввәр декилмидир?

## Сон бејт

Сурәтдә кәрчи ады бәшәрдир Нәсиминин  
Мә'нидә көр ким, зати-мүтәһһәр декилмидир?

с. 26

## Илк бејт

Лә'линдә чамү бадә хәмри-мүсәффа декилмидир?  
Халын сијаһы әнбәри-севда декилмидир?

## Сон бејт

Чан верди Нәсими чүн баһиреји-вусалинә,  
Вәслиндән ол чыхыр тәмәнна декилмидир?<sup>1</sup>

с. 28

## Илк бејт

Јүзүн нури чамалын мәзһәридир,  
Сөзүн датлысы аби-көвсәридир.

## Сон бејт

Нәсими, «күнтә кәнз»ин мә'дәнисән,  
Бу бәһрә далмајан дивү пәридир.

с. 29-30

## Илк бејт

Шаһид лашәрик илә шол сәнәмин чәмалыдыр,  
«Лејсә кәмислиһи» анын мим илә нуну далыдыр.

## Сон бејт

Шүкр едәрәм илаһимә һәр нәфәс, еј Нәсими, ким,  
Әһли кәмала мәнтигин рәһмәти-зүлчәлалыдыр.

с. 30

## Илк бејт

Мәтлеји-һүснүн, еј сәнәм, мәзһәри-зүлчәлалыдыр,  
Чүмлеји-каинат анын пәртөвүнүн зүлалыдыр.

<sup>1</sup> Бу ше'рә мугајисә етдијимиз әсәрләрдә раст кәлмәдик.

### Сон бејт

Шүкр едэрэм илаһимә, һәр нәфәс, еј Нәсими ким,  
Көр бу чәмалы латәхәф рәһмәти-бизәвалыдыр.

с. 31

### Илк бејт

«Вәссәффати-сәффән» ким, киприкләрин сәфидир,  
«Вәззачират зизәчран» чан һичринин гәмидир.

### Сон бејт

Олду Нәсими гурбан дәр раһи-ешги-чанан,  
Ашигләрә бу еһсан әз фәзли-давәридир.

с. 32

### Илк бејт

Табәндә јүзүн табиши-бәдри-дүчајә тә'н едәр,  
Фәрхәндә зүлфүн көлкәси зилли-һүмајә тә'н едәр.

### Сон бејт

Бәнзәтмәз анын јүзүнү ајә, Нәсими, сор нәдән?  
Шол мә'нидән, һәр ким јүзүн көрмүшдүр ајә тә'н едәр.

с. 34-35

### Илк бејт

Шәһа, чүн сурәтин фүрганымыздыр,  
Ол он дөрд хәт бизим Гур'анымыздыр.

### Сон бејт

Сәнин чүн ејди-әкбәрдир чәмалын,  
Нәсиминин чаны гурбанымыздыр.

с. 35

### Илк бејт

Суреји-шәмс вәззүһа, чана, бу күн вәчһиндүрүр,  
«Ајәтүллејли-иза јәғша» ики зүлфиндүрүр.

### Сон бејт

Чүн Нәсими көрдү чисминдә Нәими исмини,  
Бөјлә Гур'ан деди, һәгдән ләвһи-мәһфузиндүрүр.

с. 38

### Илк бејт

Дүнү күн мүнтәзирәм мән ки, бу пәркар нәдир?  
Кәрдиши-чәрхи-фәләк, күнбәди-дәввар нәдир?

### Сон бејт

Тәрк евиндә сән әкәр һәмчу Нәсими оласан,  
Бир күн ола дејәсэн, чүббәвү дәстар нәдир?

с. 39-40

### Илк бејт

Һүснүн тәбарәкаллаһ әнвари-ләмјәзәлдир,  
Јүзүн шаһан ичиндә бимислү бибәдәлдир.

### Сон бејт

Чүн аләмин Нәсими гуртулду кәсрәтиндән,  
Вәһдәт кими бәғасы бимүддәти-әчәлдир.

с. 40-42

### Илк бејт

«Ја» вү «син» «мим» үчүн бәшарәтдир,  
«Әлиф»ү «лам»ү «һа» ишарәтдир.

### Сон бејт

Бир күнәшдир Нәсими ким, анын  
Нечәләр зәррәсинә һәсрәтдир.

с. 49

### Илк бејт

Јүзүн мәсһәфдир, еј руһи-мүнәввәр,  
Тәали шә'неји-аллаһү әкбәр.

### Сон бејт

Нәсиминин сөзү һәгдир, һәги бил,  
Ки һәгдир һәр нә ким, дилиндә сөјләр.

с. 52

### Илк бејт

Көтүрдү нигабы јүзүндән гәмәр,  
Утанды ләбиндән набатү шәкәр.

### Сон бејт

Нәсими кими ваһид ол јар илән,  
Икилик сифәтдән икилик битәр.

с. 52

### Илк бејт

Еј кәламүлаһ, әшја, нитг һәгдир сәрбәсәр  
Ким, ани охур «әнәллаһ» ајәти-нури-шәчәр.

Сон бејт

Сејјиди-садати мэдһини Нәсими сөјләјәр,  
Тутији-ширинмәгали нитг илә төкдү шәкәр.

с. 54

Илк бејт

Көзүн ач, көр, еј талиб, Әлидир дүккәнә сәрвәр,  
Мәһәммәд мә'дәнү кандыр, Әлидир гижмәти көвһәр.

Сон бејт

Нәсиминин дилү чаны Әли нуриндән од алыр,  
Әли вали, Әли вала, Әли сәрвәр, Әли сәфдәр.

с. 55-56

Илк бејт

Еј сачын зилли-илаһи, веј рүхүн аллаһу нур,  
Рөвзәннин сәрви бојундур, «әндәһа чәннәтү һур».

Сон бејт

Руһи-гүдсиндир Нәсиминин сөзү, еј зиндәдил,  
Кәр Мәсиһа тәк дирисән, јатма ким, чалынды сур.

с. 56-57

Илк бејт

Гарә сачын ки, зүлмәтиндәди нур,  
Анын адыдүрүр: нур, Әли нур.

Сон бејт

Нәсими сөзүнү гылсын тәтәббә',  
Нә фәзл олду бу әбди-фәзли-дәстур.

с. 57

Илк бејт

Сәнмисән, еј маһсурәт, чәннәтин ејниндә һур,  
Көзләрин ејни бәладыр, вәчһинин алнында нур.

Сон бејт

Кәмтәрин олду Нәсими, фәзли-һәггин чакәри,  
Чүнки вәслә васил олду, ешг илә булду һүзур.

с. 58

Илк бејт

Гејби-мүтләг сиррини кәрчи ки, пүнһан көстәрир,  
Ашкара кәндузин бәр вәчһи-инсан көстәрир.

Сон бејт

Вәслә василсән, Нәсими, дут гәнимәт бу дәми,  
Кәрдиши-чәрхи-фәләк нәкаһ ки, һичран көстәрир.

с. 58-59

Илк бејт

Ким ајдыр ким, үзүн күлнарә бәнзәр,  
Ки, јүзүн нураву күл нарә бәнзәр.

Сон бејт

Нәсими «күнтә кәнз»ин мәһрәмидир,  
Һәдиси лә'ләи-шәһварә бәнзәр.

с. 62-63

Илк бејт

Һәр јана ким, бахыр исән анда сән аллаһы көр,  
Гәнчәрү ким, әзм гылсан, шөјлә вәчһүллаһы көр.

Сон бејт

Елми һикмәтдән билирсән, кәл, бәрү кәл, еј һәким,  
Сән Нәсими мәнтигиндән динлә Фәзлүллаһы көр.

с. 63

Илк бејт

Сағији-вәһдәт мејиндән дилбәри-мөвлаји көр,  
Кәл ки, мәстани-әләст ол, бу мәһәл овлаји көр.

Сон бејт

Чүнки кәлмишдир хитаби сәнә «вәсчүд вәгтәрүб»,  
Еј Нәсими, гыл сүчуди, «әсчәди-ә'ла»ји көр.

с. 65

Илк бејт

Сирри-илаһи билән, шол хәтү халы билүр,  
Һалә хәбир олмајан, ганда бу һалы билүр?

Сон бејт

Кәрчи Нәсими бу күн чүмлә сән олдун вәли,  
Ким бу сөзү фәһм едәр, ким бу хәјалы билүр?

с. 66-67

Илк бејт

Чүнки билдин мө'минин гәлбиндә бејтүллаһ вар',  
Јенә тә'зим етмәдин, ол евдә ким аллаһ вар.

<sup>1</sup> Бу шәрә индијә гәдәр Азәрбајчан ССР ЕА Республика Әлјазмалары институтунда Ф № 2-1158 шифри алтында мұһафизә едилән чүнкдә тәсадүф едилмишди.



### Сон бејт

Бу Нәсими хәстәјә чөвр етмә, еј захид, јури,  
Биәдәблик ејләмә анынла, чүн аллаһ вар.

с. 67

### Илк бејт

Нурина салды нәзәр ол халиги пәрвәрдикар,  
Ајә дөһдү дәрдим, ол һејрәтдән олды тарумар.

### Сон бејт

Мән Нәсимијәм ки, мәдһи-шаһи-мәрдан сөјләрәм,  
Лафәтә илла Әли, ла сејфә илла Зүлфүгар.\*

с. 70

### Илк бејт

Кәл тамаша ејлә, захид, көр бу дәм абдалиләр<sup>1</sup>  
Мустафа гөвлүн дутуб кејсә эчәбми шалиләр.

### Сон бејт

Ол дөваздәһ, чардәһ, мә'суми-пакин јолуна,  
Мәшрәби һәг, раһи-һәг, играри һәг абдалиләр.

с. 71-72

### Илк бејт

Чүн «әләсти-рәббикум» куш етдиләр дәрвишләр<sup>2</sup>,  
Мәст олуб вәһдәт мејин нуш етдиләр дәрвишләр.

### Сон бејт

Еј Нәсими, олдылар мүлки-бәгадә чавидан,  
Чүн фәна дариндә әл бош етдиләр дәрвишләр.

\* Эрәбчәдир: «Әли кими кәнч, Зүлфүгар кими гылыңч јохдур»—демәк-дир.

<sup>1</sup> Бу ше'рә шаирин индијә гәдәр јалһыз Тәбриз Университетиндә сахланылан Диван нүсхәсиндә раст кәлмишләр. Бах: *Ч. Гәһрәманов. Көстәрилән әсәри, III чилд, сәһ. 356—357.*

<sup>2</sup> Бу ше'рә индијә гәдәр шаирин јалһыз Тәбриз Университетиндә сахланылан Диван нүсхәсиндә тәсадүф едилмишиди. Бах: *Ч. Гәһрәманов. Көстәрилән әсәри, III чилд, сәһ. 245.*

### Илк бејт

Чан ешгә дүшдү, еј көнүл, ја рәб, нәдир тәдбиримиз?  
Чан һејләсин, бичарә, чүн һәгдән будур тәгдиримиз.

### Сон бејт

Гур'андыр анын сурәти, ајдыр Нәсими, шәк декил,  
Мүнкир әкәр јох дер исә уш мүшәф, уш тәфсиримиз.

с. 93

### Илк бејт

Еј чәмалын нури-«сүбһанәлләзи әсра» имиш,  
«Әбдәһү лејлән» тапундур, мәсчиди-Әгса имиш.

### Сон бејт

Еј Нәсими, чүнки көнлүн вәһдәтин дәрјасыдыр,  
Једди дәниз гүббәсинә мөвч уран дәрја имиш.

с. 96

### Илк бејт

Дөвләтин дөвраны кәлди, дәрдә дәрман булдум уш,  
Сусамыш мүштагә һәгдән аби-һејван булдум уш.

### Сон бејт

Еј Нәсими, дилбәрин вәчһи кәләмүллаһ имиш,  
Мән онун вәчһиндә бисмиллаһ-иррәһман булдум уш.

с. 96-97

### Илк бејт

Чүн чәмалын сәфһәсиндә хәтми-Гур'ан булдум уш,  
Сачынын һәр тарәсиндә күфрү иман булдум уш.

### Сон бејт

Еј Нәсими, вәчһи-аллаһын кәләмыдыр јүзүн  
Ким, бу вәчһиллаһ ичиндә Фәзли-рәһман булдум уш.

с. 97

### Илк бејт

Дәлди шол гәмзән сәһами, чаныма кар етди уш,  
Бунча фиргәт ким, мәнә бир чәрхи-гәддар етди уш.

### Сон бејт

Сиррини фаш етмә јарын, еј Нәсими, әбсәм ол,  
Нејчүн ол әсрары һәг аләмдә әсрар етди уш.

## Илк бејт

Зүлфү гашындан бәјани-сирри-пүнһан олду фаш,  
Һәг тәаланын кәламы вәһһи-инсан олду фаш.

## Сон бејт

Чүмлә әшја сури-Исрафилдән ол натигдүрүр,  
Көр Нәсиминин сөзүндән нечә бүрһан олду фаш.

с. 99

## Илк бејт

Нә сидрәдир ки, бојундан гијамәт олду фаш,  
Көрүн гијам илә гәддин бу сидрәнин шабаш.

## Сон бејт

Нәсиминин сөзү чүн ким, баһалы көвһәрди,  
Бу нөв илән нә үчүндүр ки, сатыр аны бәлаш?

с. 99

## Илк бејт

Еј көнүл, кәр талиб исән ејләмә өмрүн тәләф<sup>1</sup>,  
Сән дә мәтлуби тәләб гыл, кәзмәкил һәр бир тәрәф.

## Сон бејт

Еј Нәсими, уш бу сөз ким галды сәндә јадикар,  
Та гијамәт оласыдыр сәнә чүн фәрзәнд хәләф.

с. 100

## Илк бејт

Ики аләмдә сәнсән шаһи мүтләг,  
Фәтәһна шанына кәлди мүһәггәг.

## Сон бејт

Нәсимижә әзәлдән чүр'ә сондур  
Онунчүн зүлһәјат олду мүһәггәг.

с. 101

## Илк бејт

Ја рәб, нә сәбәбдәндир олур тагәтимиз таг,  
Чохдан бәридир көнлүмүз ол јүзүнә мүштаг.

## Сон бејт

Аллаһ илә ол, инди, нијаз ејлә, Нәсими,  
Башәд ки, сучундан кечә, лүтф ејләјә рәззаг.

<sup>1</sup> Ше'рә шаирин М-188/5225 шифри алтында мүһәфизә едилән Бакы Ди-  
ван нүсхәсиндә дә тәсадүф едилир.

## Илк бејт

Чанымы гылды мүнәввәр шол јүзү маһы көрүн!  
Гүдрәтүллаһдыр чәмалы, гүдрәтүллаһы көрүн.

## Сон бејт

Дилбәрин јолуна хак олду Нәсиминин тәни,  
Һәгдән олдур һәшәмәт, һәшмәтү чаһы көрүн.

с. 104

## Илк бејт

Зәһи вүчуди-мәзаһир, зәһи әнасири-пак,  
Ки, хак олур гәдәминдән кәвакиби-әфлак.

## Сон бејт

Мәғами-ешги-Мәһәммәд бу күн Нәсимидир,  
Ки, али-әһли-нәбидир ки, гылды ол идрак.

с. 106

## Илк бејт

Сачларын истивасында шәгүлгәмәр кәрәк,  
Ол мө'чүзүн бәјанына хејрүлбәшәр кәрәк.

## Сон бејт

Гисмәт Нәсими, олмајачаг, јарә ким ирәр,  
Јарә иришмәкә јенә јардан хәбәр кәрәк.

с. 111—112

## Илк бејт

Һәр ким рүһи-зүлфүндән әкәр гылса тәһәммүл,  
Тәһиг илә исбат едәр, олдур нә тәсәлсүл.

## Сон бејт

Мәчлисдә чу саги кими, еј дуст, Нәсими  
Филһал сүчуд етди, сүраһи деди гүлгүл.

с. 112

## Илк бејт

Еј рүхүн, рәнки-үзарын чүн бәгәм гатында нил,  
Ол чәмалын вәслидир фикрин, зәһи, фикри-чәмил.

## Сон бејт

Бу Нәсиминин сөзү вәсфиндә мө'чүздүр бу күн,  
Таифи-руһүлгүдүс тә'лим едәр, ја Чәбраил.

## Илк бејт

Дилбара, та суратиндир мазһари-һүсни-чәмал<sup>1</sup>,  
Хәттү халындан әжан олду китаби-зүлчәләл.

## Сон бејт

Суфи әтләси көзәтмә, еј Нәсими, дәрвиш ол,  
Чүн фәләк дәрвишә әскик ејләмәз бир көһнә шал.

с. 119—120

## Илк бејт

«Күнтә-кәһнә»ин кәнзивү иллаһи-һурин нуријәм,  
Рөвзәнин ризванивү чәннати-әднин нуријәм.

## Сон бејт

Еј Нәсими, сән декилсән, чүмлә олду, чүмлә ол,  
Ол ким, ајдыр бу зәминү асиманын нуријәм.

с. 121—123

## Илк бејт

«Ајәти-инни-әнәллаһ»әм, бу нарин нуријәм,  
Һәм миначатү тәчәлли, һәм Кәлимин Туријәм.

## Сон бејт

Сән декилсән сөјләјән, һәгдир, Нәсими, сөјләјән,  
Ол ким ајдыр һәм зәминү асиманын нуријәм.

с. 127—128

## Илк бејт

Мишкин сачын севдасына мишки-Хәта дерәм,  
Мишки-Хәта нә нәһәдир, аны хәта дерәм.

## Сон бејт

Ол өмр ким, вүсал илән кечмәди сејјид  
Кечмиш һәваву һәрзәдир, она һәва дерәм.

с. 128

## Илк бејт

Зүлфүнү сорсалар, шәһа, сүнбүли-мишки бу дерәм,  
Јуча бојуну көричәк чәли-чәләлү һу дерәм.

<sup>1</sup> Ше'рә шаирин индијә гәдәр јалһыз Тәбриз Университетиндә сахланы-  
лан Диван нүсхәсиндә тәсадүф едилмишди. Бах: Ч. Гәһрәманов. Көстәрилән  
әсәри, III чилд, сәһ. 268.

## Сон бејт

Фитнә гылалы ләбләрин әкси илә Нәсимијә,  
Көзләримә шәраб илә кун көрүнүрсә су дерәм.

с. 129—130

## Илк бејт

Фәзлим мәним, еј Хызрым, аби-һәјатым,  
Шәмсим мәним, еј бәдримү сачы зүлматым.

## Сон бејт

Чүмлә бу нитг ијлә кәламын, еј Нәсими,  
Сәјјарым, чәрхи-фәләким, сејри нәшатым.

134—135

## Илк бејт

Худа ешгидүрүр чисмидә чаным<sup>1</sup>,  
Мәһәмәддир вәли сидгү иманым.

## Сон бејт

Фәгирү мүфлисү сејјид Нәсими,  
Нәм олар руһи зәрд рази мијаным.

с. 135—136

## Илк бејт

Сурәти-рәһманы булдум, сурәти-рәһман мәнәм!  
Руһи-мүтләг һәг кәламы Гафи-вәл-Гур'ан мәнәм.

## Сон бејт

Еј Нәсими, сән һәги бил, һәггә нграр ејләжил,  
Чүн сән инсан бәшәрсән, һәгги дин, сүбһан мәнәм.

с. 137—138

## Илк бејт

Нә һүсн олур, бу нә сурәт, зәһи, беһишти-һәним?  
Нә лүтф олур, бу нә мә'ни, зи рәбби-әрши-әзим?

## Сон бејт

Јолунда гојду Нәсими чәһан илә чаны,  
Тәфавүт етмәз аны, кәр гәбул гылса рәһним.

с. 138

## Илк бејт

Сурәтин кејфијјәтиндә көр нә јазмыш ол гәдим,  
Охурам мән ону бисмиллаһир-рәһманир-рәһним.

<sup>1</sup> Бу ше'рә индијә гәдәр шаирин јалһыз М-227/11671 шифри алтын-  
да муһафизә едилән Бақы Диван нүсхәсиндә тәсадүф едилдијинә көрә, Ч. Гәһрә-  
манов ону «Әләвәләр»дә — шүбһәли ше'рләр арасында вермишдир. Бах:  
Ч. Гәһрәманов. Көстәрилән әсәри, II чилд, сәһ. 545.

Сон бејт

Рәһм гылкил сән Нәсимијә, бу күн фәзли-худа.  
Кәр хәта гылдым исә әстәғфируллаһил әзим.

с. 133—139

Илк бејт

Еј јанағын Тури-Сина, еј хәтин һәјји-гәдим  
Ол тәчәллидә чу булду һәггә јол Муса-кәлим.

Сон бејт

Чүмлә натиг олду һәгдән, еј Нәсими, лијәмут,  
Вәчһ имиш бағи-сәраји чавидан әрши-әзим.

с. 139

Илк бејт

Ај чәмалын һүсни-сурәт ким, гылыбдыр ол һәким,  
Фаилмүтләг дүрүр һәр шејдә мәф'ул ол рәһим.

Сон бејт

Еј Нәсими, кәр нәһајәт булду исә елмә сән,  
Ким сәнә вәчһиндә јазды һәг гәдим.

с. 139—140

Илк бејт

Ешг илә олду мүхәммәр тинәтим әндәр гәдим,  
Гүдсијани-һәзрәти-ә'ла илә олдум мүгим.

Сон бејт

Еј Нәсими, чүнки көнлүн мәхзәни-әсрардыр,  
Гејри әкәр көнлүнә кирсә, гојмакил гылкил чу ним<sup>1</sup>.

с. 140—141

Илк бејт

Сагија, маһи-сијам олду тамам,  
Кәл бәру, сон сағәри-меј вәссәлам.

Сон бејт

Кәл Нәсиминин кәламын кәр бу күн,  
Ким, анын кофтарыдыр хејрүлән'ам.

с. 143—144

Илк бејт

Мән ол садиг гулам ким чәфәријәм<sup>1</sup>,  
Һәгигәт сөјләрәм һәг һејдәријәм.

Сон бејт

Нәсимијәм чаһанда нә гәмим вар,  
Күзидә нүсхәнин сәрдәфтәријәм.

с. 144—145

Илк бејт

Вүчудин шәһринә кирдим, долу нури-худа көрдүм,  
Мән ол нурин тәчәллисин Мәһәммәд Мустафа көрдүм.

Сон бејт

Нәсими бәхшиши һәгдән тәмәнна илтимас ејләр,  
Һәзәрән бәндә тәк бәндә бу һәзрәтдә кәда көрдүм.

Илк бејт

Јүзүн күнүндән, еј гәмәр, әнварә дүшмүшәм,  
«Анәстүнарән» олмушам, ол нарә дүшмүшәм.

Сон бејт

Көрдү Нәсими мә'шугинин үзүнү бу күн,  
Һәгги билән билир ки, нә дидарә дүшмүшәм.

с. 151—152

Илк бејт

Сирри-әнәлһәг сөјләрәм аләмдә, пүнһан кәлмишәм,  
Мән һәг дерәм, һәг мәндәдир, һәм хәтми-инсан кәлмишәм.

Сон бејт

Кәлмиш чәһана шәрһ едәр шимди Нәсими һәг сөзүн,  
Аны ким идрак ејләсин, мән сирри-пүнһан кәлмишәм.

с. 152—153

Илк бејт

Кәлмишәм һәгдән «әнәлһәг», кәр нә Мәнсур олмушам,  
Руһи-гүдсүн нитгијәм, сәртагәдәм нур олмушам.

<sup>1</sup> Бу ше'рә Ч. Гәһрәманов әввәлчә јалныз М-227/11671 шифри алтында сахланылан Бақы Диван нүсхәсиндә раст кәлдијинә көрә ону «Әлавәлар»дә — шүбһәли ше'рләр арасында (II чилд, сәһ. 546) вермиш, сонралар Тәбриз Диван нүсхәсини әлдә етдикдән сонра, ше'рин орада да јер алдығыны (III чилд, сәһ. 279) ашкар етмишдир.

Сон бејт

Еј Нәсими, чәннәтү нур ол никарын вәслидир,  
Чүн мән ол мәнбуби булдум, чәннәтү нур олмушам.

с. 153—154

Илк бејт

Һәг та ки, јар олду мәнә, сәртагәдәм јар олмушам,  
Та көрмүшәм дидарыны, мүштаги-дидар олмушам.

Сон бејт

Булду Нәсими та сәни затында, шәксиз-шүбһәсиз,  
Олмуш чәмијјәтдән бәри, јә ни ки, бизар олмушам.

с. 155—156

Илк бејт

Даим «әнәлһәг» сөјләрәм, һәгдән чу Мәнсур олмушам,  
Кимдир мәни бәрдар едән, бу шәһрә мәшһур олмушам.

Сон бејт

Чүн мән Нәсими, көвһәрәм, кәнчим сизә фаш ејләрәм,  
Мән бу јыхылмыш дүнјада, көр ким, нә мә'мур олмушам.

с. 157

Илк бејт

Та ким үзүнү көрмүшәм, һүснүнә һејран олмушам,  
Дүшдүм сачын зәнчириңә, көр нә пәришан олмушам.

Сон бејт

Адым Нәсимидир бу күн олдум кәлами-натиг уш,  
Һәм ајәтәм, һәм нури-һәг, һәм Фәзли-јездан олмушам.

с. 159—160

Илк бејт

Чох салам олсун сәнә, еј падишаһи-назәнин<sup>1</sup>,  
Шаһи-мәрдансән, әлиндә фәтһ олубдур раһи-дин.

Сон бејт

Еј Нәсими, чанү дилдән сөјлә мәдһи-һејдәри,  
Та сәнә рәһм ејләјә, ол шаһи-хејрул-раһимин.

с. 160—161

Илк бејт

Кимдир ол ким, пак олмушдур, јолунда раһи-дин<sup>1</sup>,  
Рази-дари-Мустафа, һәм шаһи чүмлә мө'мүнин.

Сон бејт

Еј Нәсими, сән тәвәлла гыл шаһин өвладына,  
Ким, Әлидир мәзһәри таифи-рәббулаләмин.

с. 161

Илк бејт

Ај чәмалын чилвәкаһи рөвзеји-хүлди-бәрин,  
Һүснүнүн мәшшатәси «мин индәһү» елмүл-јәгин.

Сон бејт

Еј Нәсими, сәнә бу мө'чүз кәламын нәзмини,  
Хатири-тә'лими-Иса етдивү ја руһүл-әмин<sup>2</sup>.

с. 172—173

Илк бејт

Тәрк ејләмәз чан ешгини мин кәз көр аны јахасан,  
Һичриндә лајиг көрмә ким, һәр дәм бу чаны јахасан.

Сон бејт

Чахды Нәсиминин дили аллаһи-нурин сирринә,  
Еј нари-гүдси, гандасан, та ол зәбаны јахасан.

с. 175—176

Илк бејт

Еј бәркүзидә сурәт, чансан, вәли нә чансан,  
Һәм исм илә мүсәмма, һәм чисм илә рәвансан.

Сон бејт

Һәгдән кәлән кәламын мө'чүздүр, еј Нәсими,  
Сән сирри «күнтү кәнз»ин әсраринә бәјансан.

с. 177

Илк бејт

Аллаһ, аллаһ, нә чан, нә дилбәрсән?!  
Аллаһ, аллаһ, нә бәһри-көвһәрсән?!

<sup>1</sup> Бу ше'рә индијә гәдәр шаирин жалныз М-227/11671 шифри Бақы Диван нүсхәсиндә раст кәлиндийинә көрә Ч. Гәһрәманов ону «Әләвәләр»дә—шүбһәли ше'рләр арасында вермишди. Бах: Ч. Гәһрәманов. Көстәрилән әсәри, II чилд, сәһ. 574.

<sup>2</sup> Бу ше'рә мүгајисә етдийимиз әсәрләрдә раст кәлимәмшидир. Тәәссүф ки, сәһифәјә ләкә дүшдүјүндән ше'ри көрмәк вермәк мүмкүн олмады.

Сон бејт

Еј Нәсими, чаһаны тутду сөзүн,  
Овнәкаллаһ ки, шаһи-кишвәрсән.

с. 181-182

Илк бејт

Гиблеји-иман көрүндү сән бүти-әјјарәдән,  
Афәрин олсун, сәни ким, хуб јаратмыш јарәдән.

Сон бејт

Руһи-гүдс олду Нәсиминин һәгигәт сөзләри,  
Варлығын тәрһ ејләди, чүн кәнди чыхды арәдән.

с. 182-183

Илк бејт

Еј мәни наһәг дејәнләр, гандадыр бәс јарәдән?  
Кәл, кәтир исбатини, кимдир бу шејни јарәдән?

Сон бејт

Еј Нәсими, он сәккиз мин аләмин мөвчудусан,  
Ким бу сиррә ирмәди, сүр аны, чыхсын арәдән.

с. 183

Илк бејт

Нури-һикмәт заһир олду сән бүти-әјјарәдән,  
Шәлә дүшдү аләмә шол пејкәри-мәһпарәдән.

Сон бејт

Чүн Нәсими аби-һејван Хызр, зиндә истәди,  
Сән дәхи нуш ејләкил, шол лә'ли-шәккәрпарәдән.

с. 183-184

Илк бејт

Дөнмүшәм гәмдән һилалә шол мәһи-табан үчүн,  
Гылмышам гурбан бу чаны шол шәһи-хубан үчүн.

Сон бејт

Еј Нәсими, Фәзли-һәгдән чүн гәнисән, фариг ол,  
Көр бу дөврәни, гајырма кәрдиши-дөвран үчүн.

с. 185

Илк бејт

Ганы шол күнләр ки, кечди ол бүти-әјјар илән,  
Дилбәри кафирниһадү көзләри хунхар илән.

Сон бејт

Еј Нәсими, сән фәләкин кәрдишиндән гәм јемә,  
Шадлығы әндуһилән вар, һәм гызыл күл хар илән.

с. 186-187

Илк бејт

Һеч дојмадым бу дүнјадән, еј нәфси-шум залымун,  
Танымадун кәнди јүзүн, сәнсән бәгајәт чаһилун.

Сон бејт

Сәндән диләрәм, ја илаһ, еј падишаһи-ләмјәзәл,  
Гылкил Нәсими һәшрини, ја абидун әс-саләһун.

с. 189-190

Илк бејт

Јеј јенә сығындым ол сүбһанә мән,  
«Лам», «Әлиф лам» демәдим, ол ханә мән.

Сон бејт

Дер Нәсими сәнә әглин вар исә,  
Күндүзини јаздым ол фәрманә мән.

с. 200

Илк бејт

Дүшүрмүш әнбәрин зүлфүн һүмајун көлкәсин ајә,  
Тәаләллаһ, зәһи сүнбүл, тәаләллаһ, зәһи сајә.

Сон бејт

Нәсими чүн сәни булду, дү аләмдән вәһид олду,  
Кәсилди ма' мәһликдән, улашды зати-јектајә.

с. 200

Илк бејт

Бәнәфшә зүлфүнү салмыш күл үзрә әнбәрин сајә,  
Көнүл һејрану зар олду бу рејһани-сәмәнсајә.

Сон бејт

Нә ширин шәрһини ејләр Нәсими ләбләрин, јарәб,  
Ки, мәст олур һәләвәтдән бу тутији-шәкәрхајә.

## Илк бејт

Еј дөври-һүсн ичиндә султани-бәркузидә<sup>1</sup>,  
Дәр кишвәри-мәләһәт, мисли то кәс һәдидә.

## Сон бејт

Чисми-Нәсими чандыр сәртагәдәм анынчүн,  
Әз фәзли һәг бирушод руһул-гүдс дәмидә.

с. 202—203

## Илк бејт

Бу нә бәркүзидә чандыр ки, кәзәр бу чан ичиндә?  
Бу нә гијмәти күһәрди ки, јатар бу кан ичиндә?

## Сон бејт

Бу дәрин мә'анији көр ки, бәјан едәр Нәсими,  
Фәләкин дили тутулду, бир улу бәјан ичиндә.

с. 203

## Илк бејт

Ашиг бәла јолунда кәрәк ким, һәмүл ола,  
Мә'шугәдән ана нә кәлирсә гәбул ола.

## Сон бејт

Ме'рачә чыхды руһи-Нәсими Бураг илән,  
Ол лашәдән нә фәидә ким, лазәлул ола.

с. 205

## Илк бејт

Бир сағији-бағи ки, вәфа гылды вүсәлә,  
Лүтф илә мәнә гылды нәзәр сонду пијалә.

## Сон бејт

Сәјјид, дәхи әбсәм ки, әзәлдә шәһә тәгдир,  
Һәр ким исә өз гәдри илән олду нәвалә.

<sup>1</sup> Бүтүн бејтләрдә биринчи мисра азербайҗанча, икинчи мисра фарса язылмыш бу ше'ра индијә гәдәр шаирин јалһыз Тәбриз Университетинә мән-суб олан Диван нүсхәсиндә раст кәлимишиди. Бах: Ч. Гәһрәманов. Көстәри-лән әсәри, III чилд, сәһ. 311.

## Илк бејт

Чарә јохдур јарә, әбсәм, еј көнүл, јар истәмә!  
Јари-дилдар чүн булунмаз, дәрдә бимар истәмә!

## Сон бејт

Чүнки һәгдән ваһид олду чавидани јар илән,  
Еј Нәсими, чүн иришдин нурунә, нар истәмә!

с. 208—209

## Илк бејт

Дәрдә мүштаг олмајан кимдир ки, дәрман истәјә,  
Гәблби-мөвти билмәјән, сән санма ким, чан истәјә.

## Сон бејт

Зүлфүнүн күфрин әкәрчи әһли-фәзл иман билир,  
Еј Нәсими, санма сән ким, кафир иман истәјә.

с. 210—211

## Илк бејт

Ким ки, алданды чаһанын ағулу ләззатына,  
Дүшдү шол мәнсубәси, чох дүнјанын шәһматына.

## Сон бејт

Чүн чәмалиндән Нәсими әбчәдин гылды тамам,  
«Ејн»ү «мим»ин «әммә»синдән ирди вәссафатына.

с. 211—212

## Илк бејт

Сағија, бир чүр'ә сон әһли-сәфанын ешгинә,  
Сағији-көвсәр, Әли әл-мүртәзанын ешгинә.

## Сон бејт

Еј Нәсими, сәнк илә өлдүр језиди-мүшрики,  
Әр декилдир ким ки, чалмаз тиғи чананын ешгинә.

с. 217

## Илк бејт

Сусады көнлүм никарын лә'ли-рүхәфзасына,  
Далды шөвгүн шол һәбин сурәти зибасына.

## Сон бејт

Руһи-гүдс олду, Нәсими чисмини төрһ ејләди,  
Көвһәри-фәрд олду, дүшдү вәһдәтин дәрјасына.

## Илк бејт

Еј назы чох дилбәр, мәни јандырма ешгин наринә,  
Чүн јанарам пәрванә тәк шәм'и-рүхүн әнваринә.

## Сон бејт

Кәр васил олмаг јар илә истәрсән, еј ашиг, бу күн,  
Кәл ур Нәсими тәк гәфа көвнү мəkанын варинә.

с. 220

## Илк бејт

Јохдур вәфасы дүнјанын, алданма анын алына,  
Рәнкиндән олду мүнфәил ким ки, бојанды алына.

## Сон бејт

Ол бимисалын ешгинә верди Нәсими чаныны,  
Дүнја нола ја ахирәт ким гала мүлкү малына.

## Илк бејт

Бәһри-мүһит имиш көнүл, јохдур анын кәнарәси,  
Лә'л илә сәлсәбил имиш, аб илә сәнкхарәси.

## Сон бејт

Гашларынын рүмузинә әгл ирәмәз, Нәсимијә,  
Көр нә гәдәр дәгиг имиш гашларынын ишарәси.

с. 235

## Илк бејт

Үзүн вәһи бизә бурһан иришди,  
Үзүндән тә'вили-фүрган иришди.

## Сон бејт

Итирмә Мисрини, сән еј Нәсими,  
Бу Мисрә Јусифи-Кән'ан иришди.

с. 235-236

## Илк бејт

Сәба зүлфүн нәсиминдән чаһаны чүмлә чан етди,  
Дәминдән көр сәба зүлфүн ки, нә чанлар рәван етди.

## Сон бејт

Мәканү канә чүн сығмаз гәдимин зати-бимисли,  
Нәсими «каф»ү «нун» олду, мəkаны ламәкан етди.

с. 236

## Илк бејт

Нары чәһимә тә'н едәр ешг одунун һәрарәти,  
Арифисән кәл, еј көнүл, бил бу дәгиг ишарәти.

## Сон бејт

Верди Нәсимијә бу күн һәггүлилаһ бөјлә әта,  
Гылды аны о шәһа гул зәһи-фәзли-бәшарәти.



## ИЗАҲЛАР

Азербайжан халгынын даһи шаири Имадэддин Нәсиминин өзүнәмәхсус поетик вә фәлсәфи фикир дүнјасы вардыр. О һәр шејдән әввәл, һуруфлијә-мәхсус фәлсәфи фикирләрин ән бөјүк тәрәннүмчүсү вә төблғнатчысы олмуш-дур. Агры-агры динләрин мүгәддәс китаблары сајылан «Товрат», «Инчил», «Зәбур» вә «Гур'ан»ын «Һәдиси-Гудси» ислам дининин тарихини, дини-әса-тир, рәвајәт вә әфсанәләри мүкәммәл билән Нәсими һуруфилик идејаларынын тәрәннүмү илә әлағәдәр оларағ һәмин гајнағлардан бачарыгла истифадә едиб-өз әсәрләриндә дәрин рәмзләр, марағлы төлмиһләр, инчә ејһамлар вә игти-баслар ишләтмишдир.

Бундан әлавә, о, Фәзләллаһ Нәсиминин һуруфилик тәрғигәтинин нәзәри аса-ларыны өзүндә әкс етдирән «Чавиданнамә», «Мәһәббатнамә», «Новинамә» вә с. кими әсәрләриндән, һәмчинин өзүнә гәдәр мөвчуд олан суфизмин мүх-тәлиф голларындан алынмыш терминләри јени чаларда өз әсәрләриндә ишлә-тишдир. Бу бахымдан Нәсими ше'рләри өз дөврүндә дә заһири мәнәсиындән әлавә, һәмчинин дәрин ич мәнәја да малик олмушдур. Бу ич мәнәја һуруфи-лик тәрғигәтинә мәнсуб оланлар тамамилә, ләкин дөврүн зијалыларына, ше-һәр сәнәткарларына исә гисмән ајдын олмушдур.

Мүасир дөврүмүздә Нәсими әсәрләринин һәтта һәр һансы ән мүкәммәл әрәб-фарс дилләри лүғәти илә баша дүшмәк олмур. Чүнки Нәсими әсәрләрин-дә ишләнән «никар», «көзәл», «үз», «сач», «киприк», «гаш», «Һачиб», «Зулф» («чәдә»), «ағыз» («дәһан»), «додағ» («ләб») вә с. кими ән ади сөзләр белә заһири мәнәларындан әлавә, чох кениш вә дәрин фәлсәфи, сијаси-ичтимағ мәнәја да маликдир.

Нәсими ше'рләри өзүнүн һуруфилик тәрғигәтинин, зәмәнәсинин сијаси-ич-тимағ фикирләринин поетик салнамәсидир. Даһи шаир, бөјүк сөз устады Нә-сими һәлә вахты илә бу поетик салнамәсинин өзүнәмәхсуслуғуну сәчијјәлән-дирәрәк, чох һағлы оларағ дејиб ки, анчағ, мәнә әһли Нәсиминин сөзләрини дәрк едә биләр. Әкс төғдирдә һеч бир лүғәтлә онун мәнәја јолуну (тәрғиги-мә-нији) тапыб, фикир дүнјасына дахил ола билмәз.

Китабын һәмчиндән ирәли кәләрәк биз бурада анчағ бә'зи мисра вә бејт-ләрин шарһини веририк.

### Адамин сурәти.

Адамин сурәтинә сәчдә гыланлар ки, сәни  
Көрдүләр сурәти-рәһман дедиләр, керчәк имиш.

Нәсими бурада бир тәрәфдән инсанын аллаһ сурәтиндә јаранмасыны фәл-сәфи-поетик диллә һуруфиләрини гәнаәти илә тәсбит едир. Башға бир гәзә-линдә: «Сурәтин әшқалдыр «инна-фәтәһна», еј никар, //Ким, бу нәгшин ајәтин-дән һағгә уш бурһан кәлир» фикрини бир даһа тәсдиғләјир.

Шаир көстәрир ки, инсан өз нәгһашыны өз нәгһиндә көрмәдән, онун бә-сирәт көзү јохдур, һәјатда башсыз бир бәдән кәздир: «Сурәтин нәгһиндә һәр ким көрмәди нәгһашыны, //Ваһиб-сурәт онун көзсүз јарәтмыш башыны». Нәсими поетик диллә тәсбит едир ки, еј инсан, сәнин сурәтинә сәчдә едән-ләр һағлыдырлар. Чүнки сәнин өзүндә аллаһ сурәти вар. Сән мүгәддәс бир варлыгсан.

*Ајати-мөһкәмәт.* Неч бир зиддијәт (тәшкил) олмадан тәфсир едилән Гур'ан ајәләри.

Гур'анын бир чох сурәләриндә, о чүмләдән дә 200 ајәдән ибарәт олан «Әл Ибраһ» сурәсинин 7-чи ајәсиндә дејилр: «Одур, о кәс ки, сәнә назил етди Гур'аны, онун бә'зиси ајати-мөһкәмәтдыр (һамысы һөкмдүр) «...Онлар-дыр китабын анасы...».

Нәсими јазыр:

Мө'чүзатындан јанағын, мөһкәматындан сачын,  
Хару хашаки чәһанын вәрду рәјһан олду, кәл.

Шаир инсанын үзүнү зиддијәти олмајан, аллаһы әкс етдирән «Мөһкә-мәт» ајәләри кими төғдим едир. Гур'анын 7-чи ајәсиндәки бу хәбәри дә сәбәб-сиз һесаб етмир. Ахы инсанын да үзүндә 7 мүгәддәс хәтт вардыр. Һәмин хәт-ләр дә мөһб буну тәсбит едир.

*Ајә (Ajar)* аламағ, нишан; Гур'ан сурәләриндәки чүмләләрин һәр бири. (Гур'анда 6204 (6236) ајә вардыр).

Нәсими Гур'ан ајәләрини, онларын мәнәларыны вә сајларыны һуруфилик бахымындан тә'вил едир. О өзүнү һәр шејдән әввәл «Рәһман» (лирик гәһрә-ман, «Мән» бахымындан) вә ајә адландырыр:

Ајәти-кинини-әнәллаһәм, бу нарин нуријәм,  
Һәм мүнначатү төчәлли, һәм Кәлимин Турпјәм.

Инсан үзүндәки 7 ајәни бу чәһәтдән јүксәк гүмәтләндирир:

Үзүндәки һәфт ајәт ким, фәтиһәдир ады,  
Тә'вили-кәләммүллаһ ачылды китабындән.

Бу китабын (инсан үзүнүн, инсан варлыгынын — М. Ә.) тә'вили, шарһи инса-нын аллаһ сурәтиндә олмасыны тәсдиғләјир. Нәсими белә бир фикри поетик диллә дөнә-дөнә тәсбит едир:

Сирри-тәнзили илаһи дилбәрин вәчһиндәдир,  
Саһиб-тә'вил едәр сурәти-аллаһдыр ким.

Нәсими һәмчинин: «Мәндән улудур ајәтим, ајәтә, шанә сығмазам» — дејәрәк, өз ше'рләринин Гур'ан ајәләри сәвијјәсинә галхдығыны поетик диллә играр едир:

Һәг көрдүвү һәг деди, Нәсими нә десин ким,  
Һәм ше'рими мән ајәти-Гур'анә јетирдим.

Шаир буну белә әсасландырыр ки, о (лирик гәһрәман) һәм чәм'и-Гур'-андыр, һәм ајәти-рәһман. Мәһз бу чәһәтдән онун ше'рләри Гур'ан ајәләри сәвијјәсиндә (һуруфилик бахымындан) дура билир:

Һәм Лөвһү Товратү Зәбур, Инчилу Гур'анү Сүһәф,  
Һәм мән кәләми-натигәм, һәм чәм'и-Гур'ан кәлимишәм.  
Һәм ајәти-рәһман мәнәм, һәм рәһмәти-рәһман мәнәм,  
Һәм вәһји-мүтләг мәнәм, һәм нури-јездан кәлимишәм.

*Ајәти-тәббәт.* «Сынсын...» ајәти.

...Ајәти-«тәббәт» әли илә нә дә'ви ејләдин,  
Үш һәууз олду ән'әлһәг даситани гәндәдир...

Гур'андан алынмыш «Тәббәт јәдә...» ифадәси (111,5)<sup>1</sup> Мәһәммәди бир пеј-ғәмбәр кими инкар вә дашғалағ едән әмисә Әби Ләһб һағғындакы мөшһур кичик сурәдән алынмышдыр. Орада дејилр ки, сынсын Әби Ләһбнин ики әли (әстәри). Сурәдә һәмчинин Мәһәммәд пејғәмбәрин һәр күн кеңдији јола (јолу үзүнә) тикәнди оуду вә даш парчалары төкән Ләһбнин арвады Үмм Чәмил дә лә'нәтләнир. Бу сурә Мәһәммәдин бир пејғәмбәр кими өз дүшмән-ләринә гәләбә чалдығы дөврә аидир.

Нәсими јухарыдакы бејтдә һәмин сурә вә ајәләри (ајәни) хатырладағар дејир ки, сән өзүн дә беләчә һуруфилијин дүшмәнләри тәрәфиндән һүчүмлә-ра чох мәрүз галдынсә, ләкин һәмин әнәлһәг (мәнәм аллаһ) идејасы гәләбә чалмағдадыр. Дүнјанын күнәши (Фәзләллаһ — М. Ә.) илә сән дост оландан сонра, ондан арзылан дејилсән. Чүнки онун «Чавиданнамә» китабы сәни бу мүдрик адамын өзү илә, онун идејалары илә чох мөһкәм бағламышдыр: «Та

<sup>1</sup> Биринчи рәғәм Гур'анын сурәси, икинчи рәғәм Гур'анын ајәси сајылыр.

Нәсимн аләмин шәмсилә олду ашина, (Ајру олмаз ол күнәш, чүн «Чавидан» әсәндәдир).

Муса мәнәм ким, һәгг илә даим мүнәчат ејләрәм,  
Көнлүн тәчәлли һуридир, онун үчүн Тур олмушам вә с.

Аманна вә сәддәгна — «инандыг» (тәсдиг етдик), «иман кәтирдик» демәкдир:

Дү әглу һелмү ху Мәһәммәд шә'нинә кәлди,  
Пәс «Амәннавү» «Сәддәгна»анын алиһә өвладыр (оуладыр)...

Гур'анын «Гәсәс», «Әнқубәт» вә с. сурә вә әјләриндә ишләнмиш бу сөзләрлә орадакы әјләрин тәсдиг олунмасы ирәли сүрүлүр. Һәмнин сурәләрдә белә дејилир ки, еј Мәһәммәд, Гур'аны сәнә назил етдик (көндәрдик). Кафирләрдән башга һамы Гур'ана иман кәтирәр вә инкар етмәзләр (29,46). «Сәддәгна» сөзләри илә (39,73) икинчи «дүнјанын» — «чәннәтин» доғрулуғуну да тәсдиг едирик: «...бизә дүнјада етдији чәннәт вә'дәсини доғру еләди... Нә јахшы ки, јахшы әмәл етдик, јахшы ишләр илә мәшғул олдуғ» (орада). Нәсимн «Сәддәгна», «Амәнна» сөзләри илә Фәзлүллаһын үзүндәки мәнәви һурун мүғәддәслијини поетик диллә тәсбит елди:

Нури-имандыр чәмалын ким ки, «Сәддәгна» демәз,  
Кафиру мүшриқдир, ана див әкәр дәрсән, нола!

Беләликлә, шаир инсаны, онун мүғәддәслијини вә көзәллијини, улуғу кејфијјәтләринә малик олдуғуну Гур'андан алынмыш «Амәнна» вә «Сәддәгна» сөзләри илә тәсдиг едирди.

Анәстунарән — «мән од көрүрәм» (һәгигәтән, мән узағда од көрүрәм).

Нәсимн Гур'андан көтүрүлмүш бу сөзләри тәлмин сәнәти усулу илә һуруфиләрә-хас олан тимсали, рәмзи, символик јолла өз шә'рләриндә дәнә-дәнә ишләтмишдир.

Бу сөзүн архасында дини-әфсанәви бир әһвалат кизләнмишдир. Һәмнин сөз Гур'анын «Таһа», «Нәмәл» сурәләриндән алынмышдыр. Бу дини-әфсанәви әһвалат исә әсасән сурә вә мувафиг сурәләрин әјләриндә өз әксини тапмышдыр:

...Муса Шүејбин јанындан чыхыб кәдәндә, јолда она од лазым олур (20, 11). Бирдән узағда көрүнән од онун нәзәр-диггәтини өзүнә чәлб едир. Аиләсинә дејир ки, һәгигәтән, мән од көрүрәм вә бизә од лазымдыр. Гој мән кедим һәмни оддан сизә кәтирим. Аиләнин ода бөјүк еһтијачы вар иди. Чүн-ки һәмнин кечәдә Мусанын арвады Сафурәни (Сәпурәни) доғуш ағрысы тутмушду. Муса әлиндәки чахмағ дашы илә од һасил едә биләммишди. Одур ки, од ахтармағда олан Муса бирдән узағда од көрүр. Аиләсинә дејир ки, сиз бурда дурун, мән кедим һәмни оддан сизә кәтирим.

Муса ода јахынлашанда көрүр ки, јанан јашыл бир ағачдыр. Амма од ағача һеч бир зијан тохундурмур. Бу од илдирым ишығына (одуна) бәнзәјир. Бу, онун һејрәтләнмәсинә вә тәччүбләнмәсинә сәбәб олур. Бирдән ағач дилә кәлир: «Еј Муса, башмағларыны чыхарт. Бураја кәл. Бил ки, мән сәни пејғәмбәрлијә ихтијар етмишәм. Мәндән башга аллаһ јохдур. Мәнә ибадәт един! Намазы вахтында ғылын! Бир заман кәләчәк гијәмәт олачатдыр. Вахтыны исә мән сизә хәбәр верәрәм». Сонра онларын арасында белә бир данышығ олур:

— Әлиндәки ағач нә олан шејдир?

— О мәним әсамдыр. Јол кәдәндә буна тәкјә едирәм (сөјкәнирәм).

Она әмр олунар ки, әлиндәки әсаны јерә атсын. Муса әмәл едир. Әса илана чеврилиб һәркәтә башлајыр. Буну көрән Муса горхуја дүшүб гачмаға үз гојур.

Јенидән сәс кәлир:

— Ја Муса, горхма, һәмнин ағачы әлиһә ал. Биз ону јенидән әсаја дәнә-рәнк.

Муса дејиләнә әмәл едир. Илан ағача дәнүр (чеврилир). Бир мүддәтдән сонра Муса пејғәмбәрлик етмәјә башлајыр...

Нәсимн Фәзлүллаһа хитабән јаздығы: «Һәбибим, иззәтим, чаным, чәһаным» мисрасы илә башланан шә'риндә (гәзәлиндә) белә дејир:

Нәсимн чәкди гәм «анәстунарән»,  
Өзү деди, нә ғылын бу филаным.

Шаир бурда көстәрир ки, Муса өз аллаһыны көрмәк истәдији кими, мән дә Фәзлүллаһы көрмәк һәсрәтиндә галмышам:

Чаным «анәстунарән» шөвғүнә јандырма ким,  
Олмушам Муса кими мүштағи-дидар, иштә көр.

Фәзлүллаһ Нәсимн һәсрәти илә јашајан шаир өзүнү аллаһы көрмәк арзусу илә јашајан Мусаја охшадыр. «Јарым әјырды мәнән чәрхи-гәддар, иштә көр» мисрасы илә башланан гәзәлдә Нәсимн Нәиминин әјрылығ эзабындан чәкдији гәмини, гүссәсини вә онун јолуида фәдакарлығыны тәрәнүм едир:

«Анәстунарән» сиррини Муса нә билсин ја шәчәр,  
Ону мәнә сорсун ки, мән ол нур, ол нар олмушам.

Нәсимн бурда әфсанәви јанан ағач вә Мусаны бир нөв инкар едир. Өзүнү (Нәимини, һуруфи тәригәтинә малик олуб, камилләшәнләри) һәм аллаһ, һәм дә онун тәзаһүрү һесаб едир:

Бавүчүдәм вәһдәти кәсрәтдә исаб ејләјиб,  
Мусајәм, «анәстунарә», нур илә Тур олмушам.

Бавү лам—һуруфиләр һәр шејин әсасыны 28 әрәб вә 32 фарс рәгәмләриндән, һәмнин рәгәмләрин рәмзи мәнәларындан вә маһијјәтиндән ибарәт һесаб едирдиләр. Онларын фикринчә, дүнјанын јаранмасыны, инсанын «хәлг олунмасы» вә хилгәти, сирләрин ашкарланмасы вә с. мәнз бу һәрф вә рәгәмләрлә бағлыдыр:

Бистү һәштү сивү дүдүр әјәти-нитги-худа,  
Көрмүшәм ејни-әјани, мәндәдир һәгг ашина.

Мә'лумдур ки, нитгдә дил вә додағлар нитг органы кими фәал иштирак едир. Бу бахымдан Нәсимн ләб (додағлар) сөзүнү һәм додағ, һәм дә «беј», «лам», «бавү лам»; јә'ни «л», «б» һәрфләринин адларыны тез-тез рәмзи мәнәнада чох ишләдир. «Бавү лам» бирликдә әрәб әлифбасында «ләб» охунур.

Нәсимн сәбутта јетирир ки, һуруфилијин әсасы 28 (32) һәрфдән ибарәт олуб, додағларла (ләбләрлә) тәләффүз олунар. Додағларын өз һикмәти, рәмзи мәнәлары вардыр. Әбчәд һесабы илә «б» (ба'ун, беј) — 2, «л» (лам, ламун) исә 30 демәкдир:

Саги, ләбиндән доғмушуз, јә'ни ки, «беј»дән «лам» илә,  
Фитрәт күнүндән та әбәд шол дајәдәндир ширнимиз.

Шаир инсанын хилгәтини, дүнјанын јаранмасы мәнз ләбләрдән тәләффүз олунан һәрфләрлә, сөзләрлә бағлајыр. Инсанын әзәлијјәти дә (фитрәт күнү) вә әбәдијјәти дә (та әбәд) мәнз 32 (28) һәрфлә бағлы олдуғуну тәсбит едир:

Чүн јазылды вәчһин үзрә «бавү лам»,  
Адәми-хаки дурач көвнәјнә чам.  
Сивү дү нитги-илаһидир кәлам,  
Ким ки, билди нитг, һәгг олду тәмам.

вә јахуд:

Вәчһинә јазды отуз ики һуруф,  
Һикмәт илә мүншир-арканымыз.  
Бәнзәдирләр додағын хәттини рејһанә, вәли  
Шол зүмүрүрдү күһәрин гијәмәтини әф'а нә билир.

Нәсимн бу бејтдә белә бир кифер ифадә едир ки, сонин додағынын хәттини рејһанә бәнзәдирләр. Лакин бу сирри, кизли мәнәнаны, белә бир зүмүрдү көвһәрин гәдрини һәр зәһәрли илан билә билмәз.

Әф'и илан зүмрүдө баханда көзлөри кор олан кими, нашы адамлар да додагынын хэттин кор олдуларындан дөрк едө билмирләр (окужа билмирләр). Беләлери һуруфилийн маһижәтини дөрк етмөкдөн чоһ узэгдырлар.

**Бәрат-тәһаил кағысы** — ислам диниә көрә, Мәһәмәдә пейғәмбәрлик хәбәрини верилмәси; Мәһәмәдин газы Фәтимәнни тој кечәси; шиәләрин он икинчи имамы Мейдинн анадан олдуғу күн вә с.

Бу һадисә гәһәри илинин сәккизинчи аҗы саҗылан ша'банн он бешиндә олмушдур. Нәсиминн ше'рлериндә олан он беш рәғәми һәмчинин «бәрат» сөзүнә бурадакы дини-офанәви мәнәлар бахымындан дејил, һуруфилик бахымындан јанашылмадыр.

Нәсими «О күнәшин шүәсына (Фәзлүллаһын һуруфилик нәзәријәси вә тә'лиминә — М. Ә.) һәр ким ки, јол талды, һәмнин адамын һәр күнү бајрам ахшамы, бәрат ахшамы олур» — дедикдә, мәнз бу чәһәти нәзәр адыр:

Шол күнәшин шүәинә, зәррәчә ким ки, булду јол,  
Һәр күнү ејд кечәси, гәдри-шәби-бәрат олур.

Әрәб дилиндә «бәрат»ын дүғәти мәнәсы рутбә, нишан вә ја бир имтијаз верилдијини тәсдиғ едән фәрман демәкдир. Шаир көстәрир ки, һуруфилик өзүнүн мәнәви рутбәси, нишаны вә өзүнәмәхсус имтијазлары илә һәр бир инсаны шәрәфләндирир.

**Бәһри-бәһрејн** — бәһр — дәниз; бәһрејн — ики дәниз.

Дишләрин әкси Нәсиминн көзүнә дүшәли,  
Бәһри-бәһрејн олдуғу лә'ләи-шәһвар андадыр.

Нәсими «дишләр» дедикдә 32 саҗы, рәғәми, башга сөзлә әрәб әлиф-басындакы 28 һәрфи вә сонрадан фарсларын һәмни әлифбаја әләвә етдикләри 4 һәрфи, јә'ни әрәб әлифбасынын 32 һәрфини, бу әлифбанын 32 саҗыны нәзәрдә тутур.

Бейтин мәнәсы беләдир:

Нәсими, сәнни бу ики дәнизә ошар көзләринә Нәими дишләринн әкси дүшәли (Нәсиминн көзләри сәнни тәлгин етдијин һәрфләри көрәли вә о бунлары дөрк едәли), о елим океанына билик, мөлүмат үмәанына чеверилди. Бөјүк океанларда мирвар олдуғу кими, инди онун Океаны хатырладан бәдәниндә, варлығында шаһлара лајиғ, ән гижәтли, ән мисилсиз, ири, сағ вә көзәл мирвариләр вардыр. Јә'ни о, артығ һуруфилийн тәлгин етдији 28 (32) һәрфин әсасларына јижәләниб.

Бәһр мидад, ағач гәләм, тәси-фәләк дөват олур...

Нәсими дејир ки, фикр едирәм (гәрара кәлирәм) ки, ешгин сиррини зәр-рә гәдәр (чоһ чүз'и һиссәсини) јазым, дәниз мүрәккәб, ағач гәләм, фәләк тасы (көј гүббәси) мүрәккәбгабына чеверилр. Мәкәр белә бир ешгин маһижәтини, шәрһ етмәк мүмкүндүрмү?

Шаир бу бейтиндә Гур'анын 31-чи «Логман» сүрәсинин 27-чи әјәсинә ишарә етмишдир. Орада дејилр ки, әкәр јер үзүндә олан ағачлар гәләм олсајди вә бөјүк дәнизләр (үмманлар) мүрәккәб, әләвә оларағ једди дәниз о бири дәрјајә көмәк етсәјди, гәләмләр вә дәнизләрин сују түкәнәр, амма аллаһын кәлмәләри тамам олмазды. Доғрудан да, аллаһ гәлиб вә һакимдир.

Нәсими белә бир мугәјисә илә (бәнзәтмә илә) өзүнүн һуруфилик тәриғә-тини, «Чавиданнамә» китабындакы тә'лими характер даштыјан фикир вә му-лаһизәләри, орадакы ешгин сирринин башга илаһи сирләрдән даһа бөјүк олдуғуну поетик диллә тәсбит едир:

«...Бәһрәвү кано сымғазам...» — Дәниз вә мө'дәнә сығмарам.

Бу поетик ифадәнин заһири вә сәтһи мәнәсыдыр. Әслиндә исә шаир бу-рада өзүнүн фәлсәфи, вәһдәт-вүчуд, һуруфилик гәнаәтини поетик диллә ифа-дә едир.

...Инсан әзәлијјәтдә тәләтүмә кәлән (шиндәтлә далғаланан) дәрјајә-мүһит-тин (әзәлијјәтин бөјүк океаны) мәнәви бир дамласы олдуғу үчүн маһижәт етибары илә дә «дәрјајә-мүһит» оларағ галыр. Инсан дәрјајә-мүһитдир, — әзәли варлығыдыр, аллаһдыр. Әзәлијјәтин сирин инсанла ашкарланыб. Нәггаш (аллаһ) өзүнү Бәдәхшдә (Бәдәхшанда), мәчәзи мәнәда дүңјада заһирә чы-

хардығы лә'л илә (инсанла) таныдыб ашкарлашмышдыр. Шаир дејир ки, мән дә һәмни бөјүк океанын бир дамласы, нәггашын бир нахышыјам. Демәли, мәнним варлығым онун варлығындан голмуш дамла, һиссәчик, гәлпәдир. Мән өзүмү дөрк едиб камиллик дәрәчәсинә, аллаһ мәртабәсинә чатдырмагла, аллаһ ола биләрәм. Сәүдә едән (бәндә, мүти, махлүғ, гул) дәрәчәсиндән сәчдә олу-нан (сачид) зирвәсинә јүксәлә биләрәм. Мәнтиги нәтичә исә будур ки, һа-зырда һәмни зирвәдә дајанмышам. Буна сәәб мәнним камиллик дәрәчәсинә јүксәлмәјим олуб:

Дәрјајә-мүһит чүшә кәлди,  
Көви илә мөкан күүшә кәлди.  
Сирри-әзәл олду ашһара...  
Наггаш билинди нәгш ичиндә,  
Лә'л олду әјан Бәхәш ичиндә...  
Мәсчид илә сачид олду ваһид.

Мәнз бунун нәтичәсиндә «мән» (һуруфилик тәриғәтинин әсаслары илә ка-милләшмиш инсан. Аллаһ мәртабәсиндә дајанан инсан) һеч бир дәнизә вә мө'-дәнә (дүңја, кәинат, әләмә) сыға биләрәм.

**Бисмилләһир-рәһманир-рәһим** — Аллаһын ады илә башлајырам. Аллаһ рәһимләрин (шәфғәтчиләрин) рәһимлисидир (ачыјаныдыр, рәһм едәнидир). Гур'анда 114 әјәдән 113-ү јухарыдакы сөзләрлә башланыр. Гур'анын илк сүрәси «һәмд» (фәтиһә, сәб'үлмәсәни, үмүлкитаб вә с.) дә һәмни сөздә баш-ланыр.

Һуруфиләрин фикринчә, бу сүрә рәмзләрдән ибарәтдир вә инсанн бөјүк-лүјү, мүгәддәслији, аллаһ мәртабәсиндә олмасы (камиллик дәрәчәсинә чат-магла) һаггында бир субутдур. Гур'анын башга әјәләриндән фәргли оларағ «һәмд» сүрәси ики дәрәк кәндәрилмишдир (назил олмушдур).

Гур'ан «һәмд» («фәтиһә») сүрәси илә ачылыр ки, һуруфиликдә әсас олан 28 рәғәми бурада да өз әкинни тапмышдыр: фәтиһә 28 кәлмәдән (сөздән) иба-рәтдир. Инсанн үзүндә 14 (7 + 7 = 14) (бах. «үз»), 28 (32) вә с. һәрф вә рәғәмләр нәгш олунмушдур. Гур'анын мүгәддәмәси 28 кәлмәдән ибарәт ол-дуғу һалда, һуруфиликдә дә һәр шејин рәмзи вә ачылышы мәнз 28 рәғәмлә, һәрфлә бағлыдыр. 28 һәрф әлән һесабы һәр шејин ачарыдыр. Онларын фикринчә, 28 (32) һәрфи өзүндә тәчәссүм етдирән инсан мәнз аллаһ сүрәтин-дә јаранмышдыр:

Сүрәти-рәһманы булдум, сүрәти-рәһман мәнәм!  
Руһи-мүтләғ һәг кәламы Гафу вәл-Гур'ан мәнәм!

Вә јахуд:

Јүзүндә сүрәти-рәһманы көрдүм.  
Ғашында Гафу вәл-Гур'аны көрдүм.  
Охудум дәрси-һүсүн әјәтини,  
Једи мүсәф кими Фүрганы көрдүм...

Мәнз бунун нәтичәси оларағ инсан вә онун чамалы (үзү) һәр шејдән уча, кәзәл, дәрин мәнәли, сирли вә илаһидир.

Нәсими Фәзлүллаһ Нәимини аллаһ гәдәр гүдрәтли, әзәли бир варлығ һеса-б едир. Ону «һәги-мүтләғ...» адландырыр. Һуруфиләрин, камил инсанларын аллаһы кими тәрәннүм едир:

Фәзли бисмилләһир-рәһмандыр рәһим,  
Сүрәтин лөвһүндә јазмышдыр гәдим.  
Һәги-мүтләғ сәнән, еј Фәзли-гәдим...

Вә јахуд:

Сүрәтин лөвһүндә һәг олду мүгим...  
Бир әчајиб шаһә дүшдү көнлүмүз...  
Мәзһәри-аллаһә дүшдү көнлүмүз...  
Сүрәтин ким мәзһәри-хәллаг имши...  
Хилгәтин тә'вили Фәзлүллаһ имши...

Беләликлә, Нәсими Фәзлүллаһын (Фәзлин, камил инсанн) үзүндә дә һәлә «лөвһү мәйфузда» 28 (32) һәрфин јазылдығыны поетик диллә тәсбит едир.

**Бурч** — улдузлу көжүн хиссәсидир. Көж гүббәсиндә 88 бурч вардыр ки, классик әдәбиятымызда, о чүмләндән дә Нәсимни ше'рлериндә әксәр халлар-дә әсәсән 12 бурчтын ады чәкилир: Җәмәл (Җузү), Сур (Әкүз), Чөвзә (Әкки-ләр), Сәрәтан (Хәрчәк), Әсәд (Шир), Сүнбүлә, Мизан (Тәрәзи), Әгрәб, Гөвс, Чәдј (Оғлаг), Дәлв (Сәтил), Һут (Балыг).

Классик поэзиямызда нүчүм елиһнә (астролокија) әсәсән һәр бурч му-әјән хуәсуәјити илә тәсвир вә тәрәннүм едилмишир. Бүтүн классикләрдән фәргли оларат илк дәфә Нәсимни тәрәфиндән бурчлар һуруфилик бахымындан ишыгландырылмышдыр. Нәсимни инсанын бәдән үзвәлирини бә'зи халларда һәм-нин бурчларә охшадыр: Мизан — көбәк; Чөвзә — гол; Әсәд — көк; Сүнбү-лә — багырсаг... Шаир дејир: «Он ики бурч илә једди көвакиб, // Олуб башдан ајаг бу једди саным» вә с. Шаир инсан бәдәнини, онун варлығыны асиман гәдәр дәрин һесаб едир вә онун өјрөнилмәсини ирәли сүрүрдү. Буналарын әсәс үзвәлирини исе һуруфилик бахымындан җимәтләндирди вә јазырды: «Он ики бурчун көвакиб чаји, мө'васы нәдир?» Бәдән үзвәлирини 7, 14, 21, 32, 41 вә с. рәгәм вә сәјлары әсәсиндә поетик диллә тәсвир едир. О кәстәри ки, инсан бәдәнинә нәзәр салмаг, нәфси билмәк вә өзүнү дәрк етмәк ләзимдыр. Бура-да һуруфилик өзүнү әкинни тапмышдыр: «Кәздин вүчүдим шәһрини, (долу-долу көрдүм ону, (һәр ганда чүн сәсан әјән), адын нәдән бича имиш)...

Вәһибүссурәт шәкилләри (сурәтләри) бәхш едән (аллаһ) демәкдир.

Дөври-гәмәр мөлаһәттин һүсүнә ихтидам едәр,  
Җүзүнә вәһибүссүвәр хублугу мүстәдам едәр.

«Вәзүһа» — Гур'анын 11 әјәдән ибарәт олан «Зүһа» сурәсинин биринчи әјәси «Вәзүһа»дыр ки, Нәсимини ше'рлериндә һуруфилик бахымындан тез-тез ишләнер.

«Вәзүһа, Вәлләјл» — һәмнин сурәдән алынмыш вә биринчи әјә кинчи әјәдән алынмыш сөздүр. Мә'насы: анд олсун күндүзә вә кечәјә.

Чәмалын вәзүһа, вәлләјл зүлфүн,  
Сәнин вәсфиндәдир ајаг мүтләг.

Бейтин заһири мә'насы беләдир ки, Гур'анда анд ичлән сәһәр (Күнәш) вә нечә (Ај) сәнин чәмалын вә гара сачларындыр (еј инсан!).

Бейтин ич мә'насы исе даһа дәриндир: еј инсан, сән өзүн дүнијаны өз нуру илә ишыгландыран аллаһ мәртәбәсиндәсән вә онун сифәтләри (онун һаггында дејилмиш мә'нави сифәтләр) сәндәдир. «Еј пәртәви-дијари-рухун нури-каинат...» «Еј дурри-бәһри-зат». Гур'анын, «Ихлас» адланан 112-чи сурәсиндә 4-чү әјә — аллаһын шә'нинә дејилмиш, аллаһын мә'нави сифәтләрини мүәј-јәнләшдирән 4-чү әјә: «ләм јәлид вә ләм јуләд» — јәси: доғмајыбдыр, доғул-мајыбдыр (вүчүди әзәлидир, чһс дејилдир, ата-анасы јохдур...)

Нәсимни һәмнин сөзләри инсана шәмиль едир:

...Ләмјәлид һүсүнүн, вәләмјуләд чамал,  
Һүсүнә субһанәһү чәллә-чәләл.

Сән аллаһ кими анд ичлән «вәзүһа», «вәлләјл» вәсф олунан: «ләм јәлид вә ләмјуләд» мәртәбәсиндә дајанмысан. Инсан, сән аллаһсан!...

«Вәлләјл иза јәғша» — Бу, Гур'андакы «Ләјл» сурәсинин биринчи, «Шәмс» сурәсинин исе дөрдүнчү әјәсидир. Мә'насы: анд олсун кечәјә елә ки, ертәр (күнү өз зүлмәти илә). Шаир Гур'анын «Ләјл» (кечә мә'насы верән) сурә-сини вә онун биринчи әјәсини көзәлин ағ үзүнә тәкүлән гара сачына охша-дыр. Һуруфилярини тәвлинә әсәсән нәгш олунуш һәрфләрдән ибарәт олан инсанын үзү (чәмалы), инсанын варлығыны даһа әзәли вә мүгәддәс һесаб едир вә Гур'андакы бу әјәләрин мә'зи онун һөрмәт, шәрәф вә шә'нинә кәлдји-ни — назил олдуғуну поетик диллә тәсдигләдир.

Шаир «Вәлләјл иза јәғша» әјәсинин әһәмјәттини бир дә онда көрүр ки, һәмни әјә Гур'анда бир-биринин ардынча кәлән «Шәмс» вә «Ләјл» сурәлә-ринин биринчи вә икинчи әјәләрини тәшкил едир.

Көр инсан нә мәртәбәдә дајанмыш мүгәддәс вә әшрәфидир ки, Гур'анын «Ләјл» вә «Шәмс» (бах: «Вәзүһа», «Вәһибүссүвәр») сурәләриндә дә онун чәмалы бир-биринин ардынча ики дәфә тәдир олуну.

«Тәшбиһи-измар» (кизли тәшбиһ) исе ондан ибарәтдир ки, инсан вәсфи-нә кәлән һәмнин сурәләрини бири «Ләјл» — 21, «Зүһа» исе 11 әјәдән (икиси бирликдә 32 әјәдән) ибарәтдир. Шаирин бурада «Вәһинә јазды отуз ики һуруф...», «Вәзүһанын афитабидир үзүн...», «Сурәти-һәгдән кинәјәтдир үзүн», «Чүн үзүндән чүмлә әшја олду фаш...», «Еј үзүн әјәти-анвари-сифат» мисра-ларыны да хатырламаг ләзим кәлир.

Вәннәчм — анд олсун улдуза...

Көзүнә вәннәчм јазды, гашына вәнназиат,  
Алыһна нәсрун миһаллаһ көрүнүр ејнүлјәгин.  
Сидреји-Туба бојундур, сәрвү һәггинә,  
Җүзүнә вәшәәмә кәлди, сачына һәбүлүмәтин.

Нәсимни «Сурәтин нәгшини јазды деди раббүл-әләмин», «Дүн кечә бир дилбәр илә ејшимиз мә'мур иди» вә с. ше'рлериндә өзүнүн раббәри Фәзлүл-лаһ Нәимни илә көрүш дәгигәлирини, мүршидинин һуруфилик бахымындан поетик портретини тәсвир вә тәрәннүм едир. Белә ки, мәчәзи ифадәләр, тәш-биһләр, «гуш дилинәдәки ишәрәләр Нәсимини әксәр гәзәлләриндә бол-бол ишләнмишир. Бу онун бүтүн ше'рләринә анд олдуғу үчүн шәһрини нисбәтән кениш верилмәси лузуму мејдана чыхыр.

Бурадакы «Сидреји-Туба бојундур», «...Туба бојундур» сөзләриндәки бән-зәтмәләр (тәшбиһләр) һуруфилик бахымындан шәрһ олунур. Бурада заһи-ран Туба адланан әфсанәви ағачдан сөһбәт кедир. Гур'анын 13-чү сурәсинин 28-чи әјәсиндә дејилди ки, о кәсләр ки, аллаһа иман кәтирдиләр вә имандан сонра сәләһ әмәлләр етдиләр, оларын хош һалына, һәмнин шәхсәләрә мүзд вә әчр (мүкафат) олараг Туба ағачы вардыр... Тәфсирчиләрин јаздыларына көрә, Туба ағачы беһиштдә Мәһәммәд пејғәмбәрин гәсриндә, будаглары исе беһишт әлиһини үстүндәдир.

Нәсимни исе Фәзлүллаһ Нәимини өз реал Тубасынын бој-бухунуну һәмнин әфсанәви Тубаја гаршы тојараг кәстәри ки, онун Тубасы (раббәри, мүрши-ди) 28 (32) һәрфин көмәклији илә «өз көлкәсини һуруфилярин үстүнә сал-мышдыр», олара раббәрлик едир. Гур'анын 28-чи әјәсиндә дејилән бу сөз-ләр һуруфилярин 28 һәрфини вә сәјына да ишәрәдир. Тубанын көлкәси исе Фәзлүллаһын мә'нави көлкәсинә, раббәрлијинә ејһам олунмушдур.

Мәнтәғини нәтичә: һуруфиляр онун сәјәсиндә (көлкәсиндә, көмәклији илә) әсл һәгигәтә чатачаглар.

Гашына вәнназиат дедикдә һуруфилярдә рәмзи рәгәм 46 әјәдән ибарәт олан 54-чү «Вәнназиат» сурәсини нәзәр алыр. Бу рәгәмләрин чәми 100-ә бәрәбәрдир. Көһнә етигад мә'насында тәсбиһ чевирандә 100 дәнәли тәсбиһин 34 дәнәсини чевириб «аллаһ бөјүкдүр»; 33 дәнәсини чевириб «алла-һа шүкр олсун», сон 33 дәнәсини чевириб «аллаһа ешг олсун!» сөзләрини әрәбчә сөјләјәнләр «сәһнәшүмар», јә'ни 100 дәнә сәјан — «дуа илә мәшғул олан» дејирләр. Нәсимни белә бир рәгәми инсанын гашларында ахтарыб та-пыр.

Бундан әләвә, «вәнназиат» олан гашларын (гаш, әрәб дилиндә «һачиб-дир» әбчәдлә 14 рәгәмини тәмсил едир) зүлф илә (зүлф исе әрәб дилиндә «чәд» демәкдир. 14 рәгәми тәмсил едир) кизли вә мөһкәм иттифаглары вар-дыр. Һәр шејә гәләбә чалмагдадырлар.

Таки зүлфү гашларындан көзләри чәкди чәри,  
Олду көвн илә мөканын варлығы тарашыны.

Бейтин кизли мә'насы тә'вил едилмәдән, һәтта заһири вә поетик мә'насы да бир гәдәр анлашылмаз галыр. Шаир Нәимнә хитабән дејир ки, еј чәмалы көјләрин аллаһы (әрши-рәһманы олан) олан Нәимн! Әһсани-сурәтдә сән көзәл бир чһрәсән. Сәнин үзүнлә гашын 28 һәрфи вә рәгәми тәмсил едән, мә'насы билинмәјән бәдр вә һиләлдир. Сәнин зүлф (14) вә гашын (14) чәри (гошун) чәкән кими, јә'ни јайылмаға башлајандан бәри көвн илә мөканы (бү-түн дүнијаны) биз һуруфиляр әлә алмышыг.

Нәзәрә алмаг ләзимдыр ки, Нәсимни бә'зи ифадәләриндә (мәсәлән, «...адә кәлрүчүн гашын...» Гур'ан әјәсинә (ифадәсинә) әсәсән субута чалышыр ки, Ај 28 күн әрзиндә фәләји сәјр етдији кими, һәр бир инсан 28 һәрфин көмәк-

лији илэ камиллик дэрэчэсина чатдыгда, «дүнјаны сејр едиб өјрэнэ билир». Чүнки бүтүн сирлэр 28 (32) һарфдәдир, һәмин һарфләр исә «сирләр дүнја-сы»нын гызыл ачарыдыр.

Лакин бир башга ше'риндә «гаш» ики рәгәми тәмсил едир:

Сәккизидир (сәккиздир — М. Ә.) гапусы чәннати-әднин, Гашында киприкин зүлфүн мүнбар.

Мә'лумдур ки, «гаш»ын әрәб дилиндә гаршылыгы «һачиб»дир. Әб-чәд һесабы илэ 14 рәгәми ифадә едән «зүлф» сөзүнүн гаршылыгы «чәд» (бах) 14 рәгәми ифадә етдији кими, еләчә дә «гаш»ын гаршылыгы олан «һачиб» 14 рәгәми ифадә едир: «һ» (һа'ун, һаје — һаји-һутти, һаји-мүһмәлә) = 8; «ә» (әлиф) = 1; «ч» (чим, чимун) — 3; «б» (ба'ун, беј) = 2; Чәми = 14 (бах «Габү гөвсејн»).

Демәли, «гаш» («һачиб») вә «зүлф» («чәд») сөзләринин әбчәди 28 һарфи ифадә едир. Инсан камил олмаг истәјирсә, бу 28 рәгәми (һарфи) дәр-риндән дәрк етмәлидир. Чүнки бунлар тәфәккүрүн зирвә нөгтәләридир, га-ранлыгыларда галаң рәмзләрин, сирләрин бирәр зирвә нөгтәләридир, ики зирвә нөгтәсидир.

Вәссәф (вәс'саффати-сәффән/сәффа/2) фәззәчирати-зәчрән (зәчра/3/фә-талијати-зикрән/закра)

Нәсими Гур'андан алынмыш (37, 1, 2, 3) һәмин ифадәни ше'рләриндә ишләтмиш вә бу бир кәлмәдә үч әјринин мәзунундан рәмиш мә'нада истифа-дә етмишдир. Һәмин әјләрдә дејилр: 1) анд олсун саф-сәф дуранлара. 2) анд олсун өзләрини инчидәнләрә. 3) анд олсун аллаһны зикрини (ја да китаб-ларыны охујанлара).

«Вәссаф фатии-сәффән, киприкләрин сәфидир,  
«Вәззәчират» зи «зәчрән» чан һичринин гәмидир.  
«Фәтталијати зикрән» әлҗаби-гашын, еј чан,  
Адәм декилдир ол ким, бу мә'нидән бәридир.

Чох кениш мәзун вә мә'наны әһатә едән бу бейтләрин мә'наларындан бири дә будур ки, анд олсун гаршымызда дуран 4 мүгәддәс китаба (Товрат, Инчил, Зәбур вә Гур'ана), анд олсун һәмин китаблары һәгигәт бахымындан шәрһ едәнләрә, өзләрини инчидәнләрә (һуруфиләрә).

Шаир өз лирик гәһрәманынын дилиндән дејир ки, чох кениш рәмиш мә'-налары олан, сәф-сәф көрүнән 4 чәркә кипријин мәнә мөвчуд һәр 4 мүгәддәс китабадан даһа мүгәддәсидир. Мән өзүмү сәнин јолунда инчидәнләрдәнмә. Еј чан (еј Фәзлүллаһ), сән мәнә һамыдан даһа јахынсан (габү гөвсејн) гәдәр). Сәндән (сәнин һуруфилик тәригәтиндән) узаг олан, ону дәрк етмәјән адам ариф дејилдир. Нәсими сәнин (еј чан!) һуруфилик тәригәтинин (јолунун, мәсләкнин) гурбаны олмушдур, фәдакарыдыр. Бу, «ән'әлһагин» («Мәнәм аллаһын») ән јүксәк мәртәбәсина чатмыш Фәзлүллаһын мәнә (һуруфиләрә) еһсаныдыр (һәдјијәсидир):

Олду Нәсими гурбан дәр раһи-еши-чанан,  
Ашигләрә бу еһсан өз фәзлә-давәридир.

**Вәһдәт** — Бирлик, аллаһын бирлијинә инанма, вәһидлик, вәһдәти-вүчуд (пантеизм, тәбئيәти илаһиләшдирмә). Бу сөз Нәсими поэзијасында һуруфилик бахымындан мә'наландырылдыр.

Биз ки, вәһдәт аләминдән чүнки дөндүк кәсрәјә,  
Гафил олма көрдүкүн ол олду әбсар, иштә көр!

Нәсими бу гәзәлиндә көстәрир ки, инсанын үзүндә илаһи бир нур вар. Буну әјгар (һуруфилији дәрк етмәјәнләр) көрә билмәз. Бу нур һәлә вахты илэ јашадыгымыз вәһдәт аләминдә варлыгымызда мөвчуд иди. Кәсрәјә — бу дүнјаја кәлдикдә һәмин нур илэ кәлиптик. Камил инсандаки һәмин нур онун «ән'әлһаг» сөјләмәси үчүн зәмин јарадыр. Мусанын көрдүјү һәмин од да (бах «Анәстунарон») вәһдәт аләминдәки бу одун зәһәһүрүдүр. Буну көр-мәк вә дәрк етмәк үчүн бәсирәтә, «үчүнчү көзә», мә'нәви көзә малик олмаг лазымыдыр.

**Габү гөвсејн** — Ики гөвс (јај, камаң; чеврәнин бир һиссәси).

Гур'анын 53-чү «Әннәчм» сурәсинин 9-чу әјсиндән алынмыш ифадәдир. Бу сурадә улдуза анд ичлир, Мәһәмәдин хәталара јол вермәдији һаггин-да, ме'рача кетмәсиндән данышылыр вә елә ки, «Мәһәмәд дүнјадан уҗа јер-дә иди», аллаһа «јахын олду». «Онларын јахын олмагы ки јај гәдәри, ја ондан да аз иди». Мәһәмәд јалан демәди, о шеји ки, өз кези илэ көрдү...»

Габү гөвсејнин рүмузин санма ким, фәһм ејләјә,  
Ким ки, Заһир көрмәди шол маһи-бәдрин гашыны.

Заһири мә'на «тибарилә Нәсими дејир ки, о, он дәрд кечәлик әјни гашыны көрмәјән адам «габү гөвсејн» ифадәсинин сиррини баша дүшә билмәз. Илк бахышда, демәк олар ки, Нәсими бурада анчаг камил инсаны нәзәрлә тутур.

Лакин бу заһири мә'надан башга бурада бейтин идеја шәрһи вә рүмузаты үчүн әһәмијәтли олан мұәмма да вардыр. «Гаш» сөзүнүн «зүлф» сөзү кими өзүнүн гаршылыгы вардыр. «Һачибин мә'насы гаш демәкдир. «Һачибин» Әбчәд һесабы илэ «һ» (һа'ун, һаји-мәһмилә) = 8; «А» (әлиф) = 1; «Ч» (чим) = 3; «Б» (беј) = 2; чәми = 14.

Беләликлә, Нәсими инсанын үзү илэ гашыны вәһдәтдә көтүрүб тә'вил едир. Шаир көстәрир ки, инсан камилләшмәк намина 14 кечәлик Әјни инсан үзүнүн (чамалынын) гашыны (һачиб = 14) көрмәдән, 28 һарфин (рәгәмин) мә'насыны (рүмузуну) дәрк етмәдән «Габү гөвсејн»ин мә'насыны вә бунла-рын рәмзләрини дәрк едә билмәз.

Бәс бурадаки «рүмузат» нәдир? Шаир дејир ки, «Сурәтин нөгшиндә һәр ким көрмәди нөггашыны, Ваһибүссурәт (сурәт шакли бәхш едән, аллаһ) онун көзсүз јаратмыш башыны».

Мәһәмәд ме'рача кедән заман ики гөвс мәсафәси, бәлкә, ондан да аз мәсафәдә аллаһ илэ ме'рач вахты көрүшдүјү кими, һуруфи дә 28 һарфи тәм-сил едән инсан чамалы (маһи-бәдри) вә онун гашыны көрүб рәмиш мә'насы-ны дәрк етмәдән камил инсан кими ме'рач едә билмәз:

Еј чәмалын әрши-рәһман, габү гөвсејн гашыныз,  
Нөгши-маевһа јазыбдыр һүснүнә нөггашымыз.  
...Еј үзү чәннәт, хәти рејһан, додагы сәлсәбил,  
Ләмәкан бәдрү һиләлидир үзүнлә гашыныз.  
«Галү бәлә»нин әһдинн унутмазам, унутма ким,  
Иманы тәвһид әһлинин шол әһдү шол играр имиш.

Нәсими һәмин ифадәни Гур'анын 7-чи сурә 17-чи әјсиндә ишләнмиш тәркибдән итибас етмишдир. (7 вә 17 рәгәмләринин һуруфиликдәки кениш рәмиш мә'налары шәрһ боју ајданлашдырылдыр). Шаир һәмин ифадәни бу-рада да ишләдәркән, һәр шејдән әввәл, һәмин рәмиш рәгәмләрә нәзәрлә тутур.

Бундан әләвә, «Ә' лә с т у б и р р ә б б и к у м Г а л у Б ә л а» — «Сизин тан-рыныз мән дејиләмми? Бәли, дејиләр» әјсиндәки сөзләр классик поэзија-мызда дини-әфсанәви бир поетик тәлимиһдир.

...Куја дүнја јаранмамышдан габаг ариф адамларын руһу мөвчуд имиш. Бу арифләрин илк јығынчагында (бу јығынчаг классик поэзијамызда вә Нә-сими ше'рләриндә мәчлис-бәзми-әзәл» адланар.) Куја аллаһ онлардан хә-бәр алыр ки, «Мән сизин танрыныз дејиләмми? Онлар бир сәслә чаваб верир-ләр ки, бәли. Сонра бу ариф адамларә әзәли меј, илаһи меј ичирдилмишдир. Бу адамлар сонрадан дүнјаја играр илэ — иман һисин илэ гајытмышлар:

«Галудән» өкәр аләмә играр илэ кәддин,  
Тәрк ејләмә играрыны, инкара јапышма!

Куја бу ариф адамлар дүнјаја кәлән күндән өзләрини дәрк еднб камилләш-дикчә, бу мәһәббат аташи вә нуру илэ, бу илк мејнин сәриәстлији илэ һәјајы даһа дәриндән гаврамаға башлајыр. Бу меј арифләрин идрак мәнбәјидир:

Галү бәладә чан сана гылымшды играр, еј сәнәм,  
Инди арамызда бизим шол әһдү шол пејман кәрәк.  
«Галү бәладә» куја хәрәбат иди јерим,  
Шол мә'нидән мүчавири-мејханәјәм јенә.

Нәсими Фазлұллаһа хитабән дејир ки, һуруфиләрин бу илк жығынчағында о да белә бир меј ичмишдир. О, һуруфилија сәдагәтлә хидмәт едәчәкдир. Чүнки һуруфилијини меји онун чан чөвһәридир:

Ешгинә «галу бәлә»чүн демшәм сидг илә,  
Әһдини сындырмазам дурмушам играринә.

вә јахуд:

«Галу бәлә»нин әһдини унутмазам, унутма ким,  
Иманы товһид әһлинин шол әһдү шол играр имиш

*Гарун* — Мал вә дәвләтинин чохлағу вә ачкөзлүгү, хәсислији илә танынмыш әфсанәви бир шәхс олмушдур. Муса пејғәмбәрин мүасири һесаб олунур. Классик поезијамазда вар-дәвләт вә ачкөзлүк, хәсислик рәмзидир. Рәвәјәтә көрә Мусанын гаргышы илә мөһв олмуш, вар-дәвләти илә јерә батмышдыр. Нәсимидә һуруфиләрин рәмзи мәнәда ишләтәдиләри түк (гыл) ән гиймәтли сәрвәт кими Гарун хәзинәси илә бәрәбәр тутулур.

*Гаф* — Нәсиминин чох ишләтдији бу сөз әбчәд һесабы илә 100 рәгәмини билдирир. Шаир «Гаф» сөзүнү һәм бөјүк, һәм дә кичик әбчәдлә ишләтмишдир.

«Гаф» һәмчинин әфсанәләрдә Әнга (Симург) адлы мөвһум гушун јашадығы Гафгаз сыра дағларыннан биринин — Елбрусун гәдим адыдыр.

«Гаф» сөзүндә һәмчинин Гафгаз дағлары нәзәрлә тутулур.

«Гаф» бүтүн дүнјаны әһатә едән, дүнјанын бир башындан диқәр башына гәдәр узанан әфсанәви дағын адыдыр. «Гаф»дан «Гаф»а гәдәр, јәни дүнјанын бу башындан о башына гәдәр. Шаир јазыр:

Ешг илә сән, еј Нәсими, сәјр едәркан күни-Гаф,  
Сәнсән ол али-мәғамда шәһпәри-Әнҗаји-әшг.

«Г» — «Гаф», һәмчинин Гур'анын 50-чи сүрәсидир. Бу сүрә 45 ајә, 357 кәлмә 1494 һәрфдән ибарәтдир. Гур'ан тәфсирчиләри «Гаф» сөзүнү «анд олсун Гаф дағына», «анд олсун шаны бөјүк Гур'ана» шәклиндә дә шәрһ едирләр. Нәсими һуруфилик бахымындан «Гаф» сөзүнү белә тә'вил едир.

Гаф-төвсәјн олду гашын ашигә мөһрабләр,  
Сәчдәкан олду анынчүн шаһи-чүмлә әнбија.

вә јахуд:

Гаф-гашын илә көзүн, зүлфү дәһанын һәвәси,  
Бизә нә иззәти һөрмәт году, нә елмү вүғар.

вә јахуд:

Гаф-гүввәт галмады артыг тәнимдә тәғатим,  
Каф-кафир көзләрин ким, Рүстәми-дастан олур.

Гаф вәл Гур'ани—«анд олсун Гаф вә Гур'ана».

Еј үзүн сәбүл'мәсани нәзәл әл-фурган будур,  
Вәһји-мүтләг, һәг кәлами гафү вәлгур'ан будур.

Гур'анын шәрһчиләри «Гаф» сөзүнү мүхтәлиф шәкилдә шәрһ едирләр. Әксәри кәстәрир ки, бу дағ јер күрәсини әһатә етмиш вә синәси гиймәтли дашларла долулар.

Нәсими исә кәстәрир ки, «анд олсун Гаф вә Гур'ана» сөзләри инсан шәрфини, көзәллијини вә мүгәддәслијини тәғдир едир. Гур'анын «Гаф» сүрәсинин башланғычында јазылмыш бу сөзләр инсанын үзүндәки он дөрд хәтти  $(7+7=14)$  тәғдир едир.

*Гаш, киприк* — Кәстәрди ким, гаш мүхтәлиф рәмзи рәгәмләри тәмсил едир. Әксәр јердә гаш вә киприк алты сајынын һуруфилик дили илә вә рәмзи мәнәси илә кәстәрир (гаш = 2; киприк = 4; чәми 6).

Нәсими јазыр:

Гашынла кипријин чүн сәјд ејләди чәһани,  
Сәјјад олана, ајруг тирү кәман кәрәксиз.

Нәсими кәстәрир ки, еј инсан, дүнјанын алты тәрәфини (Шимал, Чәнуб, Шәрг, Гәрб, Јухары, Ашағы) сәнин гашынла кипријин өз гүдрәти илә овламышдыр. Башга сөзлә гашынла кипријин сәнин көзәллијини ән јүксәк зирвәсидир.

*Гәдр* — лејләтүл-гәдр (лејләт-әл-гәдр) — «гәдр», «гәдр кечәси»; «талејин һәлл едилмәси кечәси; гүдрәт кечәси» демәкдир.

Гур'анда чох ишләнән вә она тез-тез ишәрә олунан сөзләрдир. Бу адда әләвә олараг 5 ајәдән ибарат хусус сүрә дә вардыр. Һәмнин кечәни мәсчиддә кечирмәк, Гур'ан охумаг, ибадәтлә мәшғул олмаг ислам әләминдә бир адәт һалыны алмышдыр.

Гур'анда «гәдр кечәси»нин рамазан ајында олмасы кәстәрир илә һәмнин ај мүгәддәс ај һесаб олунур. 23 ил мүддәтдәлә јаранан Гур'анын илк ајәсинин «вәһји», «гәдр кечәси» илә әләғәләндириләр. Гур'анда јазылыр: «Биз назил етдик Гур'аны гәдр кечәсиндә, «Гәдр кечәси» миң ајдан јахшыдыр. Мәләкләр вә Чәбрајыл һәмнин кечә аллаһын әмри илә јерә ендирилдијиндән, «гәдр кечәси» миң ајдан јахшыдыр.

Илаһијятчылар сүбута чалышырлар ки, һәмнин кечәнин аллаһын јанында гәдр вә гиймәти чох олдуғундан «гәдр кечәси» («лејләтүлгәдр») адландырылмышдыр.

Мәһз буна көрә дә «гәдр кечәси» ислам дининдә әзиз вә мүгәддәс кечәләрдән һесаб олунур. Гур'анда бу кечәдән чох данышылса да, һәмнин кечәнин илин һансы ајында олмасы һагғында мә'лумат верилмир. Илаһијятчыларың әксәри Рамазан ајынын 19, 21, 23 вә 27-чи кечәләриндән биринин «гәдр кечәси» олдуғуну јазырлар, һәмнин кечәнин ајын 27-дә олмасыны кәстәрәнләр даһа чохдур.

Бу кечәдәки ибадәт илин бүтүн кечәләриндәки ибадәтдән даһа шәрәфли сајылыр.

Нәсиминин шәр'ләриндә һәмнин рәгәмләрин (19, 21, 23 вә 27 әбчәд һесабы илә) һуруфилик идејалары бахымындан мүхтәлиф јоzumлары вардыр. Һуруфиликдә мүгәддәс китабларын сајы 5-ә чатдырылар: Товрат, Зәбур, Инчил, Гур'ан вә Чавиданнамә. Онлар «Гәдр» сүрәсиндәки 5 ајәнин габагчадан бу сонунчу китабын да јараначағына рәмзи ишәрә һесаб едирләр. Фәзлұллаһы Күнәшә бәнзәдән Нәсими дејир ки, һәр кәс онун идејаларына зәррәчә јол тапдыса, белә бир адамын һәр күнү бајрам, кечәси исә «гәдр кечәсинә» чеврилди.

Шол күнәшин шүәсинә зәррәчә ким ки, булду јол,  
Һәр күнү ејд, кечәси гәдрн-шәби-бәрәт олур.

Нәсими кәстәрир ки, Фәзлұллаһ, о чүмләдән һәр бир камиллик дәрәчәсинә чан атан, хусусилә, белә бир дәрәчәјә чатан шәхс елә мәнәви күнәшдир. Онун үзүндәки  $7 (7 \times 2 = 14)$  хәтт онун әсл дахили мәнәсини («сүрәти-мәнәи»сини, тәригәт әдәбијјатында чох ишләнән терминләрдәндир) ачыб кәстәрир вә инсан шәрәфәтинин учалығыны тәсбит едир:

Сүрәји-сәб'үлмәсанидир чәмалын, еј күнәш,  
Сүрәти-мәнәи мәнә сәб'үлмәсани кәстәрир...  
Һүсүнә һејран олубдур маһү хуршиди-сәма,  
Маһү хуршидин чәмалы бу бәјани кәстәрир.

Шаир инсаны бүтүн дүнјаны ишығландыран Күнәш вә Ајдан үстүн тутур. Дејир ки, Күнәшдән вә Ајдан даһа гиймәтли вә нурулу бир варлыг вардыр ки, о да инсандыр. Күнәш дә, Ај дә өз мәнәви нуруну инсандан, онун 14 мәнәви нәгшиндән алыр:

Еј јанағындан мүнәввәр афтаб,  
Дүшдү һүсүнү пәртүвүндән ајә таб.

Кипријин, зүлфүн, гашын үмүдлүкитәб  $(4+1+2=2 \times 2=14)$

*Гилә* — Ислам дининә көрә мүсәлманлар мүтләг дуа вә ибадәтлә мәшғул олмалыдырлар ки, бу, намаз (сәләт) адланыр. Мүсәлманлар күндә 5 дәрә намаз гылмалыдырлар. Диндә намаз мө'минләрини мәрәчы адланыр. Намаз 17 рүк'әтдән ибарәтдир. Мүсәлманлар намаз гыларкән, үзләрини мүт-

лэг гйблэжэ тэрэф тутмалдырлар. Мэсчидлэрдэ гйблэни кэстэрэн хүсүси ојур олур ки, бу да мейраб адланьр.

Нэсими өз шэрлэриндэ гйблэ, намаз, «Б», «17» вэ с. сөз вэ рэгэмлэрини һуруфилик бахымындан тэвил едир вэ кэстэрир ки, эсл гйблэ инсаньн үзүдүр, инсандан мүгэддэс вэ али варлыг јохдур. Онуң үзү «һәнси-тэгвим» јаранмышдыр. Мусалманлар үзлэрини Кэ'бэјэ чевириб намаз гылмагданса бил-мәлидирлэр ки, камил инсан (јә'ни лирик гәһрәман — «мән») һәм Кэ'бэ, һәм дэ намаздыр.

Лөвһи-мәһфузәм, һуруфәм, әбчәдәм мән, һәм һеча,  
Һәм Хәлилә Кэ'бә олдум, һәм мәнәм сөвмү сәлат.

Шаир Фәзлин үзүңү Кэ'бә, зүлф вэ үзүңү «гйблэ илә иман» адландырыб, «һәнси-тэгвим»-индә аллаһы көрүрдү. Фәзлин, камил инсаньн көзәллијинә сәчдә етмәјәнлэри лә'нәтә кәлмиш чин вэ шейтан адландырырды.

Кэ'бә үзүңдүр бизә, еј фәзли-һәг,  
Зүлфү рүхүн гйблөвү иманьнымыз.

Фуад Көрүлүздә јазыр ки, һуруфилэр әрәб һәрфлэрини вэ мувафиг рәг-гәмләри инсан үзүндә ахтарыр вэ мүјәјјән хәтлэрин көрүмәсинә ме'рач де-јирлэр. Һуруфи инсан үзүндәки хәтлэри камил инсан сәвијјәсиндә көрә бил-лирсә, бу онун ме'рачы демәкдир.

Гур'аның «Бәни-исраил» сүрәсиндә дэ намаз (сәлат) гылмаг зәруријјә-тиндөн данышылар. Һәмнин сүрәнин биринчи әјәси «сүбһа-һәлләзи», «сәра би-әбдин»... сөзләри илә башланьр ки, ме'насы — пак вэ мүнәззәһидир бүтүн ејбләрдән о аллаһ ки, кәчә вахты сејр етдирди өз бәндәси вэ сечилмишини (Мәһәммәди)... мәсчидүлһәрәмдан узаг мәсчидәдәк... вэ (Бейтүлмә'мүрдән вэ ја Бейтүлмүгәддәсдән)...

Ме'рачдан бәһс едән јухарыдакы әјәдә 17 һәрф вардыр. Кичик Намазда да (сәлатда) 17 рук'әт вар. Нэсими дејир ки, бу 17 рәгәм (һәрф) инсаньн зүлфүндөдир. Зүлфүн гаршылығы олан «чә'д» — гыврым сач кичик әбчәддә (әбчәди-сағирлә) 17 демәкдир. (ч = 3; ајн = 10; д = 4; чәми = 17). Демәли, инсаньн сачы (зүлфү) һуруфи рүмузаты илә 17-дир.

Камил инсан бунлары дәрк етмәлидир. Онуң намазы вэ сәчдәси инсан ол-малыдыр. Бу сүрәнин 61-чи әјәсиндә дејилир ки, биз мәләкәләрә дедик ки, инсана сәчдә едир, онлар да сәчдә етдиләр. Шейтан исә имтина етди. Деди ки, палчыгдан јарадылмыш (хәлг олунмуш) инсана сәчдә етмәрәм. Сүрәнин 78-чи әјәсиндә исә дејилир ки, сүбһдән кәчәјә гәдәр намаз гыл.

Нэсими бу әјәлэри һуруфилик бахымындан тэвил едәрәк кэстәрир ки, 17 рук'әтдән ибарәт олан, мө'минин ме'рачы адландырылан (һесаб едилән) намаз инсаньн үзүндәки (зүлфүндәки) 17 хәтти көрмәк вэ она мүгәддәс вар-лыг кими сәчдә етмәк демәкдир. Унудулмаалыдыр ки, бу сүрәнин өзү вэ илк әјәси дэ мәнз инсан шәрәфинә сөјләнлимишдир. Инсан сәчдәјә ләјигдир:

Ким ки, сүчүд ејләмәди һүсүнүә,  
Диви-лә'ни олдувү шейтаньнымыз.

Гиран — бирләшмә, јахынлашма демәкдир.

Чәмалын көрәли мән ол пәрнинн  
Көнүл мәчмуи-аләмдәм бәридир  
Уш ол мөһбүб илә һәмдәм олан хүн,  
Әчәб гирани-маһү Мүштәридир.

Нүчүм елмьнин гәнаәти вэ көһнә тәсәввүрә көрә, куја инсанларын һәр биринин тәлеји мувафиг улдузларын вэ бүрчлэрин һәр һансы бири илә ба-гыдыр. Бунларын Аја вэ Јахүд һәр һансы бүрчә јахынлашмасы нәтичәсиндә һәмнин инсаньн, һәтта дунјада баш верә биләчәк һадисәләрә мүсбәт вэ јахүд мәнфи тә'сири олур. Башга сөзлә бунларын бир-бири илә јахынлашмасы һәм уғурлу вэ һәм дә уғурсуз нәтичәләр верә билир.

Нэсими бурада кэстәрир ки, Фәзүллаһаның үзүңү көрөндөн бәри көндүм бүтүн аләмдән, әләмин көзәлликлэриндән узаглашмышдыр. Онуң мө'һәви кө-зәллији мәнә көзәллик зирвәсинә чеврилмишдир. Мән онунла һәмдәм олан

хүндән Ај Мүштәри улдузуна јахынлашыр. Мүштәри (Јупитер) Аја јахынла-шанда, уғурдулуғ, хошбәхтлик нәтичәләри һасил олур. Фәзүллаһ вэ онун һуруфилик идејалары мәним вэ бәшәријјәтин һәјәтында хошбәхтлик рәмзи-дир.

Гур'ан — мүсәлманларын мүгәддәс китабы, Мәһәммәд пејгәмбәрә назил олан «илаһи вәһјләрин» мәчмусудур. «Гур'ан» сөзүңүн ме'насы охумаг, тәләф-фуз етмәк (јә'ни Мәһәммәдә дејиләнлэрин вэ онун тақрар етдикләринни охунмасы) демәкдир. Ону һәмчинин «мүсһәф китаб» адландырылар, мәтнин өзүндә исә «зикр» (хәбәрдарлыг, хатырлатма) адына да раст кәлирик.

Гур'ан, «сура» адланан 114 фәслә бөлүнүр...  
Нэсими Гур'аның адыны чәкдикдә, мәнз мүсәлманларын вэ өзүңүн мүгәд-дәс китабы кими дејил, онун әсасанда һуруфилик идејаларыны, инсаньн әш-рәфи-мәхлуғ олмасыны, инсаньн өзүңү дәрк етмәклә аллаһ мәртәбәсини кәсб етмәсини, «әнәлһәг» — «мәнәм һәг», «мәнәм аллаһ» демәјә гадир олмасыны поетик вэ фәлсәфи мүддәаларла тәсдигләјирди.

Нэсими Гур'аны вэ онун башлангычы олан «Фәтиһәни» (мүсһәф, сәб'үл-мәсәни, һәмд, үмүмүлкитаб) инсаньн үзүндә, варлығында ахтарырды. Онуң Гур'ан һаггындакы мүддәалары зәманәсинин вэ үмүмијјәтлә ислам әләми-нин гәјдә-гануңлары илә тамамилә зиддијјәт тәшкил етмишдир. Хагани, Ни-зәми, Хәтан, Фүзули вэ башга классикләримиз дэ Гур'аның адыны өз шә'р-ләриндә ишләтмиш, мувафиг сүрә вэ әјәлэринин игтибас етмишләр. Ләкин бунларын һеч бири Нэсими гәдәр Гур'аның адыны чәкмәмиш вэ онун гәдәр Гур'ана зидд мөҗгә тутан шаир олмамышдыр.

Нэсими Гур'аны «мүгәддәс китаб» кими дејил, һуруфилијини јени тәриғә-ти вэ јени идејасы кими тәсбит олунмасыны әсасландырмаг үчүн, онун мүх-тәлиф сүрә вэ әјәлэрини тез-тез хатырламышдыр:

Чәмеји-чүмлә хәләјиг нүсхеји-үмүмүлкитаб,  
Олдуғијјүн, бу бәшәр шәклиндә Гур'ан кэстәрир...  
...Сурәји-сәб'үлмәсәнидир чәмалын, еј күнаш,  
Сурәти-ме'на мәнә сәб'үлмәсәни кэстәрир.  
...Үзү мүсһәф, хәтти бисмилләһ, халы негәдир,  
Сөзү рәһманир-рәһим, мәчмуи-Гур'ан кэстәрир.  
...Пәрдә үзүндән көтүр, еј сурәтин,  
Әрши-илаһи илә Гур'аньнымыз...  
...Сурәти-рәһманьн булдум, сурәти-рәһман мәнәм!  
Руһи-мүтләг, һәг кәламы «гаф-вөлгур»ан мәнәм вә с.

бейтләрин һамысы кэстәрир ки, Нэсими «Гур'ан» сөзүңү, онун сүрә вэ әјәлэ-рини ислам дининин гәнаәтләри, гәјдә вэ гануңларынның тәсдиғи наминә иш-ләтмәмишдир.

Гуш дили — классик әдәбијјатымызда чох ишләнән, Јахын Шәрг әдәбиј-јатында, бу ики кәлмә сөз аңлашылмаз дил, чәтин аңлашылан ејһәм, долғун мәнәли, үстүртүлү, ејһамлы сөз-сөһбәт мәнәларында ишләнмишдир. Низә-минин «Сүләјман вэ гоча әкинчинин һекәјәсиндә»...кәндчинин сәлдији дәнә-ләрин сирри Сүләјманың гушлар (аңлајан) дилини ачараг, она (кәндчијә) дејир ки: «...мәним кими адамла гуш дилиндә данышма...».

Нэсими дә һуруфилик идејалары, ислам дини әләјиннә олан мувафиг фи-кирләри јери кәндикчә үстүртүлү, бәзи һалларда исә даһа кизли тәшбих-ләрлә вэ ејһамларла (онун өз дили илә десәк), «гуш дили илә» ифадә едир. Шаир кэстәрир ки, шәримдә олан мәнәнадан әләвә «өзкә бир лисанла» (дил-лә) ифадә олунан фикирләр дә вардыр:

Сән бу Нәсиминин дилини аңла, бил сөзүң  
Ким, вар бу дилдән өзкә бизим бир лисаньнымыз.

Белә фәлсәфи, поетик дили исә «гуш дили» адландыран шаир дејир:

Һеч кимсә Нәсими сөзүңү кәшф едә билмәз,  
Бу гуш дилидир, буну Сүләјман билир аңчаг.

Шаир кизли тәшбих вэ рәмзи ифадәләрлә сөјләдији фикирләрин «зәба-нә» (дилә — М. Ә.) сьгмаз олдуғиңу сөјләјир:

Нарә жанан шәчәр мәнәм, чәрхә чыхан һәчәр мәнәм,  
Көр бу одун зәбанәсин, мән бу зәбанә сығмазам.

Нәсими көстәрир ки, Әнга гушу Гаф дагларындадыр ки, гуш дилини билән жалныз Сүлејман олдуғу һалда, һәр адам о зирвәзә чыха билмәз. Бизим елә бир дилимиз вар ки, даһа кизли тәшбһһ вә еһнамларла ифадә олундуғундан чөвкан ојуну кими нә ојундан чыхсан, зүлф (зүлф-чәд) сөзүнүн һәтта рәмзи мәнәһасы белә һәртәрафли дәрк едә билмәзсән. Бу, гуш дилини билән Сүлејман кими пејғәмбәр үчүн дә чох чәтиндир.

Еј бади-саба, вар хәбәри јарә илат ким,  
Һүдһуд дилдидир, буну Сүлејман дәхи билмәз,  
Зүлфүнә башын топ едибән гојду Нәсими,  
Зүлфүн сөзүнү дүнјада чөвкан дәхи билмәз.

Нәсими һуруфилијин ән кизли сирләрини, һәтта гуш дили билән Сүлејманн белә баша дүшмәмәсини јахшы һал һесаб едирди. Бу дилин «тәрчүмә» олунмаһасы, «сирләрини фаш олмаһасы»ны мүсбәт һал һесаб едирди.

Шаир белә һесаб едирди ки, бу «гуш дили» анчаг «биләнә» чатдырылмаһы, билмәјән үчүн «мүшкүлат» галмалыдыр. Бу кејфијәти һуруфиләрин мәзијәти һесаб едирди:

Нәсимијәм ки, һәр шеј кулли-мүһит олдум,  
Һәм биләнә һәлл олдум, билмәзә мүшкүлатәм.

Гуш дилини исе жалныз «дәрс алмагла», һуруфиләрә мәхсүс рүмузаты дәрк етмәклә баша дүшмәк мүмкүндүр:

Әмри-һәгдир, чүн булар, еј әмри-һәг,  
Кәл буларын дәфәтериндән ал сәбәг,  
Оху булардан, бәри кәл, гуш дилин,  
Һәлл едәсән та ки, нәфсин мүшкүлин.  
Бунлара дерләр, шәһа, үмүһкитаб,  
Фе'лү әшјаја булардыр фәтһи-баб.

Шаир көстәрир ки, анчаг гуш дили илә Фәзли баша дүшмәк, «фәтһи-баб» етмәк мүмкүндүр.

Нәсимини ашағыдакы бејти Сүлејманн дили илә һуруфиләрин «гуш дили» арасындакы фәргә ајдын көстәрир:

Товрату Инчилү Фүрган гаһу һүснүн сифәти,  
Адамин шәрһидүрүр, ајәти шејтан нә билүр?  
Инсу чиннин дилин кәрчи Сүлејман билди,  
Сән билән дили бу күн јә'ни Сүлејман нә билүр?

(«Нәсими», 1973, сәһ. 450).

Нәсими һуруфиләрин ариф вә билчиләринә мүрачнәт едәрәк дејирди ки, Сүлејман да «гуш дили»ни билдири, сән дә. Ону билдији дил илә сәнин билдијин «гуш дили» таһамилә бир-бириндән фәргләнир.

Нәсими Әттарын «Мәнтигүт-тејр» («гушларын дили») әсәриндәки тәф-сир, изаһ вә шәрһолунмаз «гуш дили»нин хүсүсийәтинә ишарә едәрәк белә јазыр:

Хәтгү халын «Мәнтигүт-тејр» олду әһли-вәһдәтин,  
Гуш дилин сән тәрчүман етмәк диләрсән, етмәкһил.

Бу дилин елә анлашылмасы чәтин олан тәрәфләри вардыр ки, һәтта бүтүн гушларын дилини, о чүмләдән дә шанәпилијин (hophop, һүдһуд) дилини чох јахшы билән Сүлејман пејғәмбәрин өзү белә бир дилдән баш ача билмәз, она «тәрчүман» олунмасы исе мәсләһәт дејил, рәмзләрдән ибарәт олан һуруфилик дили, үмүһийәтлә, «гуш дили»дир.

Мәлумдур ки, һуруфиләр өз мәрәм вә фикирләрини бөјүк мүәллим вә рәһбәрләри олан Фәзүллаһдан өјрәндикләрини фәхрлә тәсдигләјир вә бунлары «гуш дили» илә ифадә етдикләрини сөјләјирдиләр.

«Гүл кәфа...» — Гур'андан алынмыш ифадәнин мәнәһасы «кифәјәт едәр»

демәкдир. Һәммин ајәдә дејилир: «Еј пејғәмбәр, сөјлә ки, Сизинлә мәним арам-да кејдәкиләри вә јердәкиләри билән аллаһын шаһиди олмасы кифәјәт едәр. О шәхсләр ки, батилә («пуч олма»), «һечә чыхмаја» дини мәнәһада) инанырлар, олар зијан едәнләрдир».

Шаир һәммин ајәни белә тәвил едир ки, бурада инсан чамалынын, онун мүгәддәслијини, көзәллијини, «анәлһәг» мәртәбәсини вә с. кејфијәтләринин шаһына олан сөзләрдир, һөкмләрдир.

Зилли-санидир сачын «инна илејһи-рациун»,  
«Гүл кәфа»нын афтаби хош мә'ани көстәрир.

Еј инсан, сәндәки бүтүн көзәллик, мүгәддәслик вә с. кејфијәтләрини тәм-сил едән, 17 саяны тәчәссүм етдирән сачын сәнин икинчи һимајәчидир. Сәни, сәнин рүмузатынын (рәмзләрини) дәрк етмәјәнләрә, гула чеврилиб, анчаг зијан едәнләрдир. Адын үч һәрфдан ибарәтдир, баб (гапы) да үч һәрфдир. Һуруфилији анчаг бу мә'нәви гапыдан кирмәклә дәрк етмәк олар, әкс тәдирдә Гур'анда дејилдији кими (77, 30) бу үч һәрф, үч шәхәси олан кәлкәјә чеврилчәк, сағдан, солдан вә јухарыдан сизн әһәтә едәчәк: «кедин о кәлкәјә тәрәф ки, үч шәхәси вар» һөкмүнү вәрәчәкдир. Сиз зијана, зәләләтә вә мәһ-румијәгә дүшчәк, «биз аллаһын гулујуг» (2, 156) гәнаәти илә итаәткар вә-зијәтинә дүшчәксиниз.

Еј инсан, сән өзүнү дәрк ет вә таны! Сән бир һәгсән, бу һәгдән өртүјү көтүр вә әсл мәһийәтинлә көрүн. «Гүл кәфа» аллаһла әләгадар дејилдир, бу сөзләрдә сәнин варлығын вә көзәллијин тәсбит олунмушдур:

Еј үзүн миннидәһү елмүкитаб,  
«Гүл кәфа» кәлди чәмалындан хитаб.  
Сурәтин һәгдир, көтүр һәгдән ниғаб,  
Һәг будур, вәллаһи-аләм-биссәваб.

Шаир дејир ки, мәнз буна көрә дә, «гүл кәфа» Гур'андакы мә'налары дејил, онун ишығы (афтабы, күнашы, шаир «күнош» дедикдә Фәзүллаһнын үзүнү, инсанларын сифәтини, чамалыны нәзәрлә тутурду) хош мә'налары, мәани елмини өзүндә тәчәссүм етдирир: «Вәһдәтин шәмси үзүндүр, ламәканы көстәрир». «Јә'ни сәнин үзүн дә мәнз ламәканы» (мәкансыз, аллаһын епитәтләриндән биридир) көстәрир.

Дәһанын рүмузу — ағызын рәмзләри. Бу ифадә Нәсими ше'рләриндә чох ишләнир:

Кәшф ејләди Нәсими дәһанын рүмузуну,  
Мифтаһи-гејбә көр ки, нә дәндәнәјәм јенә.

Нәсими сәнин даһили сирләрини, рәмзләрини кәшф ејләди. Сәни, еј һу-руфилијин рәһбәри, дәрк етди.

«Дәһан» вә «ләб» рәмзи мә'налары ифадә едир. Ағызда олан сирләр до-дағлар васитәсилә тәләффүз олунур. Ләб Әбчәд һесабы илә: «л»=30; «б»=2; јә'ни 32.

Шаир дејир ки, Фәзүллаһнын 32 һәрфлә чатдырмаг истәдији рәмзләри, (кизли) сирләри, анчаг 32 дишин ичиндә галмыш ән мәхфи сирләри ачмаға, онлары дәрк етмәјә наил олдум. «Нә диш билсин, нә додағ» тапшырығына әмәл етмәклә, гејбләрин (ән кизли сирләрин) ачары олдум, «мифтаһи-гејб» олдум. Инди мәнә бах, көр ки, нечә дишләрәм (дәндәнәјәм). Јә'ни 32 дишин арасында кизләнмиш сирләрин дашыјычысы вә шәрһ едәнәјәм.

Доғгуз.

Доғгуз—доғгуз нүчүм елминдә 9 фәләји тәмсил едир: Биринчиси—Ај фәләки (фәләкүл-Гәмәр). Икинчиси — Меркури фәләки (фәләки-Утарид). Үчүнчүсү — Венера фәләки (фәләки-Зөһрә). Дөрдүнчүсү — Күнәш фәләки (фәләкүш-Шәмс) Бешинчиси—Марс фәләки (фәләкүл-Мәрих). Алтынчысы — Јупитер фәләки (фәләкүл-Мүштәри). Једдинчиси — Сатурн фәләки (фәләкүз-Зүһәл). Сәккизинчиси — Бурчләр фәләки (фәләкүл-бүрүч). Доғгузунчусу — Әтләс фәләки (фәләкүл-әтләс).















Мәккәни зижарәт етмәк мүсәлман үчүн башлыча вәзифәдир. Куја белә бир әмр чүмә күнү (адинә) аллаһ тәрәфиндән көндорилмишдир. Бу зижарәт Кә'бәнин әтрафында 7 дәфә дөврә вурмагдан башланыр. Бир сыра ајинләрдән сонра күтләви сурәтдә намаз гылырлар. Мина вадисиндә иблиси јад едәрәк, зижарәтчиләр 3 дәфә 7 даш атырлар.

Нәсимни дејир ки, бу, ишин заһири чәһәтидир. Мә'нәви, гәлб көзү олмајан, ики көздән дә кор олан (ә'ма) кимсә бу ајинләрин, зижарәтин сиррини билә билмәз. Зижарәтин өзү инсан шәрәфинәдир.

*Шә'н* — лугәви мә'насы шан-шөһрәт; әзәмәт, мәртәбә, рүтбә.

Бу сөз Гур'андан алыныб (55, 29). Нәсимни шәрләриндә чох ишләнмишдир;

Тәаләллаһ шә'н һүсүнү сифати ким мүәлладыр...

дејән шаир һүруфилији, онун рәһбәри Фәзлүллаһын шәхсијјәтини тәрәннүм етмишдир.

Бу сурә «Рәһмәни-иззү чәлл» — иззәт, һөрмәт вә чәләл саһиби аллаһ адланыр. Бә'зи нүсхәләрдә «Рәһман» сурәси адланыр. Бунун мә'насы исә «мәһрибан аллаһ» — демәкдир. Нәсимни һәмнин сифәтләри Фәзлүллаһда ахтарыр вә она шәмл едир.

Бу сурәнин 17-чи әјәсиндә дејилир ки, аллаһ ики мәшригин вә ики мәғрибин (иәи шәргин вә иәи гәрбин) аллаһыдыр. Шаир бу сифәти дә өз мүршидинә (рәһбәринә) аид едир вә онун әзәмәтин, рүтбәсини вә шөһрәтини тәгдир едир.

Бу сурәнин 26-чы әјәсиндә дејилир ки, «һәр күн аллаһ бир шә'ндәдир». Шаир кәстәрир ки, һүруфилик күндән-күнә јайлыр, онун чәмијјәти артыр, Фәзлүллаһ һәр күн јени-јени шөһрәт газаныр. Гур'андакы бу әјәдә онун бүкүнкү вә кәләчәк шөһрәтиндән хәбәр верилмишдир.

Нәсимини фикринчә, Гур'анын «Рәһман» сурәси мәһрибан Фәзлүллаһын шә'нинә дејилмиш сөзләрдир. Һәр бир камил һүруфи белә бир мәртәбәјә чата биләр. Дүңјада инсандан әшрәфи мәхлуғ јохдур.

ЛУҒӘТ

### Ихтисарлар:

(Аз.) — азәрбајчанча  
(ә) — әрәбчә  
(т) — түркчә  
(ф) — фарсча  
(ә-ф) — әрәбчә фарсча  
(ф-ә) — фарсча әрәбчә

А

*Аб* (ф) — су

*Абдал* (т.) — абдал; јурдсуз-јувасыз дәрвиш; Әфғаныстанда халг (гәбиләләр); Анадолуда јашајан кечәри гәбиләләр; күт (адам); елмсиз, тарбијәсиз, авара.

*Абид* (ә) — йбаләтлә мәшғул олгә.

*Аби көвсәр* — дини әфсанәјә көрә куја беһиштдә олан бир чајын сују; мәч. шәраб, ички.

*Аби-һәјәт* — дирилик сују.

*Ағу* (ағы) — зәһәр; мәч. чох ачы шеј.

*Ајдырмағ* (Аз.) — демәк, баша салмағ.

*Ајәт* (ә) — аламәт, символ, мө'чүзә, нишанә; гур'ан сурәләриндәки ајры-ајры чүмләләр. Ајәти-кәрим-гур'ан.

*Ајруг* (ајруг) (Аз.) — башга, хүсуси, ајрыча.

*Ал* (Аз.) — парлаг, гырмызы рәнк.

*Ал* (ә) — нәсил иялә, өвләд, оғул-ушағ; һижлә; мәкр.

*Алгун* (т) — гызыл.

*Арзумәнд* (*Аризумәнд*) (ф) — арзулајан, истәјән.

*Ари* (Аз.) — тәмиз, саф, бүллур.

*Ариз* (ә) — үз, јанағ; тәби вә әсли олмајан, сонрадан әмәлә кәлән.

*Ам* (*Амм*) — үмуми; күтлә; халг, күтләви, авам, гара чәмаат; Мәһәммәдин нәслиндән олмајан.

*Асар* (ә) — әсәрләр.

*Аси* — итаәт етмәјән; үсјанчы, күнаһкар; өзүндән чыхан, чошан.

*Афағ* (ә) — үфүгләр; аләм, дүнја; көрүш, биллик дәрәси; мәч. мәнзәрә, көрүнүш.

*Афтаб* (ф) — күнәш.

*Ашүфтә* (ф) — дағынығ, гармагарышығ, һәјәчанлығ; мәч. дәличәсинә ашиғ, вурғун.

*Ахәр* (ә) — башга, өзкә; нәһәјәт, сон, ахыр.

*Ахируззәман* (*Ахырзаман*) (ә) — дүнјанын сону, гиямәт күнү (дини) шиәләрин 12-чи имамы Мейдинин ләғәбләриндән бири.

Б

*Баб* (ә) — гапы, китаб вә ја һәр һансы әсәрин бөлүнүш олдуғу һиссәләр, фәсил, мәсәлә, мөвзу вә с.

*Бад* (ф) — күләк, јел; бош јер; јох олма, мәһв олма, Бади сәба — сабаһ јели, мей.

*Базу* (ф) — голун чийиндән дирсәјә гәдәр һиссәси; мәч. гүдрәт, гүввә, әзәмәт.

*Бандырмағ* (т) — сулу шејин ичинә бурахағар исладыб јумшалтмағ, батырмағ, салмағ.

**Батик (ə)** — ич, ич, тэрэф; кизли.  
**Баһир (ə)** — көзөл, үстүн; ачыг, ашкар.  
**Баһшэд (ф)** — ола билэр, олеун ки, ситимал вэ с.  
**Бейт (ə)** — ев, ики мисрадан ибарэт ше'р.  
**Бейтүл-Му'аззам (ə)** — эземтэли ев (Кə'бəјə верилэн ад).  
**Бейтүл-Һарам (ə)** — Мəккədə мүгəддэс ад, Кə'бəјə верилэн ад, мүгəддэс мə'бəд.

**Бесјар (бисјар) (ф)** — чох, чохла, бол.  
**Бəга (ə)** — дамлик, əбадиллик; давам етмə; варлыг (фəлсəфəдə).  
**Бəгам (ə)** — кампешага. Мəркəзи вэ Чəнуби Америкада битəн ағач.  
**Бəгајəт (ф)** — олдугча, сон дэрəчə, чох.  
**Бə'д (ф)** — сонра.  
**Бəдкү (ф)** — тəкмəк, јаманлајан, далча данышыг, гејбəтчи, гејбəт, деди-

32

годү.  
**Бəдр (ə)** — он дəрд кечəлик ај, бəтəв ај, мəч. көзөл үз, сина.  
**Бəид (ə)** — узаг; јад; гəрибə.  
**Бəдри-мүəммəм (ə)** — əммамəли; он дəрд кечəлик пислијə данышан, һəр

кəс

һаггында пис сөзлэр сөјлəјəн.  
**Бəзл (ə)** — бол-бол сəрф етмə; əсиркəмəмə; бағышлама.  
**Бəзм (ф)** — мəчлис, жыгынчаг, кеф мəчлиси.  
**Бəјан (ə)** — аилатма, сөјлəмə; нағыл етмə (тəһкијə); көзəl.  
**Бəк (бəј) (т)** — бојун, варлы; ирəли кəлən адам, һаким, əмир вали.  
**Бəлакеш (ə-ф)** — бəла чəкəн, башыбəлалы.  
**Бəн (т)** — хал.  
**Бəрг (ə)** — илдырым; парылты, парлама.  
**Бəрдар (ф)** — дара чəкилмиш, дар ағачындан асылмыш; бар верəн, мејвə

верəн,

хејир верəн, мəнфəт верəн.  
**Бəријə (а)** — чад, сəһра, бијабан.  
**Бəркəмал (ф-ə)** — тамамилə, бəсбүтүн; там мүкəммəл; нөгсəнсыз, гүсүрсүз.  
**Бəрк (ф)** — жарпаг; бəрки нəсрин-нəстəрн чичəјинин жарпагы; итбурун.  
**Бəлаш (ф)** — алим, елми, шəһар вə һөкмдар ады.  
**Бəсир (ə)** — јажшы көрəн, мə'нəви көзəl (гəлб көзү илə) көрə билəн; көзү-ачыг, фəрасəтли.

ачыг,

**Бəстə (ф)** — бағлы. Бəстəни-неш чəһəт (ə-ф) дүнјая бағлы (шəхс).  
**Бəһр (ə)** — дəниз, бөјүк чəј, көл, Бəһри-мүһит-океан. Бəһри-фəна-суфизм-мə'нəви тəkəмүлдүн једдинчи мəртəбəсинин вүс'əтли вə дəрин алəми.

дə

**Бəшарəт (ə)** — шад хəбэр, көзəјдындығы, муштулуг.  
**Бибəдəл (ф-ə)** — əвэссиз, мисилсиз, мəч. сон дэрəчə көзəl.  
**Бибар (ф)** — мејвəсиз, барсыз.  
**Бидад (ф)** — əдələтсизлик, зүлм.  
**Бидајəт (ə)** — башланғычлар.  
**Бидар (ф)** — ојнаг; ајыг, сажыг; мəч. хəбəрдар (адам)  
**Билхəтимə (ə)** — ахырда, сонда; нəтичəдə.  
**Бимар (ф)** — хəстə.  
**Бина (ə)** — тикили, тəмэл, əсас нијјəт, башлама, илк мəрһələ.  
**Бина (ф)** — көрəн, мəч. көзүачыг, ајыг-сајыг.  
**Бистү һəшт (ф)** — ијирми сəккиз вə отуз ики. Əрəблəрнин 28, фарсларын 32 нəрфи.

32

**Бинамта (ф)** — тајы вə бəрабəri, бəнзəri олмајан.  
**Бича (ф)** — јерсиз, наһаг јерə, əбэс, јарамаз; мəч. бош, мə'насыз.  
**Бишумар (ф)** — сажсыз, һесабсыз.  
**Бүкə (ə)** — ағлама.  
**Бүлəнд (ф)** — уча, али.  
**Бүлəчəб (ə)** — тəэччүблү, гəрибə.  
**Бунјад (ф)** — тəмэл, өзүл.  
**Бүргə (ə)** — үз өртүјү, рүбəнд, нигаб.  
**Бүрјан (ф)** — јанмыш.  
**Бүрһан (ə)** — сүбүт, дəлил, небат.  
**Бүти-əјјар (ə)** — һилəкэр көзəl.

**Вала (ф)** — уча, јүксək, али.  
**Вали (ə)** — вилајəтин бəтүн ишлəрини доландыран һөкүмəт мə'муру.  
**Варид (ə)** — јетишəн, кəлən.  
**Вармаг (Аз.)** — кетмək, чатмаг, јетишимək.  
**Васил (ə)** — чатаи, јетишəн, говушан.  
**Ваһиб (ə)** — бағышлајан, һəдијјə верəн.  
**Ваһид (ə)** — тək, бир, јалныз.  
**Ваһидијəт (ə)** — тəkлик, ваһидлик, бирлик.  
**Веј (ф)** — о (шəхс əвəзлији); көрə, дəфə; «вə еј»ин гысалдылмыш формасы  
**Вəбал (ə)** — күнаһ, тəгсир, хəтə, јарамаз һэрəkəт, чавабдəһлик, ағырлыг, əзəб.

**Вəли (ə)** — лакин, амма.  
**Вəли (ə)** — һами, һимајəчи; јажын дост; гəјјум; аға.  
**Вəрд (ə)** — гызылкүл. Вəрди-һəмра гырмызы гызылкүл.  
**Вəртə (ə)** — учурум, су бурулғаны; горхунч јер, тəһлүкəли јер.  
**Вəсм (ə)** — дамга, дағ; нишан, əламəт; һейваны дағлама.  
**Вəһ (ф)** — бəһ! бəһ-бəһ! əчəб! паһ!  
**Вəһид (ə)** — бирлик, аллаһын бирлијинə инанма; јалгызлыг, тəkлик, ваһидлик.  
**Вəһид (ə)** — јалныз, тək; мисилсиз.  
**Вəһј (ə)** — бир фикир вə һөкмүн аллаһ тərəфиндəн пејғəмбərə хəбэр верилмəси (дини).

**Вəһм (ə)** — əсəссыз вə əсли олмајан фикир, хəјал; шүбһə; јерсиз горху.  
**Вəһн (ə)** — үз, сина, сурəт; үст, сатһ; өн, алын; үсүл, тэрз; сəбəб, васытə; пул, вəсант; јол, васытə; ад, шəһрəт; имтијаз, үстүнлүк; гиймəт, дəјэр.  
**Вəһүллаһ (ə)** — аллаһын симасы, тəзəһүрү.  
**Вүрүд (ə)** — кəлмə, јетишмə, чатма.  
**Вүслəт (ə)** — ашигин севкилсинə говушмасы, вүсалы.

**Гаим (ф)** — мəтанəтли.  
**Гаиммəгам (ə)** — биринин јеринə кечəн, јерини тутан, бəтүн бир гəзаны идарə едən инзибати мə'муру.  
**Гајəт (ə)** — сон, нəһајəт, ахыр; нəтичə, мəгсəd; һəдд, дэрəчə; чох, чохла.  
**Галубəла (ə)** — чохдан, лап əввəлдən; дини тəсəввүрə көрə əзлијјəтдən, ата-баба дөврүндən гəлма.  
**Гансы (Аз.)** — һансы.  
**Гасид (ə)** — мəктүб апарыб кəтирən адам; јола чыхан, јола дүшмүш дүшмən; чəһд едən, чалышан, əлчи, гыса (јол); гəсд вə нијјəт едən.  
**Гасир (ə)** — гыса, кəдək; нагис, нөгсəнсалы; һəдди-булуға чатмамыш; күч-сүз, əниф, ачиз, тə'сирсиз.  
**Гатə' (ə)** — кəсан, гыран, үзən, дајандыран, гəт едən, ити, кəскин, гəти, мөһкəм (адам), чəпəр.  
**Гəјб** — һазыр олмајан, көзү өнүндə олмајан, бəлли олмајан шејлэр, нəм'лүм шејлэр, көзлə көзүнмəјан алəми-руһани (дини), кизли, мəхфи.  
**Гəјб** — бағлама, бəнд, бағлајачаг шеј, бағ, əһмијјəт вермə, гајгы, фикир, дəрд.

**Гəбл (ə)** — əввəl, бабаг.  
**Гəдд (ə)** — бој, гамəт.  
**Гəддар (ə)** — залым, мəрһəмəтсиз, амансыз, гаты, вəфəсыз, намəрд, хəјə-нəткар, əддини позан.  
**Гəдр (ə)** — дəјэр, гиймəт, е'тибар, һөрмəт, рүтбə, дэрəчə, мигдар, кəмиј-јəт; сөзүнүн үстүндə дурмама, вəфəсызлыг, хəјанəт, зүлм, рəһмсизлик, залымлыг.



*Гәза (ә)* — бәдбәхт һадисә, инсанын башына кәлән һадисә.  
*Гәжур (Ғәжур) (ә)* — гејрәт чәкән, гејрәткеш, чох чалышан (адам).  
*Гәллаш (ә)* — авара, дәрбәдәр, әдәбсиз, һижләкәр, фырылдагчы.  
*Гәләндәр (ф)* — дүнјадан әл чәкиб сәрсәри һәјәт кечирән адам, дәрбәдәр, дәрвиш, дүнјадан әлагосини кәсиб һәгигәт ахтаран философ.  
*Гәлтан (ә)* — дијрләнән, јуварланан, јумру, кирдә, дәјирми, буланан.  
*Гәмәр (ә)* — ај.  
*Гәни (Ғәни) (ә)* — варлы, дөвләтли, малик, зәнкин.  
*Гәңчәри (Аз.)* — нечә.  
*Гәтл (ә)* — өлдүрмә, гырғын. Гәтли-ам — үмуми гырғын, учдантутма гылыңчдан кечирмә; гәтли-нафс — гырғын, адам өлдүрмә.  
*Гәфа (ә)* — арха, гошун архасы, башын пеј'ән һиссәси, баш.  
*Гәһр (ә)* — гәзәб, һирс, һиддәт, мәчбур етмә, табә етмә.  
*Гиссә (ә)* — һекајәт, нағыл, тәһкијә, тарих. Гиссеји-фәрда.  
*Гиссәхан (ә)* — нағыл, данышан, наггал.  
*Гөвд (ә)* — сөз, данышыг, данышмаг, сөз вермә, вәд етмә.  
*Гөвлән (ә)* — сөздә, сөздә.  
*Гөөм (ә)* — гоһум-әгрәба; тајфа, бир нәсилдән олан.  
*Гөвси-гүзәһ (ә)* — көј гуршагы, гары нәнә әркәни.  
*Гутлу (Аз.)* — хошбәхт.  
*Губар (ә)* — тоз; нарын торпаг; мәч. кәдәр, гүссә, гәм.  
*Гүрс (ә)* — даирәви шеј; отағын һавасыны тәмизләмәк үчүн одла јандырылан уд ағачы, әнбәр вә с.; кирдә вә јасты дәрман, һәб.

## Ғ

*Ғәбғәб (ф)* — бухаг.  
*Ғәни (ә)* — варлы, дөвләтли.  
*Ғәриб (ә)* — јахын.

## Д

*Дам (ф)* — тор, тәлә, чәлә, һәбсхана, мәч. һижлә, кәләк. Дами-бәлә — бәлә тору.  
*Дар (ә)* — бөјүк ев, јер, мәкан.  
*Даруссәлам (ә)* — динчлик еви (шиәләрин Нәчәф шәһәринә вердикләри вахты илә Бағдада верилән ад, диндарларә кәрә чәһнәт).  
*Дәјр* — монастр, килсә, мәч. шәраб сатылан јер.  
*Дәга (ф)* — һижлә, хәбислик, һижләкәр, хәбис.  
*Дәваздеһ (ә)* — он ики.  
*Дәват (ә)* — мүрәккәбгабы.  
*Дә'ви (дәва) (ә)* — дава, тәләб, иддия.  
*Дәм (ф)* — нәфәс, нәфәс чәкмә, заман, ан, ләһзә.  
*Дәм (ә)* — сөһбәт; көз јашы.  
*Дәмидә* — бөјүмүш, јетишмиш (нәбатәт һагғында).  
*Дәмсаз (ф)* — ујушма, ујдурма, јолдаш.  
*Дәндән (ф)* — днш.  
*Дәр (ф)* — гапы.  
*Дәрбан (ф)* — гапычы.  
*Дәрбәдәр (ф)* — авара, сәрсәри, сәркәрдан.  
*Дәрдмәнд (ф)* — дәрдли, дәрд чәкән, дәрд саһиби, мәч. ашиг, вургун.  
*Дәркаһ (ф)* — гапы өнү, гапы, сарај.  
*Дәстар (ф)* — көмәкчи, јардымчы.  
*Дәһнан (ф)* — ағыз.  
*Дәһр (ә)* — заман, дөвр, дүнја, аләм, тәбиәт, мәч. тәлә, фәләк.  
*Дәһри-фәна (ә)* — пуч, фани, дүнја (дини).  
*Дәһмал (ә)* — исламијәтдә гијамәт күнү, ешшәјә тәрсинә минәрәк зүһур едәчәк әфсанәви шәхс, 12-чи имам Мөһдинин әвәзиндә зүһур едән јаланчы Мөһди; мәч. јаланчы, фырылдагчы.

*Диван (ф)* — бөјүк мәчлис, рәсми мәчлис.  
*Дидә (ф)* — көз.  
*Дидеји-кирјан (ф)* — ағлар көз, ағлајан көз.  
*Дилбәр (ф)* — «Үрәк апаран», мәч. көзәл, севкили.  
*Дилкеш (ф)* — үрәк чәкән, көнүл чәләб едән.  
*Дилләзир (ф)* — үрәк истәјән, көнүл тутан, үрәјәјатан, истәкли, севимли.  
*Дилдар (ф)* — көнүл алан көзәл, севкили, үрәкли, чәсур.  
*Диндар (ә)* — әрәб хәлифәләриндә көһнә гызыл пул, сонралар гәпијә бәрабәр пул ваһидинини ән кичик һиссәси.  
*Дирмг (ф)* — әсиркәмә, гыјмама, әфсус, һејф.  
*Дуд (ф)* — түстүк. Дуди-дил «үрәк түстүсү», мәч. кәдәр, дәрин кәдәр, аһ-налә.

*Дуз (ф)* — јандырма, јандырычы.  
*Дузәх (ф)* — чәһәннәм.  
*Дун (ә)* — алчаг, рәзил, ашагы.  
*Душ (ф)* — дүнән кечә, кечән кечә.  
*Дүрч (ә)* — кичик гуту, сандыгча.  
*Дуча (ә)* — гаранлыг.  
*Душвар (ф)* — чәгин.  
*Дүрр (ә)* — инчи. Дүрри-насуфтә, «дешилмәмиш дүрр»; мәч. килсә тәрәф-дән сөјланмәмиш сөз; дүрри-јетим — бир садаф ичәрсиндә тәк бир дәнә чох ири мирвари; дүрри шаһвар — ири мирвари.  
*Дүрри-шаһвар* — ири мирвари.  
*Дүрд (ф)* — гәдәһ, вә ја пијаләнин дибиндә галан шәраб, торта, хырт.

## Ә

*Әбд (ә)* — гул, кө'лә.  
*Әбир* — хош гоһу, хош иј.  
*Әбкәм (ә)* — дилсиз, лал.  
*Әбр (ф)* — булуд. Әбри-нејсан — нејсан булуду, әбри-тирә, әбри-сијаһ — га-ра булуд.  
*Әрбу (ф)* — гаш.  
*Әсар (ә)* — көзләр.  
*Әбсәм (ә)* — дилсиз, лал.  
*Әбһәр (ә)* — нәркиз чичәји, мәч. көз. көзәл, көз, көзәл адам.  
*Әбчәд (ә)* — гәдим әрәб әлифбасында илк дәрд һәрф, әлифба, мүзјән бир тарихи вә ја рәғәми әрәб һәрфләри васитәсилә ифадә етмәк үсулу, мәч. ибтидаи биллиг, аз савад.  
*Әгиг (ә)* — гијмәтли гырмызы даш.  
*ӘҒјар (ә)* — јадлар, өзкәләр (Азәрбајҗан дилиндә тәк кими дә ишләдһиллир), јад, өзкә, таныш олмајан.  
*Әдвар (ә)* — дөврләр (дөврүн чәми).  
*Әдәм (ә)* — јохлуг, өлүм.  
*Әдн (ә)* — мәч. чәһнәт, бәһишт.  
*Әду (ә)* — дүшмән.  
*Ә'зәм (ә)* — ән бөјүк, ән көркәмли.  
*Әзим (ә)* — бөјүк, улу, али, јүксәк; әһәмијәтли, чох мүһүн.  
*Әзимәт (ә)* — јола дүшмә, мәрам, нијјәт, әзм.  
*Әзәг (ә)* — көј рәнки, мави.  
*Әһар (ә)* — чичәкләр, күлләр.  
*Әјәм (ә)* — күнләр, заман, зәманә, дөвр.  
*Әјјар (ә)* — һижләкәр, һижләбаз, кәләкбаз, доландырычы, авара.  
*Әләи (ә)* — агры, ачы санчы, кәдәр, гәм, гүссә, дәрд; әләмәт, нишан, ишә-рә, байраг.  
*Әлиф (ә)* — үлфәт едән, ашна, дост; әрәб әлифбасында ишәрәси илә ја-зылан һәрфин ады, мәч. дүз бәдән, гәдд-гамәт.  
*Әләст* — куја аллаһын инсанлары јаратдыгы күн «әләст бујурдугу заман», бәшәрин илк јаранышы, «әләст күнү», «рузи-әләст».



**Ирэм (ә)** — Шәрг әсаириндә — Јәмәндә олдуғу рәвајәт едилән әфсанәви бир бағ; мәч. бәшишт, чәннәт.  
**Иришмәк (Аз.)** — јетишмәк, чатма.  
**Исма (ә)** — ешитдирмә, динләмә.  
**Истива (ә)** — тараз олма, мұвазинәтдә олма, таразлашма, мұвазинәтләш-мә, бәрәбәрләшмә.  
**Истифһам (ә)** — сорушуб ахлама, суал, сорғу.  
**Итаб (ә)** — мәзәммәт етмә, үзүнү данлама.  
**Итгисал (ә)** — битишмә, жапышма, кип олма, мөһкәм олма, јахынлығ.  
**Ишвә (ә)** — шивә, наз, гәмзә.

## Ј

**Јагуз (Аз.)** — чох көзәл, ә'ла, лап јахшы, шиддәтли, чох сәрт вә түнд, ја-ман  
**Јарғу (Аз.)** — һөкм вермәк, даваны кәсмәк, мұбаһисәли бир мәсәләни һәлл етмәк; бәднәзар, јамаң көз.  
**Јарын (т)** — сабаһ, кәләчәк.  
**Јасин (ә)** — гур'анда бир сурәнин ады.  
**Јездан (ф)** — гәдим зәрдүштиларин етигадинча хејир аллаһы.  
**Јекданә (ф)** — тајы олмајан, мисилсиз, чох аз, надир.  
**Јекранк (ф)** — бир рәнкли, бир гајда үзрә олан; мәч. разы.  
**Јексан (ф)** — башдан-баша, бүтүн тамамилә, бирдән, бир дәфәдә.  
**Јекта (ф)** — тәк, јалныз, надир, тајы вә бәрәбәри олмајан, мисилсиз.  
**Јекчәһәт (ф)** — биртәрәфли, бирүзлү, ардычыл, әлбир.  
**Јекрәк (т)** — даһа јахшы, башгасындан даһа јахшы бәјәнилән.  
**Јеләк (Аз.)** — донун баш тәрәфинин енли һиссәси, голсуз, көдәк палтар.  
**Јағма (ф)** — чалыб-чапма, гарәт етмәк, биринин малыны зорла әлиндән алмағ.  
**Јәләк (т)** — Гуш ганадыннын бөјүк түкү, бир нөв голсуз өнү ачығ гәдим палтар нөвү.  
**Јүкүш (өкүш) (Аз.)** — чох.

## К

**Камран (ф)** — арзусуна чатан, хошбәхт, кам алан, гүдрәтли.  
**Кан (ф)** — мә'дән, мә'дән гујусу, бир шејин бол олан јери, мәнбә.  
**Кафиркиш (ә-ф)** — кафир, ислам дининдә олмајан.  
**Кашанә (ф)** — сарај, имарәт.  
**Кәвакиб (ә)** — улдузлар.  
**Кәләб (ә)** — ит (чәми: кәләб).  
**Кәлим (ә)** — сөһбәт едән, мұсаһиб.  
**Кәлиммүллаһ (ә)** — Муса пәйғәмбәрин ләгәби.  
**Кәмтәр (ф)** — азачығ, лап аз, мәч. е'тибарсыз.  
**Кәнди (т)** — өзү.  
**Кәнз (т)** — хәзинә, дәфинә.  
**Кәс (ә)** — кәса; гәд. пијалә.  
**Кәсб (ә)** — газанма, газанч, әлә кечирмә, санәт, мәшғулијјәт.  
**Кәсрәт (ә)** — чохлуғ, боллуғ, һәддән зијадәлик.  
**Каффарәт (ә)** — бағышланма, кұнаһны јума, кұнаһын бағышланмасы үчүн дини чәза.  
**Кисвәт (ә)** — палтар, кејим, үст-баш, заһири көркәм, гијафә.  
**Кишвәр (ф)** — өлкә.  
**Кишвәри-мәләһәт (ф-ә)** — көзәллик өлкәси.  
**Көвкәб (ә)** — улдуз, көј чисимләринин һәр бири.  
**Көвсар (ә)** — дини әфсанәјә көрә чәннәтдә бир булаг ады.  
**Күләһ (ф)** — папағ.  
**Күфр (ә)** — кафирлик, динсизлик, сөјүш.

## К

**Кәрдизиш (ф)** — әлдән-әлә кәзмә, кәзинти, сејр, доланма.

**Кәрдизиш-дәвран (ф-ә)** — зәманә.  
**Кәрдизиш-чархи-фәләк (ф-ә)** — фәләјин (көј сферасынын) һалдан-һала, вә-зијјәтдән-вәзијјәтә дүшмәси.  
**Кәчи (ф)** — хәзинә, дәфинә.  
**Кәчи-ниһан (ф)** — кизди хәзинә.  
**Кәрибан (ф)** — јаха.  
**Кәрифтар (ф)** — тутулмуш, душтағ, әсир, дүшкүн, мұбтәлә, дүчар; мәч. ашиғ, вурғун.  
**Кәријан (ф)** — аглајан, аглаја-аглаја, аглајарағ, ағлар.  
**Көвһәр (күһәр) (ф)** — инчи, чаваһир, даш-гаш, бир шејин әсли, мајасы.  
**Көвһәри-шаһвәр (ф)** — чох ири данғли инчи, шаһа лајиг инчи.  
**Көвһәр шикән/күһәришкан-көвһәр** дешән, надир сөз дејән.  
**Көвһәр (ф)** — сөһбәт, сөз, данышығ.  
**Күш (ф)** — гулаг, диггәт.  
**Күваһ (ф)** — шаһид.  
**Күлбәрк (ф)** — күлјарпағы, гызылкүл јарпағы; күлбәрки-тәр—тәзә күл јарпағы.  
**Күли-ариз (ф-ә)** — күлүзлү.  
**Күнбәд (күнбәз) (ф)** — гүббә, јарымданрә шәклиндә таван, көј гүббәси.  
**Күнбәди-дәввар (ф-ә)** — доланан күнбәз, көи, сәма.  
**Күлрүх (ф)** — күлүзлү, күлјанағлы.  
**Күлустан (ф)** — күллүк, чичәклик.

## Л

**Ләзәлул (ә)** — рам олмајан, инадында давам едән, инадлы, тәрс.  
**Ләјә'гәл (ә)** — ағлы башында олмајан, ағмысыз, дәли, диванә.  
**Ләјәзәл (ә)** — әбәди, һәмишәлик.  
**Ләјәмүт (ә)** — өлмәз, әбәди.  
**Ләмәкансыз (ә)** — мәканы олмајан, јери билинмәјән (аллаһ), јурдсуз, јува-сыз.  
**Лат (ә)** — исламијјәтдән габағ әрәбләрин ибадәт етдикләри бүтләрдән би-ринин ады.  
**Лаубәли (ә)** — сәһләнкар, гејдсиз, тәклифсиз, чәкинмәдән; өзүнә зәһмәт вермәк истәмәјән.  
**Лачәрәм (ә)** — шүбһәсиз, әлбәттә, нәһајәт, хүләсә, лајымдыр, кәрәкдир.  
**Лаше (ф)** — дәјәрсиз, һеч бир дәјәри олмајан (шеј), әһәмијјәтсиз бир шеј, мә'насыз шеј, бош шеј.  
**Лашәрик (ә)** — ортағы олмајан, шәрики олмајан.  
**Ләјк (ләјкән) (ф)** — лакин.  
**Ләјл (ә)** — кечә.  
**Ләјлү нәһар (ә)** — кечә вә күндүз.  
**Лисан (ә)** — дил.  
**Лөвһ (ә)** — тахта јазы тахтасы, лөвһә, сәһифә.  
**Лөвһи-мәһфуз (ә)** — аллаһын бүтүн көстәришләри јазылмыш лөвһә, китаб.  
**Ләззәт (ә)** — «ләззәт»ин чәми, ләззәтчиләр, хоша кәләниләр.  
**Лә'ин (ә)** — мәл'үн, лә'нәтләнмиш.  
**Лә'л (ә)** — јағут нөвүндән адрәнкли гырмызы даш, һәмнин даш рәнкиндә олан, ал гырмызы (додағ, шәраб). Лә'ли-Бәдәхшан — Бәдәхшанда һасил еди-лән лә'л; лә'ли шәкәрбар—чох ширин, ләззәтли лә'л (шәраб, додағ вә с.)  
**Ләм'ә (ә)** — парылты.  
**Ләмјәзәл (ә)** — һәмишәлик, әбәди, даими, өлмәз.  
**Ләфз (ә)** — сөз, кәлмә, дејилмиш, тәләффүз.  
**Ләһ (ә)** — биринин хејриә, јахшылығына, һәмчинин «сонун үчүн» мә'на-сында да ишләнир.  
**Ләһә (ә)** — ојун, әјләнчә, фәјдәсыз иш, шәраб дүшкүнү кими күн кечирмә.  
**Ләһуу ләәб (ә)** — ојун-ојунчағ.  
**Ләвһә (ә)** — бир бахыш, бир нәзәр, бир кәрә көз гырпан.  
**Ләһзәбәләһзә** — анбаан, һәр ан.  
**Ләшкәр (ф)** — гошун, орду.

**М**

- Ма (а)* — су. ма (j)и-зулал — саф, дуру су; ма (j)и-тәһур — пивә, ширә; ма'и-ма'ни — ма'на сују, бир шејин ич маһијјәти.  
*Маламал (ә)* — допдолу, лап долу.  
*Мар (ф)* — илан.  
*Маси вәллаһ (ә)* — аллаһдан башга, аллаһдан савајы.  
*Маһ* — календар ајы.  
*Маһи-сијам (ф-ә)* — оручлуг ајы; Маһи-бәдр, маһи-тамам — долгун ај.  
*Ме'рач (ә)* — чыхылачаг јер, нәрдиван, көјә чыхма (дини равајәтә көрә, Мәһәмәд пејғәмбарин көјә чыхыб сәјаһәт етмәси).  
*Меһр (ә)* — күнәш.  
*Меһри-мүнәввәр (ә)* — парлаг, ишыглы, нурлу күнәш.  
*Меһраб (ә)* — мәсчидләрдә гиблә чәһәтдәки диварда гајрылмыш ојуг, мәч. үз чеврилчәк јер, әдәб. Севкилинин гашына ишарә, гадын тәшбиһи.  
*Мешкат (ә)* — диварда ојуг, тахта, чамахатан, лампа үстүндә диварда ојуг.  
*Мәад (ә)* — гајыдылачаг јер; мәч, ахирәт, о дүңја.  
*Маани (ә)* — («ма'нанын чәми), ма'налар, стилистика, риторика.  
*Мәбада (ф)* — олмаја, сагын, чәкин.  
*Мәбуд (ә)* — аллаһ, ибадәт олунаң, бүтпәрәстләрин ибадәт етдикләри бүт, улдуз, күнәш, ај вә с.  
*Мә'ва (ә)* — мәскән, јурд, мәнзил.  
*Мәгал (ә)* — сөјләмә, сөз, мөвзу; аталар сөзү, мәсәли; зәрбүлмәсәл.  
*Мәгсуд (ә)* — нијјәт олунаң, арзу едилән, нијјәт едилмиш, арзу едилмиш, мәгсәд.  
*Мәғриб (ә)* — күнбатан, гәрб; күнәшин батдығы вахт, ахшам, гәрб чәһәттиндикә өлкәләр, Африканың (Мисирдән башга) шимал саһили бојундакы өлкәләр.  
*Мәғфур (ә)* — һагсызлыга уграмыш, һаггында һагсызлыг едилмиш, алда-дылмыш, хәјанәт гурбаны олмуш, хәјанәт нәтичәсиндә әлә верилмиш.  
*Мәзид (ә)* — артма, чоһалма, артмыш, чоһалмыш, бөјүмүш.  
*Мәзһәр (ә)* — бир шејин заһир олдуғу јер, тәзаһур, јетишмә, наил олма.  
*Мәзһәри-зулмәләл (ә)* — (аллаһын) заһир олдуғу јер.  
*Мәккәр (ә)* — һијләкәр, алладан, бич.  
*Мәкр (ә)* — бичлик, һијлә, алдатма.  
*Мәкәс (ф)* — милчәк.  
*Мәчәсвар (ф)* — милчәк кими.  
*Мәләл (ә)* — усанма, сыхылма, тәнкә кәлмә, һүзн, кәдәр, гәм.  
*Мәләмәт (ә)* — мәзәммәт, гынама, данлаг, гахынч.  
*Мә'лул (ә)* — әлил, шикәст; бир шејин нәтичәси олан.  
*Мәлул (ә)* — кәдәрли, кәдәрләнмиш, гүссәли, усанмыш, безмиш.  
*Мә'мур (ә)* — әмр алан, бир ишә тә'јин олунаң.  
*Мә'мур (ә)* — тикинтили, абад, әһалиси олан, чамааты чоһ олан јер; мәч. алаәм, каннат.  
*Мәнзур (ә)* — бахылан, нәзәр салынаң, нәзәрлә тутулаң, мәч. мәгсәд, ниј-јәт.  
*Мә'ни (мә'на) (ә)* — мәзмун, мөвзу, мәсәлә, мәч. сәбәб.  
*Мәс'уд (ә)* — хошбәхт.  
*Мәсчүд (ә)* — сәдә олунаң (аллаһ, бүт вә с.)  
*Мәши (ә)* — јериш, һәрәкәт, рәфтар.  
*Мәнзәр (ә)* — көрүнәң јер, көрүнүш, сурәт.  
*Мәләкмәнзәр* — мәләк кими кәзәл, мисилсиз кәзәл.  
*Мәннанә (ә)* — марһәмәтли, сәхавәтли (гадын) өз әринин бојуна миннәт гојаң дөвләтли (гадын).  
*Мәншүр (ә)* — јајылмыш, ашкара чыхмыш, низамнамә.  
*Мәрдүм (ф)* — инсан, адам, бәшәр.  
*Мәрдүм (ф)* — көз бәбәји.  
*Мәрчә' (ә)* — гајыдылан јер, мүрачнәт олунаң јер, адам.

- Мәтлә (ә)* — күнәшин вә ја башга улдузун чыхмасы, түлу, күнәшин вә ја башга улдузун доғдуғу јер, гәзәлин илк бейти.  
*Мәтлаб (ә)* — истәнилән, тәләб едилән, арзу олунаң, алачаг, борчлудан истәнилән (пул).  
*Мәтлаб (ә)* — истәнилән, арзу олунаң.  
*Мәф'ул (ә)* — олунмуш, едилмиш, әрәб грамматикасында тә'сирлик, јөн-лук, чыхышлыг вә јерлик һаллары.  
*Мәхзән (ә)* — анбар, хәзинә.  
*Мәһал (ә)* — мүмкүн ола билмәјән, чәтин, гејри-мүмкүн.  
*Мәһбит (ә)* — дүшчәк јер, енилчәк јер.  
*Мәһбүб (ә)* — севкили, сезилмиш, дост.  
*Мәһәк (ә)* — күмүш вә гызылын әјарыны јохламаг үчүн хүсуси даш; мәч. бир шејин чинсини вә ја дәјәрини кәстәрән шеј, ме'јар, мәч. һәјатын сынағы, һәјат тәһрибуәси.  
*Мәһр (ә)* — кәбин, кәбин заманы әр тәрәфиндән арвады үчүн тә'јин олунаң пул вә с. никаһлыг.  
*Мәһрәм (ә)* — јахын дост, гоһум. Мәһрәми-раз — сирдаш.  
*Мәһруз (ә)* — сахланылмыш, муһафизә едилмиш, горунмуш, кәзләнилмиш, һафизәдә, јалдашда сахланылан, әзбәр едилән, әзбәр едилмиш.  
*Мәчмәр (ә)* — мангал.  
*Мәчрүһ (ә)* — јаралы, јараланмыш, биабыр едилмиш, с'тимада, с'тибара лајиг көрүлмәјән.  
*Мәшкүк (ә)* — шүбһәли, шәкк тәрәдән, шүбһә доғураң.  
*Мәшрәб (ә)* — ичилән јер, ички габы, хасијјәт, һәвәс, мејл.  
*Мәшриг (ә)* — шәрг, күнәшин доғдуғу јер вә ја тәрәф.  
*Мәшрүт (ә)* — шәртли, бир шәртлә бағлы олан, шәртләнмиш, шәрт едилмиш, шәртә көрә тәләб олунаң.  
*Мәшишәтә (ә)* — кәлин вә гызлары бәзәндирән гадын, бәзәкчи.  
*Миад (ә)* — гајытма, гајыдыш јери.  
*Мир'ат (ә)* — күзүк, ајна.  
*Мисбаһ (ә)* — чыраг, фәнәр, лампа.  
*Мифтаһ (ә)* — ачаг.  
*Мөвәла (ә)* — саһиб, јијә, чаваб, аға, һами, һавадар.  
*Мөвт (ә)* — өлүм.  
*Мөвч (ә)* — далга, дәпә.  
*Мө'мин (ә)* — диндар, гаты диндар.  
*Мө'тәдил (ә)* — орта, мүләјим; аза гане олан; мүтәнасиб.  
*Мөһтәмәл (ә)* — с'һтимал олунаң, мүмкүн олан, дөзүлән, тәһмүл олунаң.  
*Мөһтәмил (ә)* — с'һтимал едән, дөзән.  
*Мөһтәчиб (ә)* — кизләнән, ертүлмүш, бүрүнмүш.  
*Мө'киз (ә)* — мө'чүзә, харигә, харигүләдә, аңчаг хәјалда мүмкүн ола билән.  
*Муәјинә (ә)* — бахыш, мушаһидә, тәфтиш, јохлама.  
*Мубаһ (ә)* — изин верилмиш, мүмкүн ола билән, шараңчә һарам вә ја мәкрүһ олмајаң шеј.  
*Мубәддәл (ә)* — дәјишидрилмиш, өзәз едилмиш, чеврилмиш, дөндәрилмиш, башга шәклә вә һала салынмыш.  
*Мубәссир (ә)* — бахычы, нәзәрәтчи.  
*Мүгәһһәд (ә)* — бир, тәк, јекәнә, әрәб әлифбасында бир нөгтәли һәрф.  
*Мүгәһһид (ә)* — аллаһын бирлијинә инанан.  
*Мүгәддәм (ә)* — габагда олан, ирәлидә олан, габагкы, габаг, әввәл, ирәли сүрүлән, габага гојулаң, башчы, рәис, рәһбәр, сәләф.  
*Мүгәјјәд (ә)* — бағлы, марағланаң, асылы, сәрбәст олмајаң, гајгысына га-лан, дүшүнән, марағланаң.  
*Мүгим (ә)* — отураң, дураң, јашајаң, сакин, даимя, һәмшиәлик.  
*Мүгтәда (ә)* — тәғлид едилән адам, далынча кедилән адам, рәһбәр, башчы.  
*Мүәлла (ә)* — јүксәк, уча.  
*Мүддәи (ә)* — иддиачы, иддиә едән адам, һагсыз јерә бир шеј тәләб едән, мәч. рәғиб.

**Мүдөввэр (ә)** — кирдө, күрө шаклинде олан, даирө шаклинде олан, дө-  
жирми.  
**Муэнбэр (ә)** — энбэрли, энбэр этирли, энбэрлө этирләнмиш, энбэр гоухулу.  
**Мүэттәр (ә)** — этирли, этирләнмиш.  
**Мужан (ф)** — кирпикләр («мүжә»нин чәми)  
**Мүзәффәр (ә)** — фәтһ вә зәфәрә наил олан, галиб, бир ишә мүвәффә-  
олан.  
**Муин (ә)** — көмәкчи, жардым едән, көмәк, арха.  
**Мүжәссәр (ә)** — асанлыгла әмәлә кәлән, әмәлә кәлмәси мүмкүн олан, мүм-  
күн, уғурлу олан, мүвәффәғијјәтли, уғурлу.  
**Муқаррам (ә)** — мөһтәрәм, һөрмәтли, сәхавәтли, әлиначыг, чомәрл.  
**Мүмтәғни' (ә)** — мүмкүн олмајан, әлчәтмәз, мүмтәсәји-чөвһәр, — әлчәтмәз-  
чөвһәр.  
**Мүнәввәр (ә)** — нурландырылмыш, ишыгландырылмыш, ишыглы, нурлу,  
парлаг.  
**Мүнәззәһ (ә)** — күнаһдан вә чинајәтдән тәмиз, узаг олан, күнаһсыз, хә-  
тәсыз, тәгсирәсиз, тәмиз, намуслу, гүсүрсүз (адам); мәч. аличәнәб.  
**Мүнзәл (ә)** — ендирлән, ашағы дүшүрүлән.  
**Мүнзил (ә)** — ендирән, ашағы дүшүрән.  
**Мүнқири (ә)** — инкар едән, данан, инанмајан, инамсыз.  
**Мүнтәһи (ә)** — чәтан, битән, тамамланан.  
**Мүнфәил (ә)** — бир шейдән тәсирләнмиш, һәјәчанланмыш, утанан, утан-  
чаг, хәчәләтли, хәчәләти олан.  
**Мурғ (ф)** — гуш.  
**Мүрсәл (ә)** — көндәрилиш, јолланмыш, елчи, пејғәмбәр.  
**Мүршид (ә)** — јол көстәрән, рәһбәр, нәснһәтчи, бәләдчи, мүридләрә рәһ-  
бәрлик едән тәригәт башчысы.  
**Мүсәввәр (ә)** — рәсмләр вә шәкилләр илә бәзәдилмиш, рәсми чәкилмиш,  
тәсвир едилән, рәсм едилмиш, тәсвир олуна; дүшүнүлән, мүвәјјән бир шәклә-  
малик олан.  
**Мүсәләл (ә)** — силсиләли, силсилә шәклинде олан, зәнчир кими бир-би-  
рилә бағлы олан, битишик, арасыкәсилмәз.  
**Мүсәлмә (ә)** — адландырылмыш, адланан.  
**Мүсәффа (ә)** — сафлашдырылмыш, саф һала кәтирилмиш.  
**Мүстәғни (ә)** — еһтијачы олмајан, варлы, гәни.  
**Мүстәмәнд (ә)** — јазыг, бичарә, заваллы, дәрдли.  
**Мүстәчаб (ә)** — истәји јеринә јетирилән, хаһиши гәбула кечән.  
**Мүсһәф (ә)** — лүлә һалында бүкүлүмүш јазылы кағыз, китаб, Гур'ан.  
**Мүтгәлә (ә)** — бир ишдән хәбәрдар, мә'луматы олан.  
**Мүтриб (ә)** — чалғычы, сазанда, ханәндә, рәгс едә-едә маһны охујан.  
**Мүтәһһәр (ә)** — тәмиз, пак, пакизә.  
**Мүфәррәһ (ә)** — фәрәһләнән, шадланан, севинән. Мүфәррәһи-дил — үрәк  
севинчи.  
**Мүхалиф (ә)** — зидд, әкс, ујғун олмајан, мәгсәдә ујғун, классик муғамлар-  
дан биринин ады.  
**Мүхәммәр (ә)** — мајаланмыш, туршүјуб габармыш (хәмир).  
**Мүхлис (ә)** — сәмиин олан, сәмиин, халис олан, халис.  
**Мүхтәрә (ә)** — ихтира едән, ичәд едән, јарадан. Мүхтәрәји-вүчүд — вү-  
чүдун нәгшләрини ичәд едән, аллаһ.  
**Мүһавир (ә)** — сөһбәт, данышыг, мүсаһибә.  
**Мүһәггәг (ә)** — тәһгиг олунмуш, доғрулуғу мүвәјјән едилмиш, доғру, кер-  
чәк, јәгин.  
**Мүһиб (ә)** — севән, мәнәббәт бәсләјән, дост.  
**Мүһит (ә)** — әһәт едән, бир шейин әтрафыны алан, чеврә, океан.  
**Мүшк (мишк) (ф)** — этирли маддә.  
**Мүшрик (ә)** — бүтпәрәст, ислаи дининдә олмајан.

**Наб (ф)** — халис, саф, тәмиз.  
**Навәк (ф)** — ох.  
**Нај (ф)** — нәј, гамыш, гаргы, гамышдан гајрылмыш түтәк.  
**Налан (ф)** — налә едән, инләјән, аглајан.  
**Накәһан (ф)** — гәфләтән, кәзләнилмәдән, бирдән-бирә.  
**Нам (ф)** — ад, шөһрәт, сан, унван.  
**Нар (ә)** — од, атәш, чөһәннәм; мәч. дәрд, гәм.  
**Нафе (ә)** — фәјдалы, мәнфәәтли, хејирли.  
**Нафә (ф)** — хүсуи чинсдән олан аһунун көбәјиндәки мүшк кисәси.  
**Насәһ (ә)** — нәснһәт верән, өјүд верән нәснһәтчи.  
**Нақи (ә)** — гуртулан, ничат тапан.  
**Навалә (ә)** — бахшиш, еһсан, пај, һиссә.  
**Надәмәт (ә)** — пешманлыг, пешманчылыг.  
**Надидә (ф)** — көрүнмәмиш.  
**На'imә (ә)** — не'мәт, боллуғ, рифаһ ичиндә јашама.  
**Нәмәд (ф)** — кечә.  
**Нәнк (ф)** — сјиб, ар, бәднамлыг. Намү нәнк (нам-нәнк) шөһрәт вә ја би-  
бырчылыга сәбәб олан иш, һәрәкәт.  
**Нәсрин (ә)** — ағ рәнкли бир чичәк, нәстәрән чичәји, итбурун.  
**Нәфхә (ә)** — үфүрмә, шиширтмә, шитмә; нәфхи (нәфхәјм) Иса — Иса пеј-  
ғәмбәрин өлүләр дирилдән нәфәси (дини); нәфхи (нәфхәји-сур) — Исрафилин  
ғијамәт күнү сур чалмасы.  
**Нәчәт (ә)** — гуртулма, хиләс олма, ничат.  
**Нәчәс (нәчәсәт) (ә)** — мурдарлыг, пислик, нәчислик.  
**Нәшат (ә)** — севинч, шадлыг, хеф.  
**Низар (ф)** — арыг, зәиф, хар.  
**Никк (Никү) (ф)** — јакшы, хош; хуји-нику — хош, јакшы хасијјәтли, тә-  
биәтли.  
**Нисар (ә)** — сачма, сәпмә, дағымта, тојда шабаш верилән пул, гурбан.  
**Нисјан (ә)** — унутма, јаддан чыхарма.  
**Ниһад (ә)** — јарадылмыш, зат, тәбиәт. Кафирниһад (ә-ф) кафир тә-  
биәтли.  
**Ниһал (ф)** — чаван ағач, фидан.  
**Ниһан (ә)** — кизли сахланмыш, кизли, мәхфи, гаиб.  
**Ноһ (ф)** — доғгуз, гәдим астраномлара көрә, көјүн доғгуз гаты (фәләјин  
сферасы).  
**Нун (ә)** — әрәб әлифбасында һәрфин ады; мәч., әјилмиш бел, гашын тәш-  
биһи.  
**Нүгуш (ә)** — нахышлар.  
**Нүктә (ә)** — ичә мә'на, бир сөз вә ја ибарәдән чыхарылан дәрин мә'на.  
**Нүктәји-әсрар (ә)** — сирләрин ичә мә'насы.  
**Нүсхә (ә)** — јазылы бир шейдән чыхарылан сурәтләрдән һәр бири, јазы-  
лы бир шейин мүхтәлиф әлјазмалары, һәкимин јаздығы дәрман кағызы, реппет,  
тилсим дуасы (дини).

О

**Овла (ә)** — биринчи, илк, даһа јакшы, ән мүнасиб, ән әлверишли, һамы-  
дан артыг, бәјәнилән, башгаларыдан үстүн тутулан.  
**Ови (ә)** — көмәк, жардым, көмәкчи, жардымчы.  
**Овнәкаллаһ (ә)** — аллаһ көмәјин олсу!

Ө

**Өвлија (ә)** — ата вә ананын ушаглары, нәсил, «вә'ли»нин чәми.

П

**Пајан (ф)** — сон ахыр, нәһәјәт, уч, кәнар.  
**Пајәндә (ф)** — даими, һәмишәлик; сүрәкли; узун заман давам едән.  
**Паји-бәст (ф)** — ајагы бағлы.

**Паймал // Памал (ф)** — ајаг алтында галан, тәпикалты, ајагалты; мәч. мәнәв олан.

**Пејвәстә (ф)** — һәмншә, даими, бирләшмиш, бирләшдирилмиш, битишик, бир-биринә кәјдирилмиш, чатма (гаш).

**Пејгам (ф)** — хәбәр, сифариш.

**Пејкәр (ф)** — бәдән, чүсә, әндам, сурәт, чөһрә, үз, рәсм едилмиш, нәги едилмиш.

**Пејкәри-мәһнарә (ф)** — ај парчасы кими көзәл чөһрәли, көзәл үзлү, си-малы.

**Пејманә (ф)** — әһд, играр, сөз вермә, өлчү габы, шәрәб пијаләси, гәдәһ; мәч. гафа тасы.

**Пејам (пејам) (ф)** — хәбәр, мәлумат, мүрациһәт, хитаб.

**Пәнд (ф)** — өјүд, нәсиһәт.

**Пәнч (ф)** — беш, беш дуғу (көрмә, ешитмә, ијбилмә, дадма, тохунма).

**Пәрва (ф)** — горху, хәтәр, рәғбәт, мејл, тағәт, сәбр, еһтијат.

**Пәркар (ф)** — даирә чәкмәк үчүн ишләнән аләт, сиркул, јығынчаг, чәмиј-јәт, бачарығлы; мәч. кәинат, дүңја.

**Пәрчик (ф)** — тахталардан дүзәлдилмиш бары, һасар.

**Пәс (ф)** — ниди, бу һалда, буна көрә; арха, кери, ард.

**Пәсәндидә (ф)** — бәјәнилмиш, гәбула кечән, хоша кәлән.

**Пәшминәпуши (ф)** — јун парчадан палтар кејән заһид, суфи.

**Пишва (ф)** — рәис, башчы, рәһбәр.

**Пушт (ф)** — дәри, габыг, чилд.

**Пул (ф)** — көрпү, пули-сират — сират көрпүсү (дини әфсанәјә көрә, куја тиямәтдә имтаһан күнү һаһыннын кечәчәји гыл көрпү).

**Пур (ф)** — долу, долғун, чох.

**Пурчафа (ф)** — чох әзијјәт верән, чох зүлмкар, чох инчидән.

**Пурсәфа (ф-ә)** — чох сағалы.

**Пүстә (ф)** — пүстә (мејвә);

**Пүстеји-хәндан** — јетишмиш пүстә, күләр, додағлар, тәбәссүмлү додағлар.

**Пүрхун (ф)** — ганла долу, јаралама, јаралы; мәч. чох кәдәрли, исти-раблы.

**Р**

**Раз (ф)** — сирр, кизли шеј; рази-дар — евин сирри. Ев сирри, рази-му-ған — муғларын, ариф адамларын, бурада һуруфиләрин сирри, раһи-һәг — ал-лаһ јолу, һәгиғәт јолу, бурада Фәзлуллаһын тәриғәти, һуруфиләрин мәсләки.

**Рајикан (ф)** — мүфтә, һавајы.

**Раһ (ф)** — јол, мәсләк, үсул, һава, маһны, раһи-дин — дин јолу; раһи-һәг — аллаһ јолу.

**Раһиб (ә)** — монастрда јашајан тәрки-дүңја.

**Рәбб (ә)** — аллаһ, јија, саһиб; рәббүләләмин — һәр ики дүңјанын јарады-чысы, аллаһ.

**Рәгг (ә)** — гәдимдә үзәриндә јазы јазылан инчә дәри, баға, тысбаға.

**Рамим (ә)** — чүрүк, чүрүмүш.

**Рәнч (ф)** — әһмәт, әзијјәт, нараһатлығ.

**Рәхт (ф)** — гошгу ләвазиматы, ев аваданлығы (јатаг, дөшәнәчәк вә с.), сәфәр ләвазиматы, палтар.

**Рәһиг (ә)** — чох сахланылмыш шәрәб.

**Ригг (ә)** — гул, гуллуғ.

**Ризван (ә)** — ислам әсатиринә көрә, чәннәтин көзәтчиси вә гапычысы олан мәләјин ады; мәч. бәшишт, чәннәт.

**Рија (ә)** — икнүзлүлүк.

**Ријаһ (ә)** — («риһ»-ин чәми) јелләр.

**Ринд (ә)** — һиләкәр, зирәк, горхусуз, һеч шејдән чәкинмәјән, һәр шеји данан, гејдсиз вә лаүбалы адам, ринди-хәрабати—(хәраби) хәрабата мәнсуб олан хәрабати.

**Рөвзә (рөвзә) (ә)** — бағча, ахар сују вә чәмәни олан бағча; мәч. бәшишт, чәннәт; рөвзеји-ризван — чәннәт көзәтчиси вә гапычысы олан мәләнкә; рөв-зеји-хүлд — чәннәт бағы, бәшишт.

**Рөвшән (Рөвшән) (ф)** — ишығлы, ашкар, ашкар; рөвшән гылмаг — ајдын-лашдырмаг, чатдырмаг.

**Рө'јәт (ә)** — көрмә, көрүш, јетирмә, нәзарәт, бир ишә бахма, мүзакирә едиб һәлл етмә.

**Ру (рух) (ф)** — үз, чөһрә, сәтһ; мәч. абыр-һәја.

**Руз (ф)** — күн, күндүз, рузи-шәнбә — шәнбә күнү; рузи-һәшр — гијамәт

**Руһәфза (руһфәза) (ә-ф)** — руһландыран, чанландыран, күнүл ачан.

**Рүкн (ә)** — бир шејин ән мөһкәм вә ән сағлам тәрәфи, өзүл, дирақ, сөј-кәнәчәк, сүтун, истинадкаһ; мәч. бир чәмијјәтин, тәриғәтин вә с. ән етибарлы даяғы олан көркәмли шәхс.

**Рүмуз (ә)** — рәмзләр («рәмз»-ин чәми).

**Рүхсар (ф)** — үз-чөһрә.

**С**

**Сағи (ә)** — су верән, су пәјлајан вә сатан, ички мәчлисиндә ички пәјлајан; сағији-дөврән — зәмәнәнин сағиси, зәмәна; сағији-вәһдәт — вәһдәт, вүчүд, бир-лик тәриғәтинин башчысы.

**Сағәр (ә)** — шәрәб пијаләси, гәдәһ.

**Саил (ә)** — сорушан, суал едән, диләнән, диләнчи.

**Сајә (ф)** — көлкә; мәч. һимајә, васита.

**Сајру (Аз. арх.)** — хәстә.

**Саләһ (ә)** — јахшы, јарарлы, сәләһијјәти олан, ихтијары олан, динин әмр-ләринә үғғун һәркәт едән.

**Самә' (ә)** — ешидән, гулағ асан, динләјән.

**Санә' (ә)** — дүзәлдән, гајыран, сәнәткар, уста; мәч. аллаһ.

**Сара (ф)** — халис, сағ.

**Саһибнәзәр (ә)** — фәрасәтли, зәкалы, мә'рифәтли, дүшүнчәли.

**Сәчи (ә)** — сәчдә едән.

**Сәјлаб (ә)** — сел сују, сел һалында шиддәтлә ахан су.

**Сәјф (ә)** — гылынч.

**Сәбгәт (ә)** — кечмә, ирәлиләмә, өнә кечмә.

**Сәб'әхан (ә-ф)** — Гур'анын једди һиссәјә бөлүнмүш һиссәләриндән бирини охујан.

**Сәбүкбар (ф)** — јүнкүл јүклү, чох јүкү олмајан; мәч. јүнкүл (адам).

**Сәвад (савад) (ә)** — өлкә, вилајәт; сәвади-ә'зәм — ән бөјүк өлкә, ән бө-јүк вилајәт.

**Сәғим (ә)** — хәстә, нахош, дүзкүн олмајан, гәлп (гәлб), сахта.

**Сәд (ф)** — јүз.

**Сә'д (ә)** — бәхтијарлығ, хошбәхтлик, уғурлулуғ, астролокијаја көрә, уғур-лу, хошбәхтлик улдузу.

**Сәдј (ә)** — әмчәк, мәма, дөш.

**Сәјјар (ә)** — кәзән, долашан, сәјр едән, һәрәкәт едән, бир јердән башга јерә көчүрүлә билән, дашына билән.

**Сәләт (ә)** — намаз, дуа, дәфи күнү вәфат едәннин евинин үстүндә уча сә-лә охунан миначат.

**Сәләһ (ә)** — јахшылығ, бир шејин бәјәнилчәк бир сурәтдә олмасы, сүлһ вә асајиш.

**Сәләф (ә)** — 1. бир ишдә о бириндән габаг олмуш адам, көһнә адам, ата-баба; 2. өјүнмә, өзүнү тә'рифләмә.

**Сәлиб (ә)** — хач.

**Сәлиб (ә)** — сағлам, ејибсиз, нөгсансыз, доғру, дүрүст.

**Сәлсәбил (ә)** — јүнкүл вә ләззәтли су (куја чәннәтдә олан әфсанәви бир чешмәнин ады).

**Сәмән (ф)** — јасәмән ағачы вә күлү.

**Сәмәнбар (ф)** — синәси јасәмән кими ағ.

**Сәмәнса (ф)** — јасәмән кими этирли вә көзәл.



Түтүн (Аз. арх.)—түстү.  
Гүччар (э) — таңирләр.

## У

Уд (э) — Гиндистанда битөн вә яндырылдыгда хош иҗ всрэн аҗачын ады; симли шәрг мусиги аләти.  
Улашмаг (Аз.) — җетишмәк, чатмаг.  
Ур (э) — пуч, батил, еҗиб, ар, лут, чылпаг.  
Учмаг (Аз.) — чәннәт, беһишт.

## Ү

Угба (э) — ахирәт, о бири дүнја.  
Угд (үгдә) (э) — дүүн; мәч. һәлли чәтин олан иш, мүшкүл мәсәлә, инса-нын сон дәрәчә арзу едиб, нанл ола билмәдији вә гәлбиндә нискил вә дүүн кими галан шеј.  
Угуд («игд»ин чәми) (э) — бојунбағылар.  
Угул («әгл»ин чәми) — ағыллар, ағыл, идрак.  
Узар (э) — јанаг, үз.  
Улуләбсар (э) — бәсирәт, саһибләри, узаткөрәнләр (бах бәкрәт).  
Умман (э) — бөјүк дәннз, океан.  
Уммаг (э) — халг, милләт, ичма, бир пејғәмбәрин дининә мәнсуб олан адам-лардан ибарәт ичма.  
Ушшаг (э) — ашигләр, муғаматда, шө'бә.

## Ф

Фазил (э) — фәзиләт саһиби, фәзиләтли, көзәл әхлага малик олан, үстүн, жүксәк, артыг, чох.  
Фасиг (э) — күнаһкар, пис ишләр көрән, фисгү фүчүр саһиби.  
Фаш (ф) — ачыг, ашкар, фаш олунмуш, мејдана чыкмыш, ифша олунмуш.  
Фәғиј (э) — фәғиһ, фиғһ алими, илаһијјәт елми илә мәшғул олан алим.  
Фәрағат (э) — ваз кечмә, әл чәкмә, истираһәт, бош вахт; фәрағат мүлкү— ваз кечиләси дүнја.  
Фәрда (ф) — сабаһ, ертәси күн; мәч. кәләчәк заман.  
Фәрдијјат (э) — тәклик, тәкбашыналыг, хүсусилик, јалнызлыг.  
Фәрзәнд (ф) — оғул, өвлад, ушаг.  
Фәриштә (ф) — мәләк, мәлаикә, мәч. чох көзәл вә мүләјим тәбиәтли; мәч. ма'сум.  
Фәрхәндәһал (э) — хошбәхт, уғурлу.  
Фәриш (э) — дөшәнәчәк, ајаг алтына салыначаг шеј, дөшәмә, јер үзү.  
Фәсийн (э) — фәсаһәтлә данышан.  
Фәтә (э) — чаван, кәнч.  
Фәттан (э) — фитнәкар, арагарышдыран; мәч. көнүл ачан, чазибәли, мөф-тунедичи.  
Фәтһ (э) — ачма, башлама, шүру етмә, зәбт етмә, истила етмә, алма, (бир өлкәни, бир шәһәри) галибијјәт, зәфәр.  
Фиғһ (э) — шәриәт елминин ајры-ајры мәсәләләриндән бәһс едән елм, шә-риәт ганун-гајдаларыны шәрһ едән хүсуси елм.  
Филмәсәл (э) — мәсәлән, мисал олараг, халг арасында мәшһур олан.  
Филһал (э) — бу саат, тез, инди, һазырда.  
Фирдәвс (ф) — бағча, чәннәт, беһишт.  
Фиршәтә (фәриштә) (ф) — мәләк, мәлаикә; мәч. ма'сум, күнаһкар, чох көзәл вә мүләјим тәбиәтли: фиршәтә-ху — мәләк хасијјәтли, көзәл.  
Фәвәт (э) — әлдән гачырма, әлдән чыхарма, өлүм.  
Фурган (э) — Гур'анын икинчи ады, ајрылма, ајырд етмә, дәрк етмәк, таныма, хејир илә шәр, һаг илә һаһаг арасындакы фәрги көстәрән, ајырд едән.

## Х

Хазин (э) — хәзинәдар, хәзинәчи, анбардар.  
Хак (ф) — торпаг.  
Халид (ф) — өлмәз, әбәди, даими.  
Хар (ф) — тикан.  
Хатәм (э) — мөһүр, дамға, үзүк, сонунчу, ахырынчы, сон, ахыр, мүстәсна.  
Хасир (э) — јолдан азан, уғурсуз, удузмуш, бахталамыш.  
Хачә (ф) — һөрмәтли, мөһтәрәм, аға, саһиб, башчы, варлы адам, тичарәтчи, таңир, мүәллим, шанлы, һөрмәтли гоча, мүдрик шәхс; хоҗеји-дәһр — зәманә-нин ағасы, мүдрик шәхси вә с.  
Хашак (ф) — чөр-чөп, зир-зибил, хырым-хырда.  
Хејрулбәшәр (э) — инсанларын ән јахшысы (мүсәлманларда Мөһәммәд пеј-ғәмбәрин ләғәбләриндән бири).  
Хејрул-ән'ам — бах: ән'ам.  
Хејмә (э) — чадыр.  
Хәбир (э) — хәбәри олан, ма'луматы олан, билән, башы чыхан биликли, сәриштәли.  
Хәдәнк (ф) — аҗаговаг; ох.  
Хәләт (э) — тәклијә чәкилмәк, јалныз галма, бош мөһәл, ибадәт, зикр вә рәјазәт илә мәшғул олмаг үчүн таһна һүчрәјә чәкилмәк; хәләтиәрбәин — тә-ригәтдә, суфизмдә 40 күн хәләвәтә чәкилиб зикр илә мәшғул олмаг; хәләвәт-шин — һәмнин ма'нада.  
Хәләвәтсәра (хәләвәтханә) (э-ф) — хәләвәт ев, һүчрә.  
Хәлуғ (э) — көзәл хасијјәтли, хошрәфтар.  
Хәмп (э) — шәраб, бадә; хәмпри-мүсәффа — саф шәраб.  
Хәндә (ф) — күлүш.  
Хәтиб (э) — мәсчиддә хүтбә охујан, көзәл данышан, һатиг, нишанлы, ин-шанланмыш.  
Хәфи (э) — кизли, мәхфи.  
Хирғә (э) — без вә ја гумаш парчасы, дәрвишләрин кејдикләри үст палтар.  
чүббәнин алтындан вә кечәкәјнәјинин үстүндән кејилән памбыглы палтар.  
Хишуур — (ғәдим фарс дилиндә) пејғәмбар, рәсул.  
Хоаф (ф) — горху, тәһдүкә.  
Хосров (ф) — һөкмдар, падшаһ; Хосрови-хубан — көзәлләр падшаһы, кө-зәлләр көзәли.  
Хоҗәстә (ф) — хошбәхт, уғурлу, мүбарәк; хоҗәстәлига — көзәл үзлү.  
Хошкүвар (ф) — ләззәтли, дадлы, асан һәзм олунан јәмәли вә ичмәли шеј.  
Ху (ф) — хасијјәт.  
Хуб (ф) — јахшы, гәрибә, әчајиб, көзәл, көјчәк; хубан — көзәлләр.  
Хун (ф) — ган.  
Хунаб (ф) — ганлы су, су илә ган гарышыг, ганлы көз јашы.  
Хунхар (ф) — ганичән, залым, гәдлар.  
Хүлг (э) — хасијјәт, табият.  
Хүлд (э) — һәмишәлик, әбәдилик, чәнәт, беһишт; хүлди-бәринчәннәт, беһишт.  
Хүлләр — Шираз јахынлығында өзүнүн жүксәк кејфијјәтли ал шәрабы илә мәшһур олан бир јердир, жүксәк кејфијјәтли шәраб.  
Хүмар (э) — ичкидән сонра сүстләшмә, ертәси күнүн башағрысы, хумар-ланан, хумар (көз), кефли, сәрхош, мәст.  
Хүррәм (ф) — шад, севиңч, шән; хүррәмру — үзүкүләр.  
Хүсран (э) — зијан, зәрәр, јанылма, сәһв.  
Хүтур (э) — хатирә кәлмә, (хатырлама).  
Хүшк (ф) — гуру.

## Һ

Һади (э) — доғру јол көстәрән, дүз јола чағыран, изчи, бәләдчи; һадији-күмраһ — јолуну азымыш бәләдчи, азығн јол көстәрән.  
Һасид (э) — пахыл, һәсәд апаран.  
Һафиз (э) — сахлајан, горујан, Гур'аны әзбәр билән адам.



*Һашими (ә)* — Мәһәммәд пәйғәмбәрдин ата тәрәфиндән мәнсуб олдуғу нәсил, һашимиләр сулаһәси.  
*Һеҗван (ә)* — дирилик, сағлығ, һәҗат, аби һеҗван — дирилик сују.  
*Һејдәр (ә)* — аслан, шир; мәч. икид, чәсур.  
*Һәба (ә)* — нарын тоз; мәч. биһудә, әбас.  
*Һәбиб (ә)* — севилән, севкили, дост.  
*Һәдл (ә)* — ип, кәндир.  
*Һәҗәҗәзин (ә)* — јагинлик дәрәчәсинә чатмыш һәгигәт, ипкарәдилмәз һәгигәт.  
*Һәдис (ә)* — јени, тәзә, сонрадан зүһур етмиш, сонрадан вүчуда кәлмиш, рәвајәт, һадисә, хәбәр, пәйғәмбәрдин, имамларын каламы (дини).  
*Һәзәр (ф)* — бүлбүл; мин.  
*Һәзәр (ә)* — сағынма, чәкинмә, сһтијат етмә.  
*Һәким (ә)* — мутәфәккир, философ, бүтүн фәһиләрә вә елмләрә вағиф адам, алим, тәбиб, доктор.  
*Һәләвәт (ә)* — шһринлик, дад, ләззәт, зөвғ.  
*Һәлгәбәкуш (ә-ф)* — гулағы һалғалы (гул).  
*Һәмра (ә)* — гырмызы, гызыл; ләләји-һәмрә — гырмызы ләлә.  
*Һәмсан (ф)* — охшар, кими бәнзәр.  
*Һәмта (ф)* — бәнзәр, охшар, тај, тај-туш, чур.  
*Һәмул (ә)* — дөзүмлү.  
*Һәннанә (ә)* — башга кишијә мејл кәстәрән әрли гадын.  
*Һәнүз (ф)* — һәлә, һәлә ки, инди, индичә, бу саат.  
*Һәрәм (ә)* — јасағ олунмуш, гадаған едилмиш, тохунмаз, мүғәддәс.  
*Һәрәми (ә)* — һарам мала әл узадан, јолкәсән, сојғунчу.  
*Һәриф (ә)* — сәнәт јолдашы, һәммәсләк, кеф, ојун јолдашы, күчлә, бирликдә вә с.-дә бәрәбәр олан, дүшмән, рәғиб.  
*Һәсүд (ә)* — һәсәд апаран.  
*Һәфт (ф)* — једди.  
*Һәчәр (ә)* — даш.  
*Һәшәмәт (ә)* — әзәмәт, дәбдәбә.  
*Һәшр (ә)* — топлама, бир јерә јығма, гијамәт күнү, гијамәт (дини).  
*Һидәјәт (ә)* — кәтирмә, гојма, доғру јола чағырма, рәһбәрлик, рәһбәрлик етмә.  
*Һилал (ә)* — бир нечә кечәлик тәзә ај, ајпара; мәч. класик ше'рдә кәзәлин гашы мә'насында.  
*Һиммәт (ә)* — чалышма, чабалама, сә'ј, чәһд, чомәрдлик, гәсд, јүксәк фиқирләр, дүшүнчәләр.  
*Һинду (ә)* — һиндә мәхсүс, һинд дили, һинд әһалисиндән олан һиндли, һинду, кечмишдә һәрәмханаларда кәзәтчи; гара; мәч. хал (үздә).  
*Һиндусифәт (ф-ә)* — һиндли кими гара.  
*Һирман (ә)* — мәнһум олма, әли үзүлмә, говулма, харич олма.  
*Һичаб (ә)* — пәрдә, өртүк, утанма, утанчағлығ.  
*Һичр (ә)* — ајрылығ, ајрылма.  
*Һәччәт* — рәсми вәрәғә, вәсигә, сәнәд, дәлил, сүбут, мүбаһисә; һөччәтү-бурһан — мүбаһисәли мәсәләни һәлл едән, гәт едән.  
*Һури (ә)* — дини әфсанәләрә кәрә чәһнәт әһлине вәд едилән кәзәл гызлар; мәч. үмумијәтлә кәзәл гыз.  
*Һушјар (ә)* — ајығ-сајығ, ағыллы, фәрәсәтли, диггәтли, дәғиг.  
*Һүбүлвәтән (ә)* — вәтән севкиси.  
*Һүвәјда (ф)* — бәлли, ашкар, заһир.  
*Һүмај (ә)* — чәһнәт гушу, дөвләт гушу (хәјали бир гуш); мәч. уғурлулуғ, хошбәхтлик, сәадәт мә'насында.  
*Һүчрә (ә)* — отағ, кичик отағ.  
*Һүччан (ә)* — һачылар, Мәккә зијарәтинә кедәнләр.

#### Ч

*Чун (ф)* — нечә ки, слә ки.  
*Чү* — инди ки, кими, тәк, тәки.

*Чакәр (ф)* — һөкәр, гуллуғчу, кәлә.  
*Чапук (ф-Аз.)* — чәлд, ити, јејин.  
*Чешм (ф)* — көз; мәч. ән севимли; чешми-кирјан — ағлар көз.  
*Чәндан (ф)* — һә гәдәр, о дәрәчәдә.  
*Чәри (т)* — гошуи.  
*Чәрәс (ә)* — зәнк, зыңгыров.

#### Ч

*Ча (ф)* — јер, мәкан, мәһәл.  
*Чавидан (ф)* — әбәди, даими.  
*Чаду (ф)* — сәһр, сәһрбазлығ; мәч. көз.  
*Чам (ф)* — шүшә, гәдәһ, пијалә, каса, чами-Чәм, Чәмшиндин чамы (әф-сәнајә кәрә Иран шаһы Чәмшиндин дүнјадакы бүтүн шеј вә һадисәләри кәс-тәрән гәдәһи).  
*Чанфәза (ф)* — ләззәт верән, зөвғләндиран.  
*Чәһандар (ф)* — һөкмдар.  
*Чә'д (ә)* — гывырым сач, гывырчығ сач.  
*Чә'л (ә)* — сахта, дүзәлтмә.  
*Чәлис (ә)* — бирликдә отуран, јолдаш.  
*Чим (ә)* — әрәб әлифбасында «ч» һәрфинин ады, мәч. чамал, кәзәллик; зүлф.  
*Чәнк (ф)* — вурүш, дөјүш, дава. Чәнки-мәғлүбә — бөјүк мүһарибә, ганлы дөјүш.  
*Чәнки (ф)* — бир нечә адам тәрәфиндән чоһ ити шәкилдә ојнанылан Азәр-бајчан халғ ојун һавасы, әскәр, дөјүшчү, һәрби, дөјүшә зидд олан.  
*Чәрәс (ә)* — зәнк, зыңгыров.  
*Чәһим (ә)* — чәһәннәм.  
*Чәһин (ә)* — чәһнәтләр, бәһиштләр.  
*Чифә (ә)* — леш, гоһумуш чәмдәк; мәч. сәрвәт, вар-дөвләт; чифеји-мур-дар — мурдар, гоһумуш, чәмдәк, дүнја.  
*Чүд (ә)* — чомәрд, әһначығлығ.  
*Чүш (ф)* — гајнама, чошма.  
*Чүда (ф)* — ајры, ајрылмыш, узағ дүшмүш.  
*Чүз' (ә)* — гисим, парча, һиссә, Гур'анын отузда бир һиссәси.  
*Чүллаб (ә)* — күләб, күл сују, ишләтмә дәрманы.  
*Чүрм (ә)* — күнаһ, тәғсир, гәбәһәт, јазығ, фағыр; планет.

#### Ш

*Шабаш (ф)* — әфәрин! Әһсән!; Тојларда ојнајанлар, чалғычылар, верилән пул.  
*Шадан (ф)* — севинчәк, мәмнун.  
*Шајәд (ф)* — ола биләр ки, бәлкә, еһтимал ки.  
*Шакир (ә)* — шүкр едән, тәшәккүр едән.  
*Шанә (ф)* — дарағ, чийин.  
*Шафи (ә)* — шәфа верән, јахшылашдыран, гәнаәтләндиричи.  
*Шаһвар (шәһвар) (ф)* — һөкмдара ләјиг, шаһа мүнасиб.  
*Шејда (ф)* — дәличәсинә вурғун.  
*Шеш (ф)* — алты.  
*Шәб (ә)* — кечә.  
*Шә'бан (ф)* — әрәб тәғвиминдә сәккизинчи ајын ады.  
*Шәбистан (ф)* — јатағ отағы; шаһларын һәрәмханасы; дәрвишләрин иба-дәтлә мәшғул олдуғлары вә јатдығлары јер, һүчрә.  
*Шәби-һичр (ә-ф)* — ајрылығ кечәси.  
*Шәбрәнк (ф)* — кечә рәнкиндә олан, гара; Иран әсатириндә Сәјавушу атынын ады, одда јанан нефт гоһулу гара бир даш.  
*Шәбхүн (ф)* — кечә басғыны.  
*Шәгаиғ (ә)* — лаләкүлү, хорузкүлү.  
*Шәгг (ә)* — јарма, чатлама, јыртма, парчалама, гырма, сындырма, јарығ, чатлағ.

*Шәгүлгәмәр (ә)* — аяын парчаланмасы (ислам әсатирина көрә, куја Мәһәмәд пәйғәмбәрин мө'чүзәси оларак аяын ики парчаја бөлүнүб јерә енмәси); мө'чүзә, харнгә.

*Шаддад (ә)* — әсатирә көрә, Јәмән өлкәсиндә (Әрәбистанда) јашамыш чох залым бир һөкмдар; мәм. залым; сәрт, таба.

*Шәкәрдәһан (ф)* — шириндил, шәкәрағызлы.

*Шәкәристан (ф)* — шәкәр гамышы тарласы.

*Шәкарха (ф)* — шәкәр чичәји; мәч. көзәл данышан.

*Шәм' (ә)* — бал, мум, шам.

*Шәмаил (ә)* — тәбиәтләр, хасијјәтләр, шәкил, әкс, сурәт.

*Шәмс (ә)* — күнәш, күн.

*Шәнк (ф)* — көзәл, әдалы көзәл, көјчәк; оғру, гулдур, мүбалиғә етмә.

*Шәриф (ә)* — шәрәфли, мүбарәк, мүгәддәс, нәчиб, әсил.

*Шәһд (ә)* — шан балы.

*Шәһнә (ә)* — кечмишдә шәһәрин инзбати ишләринә бахан вә хүсусилә кечә заманы низам-нитизамы горујан мә'мур, дарға.

*Шәһријар (ф)* — һөкмдар, падшаһ.

*Шә'бәә (ә)* — парлаглыг, парылдама, дәбдәбә, тәмтәраг.

*Шивә (ф)* — тәрз, услуб, наз, ишвә, әда, ләһчә, тәләффүз.

*Шикар (ф)* — овлама, ов, овланан һејван, гәнимәт.

*Шикән (ф)* — гыран, сындыран; гыврым, гырыш, бүрүшүк.

*Шимди (Аз.)* — инди.

*Ширк (ә)* — шәрик олма, әлбир олма, бүтпәрәстлик, чохаллаһлылыг.

*Шуридә (ф)* — гарышыг, дағыныг; ашиг, вургун.

*Шуру шәр (фугә)* — һај-күј, гышгыр-бағыр, курулту-партылыт.

*Шум (ә)* — угурсуз, бәдшүкүм.

*Шумар (ф)* — сая, һесаб; јара.

*Шүһүд (ә)* — көзлә көрмә, мүшаһидә, һазыр олма, мөнчүд олма; шаһидләр.

## МҮНДӘРИЧАТ

Нәсиминин Ираг Диваны	3
Јарымы ајырды мәнән чәрхи-гәддар, иштә көр!	11
Јарымын јүзүндә кизли кәдри-әсрар, иштә көр!	12
Дилдарә мүштаг олду чан, анын чәмалын арзулар	13
Бир дәхи көрмәк чамалын, көнлүм, еј чан, арзулар	14
Көнлүмдә мәним ешги-чәмалын арзулар	15
Еј «әллази-јүвәсвис», таәтләрин һабадыр	16
Ма'и 'тәһури бил ким, һөгдән бу күн нидадыр	18
Көнүл вермә чәһанә, бивәфадыр	19
Чәмалын портәви-нури-худадыр	20
Тәалаллаһ, нә зибасан, сифатин зати-јектадыр	21
Әја, шаһи-сәндәхтәр, јүзүн әрши-мүәлладыр	22
Нејләрәм мән бунда ад вар, чүнки дилдар андадыр	23
Көвһәри-дәрјаи-һикмәт чавидани сәндәдир	24
Лә'ли-набын чешмәсиндә аби-һејван кизлидир	25
Түрреји-әнбәрфәшан өмүрм шәби-јелдасыдыр	26
Ја әрәб, ағзын нә сәбәбдән гөнчәји-хәндәнимдыр	27
Бојундур сидрәвү туба, додағын аби-һејвандыр	28
Мүнбәр сүнбүлүн шаһа, күли-сирабә пүрчиндир	29
Чәмалын ја рәб, еј дилбәр, нә табан маһи-әнвәрлир	30
Мәнән јүзүн јашырма ким, сәбдәһәним олдур	31
Бәһри-фәһадә фәни ол, көр ки, нә хош һәјат олур	32
Еј Нәсими — сүбһдәм, биллаһ ки, јарым хошумдур	34
Чанымын, чана вүсалын чан ичиндә чаныдыр	35
Та ким, ол мәһбуби-дилин лә'ли-чәми-бадәдир	36
Зәһи дөвләт ки, мәһбубим пәридир	37
Чәмалын сирри-гур'ан мәнзилдир	38
Әр кишинин сорма адын, иззәтиндән бәлидир	39
Шәһа, һүсүнү тәчәллиси бу тәндә чан едилмишдир	40
Күлкүн рүхүн һүли-сәмәни шәрмисар едәр	41
Гәмәтинә әлиф дејән, көр нә узун хәјал едәр	42
Дөври-гәмәр мәләһәтин һүсүнә ихтитам едәр	43
Ешг јолунда ким ки, ол јаринә чанфәшан кедәр	44
Фиргәт ичиндә јүрәким көр ки, нә парә-парәдир	45
Арифи-ләмәкан отуз икидир	46
Дилбәрә, һүсүнү хәтти-гуран декилдиз, бәс нәдир?	47
Ујмаз фәрағындан көзүм, јашын төкүр, ган ахыдар	48
Фәтиһә, «үммүл китаб»ын көстәр ајасы нәдир?	49
Ејшү тәрәб јари-күл'үзар илә хошдур	50
Вәслинә ким ки, ирмәди, дәрду әзаб ичиндәдир	51
Ким ки, ирәр вүсалына, ејши-нәим ичиндәдир	52
Дәрди-фәрагә дүшдү чан, аһу фәған ичиндәдир	53
Зүлфи-дутаси шаһимин һәлгәси маһ ичиндәдир	54
Јарү дилбәр сәндән ајру ким деди аләмдә вар	55
Пәрдә алтындан ким, олду шәмси-дөвран ашкар	57
Шәһа, көнлүмдә даим бир һәвәс вар	58
Аләмдә бу күн сәнчәлијим јар, кимин вар	59
Ганы бир әһдү пәймәны бүтүн јар	60
Умманә кирән ешг илә дурданәјә уғрар	61
Јүзүн бәрки-күли-тәрдир, күли-тәр	62
Көтүр ниғабүвү хәлгә көрүн, еј шәмсү гәмәр	63

Дилбәра, ешгиндә аләм сәроәсәр говға чәкәр 64  
 Тәл'әтин бир күндү ким, хуршиди-нур ејләр әда 65  
 Кәтир, кәтир, кәтир ол касеји ки, рәвады 66  
 Гачан ки, сүнбүли-зүлфун ниғабы ајә дүшәр 67  
 Апарды көңлүмү бир чешми-мәшмүр 68  
 Еј хәтин «сәб үлмасани», еј ләбин маи-тәһур 69  
 Табәндә жүзүн тәл'әти хуршиди-табан кәстәрир 70  
 Зәј күнәш ким зәррәсиндән маһи-табан кәстәрир 71  
 Сүнбүлүн әбриндә жүзүн маһи-табан кәстәрир 72  
 Вәһдәтин шәмси жүзүндүр, ламәкани кәстәрир 73  
 Одү су, торпағу јелдән көр нә мә'ни кәстәрир 74  
 Сүбһдәм дилдарымы көрдүм, отағындан кәлир 75  
 Сүнбүлүн әбриндә көрдүм үш мәһи-табан кәлир 76  
 Күли-тәрдән кәличәк арыннә ма төкүлүр 77  
 Көзү ә'ма оланым нури-тәчәлла нә билүр 78  
 Сәһәрдә күлрүхун, шәһа, чу күлшәндә күлаб ојнар 79  
 Мәчнун ким ола агибәт шол зүлфи-зәңчир олисәр 80  
 Сәнин ешгиндир, еј дилбәр, пәнаһым, мүзиндим, һәм пир 81  
 Јанарам ешгиндән, ахыр көзләримдән јашлар 82  
 һәр сәһәр вәгтиндә ким, бүлбүл фәғанә башләр 83  
 Әһли-иман ишләрим ол дәмдә инкар етдиләр 84  
 Јүзүнү сурәти-рәһман охурлар, 85  
 Гибадир жүзүн, никара, гашларым мейрабләр 86  
 Көзләриндән чағрышлар дадләр, бидадләр 87  
 Сәфавү зәвги-дүңјајә көнүл, алданма, ал ејләр 88  
 Додағын гәнд имиш, бал онда нејләр 89  
 Чәмалын әкси, еј дилбәр, нәјә ким дүшдү, ал ејләр 90  
 Јенә фәсли-баһар олда көкарди күһи-сәһраләр 91  
 Јәбләрин гәндиңнә шәкәр дедиләр 92  
 Дншләрин нәзминә дүрдәңеји-көвһәр дедиләр 93  
 Лә'бинә әһли-нәзәр чешмеји-һејван дедиләр 94  
 Јүзүнә әһли-нәзәр сурәти-рәһман дедиләр 95  
 Кәлкил ки, сәндән ајру мүштағә чан кәрәкмәз 97  
 Мәнә сәнсиз чаһанда чан кәрәкмәз 98  
 Сән мәнә јар ол ки, көңлүм бир дәһи јар истәмәз 99  
 Дилбәра, дил сәндән өзкә бир дәһи јар истәмәз 100  
 Аләмдә бу күн әһди бүтүн јар әлә кирмәз 101  
 Сурәтин нәгшинә хәјал ирәмәз 102  
 Дәрдү гәм илә јанды көнүл, јар булунмаз 103  
 Кәл, еј дилбәр, мәни көр ким, нечә хош јанарам сәнсиз 104  
 Әһдә вәфа гылмады јари-вәфадарымыз 105  
 Еј дә'вәт ејләјән бизи фирдөвсә, ејлә бил 106  
 Чанани мәним севдикими чан дәһи билмәз 107  
 Фәрагы чәкмәјән ашиг, вүсалын гәдрини билмәз 108  
 Лә'лин меји-әләст иди, чам олмадан һәнуз 109  
 Дүшдүм әзәлдә зүлфунә дам олмадан һәнуз 110  
 Кә'бә жүзүндүр, еј сәнәм, жүзүнәдир сүчүдүмүз 111  
 Чанә сән чандан нә ким, кәлди чикәрләр ағрымаз 112  
 һәсрәт јашы һәр ләһзә гылыр бәңзимизи саз 113  
 Диләкил бу сөзү ки, чандыр сөз 114  
 Киши ким мә'рифәтдә камил олмаз 115  
 Еј чәннәтин хәндан күлү, ачы фәрағын хар имиш 116  
 Ахыр заманын фитнәси шол көзләри шәһла имиш 118  
 Сөјләдикиң чүмлә јалан, гөвлү гәрарын јох имиш 119  
 Ләбинә әһли-нәзәр чан дедиләр, керчәк имиш 120  
 һәрәми көзләрин јәғмајә дүшмүш 121  
 Кәл, еј дилбәр ки, һүснүн ајә дүшмүш 122  
 Бир мувафиг сәһбәт олда, кушеји-хәлвәтдә душ 123  
 Чә'ди-зүлфун әнбәрфәшан ејләмиш 124  
 Нақәһан көңлүмә дүшди шуру шәр говғаји-ешг 125

Көңлүмүн шәһрини чүн ким, ејләди јәғмаји-ешг 126  
 Баһар олдувү ачылды жүзүндән гәрдә күлзарын 127  
 Кәлкил ки, нури-дидә чәмалындадыр сәнини 128  
 Јандырды ешгин бағрымы сәндән мәнә дәрман кәрәк 129  
 Чана, үз истивасына шәгүл гәмә, көр 130  
 һүснүнә һејрандурур һүрү мөләк 131  
 Дағылмыш афтаб үзрә ниғаби әнбәрфәшаның 132  
 Лә'мәји-нури-тәчәлла афтабыдыр жүзүн 133  
 Кәрчи ејнимдән, никара, сурәтин пунһан декил 134  
 Кәл бу дәми хош көрәлим, ол кечәң дәм дәм декил 136  
 Јарын чәфасы чүмлә вәфадыр, чәфа декил 137  
 Јарын ишинә нишә көнүл хош сәфа декил 138  
 Итирдн чами-Чәмшиди, ојан ујхудан, еј гафил 139  
 Фиргәт ичиндә јанырам, дәрдимә ејлә чәрә, кәл 141  
 Сусадым вәслинә, еј чешмеји-һејван, бәрү кәл 142  
 Фиргәтин јандырды бағрым, јүрәким ган олду кәл 143  
 Фиргәтин дәрдиндән, еј чан, јүрәким ган олду, кәл 144  
 һәсрәтиндән јанды чаным, чикәрим ган олду, кәл 145  
 Кетдикиндән, дилбәра, көңлүм пәришан олду, кәл 146  
 Јүзүңү мәндән ниһан етмәк диләрсән, етмәкил 147  
 Зүлфүңү әнбәрфәшан етмәк диләрсән, етмәкил 148  
 Мәндә сығар ики чаһан, мән бу чаһана сығмазам 149  
 Мишкин сачын һәр тарәсин ики чәһанә вермәзам 151  
 Бир бәләкеш ашигәм, еј јар, сәндән дөһмәзам 152  
 Кәл, еј талиб, мәни көр ким, чаһанын падшаһыјәм 153  
 Ол гибеји-мүни мәнәм ки, гибеји-рәһманйәм 154  
 һүснүнә көр мән нечә ашиги-диванәјәм 155  
 Бүлбүләм күлшәндә мән, күлзәрә фохдур миннәтим 156  
 һәбибим, иззәтим, чаным, чәһаным 157  
 Бүтүм, рәһбанымү дејрим, сәлибим, диним, иманым 158  
 Никарым, дилбәрим, јарым, әнисим, мүнисим, чаным 159  
 Узундур мәғсәдим, гибләм, ләбиндир аби-һејваным 160  
 Еј күлүм, еј сүнбүлүм, еј сүсаным, веј әнбарим 161  
 Еј һәбибим, дилбәрим, еј севкили јарым мәним 162  
 Сирризатың көбһәријәм бән мүсәлман, ол мәнәм 163  
 Сәндән ирағ, еј сәнәм, шамү сәһәр јанырам 164  
 «Күнтә кәңзин» сиррини изһар едәз мадами дәм 165  
 Еј нури-дилү дидә, диларинә мүштағәм 166  
 Кәл, еј дилбәр, ки, мүштағәм, сәни көрмәк диләр көңлүм 167  
 Узүндә сурәти-рәһманы көрдүм 169  
 Әлминнәтүллиллаһ ки, бу күн јарымы булдүм 170  
 Мән ол тилсимипунһан ки, бу күн чәһанә кәлдим 171  
 Гуллуға бел бағладым, султани көзләр, көзләрим 172  
 Чанымы јахды фәрағын, көр ки, нә нар ичиндијәм 173  
 Кәрчи фәрағә дүшмүшәм, ејни-вүсал ичиндәјәм 174  
 Дилбәрин ләбләринә чешмеји-мәрчан демишәм 175  
 Дилбәрин лә'линә мән һоггеји-мәрчан демишәм 176  
 Аллаһу әкбәр, еј сәнәм, һүснүнә һејран олмушам 177  
 һүснүн тәала шанәһү сүн'индә һејран олмушам 178  
 Көңлүмүн виранәсиндә кәнчи-пунһан булмушам 179  
 Кәл, көр мәни ешгиндә ким, мән нечә кирјан олмушам 180  
 Та јүзүн көрдүм, никара, гәмдән азад олмушам 181  
 Кәл бәрү, софија, ки, мәст олалым 182  
 Сурәтин нәгшини јазды деди рәббүл аләмин 183  
 Еј гафләтин мејиндән мәстү хәрәбү һејран 184  
 Бу түрфә шәм'и көр мүшк ахар додағындан 185  
 Чаһаны тәрк едиб кечдим чаһандан 186  
 Нә һүсн олур ки, јайлымыш бунча һүснјат андан 187  
 Чанымы јандырды шөвгүн, еј никарым, гандасан 188

Жандырды шөвгүн чанымы, еј дәрдә дәрман, гандасан	189
Кәл, еј көнлүмдә чан, чанда бәдәнсән	190
Сәндән мәни кимдир ајыран, сән	191
Кәл, еј дилбәр, ики аләмдә чансан	192
Әкәрчи чандасан, чандан ниһансан	193
Еј руһи-гүдүс, чаныма сән чану чаһансан	194
Күлли-мәканын көвһәри, көвһәри канмысан, нәсән	195
Шол пәридән вәсл умарсан, еј көнүл, диванәсән	196
Кәшфи-әсрарындан анын јанәрәм, сәбр ејләрәм	197
Алишә вермишәм көнүл, али чоһ алә дүшмәсин	198
Шәһа, көндүн һәмишә биғәм олсун	199
Әввәл ки, дила, дәрд илә үрјан оламазсан	200
Дүңја чүн мурдар имиш, кәл кеч көнүл мурдардән	201
Еј јанағындан хәчил күл, дәлеји-һәмра илә	202
Еј көнүл, шад ол јенә, мәһбуби-рәһадыр кәлән	203
Чан һәмишә ол күнәш рүхсарә дөндәрмиш үзүн	204
Ким диләрсә көрмәјә тәһгиг рәһман сурәтин	205
Мән мүлки-чәһан,чәһан мәнәм, мән	206
Мән зату сифати күн фәканәм	207
Нәфәси-әһли-диллин көвһәри-кандыр биланә	208
Хош ол кимсәјә ким, вардыр һәбиби, сән тәки мәһру	209
Хәјали-ләһидир јарын көзүндән ахыдыр ләлу	210
Еј көндүм алан гашлары јәј, көзләри чаду	211
Никара, пәртәви-һүснүн тәчәлла верди мәһтабә	212
Чанда ким, ешг олмады, дилдә хәбәр нә фандә	213
Гылыр бағрымы һичран парә-парә	214
Тәриги-һәгги биләндир, верән малыны јәғмајә	215
Еј мәсиһадәм, нәдән чан вермәдин чансызларә	216
Еј бинәзирү ваһид, һүснүн чәмал ичиндә	217
Јарын кәрәкди мәһри дәхи дилпәзир ола	218
Шол ләби ширинә, ја рәб, көр шәкәр дерсәм нола	219
Һәбиба, фирғәтин салды малалә	220
Дүңја дурачаг јер декил, еј чан, сәфәр ејлә	221
Еј хәстә көнүл, дәрдинә дәрман тәләб ејлә	222
Кетмәкә әзм ејләмишсән, еј диларам, ејләмә	223
Бәзки-нәсрин үзрә мишкин зүлфүни дам ејләмә	224
Сән мана кәр јар исән, еј көнүл, јар истәмә	225
Еј руһи-гүдүс, чифеји-мурдарә јанышма	226
Дүшүмүш мәнбәр сүнбүлүн хуршиди-тәбан үстүнә	227
Кәлкил ки, мүштаг олмушам ширин ләбин күл гәндинә	228
Мөвсими-новруз нијсан ашказ олду јенә	229
Шол шәм'и көр ки, нурина пәрванәјәм јенә	230
Рәһмәти кәлди, иришди Фәзли-рәһманын јенә	231
Сурәти һәггә, еј гәмәр, бәдри-рүхүндүр ајинә	232
Кәл, еј сәркеш, нәсифәтдән бурах әглин гулағына	234
Сачыбдыр данеји-халин көнүлләр гушуна чинә	235
Башыны топ ејлә кәл кир, вәһдәтин мејданинә	236
Дүшдү көнүл ала көзүн ағына, һәм гәрәсинә	237
Дил јазан һүсн јаландыр, вармазам базаринә	238
Жандырычы фирғәтин јахды мәни наринә	239
Дәрмәнд етдин мәни, еј дәрлә дәрман, ермәни	240
Кәлкил ки, алды шөвги-чәмалын гәрарими	241
Әчәба бу һүри јүзли мәһи-бәдр, ја пәрими?	242
Еј бади-сәба, мөндән иләт јарә саламы	243
Шәрбәтин ачы фирғәтин нуш едәрәм шәкәр кими	244
Мәрһәба, хош кәлдин, еј дилдар, хош көрдүм сәни	245
Ләбләрин шәрбәтинә чешмеји-һејван сусады	246
Та сүнбүли-күлбүјин күлбәржи-тәрә дүшдү	247
Хәјалын дидеји-кирјана дшдү	248

Диним күнәши, дүңјада иманым, әфәнди	249
Ол күнәш јүзлү сәнәм, чүн әрзи-дидар ејләди	250
Фирғәтин дәрди, никара, бағрымы ган ејләди	251
Әл-миннәту лиләһ ки, бу күн јар әлә кирди	252
Көркүлү јүзини нуриндән аләм мүнәввәз олду	253
Та көрдү күнәш ај јүзүнү дәрбәдәр олду	254
Мәним јарым, вәфадарым, кәл, ахыр	255
Нәсиминин Ираг диванында олан мұхтәлиф ше'рларин илк вә сон бејтләри	256
Изаһлар	280
Лүғәт	309

*Имададдин Насими*  
ИРАКСКИЙ ДИВАН  
(на азербайджанском языке)  
Баку — 1987

Издательство „Язычы“, 370005,  
Баку, площадь Натаван, 1.  
Типография „Красный Восток“ 370000,  
Баку, ул. Ази Асланова, 80.

Нәшријат редактору *Сәрһәд Нәсирзаде*.  
Рәссамы *Ә. Мәмәдов*.  
Бәдии редактору *А. Әләкбәров*.  
Техники редактору *В. Плиткина*.  
Корректорлары *О. Сүлейманова, Н. Мейдијева*.

ИБ № 2586

Ўзгәчмәгә верилмиш 03.07.1987-чи ил. Чапа имза-  
ланмиш 13.11.1987-чи ил. ФГ 18865. Кағыз форматы  
60×90/16. Мәтбәә кәғиҙы № 1. Шрифтин гарнитурү  
әдәби. Јукәж чап үсүдү илә. Шәрти ч. в. 21.0+9  
јап. шәж. Шәрти ранкли сурәт 22.0. Учот нәшр вә-  
рәги 14.27. Тиражы 15.010 Сифариш № 763.  
Ғијмәти 2 ман.

Азәрбајҗан ССР Левләт нәшријат, полиграфія вә  
Китаб тичарәти ишләри Комитәси.  
„Јазычы“ нәшријаты, 370005, Бақы, Натаван  
мејданы, 1.  
„Ғызмәл Шәрг“ мәтбәәси, 370000, Бақы,  
Нәзи Асланов күчәси, 80.

1  
170

1987  
1236

856